

Міністерство освіти і науки України
Державний торговельно-економічний університет
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ
Вінницький національний технічний університет
Хмельницький національний університет
Громадська організація «Лабораторія суспільних змін»

МЕНЕДЖМЕНТ ХХІ СТОЛІТТЯ: СУЧАСНІ МОДЕЛІ, СТРАТЕГІЇ, ТЕХНОЛОГІЇ

***XI Всеукраїнська науково-практична
Інтернет-конференція
Збірник наукових праць***

Частина 3

10 жовтня 2024

Вінниця 2024

Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології: зб. матеріалів ХІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, м. Вінниця, 10 жовтня 2024р. Вінниця, 2024. Ч. 3. 281 с.

У збірнику матеріалів ХІ Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Менеджмент ХХІ століття: сучасні моделі, стратегії, технології» наведено результати теоретичних та експериментальних досліджень з різних аспектів проблематики та перспектив розвитку менеджменту та маркетингу, та публічно-владної діяльності, менеджменту зовнішньоекономічної діяльності підприємств, інформаційних технологій в менеджменті, актуальних проблем теорії і практики товарознавства та експертизи.

Редакційна колегія:

Голова редакційної комісії – **Наталія Замкова**, д.філос.н., професор;

Відповідальний секретар – **Лілія Мартинова**, д.е.н., професор.

Члени редакційної колегії:

Галина Іванченко, к.е.н., доцент, декан факультету економіки, менеджменту та права; **Наталя Махначова**, к.е.н., доцент, завідувач кафедри менеджменту та публічного управління; **Юрій Довгань**, в.о начальника відділу наукової роботи та міжнародної співпраці; **Людмила Бондарчук**, к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту та публічного управління.

Друкується за ухвалою Вченої Ради Вінницького торговельно-економічного інституту ДТЕУ.

Наукові роботи друкуються в авторській редакції.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЛАНУ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

Валентина Андрейкова

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**АНАЛІЗ ПРАКТИК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

7

Олена Бессараба

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В
УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО
СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ**

18

Олена Бессараба

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**КОМУНІКАЦІЯ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ У ПРОЦЕСІ
РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ**

26

Анна Винник

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ
ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

35

Олена Гуменна

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ
ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ**

44

Ольга Гуменюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

50

Ольга Гуменюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ
ВІЙНИ**

55

Вікторія Дишленко

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ
У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ**

65

Юлія Дмитрук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ МОНАСТИРИЩЕНСЬКОЇ
МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ**

74

Данило Дробатий

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА
СПОРТУ**

83

Андрій Дячок

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

92

Софія Зайцева

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ**

99

Наталя Івашук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МОЛОДІЖНОЮ ПОЛІТИКОЮ В УМОВАХ
ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ**

109

Максим Кадук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ
В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

118

Мирослава Коваль

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВЕТЕРАНСЬКА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

124

Руслан Мазур

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ**

131

Анастасія Малай

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В
УКРАЇНІ**

141

Вадим Мельник Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ СТИМУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ	147
Павло Найчук Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ НАЛАГОДЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ	154
Наталія Незгода Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ УПРАЛІННЯ ПРОЄКТАМИ: ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ КО «ШАРГОРОДСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ»	164
Юлія Нікіторович Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	170
Олександр Палій Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: КОНТЕКСТ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	180
Анастасія Поліщук Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ЛУКА-МЕЛЕШКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	187
Валентин Ратушняк Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	196
Аліна Реверчук Здобувач освітнього ступеня «магістр» Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ ВПРОВАДЖЕННЯ У ЖИТТЯ ГРОМАД ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ	204

Олексій Саприга

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

213

Володимир Шаловінський

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

221

Ольга Шевчук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

233

Дмитро Яснюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торгово-економічний інститут ДТЕУ

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

242

УДК 330.34:711.3(045)

Валентина Андрейкова

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ ПРАКТИК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО ЕФЕКТИВНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

В статті проведено аналіз зарубіжного досвіду соціально-економічного розвитку сільських територій.. Досліджено політики Європейського Союзу щодо розвитку сільських територій, що спрямовані на сприяння сталому розвитку сільських регіонів через різноманітні програми та фінансові механізми.. Вивчення зарубіжного досвіду дозволило виявити успішні підходи та методики, які сприяють розвитку сільських громад.

Ключові слова: зарубіжний досвід, сільські території, сталий розвиток, фінансування, реформування.

Постановка проблеми. Публічне управління соціально-економічним розвитком сільських територій передбачає створення кращих умов життя в селах, забезпечення продовольчої безпеки та розвитку агропромислового комплексу. Важливість аналізу публічного управління соціально-економічним розвитком сільських територій важливе зараз через критичні виклики, спричинені війною, яка значно пошкодила інфраструктуру і економіку сільських регіонів. Ефективне управління та підтримка інновацій, зеленої енергетики й екологічних ініціатив сприятимуть підвищенню якості життя в селах і зменшенню соціально-економічної нерівності, що є особливо важливим у контексті повоєнного відновлення України.

Над проблематикою публічного механізму управління соціально-економічним розвитком сільських територій працювали такі науковці: А. Ковач [1], В. Готра [1], І. Косач [6], І. Семенюк [3], І. Чукіна [4], Л. Старікова [5], М. Талавиця [6], Н. Махначова [3], Н. Петренко [4], О. Лазарева [2] та інші вчені.

Аналіз зарубіжного досвіду соціально-економічного розвитку сільських територій є важливим інструментом для формування ефективних стратегій у цій сфері. Зіткнувшись із низкою викликів, таких як депопуляція, низький рівень доходів та обмежений доступ до базових послуг, багато країн розробили і впровадили успішні політики та програми, що сприяють сталому розвитку сільських районів. Дослідження та адаптація цих практик до умов України можуть суттєво покращити ситуацію в сільських громадах, сприяючи економічному зростанню, соціальній стабільності та підвищенню якості життя в сільських територіях.

Політика Європейського Союзу (ЄС) щодо розвитку сільських територій спрямована на сприяння сталому розвитку сільських регіонів через різноманітні програми та фінансові механізми. Такі ініціативи є частиною Спільної аграрної політики (САП), яка зазнала суттєвих реформ на період 2023–2027 років. Основні компоненти політики ЄС щодо розвитку сільських територій, зокрема Стратегічні плани САП (2023–2027), акцентують увагу на:

- виділення принаймні 35% коштів на заходи з підтримки клімату, біорізноманіття та навколишнього середовища;
- підтримку молодих фермерів через спеціальний бюджет у розмірі 3% від прямих платежів;
- сприяння гендерній рівності та покращенню умов праці через соціальну умовність [14].

Європейський сільськогосподарський фонд розвитку сільських територій (EAFRD, European Agricultural Fund for Rural Development) фінансує програми розвитку сільських територій, які співфінансуються національними бюджетами. На період 2021-2027 років бюджет EAFRD складає 95,5 мільярдів євро, додатково 8 мільярдів євро виділено з фонду Next Generation EU для підтримки

структурних змін, необхідних для досягнення цілей Європейського зеленого курсу та цифрової трансформації [14].

САП, яка включає питання соціально-економічного розвитку сільських територій (Rural Development Policy) передбачає, що економічне зростання та підвищення рівня зайнятості в цих регіонах будуть досягнуті завдяки розвитку виробництва чистої енергії, біо- та циркулярної економіки, а також екотуризму. Особливу увагу приділяється розвитку смарт-сіл через підвищення їх потенціалу, підтримку інновацій, створення мереж та використання сучасних фінансових інструментів, включаючи розвиток інфраструктури, послуг та навичок. Значні сподівання покладаються на підхід «знизу догори», який активно підтримується програмою Leader (Liaison Entre Actions de Developpement de l'Economie Rurale). На новому етапі необхідно посилити увагу досягненню синергії між різними галузевими політиками ЄС, які стосуються сільських територій, та покращити координацію фінансування для їх реалізації [5, с. 7].

Політика ЄС також спрямована на охорони довкілля та клімату. Принаймні 30% фінансування програми розвитку сільських територій має бути спрямовано на заходи, пов'язані з охороною довкілля та клімату. Це включає гранти для фермерів, які впроваджують екологічно дружні практики, та інвестиції в поновлювані джерела енергії та ефективне використання ресурсів [14].

ЄС надає пріоритет поширенню знань та інновацій в сільському господарстві та сільських територіях. Європейське партнерство з інновацій для продуктивності та сталості сільського господарства (EIP-AGRI) сприяє співпраці між фермерами, дослідниками та бізнесом для розробки та впровадження інноваційних рішень [14].

Країни-члени ЄС розробляють та впроваджують власні програми розвитку сільських територій на основі національних та регіональних потреб, водночас узгоджуючи їх із пріоритетами ЄС. Прогрес моніториться через Загальну систему моніторингу та оцінки (CMEF), що забезпечує ефективне та результативне досягнення цілей. Політики та програми спрямовані на сприяння

сталому економічному зростанню, покращення якості життя в сільських районах та вирішення екологічних викликів. Вони розроблені з урахуванням унікальних потреб різних регіонів, забезпечуючи збалансований та інклюзивний розвиток по всьому ЄС [14].

Розвиток сільських територій є ключовим елементом сталого соціально-економічного прогресу. У сучасному світі, де значна частина населення все ще проживає у сільській місцевості, ефективні стратегії для підтримки цих регіонів набувають все більшого значення. Вивчення зарубіжного досвіду, зокрема досвіду європейських країн, дозволяє виявити успішні підходи та методики, які сприяють розвитку сільських громад.

Проект «Smart Villages» [13] у провінції Гвадалахара, Іспанія, є прикладом успішної ініціативи, спрямованої на покращення якості життя в сільських районах через використання цифрових технологій та інноваційних рішень. Проект відображає комплексний підхід до розвитку сільських територій, поєднуючи економічні, соціальні та екологічні аспекти. Основні цілі проекту передбачають:

❖ Покращення доступу до послуг:

- використання цифрових технологій для забезпечення доступу до медичних, освітніх та адміністративних послуг;
- впровадження онлайн-платформ для надання державних та соціальних послуг місцевим жителям, що зменшує потребу у фізичній присутності та покращує доступ до цих послуг.

❖ Економічний розвиток:

- сприяння розвитку місцевих бізнесів шляхом надання доступу до ринків та інформації через цифрові платформи;
- сприяння розвитку місцевих бізнесів шляхом надання доступу до ринків та інформації через цифрові платформи;
- підтримка сільськогосподарських підприємств у впровадженні інноваційних технологій, таких як дистанційний моніторинг полів, що підвищує ефективність використання ресурсів і продуктивність.

❖ Соціальна інклюзія:

- забезпечення рівного доступу до цифрових технологій для всіх жителів, включаючи людей похилого віку та вразливі групи населення;
- проведення навчальних програм з цифрової грамотності для підвищення навичок використання нових технологій серед місцевих жителів;

❖ Екологічна стійкість:

- використання технологій для моніторингу та управління природними ресурсами, що сприяє збереженню довкілля;
- впровадження рішень для відновлюваної енергетики та зниження викидів вуглецю [12].

Серед конкретних заходів і результатів проєкту «Smart Villages» можна виділити такі: дистанційний моніторинг сільськогосподарських угідь. Використання дронів та супутникових знімків для збору даних про стан полів, вологість ґрунту, здоров'я рослин тощо дозволяє фермерам приймати обґрунтовані рішення щодо поливу, внесення добрив та захисту рослин, зменшуючи витрати і підвищуючи врожайність. Швидкісний інтернет в сільських районах, що дає можливість місцевим підприємствам та жителям ефективно використовувати цифрові технології. Розвиток туристичної інфраструктури передбачає використання цифрових платформ для просування місцевих туристичних маршрутів, культурних та історичних пам'яток [13].

Проєкт «Smart Villages» в Іспанії демонструє, як інтеграція цифрових технологій може значно покращити якість життя в сільських районах. Використання інноваційних рішень сприяє економічному розвитку, соціальній інклюзії та екологічній стійкості, що є ключовими факторами для сталого розвитку сільських територій.

Проєкт «Rural Broadband» у Швеції [8] є значною ініціативою, спрямованою на забезпечення високошвидкісного інтернету в сільських районах. Проєкт є частиною ширшої стратегії цифровізації країни, яка має на меті створення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхнього місця проживання. Основні цілі проєкту включають подолання цифрового

розриву шляхом забезпечення доступу до широкосмугового інтернету для сільських громад, що дозволяє вирівняти можливості між міськими та сільськими районами та підвищити якість життя сільських жителів через покращення доступу до інформаційних і комунікаційних технологій [11].

Сприяння економічному розвитку здійснюється шляхом підтримки місцевих підприємств. Надаючи підприємствам доступ до інтернету, збільшується їхня конкурентоспроможність та ефективність, а також стимулюються інновації у сільському господарстві та інших галузях через використання цифрових технологій. Покращення доступу до послуг передбачає забезпечення сільським жителям доступу до онлайн-освіти, медичних послуг та адміністративних ресурсів [11].

Конкретні заходи та результати проекту включають інфраструктурні інвестиції, в рамках яких відбувається розбудова широкосмугових мереж у віддалених та сільських районах, що раніше не мали доступу до високошвидкісного інтернету. Проект реалізується за активної участі як державних установ, так і приватних телекомунікаційних компаній, а місцеві органи влади активно співпрацюють з підприємцями та громадськими організаціями для визначення пріоритетів і координації зусиль [11].

Навчальні та інформаційні кампанії включають проведення кампаній з підвищення обізнаності населення про можливості та переваги використання інтернету, а також організацію навчальних програм з цифрової грамотності для різних груп населення, включаючи людей похилого віку та школярів [8].

Проект «Rural Broadband» у Швеції демонструє важливість інтеграції цифрових технологій у розвиток сільських територій. Забезпечення широкосмугового інтернету сприяє не лише економічному зростанню та розвитку місцевих підприємств, але й покращенню доступу до критично важливих послуг, таких як освіта та охорона здоров'я. Проект також допомагає зменшити цифровий розрив між міськими і сільськими районами, забезпечуючи рівні можливості для всіх громадян.

Проект «Green Care» в Фінляндії фокусується на використанні природних ресурсів для покращення фізичного та психічного здоров'я населення. В рамках проекту створено терапевтичні ферми та сільськогосподарські центри, де люди можуть займатися терапевтичними активностями на природі. Впровадження проекту сприяло покращенню соціальної інклюзії, зниженню рівня безробіття та підвищенню якості життя в сільських районах [10].

Основні цілі проекту включають покращення здоров'я та благополуччя через використання природи як засобу для покращення психічного та фізичного здоров'я людей, створення терапевтичних середовищ, де люди можуть займатися активностями на природі для зниження стресу і покращення самопочуття.

Соціальна інклюзія досягається шляхом підтримки вразливих груп населення, таких як люди похилого віку, люди з інвалідністю та соціально незахищені верстви, і забезпеченням можливостей для соціальної взаємодії і участі в суспільному житті через залучення до природоорієнтованих активностей. Сталий розвиток та екологічна стійкість заохочуються через стійкі практики ведення господарства та збереження біорізноманіття, а також розвиток екологічно стійких ферм та сільськогосподарських підприємств, які надають послуги «Green Care» [10].

Конкретні заходи та результати проекту включають створення мережі терапевтичних ферм, де люди можуть брати участь у сільськогосподарських роботах, доглядати за тваринами та вирощувати рослини, що допомагає знижувати рівень стресу, покращує фізичну активність та загальне самопочуття. На фермах організовуються заняття з арт-терапії, садової терапії та інших видів активностей, які позитивно впливають на психічне здоров'я. Проект включає проведення навчальних програм для підвищення обізнаності про користь природоорієнтованих підходів до здоров'я та добробуту, а також тренінги для фермерів та працівників соціальних служб, які навчають методам інтеграції «Green Care» практик у їхню роботу [11].

Проект реалізується у співпраці з місцевими громадами, громадськими організаціями, медичними установами та навчальними закладами. Важливим аспектом є залучення державних та приватних інвесторів для забезпечення фінансової стійкості проекту.

Проект «Leader» у Франції є частиною ширшої європейської ініціативи, спрямованої на підтримку місцевого розвитку в сільських територіях через заохочення ініціатив на місцевому рівні. Проект діє в рамках Програми розвитку сільських територій Європейського Союзу і має на меті сприяти інноваціям, створенню робочих місць і сталому розвитку [9].

Основні цілі проекту «Leader» включають залучення місцевих громад до процесу прийняття рішень і розробки стратегій розвитку, що досягається через створення місцевих акційних груп (LAG), які складаються з представників місцевих органів влади, бізнесу і громадських організацій. Місцеві акційні групи розробляють і реалізують проекти, що відповідають потребам їхніх регіонів, зокрема в таких галузях як сільське господарство, туризм, культура, соціальні послуги та екологічна стійкість [9].

У рамках проекту «Leader» у Франції реалізовано низку успішних ініціатив, які сприяли економічному і соціальному розвитку сільських територій. Наприклад, у регіоні Окситанія було створено кілька кооперативів, що об'єднують місцевих фермерів та ремісників для спільного просування продукції та послуг, що дозволило підвищити конкурентоспроможність місцевої продукції та збільшити доходи учасників кооперативів [9].

Ще один приклад успішного проекту – розвиток екологічного туризму в регіоні Прованс-Альпи-Лазурний Берег. Місцеві акційні групи підтримали створення та просування екотуристичних маршрутів, які включають відвідування природних заповідників, виноградників, сироварень та інших сільськогосподарських підприємств. Реалізація проекту сприяла залученню туристів, створенню нових робочих місць і збереженню культурної спадщини регіону [9].

Проект «Leader» також активно підтримує заходи, спрямовані на екологічну стійкість. У багатьох регіонах Франції впроваджуються практики органічного землеробства, збереження біорізноманіття і раціонального використання природних ресурсів. Наприклад, у регіоні Бретань реалізуються проекти з відновлення екосистем боліт і прибережних зон, що сприяє збереженню рідкісних видів рослин і тварин, а також покращує якість водних ресурсів [9].

Проект «Leader» у Франції демонструє важливість залучення місцевих громад до процесу розвитку сільських територій. Завдяки цьому проекту багато регіонів отримали можливість реалізувати інноваційні проекти, які сприяють економічному зростанню, соціальній інклюзії та екологічній стійкості. Успіхи проекту підтверджують ефективність підходу, що базується на місцевих ініціативах і співпраці між різними секторами суспільства.

Проект «Agri-environmental schemes» (AES) в Ірландії є важливою частиною національної стратегії щодо покращення екологічної стійкості та захисту навколишнього середовища через підтримку екологічно дружніх практик у сільському господарстві. Проект спрямований на збереження біорізноманіття, поліпшення якості води, зниження викидів парникових газів та підтримку ландшафтного різноманіття [7].

Основні цілі проекту AES включають впровадження сільськогосподарських практик, які мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище. Фермерам надаються фінансові стимули для здійснення дій, що сприяють збереженню природних ресурсів. Наприклад, AES підтримує створення та підтримку буферних зон вздовж водних шляхів, що допомагає запобігти забрудненню води агрохімікатами та покращує середовище проживання для дикої фауни та флори [11].

Однією з найуспішніших програм у рамках AES є GLAS (Green Low-carbon Agri-environment Scheme), яка надає підтримку фермерам, що впроваджують практики, спрямовані на зменшення викидів парникових газів та покращення якості води. В рамках цієї програми фермери висаджують живоплоти,

створюють зони для диких птахів та комах, а також використовують методи, що запобігають ерозії ґрунту [14].

Ще одним важливим аспектом проєкту AES є підтримка органічного землеробства. Ірландські фермери отримують фінансову підтримку для переходу на органічні методи виробництва, що сприяє збереженню біорізноманіття та покращенню якості ґрунтів. Ініціатива також допомагає фермерам отримати доступ до ринків органічної продукції, що є економічно вигідним [11].

Реалізація проєкту AES здійснюється через тісну співпрацю між урядом, фермерами та громадськими організаціями. Для досягнення успіху проєкту, важливою є постійна освіта та консультації для фермерів щодо найкращих екологічних практик. Крім того, проводяться дослідження та моніторинг впливу впроваджених заходів на навколишнє середовище, що дозволяє коригувати та покращувати програми з урахуванням отриманих результатів [7, 14]

Отже, успішні проєкти в країнах ЄС демонструють інтеграцію екологічних, соціальних та економічних аспектів у розвиток сільських територій. Наприклад, аграрно-екологічні схеми в Ірландії підтримують екологічно дружні практики, сприяючи збереженню біорізноманіття та зниженню викидів парникових газів. Проєкт «Leader» у Франції заохочує місцеві ініціативи, що сприяють економічному зростанню та соціальній інклюзії, тоді як «Rural Broadband» у Швеції підкреслює важливість цифровізації сільських територій для подолання цифрового розриву та покращення доступу до критично важливих послуг. Проєкт «Green Care» у Фінляндії використовує природні ресурси для покращення здоров'я населення, а «Smart Villages» в Іспанії показує, як інноваційні цифрові рішення можуть сприяти економічному розвитку та екологічній стійкості. Україна може запозичити ці успішні практики та адаптувавши їх до своїх потреб. Зокрема, впровадження агроекологічних схем, заохочення місцевих ініціатив, забезпечення широкосмугового інтернету, використання природних ресурсів і впровадження сучасних технологій можуть сприяти сталому розвитку сільських територій, покращенню якості життя населення та досягненню економічної стійкості.

Список використаних джерел:

1. Готра В., Ковач А. Зарубіжний досвід розвитку сільських територій. Збірник наукових праць: *Євроінтеграція України та економічна безпека держави*. 2021. Вип 2 (27). С. 154-160. URL: <http://geopolitics-of-ukraine.uzhnu.edu.ua/article/view/294107>.
2. Лазарєва О. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧНУім. Петра Могили, 2021. 128 с. URL: <http://surl.li/tzsdt>.
3. Махначова Н. М., Семенюк І. Ю. Стратегічне планування розвитку територій з урахуванням цілей сталого розвитку. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://surl.li/tgzlt>.
4. Петренко Н. О., Чукіна І. В. Управління розвитком сільських територій України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського: Механізми публічного управління*. Серія: Державне управління. 2020. Том 31 (70), № 2. С. 156–160. URL: https://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/2_2020/28.pdf.
5. Старікова Л. Спільна аграрна політика ЄС і завдання України в контексті євроінтеграції. *Аналітичний центр Аграрного союзу України*. Київ. 2022. 32 с. URL: <http://surl.li/txqcw>.
6. Талавиря М., Косач І. Сучасні аспекти розвитку інфраструктури сільських територій. *Проблеми і перспективи економіки та управління: проблеми менеджменту та розвитку продуктивних сил регіону*. 2022. № 2 (30). С. 85–92. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/271174/267037>.
7. Agri-Climate Rural Environment Scheme (ACRES). official website. URL: <http://surl.li/txuwo>.
8. Broadband in Sweden. *An official website of the European Union*. URL: <http://surl.li/txqta>.
9. France. *European Network for Rural Development*. URL: <http://surl.li/txuut>.
10. Green Care Finland. official website. URL: <https://www.gcfinland.fi>.
11. Rural development. *An official website of the European Union*. URL: <http://surl.li/txqrx>.

12. Smart Villages Portal. *European Network for Rural Development*. URL: <http://surl.li/txqna>.

13. Supporting Smart Village strategies. *An official website of the European Union*. URL: <http://surl.li/txqmg>.

14. The common agricultural policy: 2023–2027. *An official website of the European Union*. URL: <http://surl.li/txqga>.

УДК 35.078

Олена Бессараба

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМУНІКАТИВНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В
УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ СУСПІЛЬНОГО ВПЛИВУ ПІД ЧАС
ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ**

У роботі розглядається комунікативна політика держави під час воєнного стану та в умовах післявоєнної відбудови України. Особлива увага приділяється ролі комунікації між державою та громадянами, міжнародними організаціями, а також іншим учасникам процесу відновлення. Досліджуються інституційні зміни та виклики, з якими стикається Україна, зокрема недоліки міжнародної безпекової системи та шляхи посилення суспільного впливу через ефективні комунікативні стратегії.

Ключові слова: *війна, післявоєнна відбудова, комунікація, держава, суспільство, відновлення, ветерани війни.*

Постановка проблеми. Військова агресія РФ проти України спричинила масштабні руйнування політичної, економічної, соціальної та інфраструктурної систем держави, знищуючи міста та села. Для успішної післявоєнної відбудови та інтеграції в європейський економічний простір Україні необхідно реалізувати програму відновлення. Особливо важливим є створення демократичного

суспільства, що вимагає активної участі громадян у державних процесах. Демократія не може існувати без розвиненого громадянського суспільства, яке комунікує з державою, контролює діяльність та підтримує її на принципах прозорості й відповідальності.

Над проблематикою комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України працювали такі науковці: А. Бурцева, А. Кормич, В. Гончаренко, Д. Нематіан Злобін, Д. Петровський, Е. Мамонтова, Є. Головаха, К. Черновол, М. Ажажа, О. Високолян, О. Довженко, О. Злобіна, О. Макеєва, С. Дембіцький, С. Іщук, Т. Несторенко, Т. Несторенко, Я. Пеліова та багато інших науковців.

Метою роботи є дослідження комунікативної політики держави в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України, а також визначення механізмів, що сприяють посиленню суспільного впливу.

Виклад основного матеріалу. Проблема формування дієвої комунікативної політики держави полягає в тому, що під час воєнного стану необхідно вдосконалювати механізми, які регулюють обмін інформацією. Зокрема, важливо застосовувати принципи партнерської взаємодії, що включають інформування населення, налагодження ефективного зворотного зв'язку, проведення роз'яснювальної роботи та впровадження партисипативного управління діяльністю органів влади [1, с. 89].

У сучасних умовах необхідно визначити ключові принципи державної комунікативної політики та встановити стандарти обміну інформацією на основі рівноправного партнерства між державними органами, органами місцевого самоврядування, бізнесом, ЗМІ та громадськістю, що сприятиме розвитку демократичного, громадянського та інформаційного суспільства [7].

Під терміном «громадянське суспільство» дослідники розглядають сферу соціальної інтеракції між економікою та державою, що складається у першу чергу із сфер найбільш близького спілкування (зокрема, сім'ї), добровільних об'єднань, соціальних рухів та різноманітних форм публічної комунікації [6].

У сучасному інформаційному суспільстві держава відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного комунікаційного впливу на громадян. Державна комунікативна політика є визначальною у формуванні громадської думки, посиленні соціальних зв'язків та розробці стратегій соціального розвитку.

Комунікативна політика держави являє собою комплекс стратегій, планів і заходів, які спрямовані на ефективне управління комунікацією між державою, її громадянами, міжнародною спільнотою та іншими країнами. Вона регулює шляхи та методи взаємодії з суспільством, з метою формування громадської думки, створення інформаційного простору, сприяння соціальним змінам та підвищення рівня легітимності та довіри до державних інституцій [1].

Науковець Гончаренко. В. у своїй науковій прці зазначає, що інформаційно-комунікативна політика держави – це організована діяльність органів влади, спрямована на проведення широкого діалогу з громадськістю щодо цілей, завдань і напрямків розвитку держави; забезпечення громадськості своєчасною, чіткою, достовірною та відповідною інформацією прополітики, державні програми, адміністративні послуги та ініціативи органів влади [3].

Оскільки повномасштабна війна триває в Україні вже третій рік, ми можемо спостерігати важливі напрацювання в реагуванні на різноманітні виклики. Протягом цього часу виникли як корисні, так і шкідливі приклади, які підкреслюють критичну роль внутрішньої комунікації, особливо в умовах кризового періоду.

Важливо зазначити, що внутрішня комунікація під час війни – це про безпеку та надання населенню своєчасної інформації. У мирний час внутрішня комунікація забезпечує задоволення інформаційних потреб населення і дозволяє повноцінно орієнтуватися у новинному просторі. Проте в періоди кризи вона набуває екстреного характеру, орієнтуючись на оперативне реагування на надзвичайні події [8].

Як вже зазначалося раніше, комунікативна політика держави під час воєнного стану та в процесі післявоєнної відбудови відіграє вирішальну роль у формуванні суспільного впливу та підтримки громадян. У цей період необхідно

забезпечити ефективну взаємодію між державними установами, громадськими організаціями та суспільством для підтримки ветеранів війни та їхніх родин.

На даний момент відсутня координаційна платформа, яка б зміцнила та налагодила зв'язки між усіма учасниками процесів відновлення, забезпечуючи ефективну відбудову з використанням сучасних європейських практик. Недостатня увага до комунікації у цьому процесі негативно впливає на відновлення України [8].

Канали взаємодії держави з суспільством (рис. 1) є важливими інструментами для забезпечення інформування, зворотного зв'язку та ефективної комунікації між урядом і громадянами. Серед каналів взаємодії держави з суспільством є:

1. Офіційні державні веб-сайти та портали – це ключовий канал для інформування суспільства про закони, постанови, рішення уряду, державні послуги, а також для електронного урядування.

2. Соціальні мережі – швидкий спосіб взаємодії, де державні установи можуть оперативно публікувати новини та отримувати зворотній зв'язок від громадськості. Офіційні сторінки державних органів у Facebook, Twitter, Instagram дозволяють активно долучати громадян до суспільного діалогу.

Рисунок 1 – Канали комунікації держави із суспільством

3. Засоби масової інформації – традиційний канал взаємодії, що включає телебачення, радіо, газети, де уряд може через новини, інтерв'ю або інформаційні передачі доносити свою позицію або оголошувати важливі рішення.

4. Громадські слухання та консультації – цей канал передбачає безпосереднє залучення громадян до обговорення законопроектів, політичних ініціатив або соціальних реформ.

5. Електронна пошта та телефонні лінії – ці традиційні канали забезпечують прямий зв'язок громадян із представниками держави для вирішення індивідуальних запитів або питань.

6. Програми та ініціативи електронної демократії – завдяки сучасним технологіям з'явилися нові інструменти для громадської участі, такі як електронні петиції, онлайн-опитування, голосування через інтернет, що дозволяє громадянам безпосередньо брати участь у прийнятті рішень.

Для успішного відновлення України необхідна спільна робота влади, громадян, місцевих громад, наукових і експертних установ, НУО, бізнесу, медіа, міжнародних організацій та інших партнерів. Командна робота дозволить впровадити важливі реформи та налагодити ефективну діяльність інституцій з урахуванням найкращих світових практик.

Насамперед необхідно визначити поняття «відновлення», яке експерти трактують як процес заміни, змін та вдосконалення того, що Україна та її громадяни втратили внаслідок російської агресії. Даний процес уже розпочався, хоча бойові дії тривають, і шкода від російської агресії постійно збільшується. Значна частина території країни залишається під окупацією, а відновлення на цих землях стане невід'ємною складовою реінтеграції після їх звільнення [10].

Відновлення України охоплює не лише відбудову інфраструктури, але й відновлення діяльності різних інституцій, як у зонах, наближених до фронту, так і в регіонах, віддалених на сотні кілометрів від бойових дій [4].

Незалежна консалтингова організація «SREO Consulting Ltd.» [11] провела дослідження, яке виявило рівень довіри до різних державних інституцій серед

ветеранів та їхніх сімей (табл. 1). Відповіді членів родин ветеранів значною мірою збігалися з відповідями самих ветеранів. Найбільшу довіру здобули Збройні сили України, що підтверджує їхній авторитет у суспільстві. Друге місце посіли ветеранські організації, благодійні та гуманітарні фонди, а також міжнародні організації. Водночас установи, такі як Верховна Рада України, місцеві органи влади, а також засоби масової інформації, включно з пресою і телебаченням, мали найнижчі показники довіри серед населення.

Таблиця 1 – Рівень довіри до установ та організацій серед ветеранів та членів їхніх родин в Україні

Організації/Установи	Рівень довіри			
	Повністю довіряю	Довіряю в певній мірі	Не дуже довіряю	Зовсім не довіряю
Збройні сили України	57%	32%	10%	-
Громадські об'єднання ветеранів	40%	55%	5%	-
Благодійні та гуманітарні організації	32%	63%	5%	-
Міжнародні організації	30%	57%	9%	4%
Президент	30%	50%	15%	4%
ЄС	25%	54%	17%	4%
Мін. оборони України	25%	54%	17%	4%
НАТО	23%	52%	20%	6%
Мін. у справах ветеранів України	21%	55%	19%	4%
Університети	18%	74%	7%	-
Поліція	17%	55%	22%	6%
Мінцифра	17%	61%	21%	-
Мін. соц. політики України	14%	56%	25%	-
МОЗ	13%	62%	23%	-
Релігійні організації	12%	48%	24%	16%
КМУ	11%	51%	27%	12%
Місцеві органи влади	10%	51%	33%	6%
Банки	8%	74%	14%	-
Судова система	8%	49%	31%	12%
ВРУ	7%	47%	27%	19%
Преса	5%	33%	42%	20%
Телебачення	5%	34%	38%	23%

Попри стрес перших місяців війни, соціальна довіра серед українців зростає. Зростання, хоча й не було дуже великим у пропорційному сенсі, свідчить про високу здатність до самоорганізації та взаємодопомоги в умовах надзвичайних ситуацій. Політична довіра також значно зміцнилася, особливо щодо армії,

Президента та Національної гвардії, що не дивно з огляду на успішне стримування агресії у травні 2022 року. Проте довіра до місцевої влади зросла найменше і залишилася однією з найнижчих серед політичних інститутів, поряд із парламентом [9].

Внутрішня комунікація важлива для громад через необхідність швидко реагувати на щоденні зміни та координувати дії. Громади мають забезпечити постійний діалог з населенням, аби люди були поінформовані про зміни та могли своєчасно адаптуватися. Відсутність такої комунікації викликає паніку і невпевненість, як це було на Херсонщині на початку війни, де через відсутність координації мешканці діяли стихійно, що призвело до трагічних наслідків [8].

Сьогодні ситуація в громадах покращилась – ефективна комунікація допомагає підтримувати населення, знижувати тривожність і формувати довіру. Громади використовують як офіційні канали, так і неформальні методи для оперативної передачі інформації [8].

Відбудову слід розпочати якомога раніше, доки люди прагнуть повернутися. У цьому напрямку необхідно підтримувати комунікацію із населенням аби визначити чіткі правила та мотиваційні стимули, як-от відновлення житла та інфраструктури. Муніципалітети повинні співпрацювати з центральною владою та міжнародними партнерами. Важливо підтримувати місцевий бізнес, надаючи інформацію про можливості для розвитку та організовуючи безкоштовні курси з підприємництва для мешканців [8].

На сьогодні існують десятки візуалізованих проєктів, що охоплюють як окремі будівлі, так і цілі населені пункти, постраждалі внаслідок дій російських військ. Відновлення цих об'єктів має стати спільним завданням для держави, гуманітарних фондів, волонтерських організацій, бізнесу та громадян [2].

Отже, в умовах воєнного стану, коли інформаційний простір насичений як правдивою, так і дезінформацією, держава повинна посилювати комунікацію з громадянами для зміцнення довіри та підтримки. Прозорість і відкритість у передачі інформації дозволяють громадянам відчувати себе частиною національних процесів і активними учасниками відбудови країни. Крім того,

комунікативна політика є не лише засобом інформування, але й механізмом, що формує новий рівень громадянської відповідальності та сприяє формуванню національної ідентичності

Список використаних джерел:

1. Ажажа М. Пеліова Я. Несторенко Т. Комунікативна політика держави в контексті посилення суспільного впливу. *Scientific journal «Modeling the development of the economic systems»*. 2023. № 2. С. 78–89. URL: <http://surl.li/ogffvt>
2. Високолян О. Відбудова України: як виглядатимуть відновлені українські міста після війни. *Радіо Свобода*. 2024 . URL: <http://surl.li/fsnump>
3. Гончаренко В. С. Інформаційно-комунікативна політика як інструмент посилення взаємодії держави та громадськості у повоєнний період. *Актуальні питання в сучасній науці. Серія «Державне управління»*. 2024. №7 (25). С. 180–190. URL: <http://surl.li/yyuzgy>
4. Довженко О. Інший вимір відбудови: чому комунікація має бути пріоритетом під час відновлення України? *Рубрика*. 2023. URL: <http://surl.li/rxhjff>
5. Зеленський підписав указ про підтримку ветеранів: в Україні запровадять дві нові стратегії. *Рубрика*. 2024. URL: <http://surl.li/ialzzr>
6. Іщук С. І. Сучасні концептуальні засади визначення поняття «громадянське суспільство» як політико-правової категорії. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2020/n2/20isippk.pdf>
7. Несторенко Т. П. «Економіка суперзірок»: можливості та загрози для сфери освіти. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 7, № 2. С. 8–15. URL: <http://surl.li/ioomel>
8. Сілюкова. О. Оксана Сілюкова про внутрішню комунікацію під час війни: важливе своєчасне інформування. *U-LEAD with Europe*. 2024. URL: <https://u-lead.org.ua/news/405>
9. Українське суспільство в умовах війни 2022: Колективна монографія. С. Дембіцький, О. Злобіна, Н. Костенко та ін.; за ред. член.-кор. НАН України, д.

філос. н. Є. Головахи, д. соц. н. С. Макеева. Київ: Інститут соціології НАН України, 2022. 410 с. URL: <http://surl.li/gjcbpi>

10. Як комунікувати відновлення України. Рекомендації для органів влади, неурядових організацій, міжнародних донорів, медіа та інших учасників процесу. *Lviv media forum*. 2023. 36 с. URL: <http://surl.li/jvcxws>

11. SREO Consulting. Official website. URL: <https://sreoconsulting.com>

УДК 35.072

Олена Бессараба

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

КОМУНІКАЦІЯ МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУСПІЛЬСТВОМ У ПРОЦЕСІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ

У статті досліджується роль комунікації між державою та суспільством у процесі реінтеграції ветеранів війни. Аналізується вплив державних комунікативних стратегій на психосоціальну адаптацію ветеранів та їх повернення до цивільного життя. Особлива увага приділяється психічному здоров'ю та ефективності програм підтримки, таких як «Ти як?» і e-Карта послуг для ветеранів. Важливим аспектом є зниження бар'єрів для отримання психологічної допомоги та соціальна інтеграція ветеранів.

Ключові слова: комунікація, реінтеграція ветеранів, психосоціальна підтримка, держава, суспільство, ментальне здоров'я, адаптація, післявоєнна відбудова.

Постановка проблеми. У зв'язку з тривалою війною в Україні перед державою постала проблема реінтеграції значної кількості ветеранів до цивільного життя. Основними викликами є психосоціальна адаптація, забезпечення доступу до психологічної допомоги та соціальна інтеграція ветеранів у громади. Незважаючи на впровадження державних програм, існує

потреба у вдосконаленні комунікативних стратегій, які сприятимуть зниженню бар'єрів для реінтеграції ветеранів.

Над проблематикою комунікативної політики держави в умовах посилення суспільного впливу під час воєнного стану та післявоєнної відбудови України працювали такі науковці: А. Бурцева, А. Кормич, В. Гончаренко, Д. Нематіан Злобін, Д. Петровський, Е. Мамонтова, Є. Головаха, К. Черновол, М. Ажажа, О. Високолян, О. Довженко, О. Злобіна, О. Макеєва, С. Дембіцький, С. Ішук, Т. Несторенко, Т. Несторенко, Я. Пеліова та багато інших науковців.

Метою дослідження є аналіз комунікаційної політики держави щодо реінтеграції ветеранів та оцінка ефективності програм психосоціальної підтримки, спрямованих на полегшення їх повернення до цивільного життя.

Виклад основного матеріалу. Станом на 2024 рік в Україні налічується 1,3 мільйона ветеранів, з яких близько 80% — мобілізовані особи, включаючи молодь, людей середнього віку та осіб з різним рівнем освіти [11]. Портрет українського ветерана змінюється, і головною потребою стає відновлення фізичного та психічного здоров'я, а також забезпечення житлом та умовами для швидкого повернення до мирного життя.

Запуск е-Карті послуг для ветеранів війни, ініційований Міністерством у справах ветеранів [4], є прикладом важливої комунікативної політики держави, спрямованої на посилення суспільного впливу. Через інтеграцію таких цифрових інструментів, як е-Карта, яка є, в першу чергу, інструментом інформування про можливості розвитку й допомоги для ветеранів і ветеранок у їхніх громадах [7], а також посвідчення ветерана в додатку «Дія» [5]. За допомогою таких додатків держава надає ветеранам доступ до психологічної підтримки, медичних програм і інших необхідних послуг.

22 серпня 2024 року президент України Володимир Зеленський підписав указ [8], спрямований на вдосконалення правових і соціальних гарантій для ветеранів війни та їхніх сімей. Указ передбачає розробку двох стратегій: ветеранської політики до 2030 року та системи переходу від військової служби до цивільного життя до 2032 року [10].

У післявоєнній відбудові України важливо не лише економічно й фізично реінтегрувати ветеранів, а й впроваджувати ефективні комунікаційні стратегії для зміцнення суспільної підтримки. Особливе значення має психосоціальна адаптація, оскільки ветерани стикаються з унікальними викликами, що потребують медичної та інформаційної підтримки. Через державну комунікацію можна знизити бар'єри для отримання психологічної допомоги. Програма «Ти як?» підтримує психічне здоров'я та зміцнює життєстійкість.

Всеукраїнська програма «Ти як?», ініційована першою леді Оленою Зеленською, має на меті створення ефективної системи психосоціальної підтримки та популяризацію культури турботи про ментальне здоров'я.

Війна – це марафон, дистанція якого нам невідома. Необхідно інвестувати ресурси у те, що допоможе його пройти з найменшими втратами [3]. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» має за мету зміцнення як особистої, так і суспільної стійкості. Ініціатива є важливою соціальною трансформацією для України, яку необхідно реалізовувати вже зараз, без відкладання на період після перемоги.

Згідно з соціологічними опитуваннями, понад 90% українців стикалися з симптомами тривожних розладів, а 57% перебувають під загрозою психічних порушень. Проте більшість не звертаються до фахівців — 31% не вважають свої проблеми достатньо серйозними. Це головна перешкода для отримання психологічної допомоги. Програма «Як ти» має стати ключовим напрямком державної політики у сфері ментального здоров'я. У кризових ситуаціях психологічну підтримку надають спеціалісти ДСНС та Національної поліції, які пройшли відповідне навчання [2, 3].

Комунікаційна кампанія програми «Ти як?» допомагає ветеранам адаптуватися через техніки самодопомоги, поради та доступ до гарячих ліній підтримки. Вона спрямована на те, щоб кожен отримав необхідну підтримку. Кампанія «Досвід ветеранів вартий поваги» сприяє взаєморозумінню та підтримці між ветеранами та цивільними, які мають різний, але важливий досвід війни [3].

Соціальна інтеграція ветеранів є ключовим елементом державної комунікативної політики, особливо в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України. Успішна адаптація та повернення військовослужбовців до цивільного життя сприяє зміцненню суспільної стабільності, зменшенню соціальної напруги та розвитку національної єдності [9].

Для більшості опитаних респондентів військовий досвід не мав істотного впливу на їхнє відчуття приналежності до громади: 52% не відчували змін. Однак, близько 25% повідомили про покращення зв'язку з громадою, а 19% – про його погіршення (рис. 1). Водночас жінки-ветеранки частіше зазначали погіршення цього відчуття (24% жінок проти 5% чоловіків), що свідчить про наявність значних гендерних відмінностей. Причинами таких розбіжностей можуть бути усталені гендерні ролі та стереотипи, які впливають на суспільні очікування від жінок після військової служби [9].

Ветеранки можуть зіштовхуватися з труднощами в інтеграції через культурні уявлення про жіночність, очікування щодо сімейних обов'язків, а також меншу видимість та визнання їхніх досягнень, що може призводити до ізоляції та недостатньої підтримки з боку громади, а також труднощів у пошуку мереж підтримки, з огляду на меншу кількість жінок-ветеранок [9].

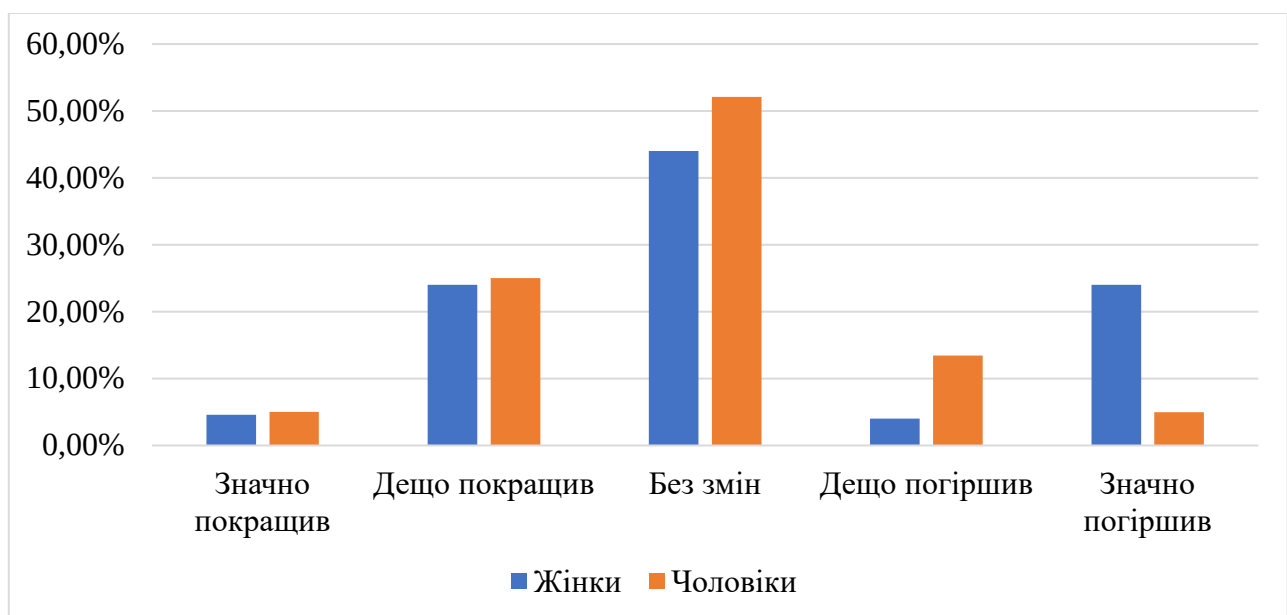

Рисунок 1 – Вплив військової служби на відчуття належності ветеранів до громади та їх зв'язок із нею (станом на 2022 р.)

Ветерани, незалежно від наявності інвалідності, найчастіше обирають відвідування спеціальних заходів та зустрічей для ветеранів як ефективний засіб для соціальної інтеграції. Для ветеранів без інвалідності другорядною активністю є волонтерська діяльність або участь у громадських роботах, тоді як ветерани з інвалідністю надають перевагу групам підтримки або організаціям, що надають допомогу (табл. 1).

Таблиця 1 – Заходів/ініціативи, що посприяють соціальній інтеграції ветеранів (з інвалідністю та без інвалідності)

Заходи соціальної інтеграції ветеранів війни	Без інвалідності	З інвалідністю
Відвідування громадських заходів або зустрічей спеціально для ветеранів	19%	20%
Участь у волонтерській роботі або громадських роботах	16%	13%
Приєднання до ветеранських груп підтримки або організацій	12%	11%
Участь у розважальних або спортивних заходах разом з іншими ветеранами	12%	9%
Приєднання до груп з хобі або груп інтересів, де можна спілкуватися з іншими	9%	9%
Участь у заходах громади	8%	9%
Інші	5%	5%

Різниця може свідчити про те, що ветерани з інвалідністю вважають себе обмеженими у можливостях займатися волонтерством чи громадською діяльністю. Близько 7% опитаних відзначають наявність бар'єрів у процесі соціальної інтеграції. Серед головних труднощів при переході до цивільного життя – вплив військової служби на фізичне та психічне здоров'я, а також орієнтування у складних бюрократичних процесах [9].

Уряд України спростив процедуру отримання статусу учасника бойових дій, з серпня 2023 року вимагаючи лише одну довідку, що полегшує процес для ветеранів, зокрема з інвалідністю. Жінки-ветеранки частіше за чоловіків відчують втрату цілі після служби. Фінансова стабільність залишається третьою за важливістю проблемою для обох статей. [9].

Ветерани висловили найбільший рівень довіри до Збройних сил: 48% відзначили високий рівень довіри, а 40% – значний (рис. 1). Далі йдуть ветеранські об'єднання, НАТО, міжнародні організації в Україні та Міністерство

економіки. Високі оцінки, ймовірно, пов'язані з військовим досвідом ветеранів. Значно нижчий рівень довіри ветерани висловили до політичних партій, парламенту, місцевої влади, уряду та державної служби. Цікаво, що при загальній низькій оцінці уряду та держслужби, окремі міністерства, такі як Мінсоцполітики, МОЗ та Міноборони, отримали більш позитивні оцінки [9].

Особисті стосунки та задоволеність життям є ключовими для соціальної інтеграції ветеранів. Повертаючись до мирного життя, вони часто стикаються з труднощами у взаєминах з родиною, друзями та громадою, що впливає на їхнє благополуччя. Оцінка цих сфер допомагає визначити успішність їхньої адаптації в цивільному середовищі.

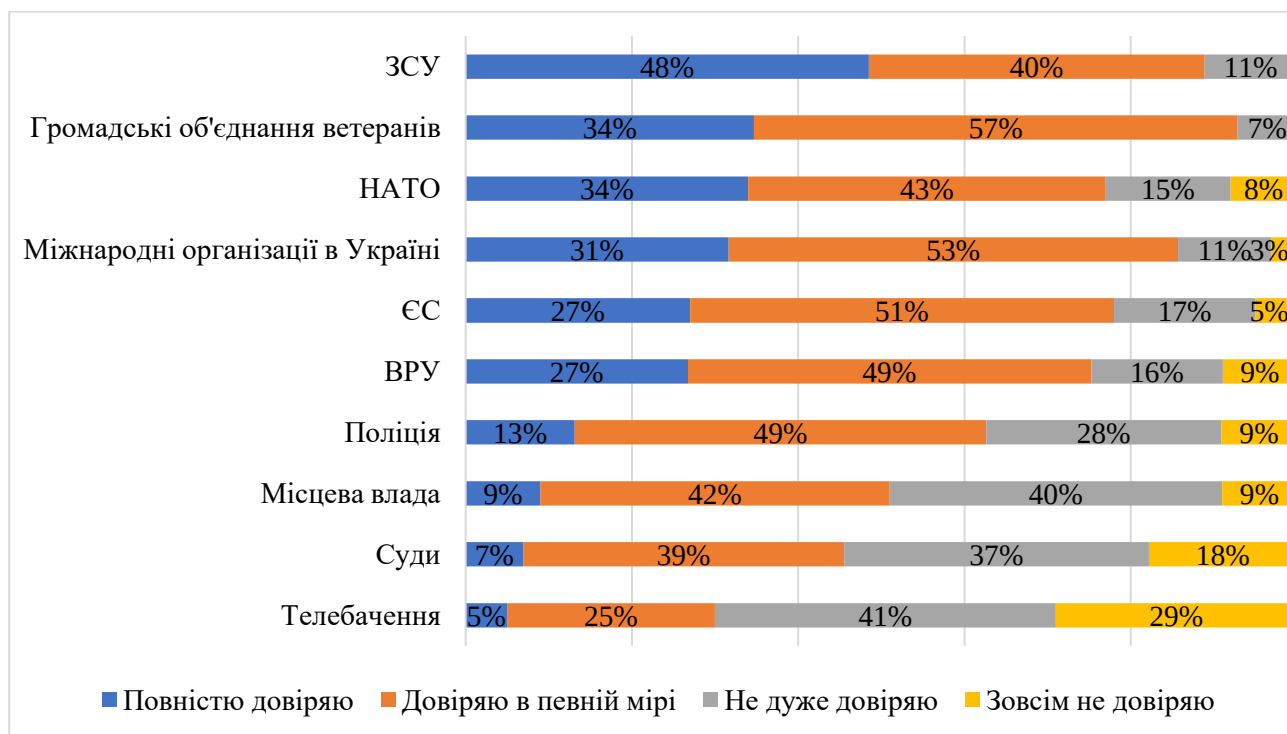

Рисунок 1 – Рівень довіри ветеранів до різних суспільних інституцій та громадських груп у 2022 р.

Більшість ветеранів не відчували погіршення стосунків після повернення з військової служби. Понад 40% респондентів повідомили, що їхні відносини з родиною, друзями та колегами залишилися без змін, 36% зафіксували покращення, а лише 8% зазначили про їх погіршення. За даними МОМ, у 2022 році 15% ветеранів мали проблеми в родині.

Держава повинна виявляти потреби різних категорій населення для своєчасної допомоги та інтеграції постраждалих від війни. Комунікативна політика має не тільки інформувати, а й забезпечувати простір для обговорення проблем і надання психосоціальної підтримки. У сфері психічного здоров'я 53% ветеранів отримали безкоштовну психологічну допомогу, 32% — не отримували, а 10% не знали про її існування (рис. 1). Водночас 75% ветеранів вважають таку допомогу важливою, а 46% висловили бажання її отримувати, особливо чоловіки та ветерани з інвалідністю [9].

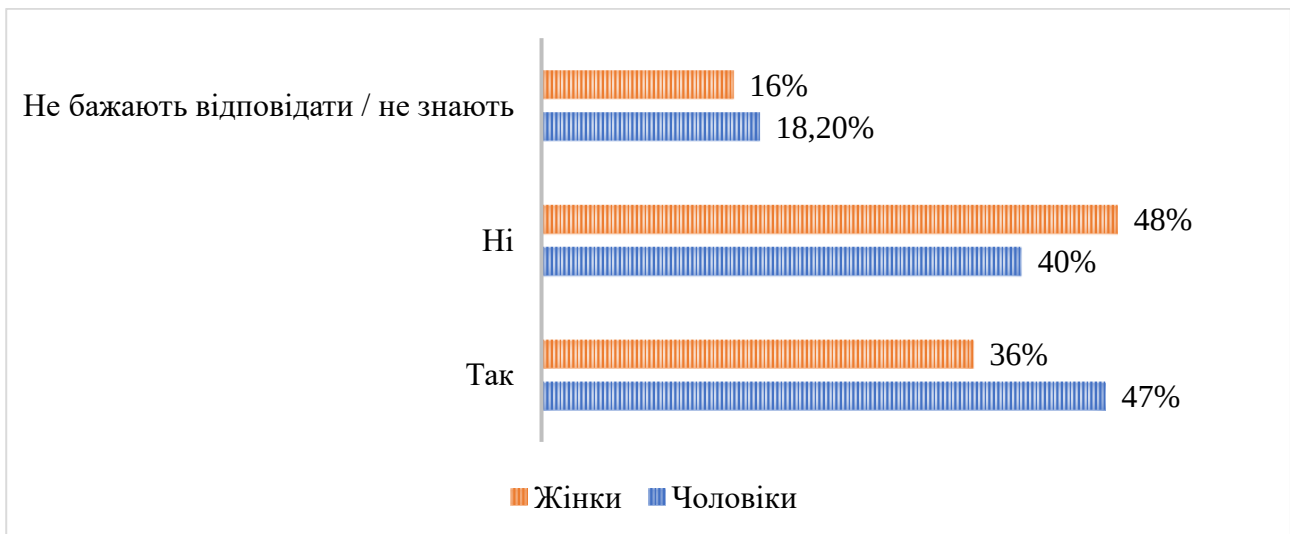

Рисунок 1 – Зацікавленість ветеранів війни в отриманні психологічної допомоги/підтримки (станом на 2022 р.)

Зростає також попит на послуги психічного здоров'я серед ветеранів, які служили після лютого 2022 року, порівняно з тими, хто служив раніше: 50% ветеранів, що служили після вторгнення, бажають отримати підтримку, тоді як серед ветеранів 2014-2022 років цей показник становить 35,9%, що безперечно пов'язано з ескалацією війни та збільшенням випадків інвалідності (рис. 1).

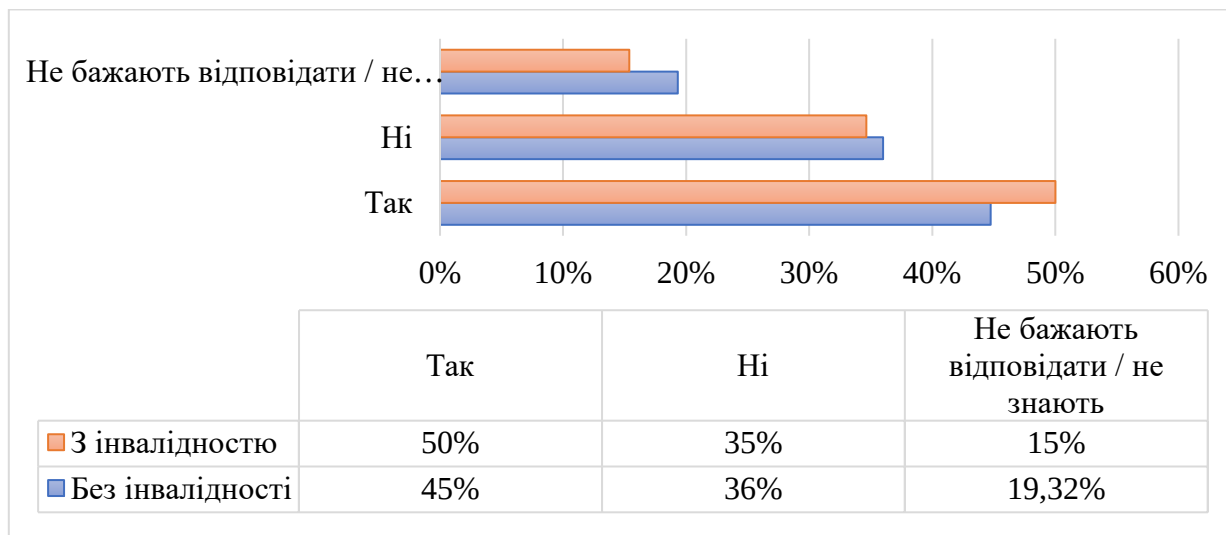

Рисунок 1 – Зацікавленість ветеранів в отриманні психологічної допомоги/підтримки (станом на 2022 р.)

Помітної різниці у попиті на послуги психічного здоров'я серед призваних, добровольців та кадрових військових не зафіксовано: 47% призваних і 46% добровольців і кадрових військових висловлюють однакову потребу в психологічній підтримці. Зростання інтенсивності війни стає основним фактором збільшення запиту на такі послуги.

Більшість ветеранів надають перевагу індивідуальним консультаціям з психологом (70%) та сеансам, що враховують їхній військовий досвід (58%). Групові методи, такі як зустрічі з іншими ветеранами і групи самопомогі, підтримують 35% опитаних. Інші форми, як сімейні консультації (32%), групові сеанси (22%) та тренінги зі стрес-менеджменту (31%) [9].

Коли йдеться про емоційну підтримку, ветерани найчастіше звертаються до близьких – родини, друзів чи колег (рис. 1). Інші варіанти включають ветеранські організації, хаби або ж сімейних лікарів. Деякі ветерани висловлюють недовіру до існуючих психологічних служб, вказуючи на шаблонність підходів та відсутність індивідуального підходу.

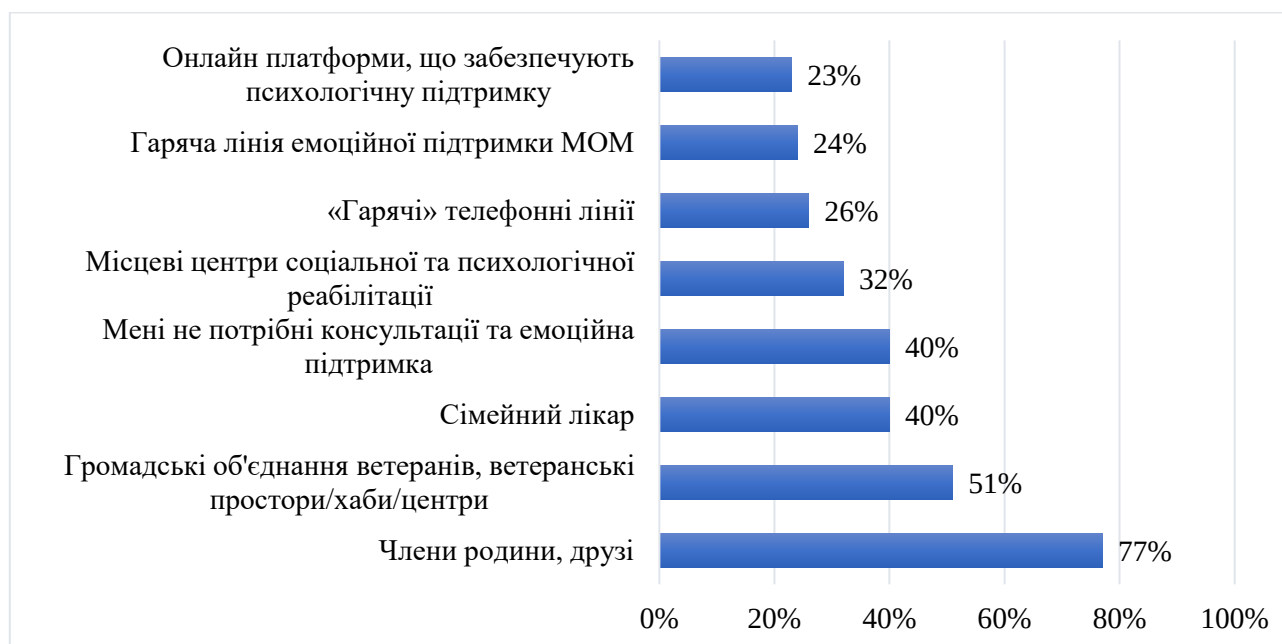

Рисунок 1 – Джерела емоційної та психологічної підтримки для ветеранів
(станом на 2022 р.)

Отже, психосоціальна підтримка ветеранів є критично важливою для їх повернення до цивільного життя, при цьому комунікаційна політика держави відіграє ключову роль. Інформаційні канали мають знижувати стигматизацію психологічної допомоги та підвищувати обізнаність ветеранів і їхніх родин про доступні ресурси. Ефективна комунікація повинна включати не тільки інформування про послуги, але й сприяти створенню довірливого простору для відкритого діалогу між ветеранами, громадянським суспільством і державою.

Список використаних джерел:

1. Бурцева А., Нематіан Злобін Д. В Україні 1 мільйон 300 тисяч ветеранів: як їх підтримують. *Суспільне Новини*. 2024. URL: <http://surl.li/mjrfuh>
2. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». *Освітній хаб міста Києва*. URL: <http://surl.li/yntejs>
3. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Як ти». URL: <https://howareu.com>
4. Міністерство у справах ветеранів України. Офіційний веб-портал. URL: <https://mva.gov.ua/veteranam/urok-zvityagi>
5. Петровський Д. У застосунку «Дія» додали важливий документ для ветеранів. *Інформаційне агентство «Уніан»*. 2024. URL: <http://surl.li/pryxks>

6. Післявоєнна відбудова громад має сприяти поверненню жителів - діалог U-LEAD. *Укрінформ*. 2022. URL: <http://surl.li/hasifh>

7. Пришляк Н. В Україні ввели е-карту для ветеранів: для чого вона і які послуги передбачає. *Інформаційне агентство «Уніан»*. 2024. URL: <http://surl.li/vjlsxq>

8. Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України : Указ Президента України від 22.08.2024 р. № 512. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5122024-51669>

9. Соціальна реінтеграція ветеранів в Україні: підсумковий аналітичний звіт. *International Organization for Migration Mission in Ukraine*. 2023. 44 с. URL: <http://surl.li/lgtazn>

10. Стратегія формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2023 року. URL: <http://surl.li/vxitxt>

УДК 336.1:352(477.44)(045)

Анна Винник

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В статті проведено оцінку бюджету Вінницької міської територіальної громади на основі даних Державного вебпорталу бюджету для громадян. Висвітлено результати дослідження фінансової спроможності Вінницької міської територіальної громади. Проаналізовано функціонування виконавчих органів місцевого самоврядування щодо забезпечення фінансової стійкості Вінницької міської територіальної громади.

Ключові слова: фінансова спроможність, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування, фінансова стійкість, публічне управління.

Постановка проблеми. Реформа децентралізації відіграла вирішальну роль у зростанні фінансової спроможності територіальних громад. Завдяки реформі громади отримали більше повноважень і ресурсів для управління власними фінансами, що дозволило їм ефективніше планувати та реалізовувати місцеві проекти.

І. Ніколіна зазначає, що децентралізація сприяла збільшенню бюджетних надходжень на місцях, що забезпечило територіальним громадам можливість самостійно вирішувати економічні, соціальні та інфраструктурні питання [9]. Окрім того, громади отримали можливість залучати додаткові фінансові ресурси через різноманітні гранти та інвестиційні проекти. Це підвищило їхню фінансову стійкість і дозволило більше уваги приділяти розвитку локальної економіки, покращенню якості послуг та добробуту мешканців.

Органи місцевого самоврядування, які поступово утверджуються як стійка територіальна влада, під час війни відіграють ключову роль у забезпеченні належних умов життя для всіх мешканців громад. Для досягнення цієї мети необхідна адекватна фінансова підтримка, адже місцеві фінанси є основою ефективного функціонування громади.

Над проблематикою діяльності органів місцевого самоврядування працювали такі науковці: Я. Казюк, В. Венцель, І. Герасимчук, Є. Ананьєва, В. Баранник, Н. Бахур, В. Волкова, Н. Волкова, В. Зубенко, І. Ніколіна, В. Потапенко та багато інших науковців.

Мета дослідження полягає в аналізі фінансової спроможності Вінницької міської територіальної громади.

Департамент фінансів Вінницької міської ради, в якості головного розпорядника бюджетних коштів, розмістив на офіційному вебсайті міської ради 5 бюджетних запитів, 4 паспорти бюджетних програм відповідно до рішення міської ради про бюджет на 2023 рік, а також 7 паспортів бюджетних програм згідно з рішеннями міської ради про внесення змін до бюджету. Крім того, було

опубліковано 3 звіти про виконання паспортів бюджетних програм і 2 оцінки їх ефективності.

На основі звітів про роботу департаменту фінансів за 2023, 2022 та 2021 роки [6, 5, 4] проведемо оцінку діяльності Департаменту фінансів щодо забезпечення фінансовими ресурсами виконання повноважень органів місцевого самоврядування у Вінницькій МТГ.

Досліджено фінансові тренди на основі даних Державного вебпорталу бюджету для громадян [2].

У 2023 році забезпечено виконання бюджету у Вінницькій МТГ як за доходами, так і за видатками [6]. Доходи бюджету за 2023 рік склали 6497,8 млн грн., в тому числі власні доходи становили 5542,7 млн грн, трансферти з державного та обласного бюджетів були рівні 955,1 млн грн. План по власних доходах виконано на 104,3 відсотки, по трансферах з інших бюджетів були на рівні 93,1 відсотки до плану у Вінницькій МТГ. Загалом виконання плану доходів забезпечено на рівні 102,5 відсотки.

Найбільш дохідними статтями бюджету у Вінницькій МТГ є податкові надходження, що склали 78.42% (5 095 млн грн) від усього бюджету та офіційні трансферти, які становлять 14,7 % (9555 млн грн).

Офіційні трансферти склалися з дотацій та субвенцій з державного бюджету на 100%. Порівняно велика частка податкових надходжень припадає на податок та збір на доходи фізичних осіб (75 % від податку та збір на доходи фізичних осіб) та податки на прибуток, збільшення ринкової вартості(75 %) та місцеві податки у вигляді податку на майно (35% від усіх місцевих податків.) та єдиного податку (64,8 % від усіх місцевих податків).

Основними бюджетоутворюючими податками загального фонду є:

- податок на доходи фізичних осіб, який надійшов у сумі 3348 8 млн грн. та порівняно з показником 2022 року зріс на 4,1 % або на 130 8 млн грн;
- єдиний податок - 856,5 млн грн., що на 157,3 млн грн. або на 22 5 % перевищує показник 2022 року;

- плата за землю залучено до бюджету у сумі 303 1 млн грн, що більше за фактичні надходження 2022 року на 56,7 млн грн. або на 23,0%;

- акцизний податок - 417,8 млн грн., що на 143,3 млн грн. або на 52,2 % перевищує показник 2022 року;

- податок на нерухоме майн - 157.3 млн грн., що на 40,4 млн грн. або на 34,5 % перевищує показник 2022 року.

Зазначені податки акумулювали майже 97 % всіх власних доходів загального фонду.

Згідно із звітом про роботу департаменту фінансів за 2023 рік, фінансування видатків бюджету в умовах воєнного стану здійснювалось з врахуванням вимог постанови Кабінету Міністрів України від 09.06.2021р. №590, якою встановлена черговість проведення платежів по видатках бюджету.

Виконання дохідної частини бюджету дало можливість в повному обсязі відповідно до потреби, заявленої головними розпорядниками коштів, профінансувати планові видатки бюджету та забезпечити стабільне функціонування бюджетної сфери, житлово-комунального господарства та міського транспорту.

У таблиці 1 наведено аналіз структури бюджету Вінницької МТГ за 2023 рік за видатками.

Таблиця 1 – Аналіз структури бюджету Вінницької МТГ за 2023 рік за видатками

Видатки	Значення
Загальнодержавні функції	1 032 146,7 тис. грн 14,88%
Громадський порядок, безпека та судова влада	149 128,4 тис. грн (2,15%)
Економічна діяльність	1 584 512,5 тис. грн (22,84%)
Охорона навколишнього природного середовища	492,6 тис. грн (0.01%)
Житлово-комунальне господарство	1 112 464,4 тис. грн (16,03%)

Кінець таблиці 1

Видатки	Значення
Охорона здоров'я	231 948,6 тис. грн (3,34%)
Духовний та фізичний розвиток	231 583,9 тис. грн (3,34%)
Освіта	2 182 348, 2 тис. грн (31,45%)
Соціальний захист та соціальне забезпечення	413 998,5 тис. грн (5, 97%)

Видатки з бюджету Вінницької МТГ на загальнодержавні функції тобто витрати на утримання органів місцевого самоврядування, здійснення їх завдань становило 1 032 млн грн за 2023 рік, що склало 14, 88 % від усіх видатків.

Згідно із звітом про роботу департаменту фінансів за 2023 рік, кошти бюджету Вінницької МТН використані в сумі 6 938 623,8 тис грн., що складає 99,4 відсотки до плану на рік, в тому числі по загальному фонду - 4 618 489,1 тис грн. (табл. 2), по спеціальному фонду - 2 320 134,7 тис грн., що на 38,1 відсотки більше, ніж у відповідному періоді минулого року, в тому числі по загальному фонду - більше на 20,6 %, по спеціальному фонду - на 93,9 %.

Таблиця 2. – Динаміка загального фонду бюджету Вінницької МТГ за 2021-2023 роки

Показники виконання січень - грудень	Загальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	3 017 767.9	3 178 407.6	6 137 030.5	203,4%
Видатки, тис. грн	2 724 010.3	2 968 701.4	4 618 489.1	169,5%
Кредитування	10 934.2	-	-	0
Дефіцит (-) / профіцит (+)	282 823.4	209 706.1	1 518 541.3	536,9%

Основним джерелом наповнення спеціального фонду (табл. 3) є бюджет розвитку, до якого протягом 2023 року надійшло 103,9 млн. грн. що на 65 млн грн. або в 2,7 рази більше за показник 2022 року, в тому числі:

- кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення - 89,5 млн грн., що на 70,8 млн грн. або в 4,8 рази більше за фактичні надходження 2022 року;

- коштів від відчуження майна, що перебуває в комунальній власності надійшло у сумі 12,0 млн грн., що менше за показник 2022 року на 5,8 млн грн. або на 32,8 %;

- надходження коштів пайової участі у розвитку інфраструктури населеного пункту склали 2,4 млн грн., що на 0,6 млн грн. або 34,9 % більше за факт 2022 року [6].

Крім того, значна частина коштів була направлена на соціальну підтримку Захисникам та Захисницям України, членів їх сімей та родинам загиблих та фінансову підтримку громадським організаціям, діяльність яких пов'язана з підтримкою Захисників та Захисниць України, членів їх сімей, родин загиблих (22 074,2 тис.грн) [6].

Таблиця 3 – Динаміка спеціального фонду бюджету Вінницької МТГ за 2021-2023 роки

Показники виконання січень - грудень	Спеціальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	2 262 704.6	1 076 067.5	360 750.5	15,9 %
Видатки, тис. грн	2 562 775.8	726 011.6	2 320 134.6	90,5%
Кредитування	-5 770.8	-11 102.4	-37.1	0,64%
Дефіцит (-) / профіцит (+)	294 300.3	361 158.3	-1 959 346.9	-665,8%

Сумарний баланс бюджету Вінницької МТГ впродовж досліджуваного періоду представлено в таблиці 4.

Таблиця 4 – Баланс бюджету Вінницької міської територіальної громади впродовж 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023
Доходи, млрд. грн.	4,9	5,7	6,5
Видатки, млрд. грн.	5	5	6,9
Кредитування	-96,0	-41,0	-37,1
Дефіцит (-) / Профіцит (+) млн. грн.	-109	709	-0,4

Відповідно до звіту про роботу департаменту фінансів Вінницької МТГ за 2023 рік, впродовж року для забезпечення виконання бюджету виникла необхідність у внесенні змін до його параметрів.

У цьому контексті департаментом фінансів Вінницької МТГ було опрацьовано 766 звернень від головних розпорядників бюджетних коштів, підготовлено 11 проєктів рішень міської ради та 45 рішень виконавчого комітету, погоджених із профільною комісією міської ради.

В інтегральному показнику фінансової спроможності Вінницької МТГ (табл. 5) за 2023 рік показник «чисельність наявного населення» враховано станом на 01.01.2022, а в інтегральному показнику за 2021 рік – станом на 01.01.2021.

Враховуючи вимоги ст.28 Бюджетного кодексу України та Бюджетного регламенту Вінницької міської ради департаментом фінансів у 2023 році:

- 13.03.2023 р. проведено публічне представлення інформації про реалізацію цілей державної політики у сфері фінансів та виконання бюджетних програм за 2022 рік;

- 17.03.2023 р. проведено публічне представлення інформації про виконання бюджету Вінницької міської територіальної громади за 2022 рік;

- забезпечено опублікування у «Вінницькій газеті» та рішень міської ради про звіт щодо виконання бюджету за 2022 рік, I квартал, I півріччя та 9 місяців 2023 року;

- на сайті міської ради розміщувались рішення міської ради про внесення змін до бюджету (11 рішень) та відповідно оновлювався актуальний бюджет на 2023 рік [6].

З метою інформування жителів Вінницької МТГ на сайті Вінницької міської ради розміщена аналітична інформація з питань виконання бюджету за доходами та видатками у формі слайдів, таблиць та діаграм.

15 грудня 2023 року відбулися громадські слухання щодо обговорення ключових показників бюджету на 2024 рік. Протокол громадських слухань оприлюднено на офіційному сайті міської ради. Рекомендації, сформовані під час слухань, були опубліковані у «Вінницькій газеті» та розміщені на сайті міської ради.

Таблиця 5 – Інтегральний показник фінансової спроможності Вінницької МТГ

Показник	2021	2023
Чисельність наявного населення, (тис. чол)	394,432	387,439
Площа, (км ²)	224,6	224,6
Доходи загального фонду на мешканця, (грн.)	9 438,6	13 541,6
Видатки загального фонду на мешканця, (грн)	9 316,9	11 891,3
Видатки на утримання апарату управління на мешканця, (грн.)	677,4	955,5
Капітальні видатки на мешканця, (грн)	2 893,3	5 319,0
Рівень дотаційності бюджетів, (%)	-6,3%	-7,4%
Частка управлінських видатків, (%)	7,2%	7,1%
Частка бюджетних видатків на оплату праці, (%)	46,4%	44,0%
Частка капітальних видатків бюджету, (%)	23,0%	30,0%
Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на мешканця, (грн)	357,3	443,2
Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, (%)	16,0%	13,4%
Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, (%)	26,1%	25,2%
Рівень спроможності	високий	високий

Частка паспортів бюджетних програм, які включають тендерні аспекти, становить 24,5% від загальної кількості паспортів бюджетних програм на 2023 рік. Даний показник врахування тендерного аспекту в паспортах бюджетних програм головних розпорядників коштів бюджету Вінницької МТГ перевищує показник 2022 року на 62,5% (24 паспорти).

Результати оцінювання, отримані під час аналізу функціонування департаменту фінансів Вінницької МТГ свідчать про ефективність роботи виконавчого органу місцевого самоврядування, який забезпечує стабільний розвиток громади в умовах війни.

Список використаних джерел:

1. Ананьєва Є. А. Фінансово-правова основа діяльності об'єднаних територіальних громад. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2020. Вип. 4 (48). С. 54-58. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2020/4/9.pdf>

2. Бюджет Вінницької міської територіальної громади. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0253600000/info/indicators?year=2022&month=12>.

3. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с. URL:

https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2656/1/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%9D%D0%9F_%20%D0%9C%D0%A4.pdf

4. Звіт про роботу департаменту фінансів за 2021 рік. Офіційний сайт Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/departament-of-finance#parentHorizontalTab3>.

5. Звіт про роботу департаменту фінансів за 2022 рік. Офіційний сайт Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/departament-of-finance#parentHorizontalTab3>.

6. Звіт про роботу департаменту фінансів за 2023 рік. Офіційний сайт Вінницької міської ради. URL: <https://www.vmr.gov.ua/departament-of-finance#parentHorizontalTab3>.

7. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. URL: <https://decentralization.ua/news/17881>.

8. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Порівняльний аналіз фінансової спроможності територіальних громад (на основі показників 2021 та 2023 років). URL: <https://decentralization.ua/news/18171>.

9. Ніколіна І.І. Трансформація публічного управління в Україні в умовах децентралізації. *Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України: Збірник наукових праць VII Міжнародної наук.-практ. конференції* (м. Вінниця, 17-19 вересня 2018 р.). Вінниця. 2019. С. 279-290. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/card.php?lang=uk&id=25769>.

УДК 342.95

Олена Гуменна

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НЕДЕРЖАВНИХ ІНСТИТУЦІЙ У СФЕРІ НАДАННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ

У статті розглянуті нормативно-правову базу, що регламентує надання, отримання, розподіл та контроль за гуманітарною допомогою в Україні в умовах повномасштабного вторгнення. Зокрема увага приділяється причинам та потребам у діяльності гуманітарних організацій в Україні в умовах обмеженого державного ресурсу.

Ключові слова: гуманітарна організація, гуманітарна допомога, постраждале населення, внутрішньо переміщена особа, вразливі категорії населення.

Початок російсько-української війни у 2014 році поставив соціальну сферу України перед значним викликом щодо виконання її функцій для забезпечення захисту найуразливіших верств населення. В той же час дана критична ситуація висвітлювала неспроможність соціальної сфери України відповісти на усі проблеми, які постали в нових умовах війни. Ще більш яскраво ця тенденція проявилась із початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 року, коли мільйони українських громадян покидали місця свого постійного проживання і переміщались у відносно безпечні західні регіони країни або закордон.

Соціальна сфера України, яка протягом багатьох років була недофінансована, з початку повномасштабного вторгнення також втратила дуже багато працівників, які виїхали за кордон, рятуючись від військових дій. Це все стало важким тягарем для держави України, а також підкреслювало необхідність міжнародної підтримки держави як з боку окремих країн, так і наддержавних структур.

Відповідно до «Звіту про внутрішнє переміщення в Україні», що був підготовлений Міжнародною організацією з міграції, станом на 16 березня 2022 року в Україні налічувалось 6 478 000 внутрішньо переміщених осіб. Ще 2 218 000 осіб активно обдумували від'їзд із місця звичного проживання внаслідок війни. В той же час більшість опитаних ВПО повідомили, що один чи кілька членів їхнього домогосподарства належать до однієї з вразливих категорій осіб. Так, наприклад, 53% ВПО підтвердили наявність дітей у їхньому домогосподарстві, що нині проживають із ними. Серед найбільш нагальних потреб респонденти зазначали гроші (фінансову допомогу), на другому місці — транспорт, ліки та непродовольчі товари [1].

За повідомленнями, серед евакуйованих зі східних областей була непропорційно велика кількість людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Найбільш гострою проблемою була нестача адаптованих засобів гігієни, а також

засобів пересування в транзитних і приймальних пунктах у районах, де спостерігався значний приплив ВПО, а також у районах, що постраждали від бойових дій, до яких гуманітарні організації мають епізодичний доступ, у тому числі для населення, яке опинилося в підземних сховищах. Також повідомлялось, що люди похилого віку та особи з інвалідністю, а також особи, які страждають на психічні розлади або розлади поведінки, надмірно представлені серед населення, яке залишилося за лінією зіткнення, частково через логістичні та фінансові бар'єри для евакуації. Зокрема, евакуація великих груп людей з інвалідністю, які перебувають у спеціалізованих закладах на Сході України, виявилась складною через логістичні проблеми та труднощі з пошуком місця у відповідних установах у місцях прибуття.

В той же час серед новоприбулих ВПО, що розміщувались у відносно безпечних регіонах України було непропорційно багато жінок і дітей, а також людей похилого віку та осіб з інвалідністю. Серед новоприбулих багато тих, хто не бажав виїжджати на попередніх етапах кризи через брак коштів для переїзду в інше місце або через труднощі з пересуванням, хто не мав приватного транспорту для пересування на перших етапах кризи і зіткнувся б з проблемами у пошуку роботи у більш віддалених частинах країни. З цих причин вони, як правило, залишались в регіоні свого походження, поки загроза конфлікту не стала неминучою.

Незважаючи на активне реагування та координацію з боку обласних та міських органів влади та за підтримки волонтерських мереж, у місцях прибуття або транзиту відчувались гострі незадоволені потреби, зокрема, у медикаментах, обладнанні, продуктах харчування та непродовольчих товарах, особливо в місцях масового скупчення людей. Хоча в деяких місцях компактного проживання відбувались певні роздачі продуктів харчування та непродовольчих товарів, місцева влада та керівники місць компактного проживання повідомляли про постійний дефіцит, зокрема, гігієнічних наборів і дитячого харчування.

Отже, вже станом на початок вторгнення Україна потребувала значної підтримки з боку міжнародної спільноти, щоб забезпечити функціонування держави та виживання власного населення.

Починаючи з 2014 року Україна отримувала значну кількість гуманітарних вантажів з-за кордону. Це потребувало встановлення чітких правил та процедур не лише доставки, розмитнення та розподілу такої допомоги, але і контролю за даними процесами.

Нормативно-правове регулювання ввезення на територію України гуманітарної допомоги включає в себе сукупність законних та підзаконних актів, які регламентують процедури ввезення, отримання, розподілу та контролю такої допомоги. Основним нормативно-правовим документом, яким керуються організації, які надають гуманітарну допомогу, у своїй діяльності в Україні є Закон України «Про гуманітарну допомогу» [2]. Даний закон формулює що є гуманітарною допомогою, хто може бути донорами та отримувачами гуманітарної допомоги, визначає спеціально уповноважені державні органи з питань гуманітарної допомоги, встановлює порядок надходження та використання гуманітарної допомоги, а також обліку і контролю за отриманням та цільовим використанням гуманітарної допомоги.

На початку повномасштабного вторгнення, коли значна кількість мешканців України потребувала великої кількості гуманітарної допомоги, держава пішла на поступки та значно спростила процедуру ввезення гуманітарних вантажів. Так, Кабінет Міністрів України прийняв с. Дана постанова передбачала, що ввезення товарів для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони та цивільного захисту населення гуманітарна допомога переміщується через митний кордон України за місцем перетину митного кордону на підставі товаросупровідних документів або декларації та не потребує рішення про визнання вантажу гуманітарною допомогою, а також без рішення про включення того, хто ввозить даний товар до Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги [3].

У відповідь на реалії воєнного часу, в листопаді 2023 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо ввезення, обліку, розподілу гуманітарної допомоги, особливостей оподаткування відповідних операцій та подання звітності», яким було розширено перелік отримувачів гуманітарної допомоги в Україні [4]. Даний закон набрав чинності 23 січня 2024 року.

Порядок оподаткування благодійної, у тому числі гуманітарної допомоги визначено в Податковому кодексі України [5].

Процедура отримання і декларування гуманітарної допомоги, а також здійснення благодійних пожертв, витрат на придбання та доставку товарів, оплати робіт чи послуг, наданих як гуманітарна допомога особам, що постраждали від конфлікту знайшла своє відображення в Законі України «Про запобігання корупції» [6].

Створення та роботу Єдиного реєстру отримувачів гуманітарної допомоги, а також функціонування автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги регламентує Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 927 «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги» [7].

Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. №1222 «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування» встановлює правила отримання та використання благодійних внесків різними закладами освіти та соціальної сфери в Україні [8].

Благодійні організації, які відповідно до Закону України «Про гуманітарну допомогу» є одними з отримувачів такої допомоги, здійснюють свою діяльність на території України, керуючись Законом України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [9].

Вище перелічені нормативно-правові акти регулюють фактично процедуру надання безпосередньої гуманітарної допомоги постраждалому населенню в Україні у вигляді грошової або матеріальної, прямої допомоги. В тому числі дані документи передбачають отримання допомоги юридичними особами – установами та організаціями в Україні.

В той же час гуманітарні організації під час російсько-української війни надають також і цілий ряд послуг для постраждалого населення, підприємств, установ та організації різних сфер, в тому числі у сфері забезпечення соціального захисту населення. В даному контексті головною метою надання підтримки є посилення спроможності державних інституцій надавати якісні послуги у відповідності до потреб постраждалого населення без дублювання функцій. Тобто, гуманітарні організації покликані доповнити і підсилити державний сектор України, надавши йому спроможність самостійно надавати якісні послуги населенню України в умовах війни.

В цьому напрямку схема співпраці з різними державними структурами є дуже різноманітною – це посилення інституційної спроможності, покращення матеріально-технічної бази, співфінансування частини існуючих послуг або формування нових послуг, які б відповідали викликам сучасності, надавати методичну, освітню та інформаційну підтримку державним структурам.

Список використаних джерел:

1. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення, раунд 6.

URL: <https://documents.un.org/doc/resolution/gen/nr0/582/70/img/nr058270.pdf?token=t8zq2uUkjbbQ8Wpwz4&fe=true>

2. Закон України «Про гуманітарну допомогу».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1192-14#Text>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2022 № 174 «Деякі питання пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон України в умовах воєнного стану».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/174-2022-%D0%BF#Text>

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо ввезення, обліку, розподілу гуманітарної допомоги, особливостей оподаткування відповідних операцій та подання звітності».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3448-IX#Text>

5. Податковий кодекс України.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

6. Закон України «Про запобігання корупції».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 9 жовтня 2020 р. № 927 «Деякі питання організації ведення автоматизованої системи реєстрації гуманітарної допомоги». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/927-2020-%D0%BF#Text>

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2000 р. №1222 «Про затвердження Порядку отримання благодійних (добровільних) внесків і пожертв від юридичних та фізичних осіб бюджетними установами і закладами освіти, охорони здоров'я, соціального захисту, культури, науки, спорту та фізичного виховання для потреб їх фінансування».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1222-2000-%D0%BF#Text>

9. Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації».

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17#Text>

УДК 342(045)

Ольга Гуменюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті досліджується особливості організації державної влади в Україні, зокрема аналізується структура виконавчої, законодавчої та судової гілок влади. Вивчаються основні законодавчі рамки, що визначають розподіл

повноважень між різними гілками влади, а також роль конституційних механізмів у забезпеченні балансу та взаємодії між ними.

Ключові слова: державна влада, конституційне право, законодавча влада, виконавча влада, судова система.

Організація державної влади в Україні базується на принципі поділу влади, що відображається у чіткому розподілі повноважень між трьома основними гілками влади: законодавчою, виконавчою та судовою. Цей принцип є фундаментальним для забезпечення верховенства права, захисту прав та свобод громадян, а також запобігання зловживання владою. Поділ влади є основним механізмом, який регулює функціонування держави та забезпечує баланс між різними сферами влади.

Теоретичні засади поділу влади представлені різними концепціями, серед яких найбільш відомою є теорія Шарля Луї де Монтеск'є. Згідно з цією теорією, існують три основні гілки влади: законодавча, яка відповідає за прийняття законів; виконавча, що реалізує закони у життя; та судова, яка забезпечує контроль за дотриманням законодавства. Кожна гілка має свої повноваження та функції, і цей розподіл влади є ключовим для запобігання надмірної концентрації влади в руках одного органу чи особи [1, с. 32].

У деяких країнах діють інші моделі поділу влади, такі як парламентське верховенство та президентська форма уряду. Парламентське верховенство передбачає домінування парламенту як основної гілки влади, яка контролює виконавчу владу і приймає ключові рішення. У президентській формі уряду президент має значні повноваження і часто виступає як голова держави та головний виконавчий орган, але його діяльність також контролюється парламентом.

Організація державної влади в Україні має свої особливості, які відрізняють її від інших країн. Перш за все, це президентсько-парламентська форма правління, де президент обирається народом та має значні повноваження, але його діяльність підконтрольна парламенту. Це забезпечує баланс між виконавчою та законодавчою владою.

Друга особливість — багатопартійна система, що означає існування кількох політичних партій, які мають право брати участь у виборах та формувати уряд. Це сприяє розвитку політичної конкуренції та різноманітності в політичних поглядах.

Третя особливість полягає в процесі децентралізації влади, що передбачає передачу певних повноважень від центральних органів влади до місцевих. Цей процес спрямований на збільшення відповідальності місцевих органів влади перед громадянами та покращення управління на місцевому рівні.

Урядова система в Україні є складною та різноманітною, враховуючи різні аспекти поділу влади та особливості внутрішньої політичної системи. Наприклад, Конституція України визначає ролі та функції кожної гілки влади, а також механізми їх взаємодії та контролю. Парламентська система робить акцент на ролі парламенту у прийнятті законів та контролі за виконавчою владою. Водночас, президент має значний вплив на формування та реалізацію державної політики, що відображається у його повноваженнях у сфері безпеки, зовнішніх справ, а також управління армією.

Ще однією важливою складовою організації влади є судова система, яка забезпечує незалежність та об'єктивність судового процесу. Суди в Україні мають право вирішувати спори між громадянами, контролювати законність рішень владних органів та здійснювати правосуддя у кримінальних та цивільних справах.

У цілому, організація державної влади в Україні є складним процесом, який враховує різні аспекти політичного, правового та інституційного характеру. Важливою є постійна реформа та вдосконалення системи, що сприяє зміцненню правової держави та забезпеченню ефективного функціонування уряду в інтересах громадянства [2, с. 9].

Державна влада в Україні здійснюється на основі принципу поділу на законодавчу, виконавчу та судову. Ця поділена структура є невід'ємною складовою демократичного суспільства і має на меті забезпечення верховенства

права, запобігання зосередженню влади в руках однієї особи чи групи, а також забезпечення контролю та балансу між гілками влади.

Законодавча влада належить Верховній Раді України. Вона складається з 450 народних депутатів, обраних на основі загального, рівного і прямого виборчого права на п'ять років. Основними функціями Верховної Ради є прийняття законів, затвердження державного бюджету, контроль за діяльністю виконавчої влади та внесення змін до Конституції України.

Виконавча влада належить Кабінету Міністрів України, очолюваному Прем'єр-міністром. Кабінет Міністрів формується за поданням Президента України та здійснює реалізацію державної політики, управління державними органами, забезпечення виконання законів та розроблення бюджету.

Судова влада здійснюється судами на принципах незалежності та неупередженості. Суди вирішують суперечки між особами та державними органами, захищають права і свободи громадян, забезпечують законність та справедливість у суспільстві. Основні цілі державної влади в Україні включають забезпечення верховенства права, демократичного контролю за владою, захист прав і свобод громадян, національної безпеки та створення умов для економічного розвитку.

У контексті Конституції України, розподіл влади є не лише формальною структурою, а й механізмом забезпечення стабільності та розвитку держави. Цей принцип визначає взаємодію між гілками влади, їх повноваження та відповідальність перед суспільством. Верховна Рада, як законодавчий орган, відповідає за прийняття законів, які визначають правила функціонування суспільства, регулюють відносини між особами та іншими суб'єктами. Закони мають бути відповідні Конституції та міжнародним стандартам прав людини.

Кабінет Міністрів, у свою чергу, забезпечує виконання законів та реалізацію державної політики. Він має важливу роль у керуванні державними органами та забезпеченні функціонування системи влади на підставі законності та ефективності. Судова влада, як третя гілка влади, виконує важливу місію у

забезпеченні правосуддя, захисті прав та свобод громадян. Незалежність судів є запорукою справедливості та довіри до правової системи.

Здійснення державної влади в Україні не обмежується лише гілками законодавчої, виконавчої та судової влади. Разом із тим, ще існують додаткові цілі та завдання, які мають важливе значення для функціонування держави та її розвитку. Однією з ключових цілей організації державної влади є забезпечення верховенства права. Це означає, що всі органи державної влади, посадові особи та громадяни повинні діяти в межах закону. Верховенство права є основоположним принципом правової держави, який забезпечує недоторканість прав та свобод людини та громадянина.

Крім того, важливою метою є здійснення демократичного контролю за владою. Це означає, що громадяни мають право брати участь у владних процесах через вибори, референдуми та інші форми демократичного впливу. Демократичний контроль є гарантією відкритості, прозорості та відповідальності перед суспільством [3, с. 12].

Однією з основних функцій держави є захист прав і свобод людини. Держава має гарантувати дотримання прав і свобод кожного громадянина, незалежно від його статусу, походження чи переконань. Це включає захист прав на життя, свободу слова, право на справедливий суд, право на освіту та багато інших аспектів громадянського життя.

Ще однією важливою метою є забезпечення національної безпеки. Це включає захист суверенітету та територіальної цілісності держави, забезпечення безпеки громадян від зовнішніх загроз та внутрішніх конфліктів, а також розвиток системи оборони та правоохоронних органів. Створення умов для економічного розвитку є ще однією ключовою метою державної влади. Держава повинна створювати сприятливі умови для розвитку бізнесу, інвестицій та підприємництва, забезпечувати економічну стабільність та ріст добробуту громадян.

У висновку, загальна мета організації державної влади в Україні полягає в забезпеченні правової держави, демократії, прав людини та громадянина,

національної безпеки та економічного розвитку. Ці цілі взаємопов'язані та взаємозалежні, і їх досягнення вимагає спільних зусиль усіх гілок влади, громадян та суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Журавель Я.В. Адміністративно-правове забезпечення децентралізації органів виконавчої влади в Україні. Київ: НАУ, 2021. 517 с.
2. Органи державної влади в Україні. Місцеве самоврядування в Україні
URL:<https://vseosvita.ua/library/prezentacia-z-pravoznavstva-dla-9-klasu-na-temuorgani-derzavnoi-vladi-v-ukraini-misceve-samovraduvanna-v-ukraini-495872.html>
3. Державна влада в Україні. URL:
<http://www.nbuv.gov.ua/node/3577>

УДК 316.334.52

Ольга Гуменюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

**ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В
УМОВАХ ВІЙНИ**

У статті досліджується особливості діяльності Верховної Ради України в умовах сучасних викликів, зокрема аналізується структура виконавчої, законодавчої та судової гілок влади. Вивчаються основні законодавчі рамки, що визначають розподіл повноважень між різними гілками влади, а також роль конституційних механізмів у забезпеченні балансу та взаємодії між ними.

Ключові слова: державна влада, конституційне право, законодавча влада, виконавча влада, судова система.

Актуальність. На сучасному етапі розвитку демократії особливу увагу надають забезпеченню прозорості, підзвітності та рівності гілок влади - це є основною для побудови правової держави. Також реформування державного управління, децентралізації та євроінтеграції України, процеси підвищення ефективності роботи Верховної Ради України, питання організації та взаємодії органів державної влади набуває особливої важливості. Зміни в політичній і правовій системах країни, а також сучасні виклики вимагають перегляду усталених підходів, виявленню недоліків та розробка рекомендацій для можливих шляхів удосконалення діяльності Верховної Ради України.

Аналіз наукових джерел із проблеми організації законодавчої влади показав, що питання функціонування органів влади в Україні розглядається в контексті поділу влади та взаємодії між гілками влади. Такі дослідники, як А. Васильєв Д.В., Шемшученко Ю.С., Волинка К.Г., Гетьман А.П., Тацій В.Я., Гончаренко О.С., Гриньова Л.О., Грицак І.П., Грищенко В.М., Грищук В.К., Гусарєв С., Тихомирова О.Д., зосереджують увагу на правових аспектах діяльності законодавчої влади та особливостях функціонування в умовах демократичного суспільства. Незважаючи на широкий спектр досліджень, питання взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування в умовах політичної реформи та децентралізації потребує подальшого вивчення, зокрема в контексті нових викликів, з якими стикається Україна.

Мета статті полягає в аналізі особливостей функціонування Верховної Ради України в умовах воєнного часу.

Виклад основного тексту. Адаптація законодавчого процесу в умовах воєнного стану є одним з ключових викликів для ефективного функціонування Верховної Ради України. У ситуації, коли країна стикається з повномасштабними загрозами і нестабільною безпековою ситуацією, постає питання про збалансування необхідності прийняття швидких рішень та дотримання принципів законодавчої процедури, закріплених у Регламенті Верховної Ради

України. Незважаючи на екстремальні умови, що створюються під час воєнного стану, законодавчий процес формально не має бути змінений, і Верховна Рада продовжує свою роботу в межах загальних правил і процедур. Однак, реалії воєнного часу вимагають певних коректив, особливо для розгляду питань, пов'язаних із національною безпекою, обороною, фінансуванням Збройних сил та соціальним забезпеченням населення [38, с. 273].

Одним із механізмів, що дозволяє Верховній Раді адаптуватися до умов воєнного стану, є можливість прискорення процедури розгляду законопроектів. Регламент Верховної Ради вже містить певні положення, що дозволяють прискорити процес законотворення, наприклад, прийняття рішень за скороченою процедурою або розгляд законопроекту в першому та другому читанні одночасно. Це забезпечує швидке ухвалення нормативних актів без значних втрат у якості законодавства. Однак, на практиці під час воєнного стану застосовується ще одна неформальна процедура, яка полягає у частковому або повному відхиленні від регламентних вимог, що стосуються термінів розгляду, порядку подання правок та підготовки законопроектів до голосування. Така практика дозволяє здійснювати законодавчий процес протягом кількох днів або навіть годин, але вона також породжує ризик порушення принципів обґрунтованості та відповідальності законотворення. Згідно з експертними даними, у перші місяці повномасштабної війни приблизно дві третини законів приймалися з порушеннями регламентних процедур, що свідчить про масштабність відхилень.

Проблематика пришвидшеної процедури законотворення піднімається також у контексті Плану відновлення України, де звертається увага на необхідність формалізації особливої законодавчої процедури, яка б дотримувалася принципу верховенства права, але водночас надавала можливість гнучкого й швидкого реагування на актуальні виклики. Сучасна практика показала, що позапланові відхилення від законодавчих процедур часто стають необхідністю, але вони також породжують правову невизначеність та можуть негативно позначитися на легітимності ухвалених актів. У цьому контексті

доцільно розглянути можливість закріплення спеціальної процедури воєнного законотворення, яка б надавала певні запобіжники проти зловживання правом прискореного розгляду, але при цьому дозволяла швидко ухвалювати необхідні закони [39, с. 26].

Не менш значущою є підтримка належного функціонування контрольної функції Верховної Ради в умовах воєнного стану. Цей аспект особливо критичний, оскільки він забезпечує нагляд за діяльністю виконавчої гілки влади і гарантує прозорість використання бюджетних коштів та інших ресурсів держави, зокрема в секторі оборони. Для забезпечення безперервної діяльності парламенту, зокрема його комітетів і тимчасових комісій, в умовах підвищених ризиків було впроваджено механізм дистанційної роботи, апробований ще під час пандемії COVID-19. Зокрема, Законом України від 2020 року дозволяється проведення засідань парламентських комітетів у форматі відеоконференцій, що створює нові можливості для роботи в умовах постійних загроз ракетних обстрілів та інших безпекових викликів. Однак, попри переваги такої форми роботи, на пленарних засіданнях Верховної Ради дистанційний режим не запроваджено, оскільки це може суперечити положенням Конституції України, яка вимагає особистої присутності народних депутатів під час голосування.

З метою адаптації роботи парламенту до реалій воєнного стану було також ухвалено кілька нормативних актів, які забезпечують можливість безперервного проведення пленарних засідань. Постанова Верховної Ради від 24 лютого 2022 року дозволяє роботу парламенту в режимі так званого безперервного пленарного засідання, що дозволяє уникнути звичних часових обмежень і надає можливість Верховній Раді гнучко реагувати на динамічні зміни в безпековій ситуації. Крім того, така форма роботи дозволяє оперативно змінювати місце проведення засідань або спосіб голосування залежно від обставин. Голова Верховної Ради має повноваження визначати час і місце проведення засідань, що дає можливість швидко організовувати парламентську діяльність у разі виникнення загроз для безпеки. Разом з тим, ця процедура викликає питання з точки зору її конституційності, оскільки відхилення від звичайних регламентних

норм потребує формальної підтримки у вигляді внесення змін до Регламенту Верховної Ради, який має силу закону.

Таким чином, адаптація законодавчого процесу до умов воєнного стану ставить низку нових викликів перед законодавчим органом України. З одного боку, необхідність швидкого реагування на безпекові та соціальні потреби суспільства вимагає прискореного розгляду невідкладних питань і законопроектів, що стосуються національної безпеки та оборони. З іншого боку, такі заходи повинні здійснюватися з урахуванням принципу верховенства права та дотримання конституційних вимог. Поточна практика свідчить про прагнення парламенту максимально зберегти формальні регламентні процедури, але водночас використовувати всі можливі механізми для скорочення часу, необхідного для розгляду законопроектів. Наразі відсутня спеціальна процедура воєнного законотворення, і Верховна Рада працює переважно у режимі відхилень від нормального порядку. Утім, у довгостроковій перспективі доцільно розглянути можливість розробки та запровадження спеціальної процедури воєнного законотворення, що дозволить забезпечити як оперативність, так і правову визначеність в умовах надзвичайної ситуації [41, с. 76].

Мобілізація ресурсів на підтримку обороноздатності України в умовах воєнного стану є одним із пріоритетних завдань Верховної Ради України, що відображає її особливу роль у забезпеченні національної безпеки та стабільності держави. Після оголошення воєнного стану законодавчий орган сконцентрував зусилля на створенні нормативно-правової бази, що дозволяє ефективно спрямовувати ресурси на підтримку Збройних сил України та інших структур, що забезпечують оборону країни. Основна роль Верховної Ради у цій сфері полягає в ухваленні законодавчих актів, що передбачають виділення бюджетних коштів на оборонні потреби, фінансову підтримку військових і постачання техніки, зброї та іншого матеріально-технічного забезпечення. Такий підхід вимагає від парламенту швидкого реагування на нові виклики та здатності оперативно ухвалювати закони, що мають значний вплив на захист суверенітету і територіальної цілісності України.

Оскільки воєнний стан накладає низку обмежень на звичайний законодавчий процес, Верховна Рада використовує механізми, які дозволяють оперативно перерозподіляти фінансові ресурси з урахуванням пріоритетів обороноздатності. Серед них — законопроекти, що стосуються коригування державного бюджету, а також правові акти, які регулюють надзвичайне фінансування Збройних сил. Ці закони передбачають збільшення видатків на оборону, впроваджують механізми швидкої закупівлі військової техніки та посилюють контроль за використанням коштів. Верховна Рада також працює над створенням законодавчої основи для ефективного міжнародного фінансування оборонних програм. Це включає прийняття законів, які полегшують процедуру залучення міжнародної допомоги, зокрема через грантові та кредитні угоди, що спрямовуються на підтримку оборонних потреб. У такий спосіб парламент не тільки забезпечує фінансову стійкість Збройних сил, але й сприяє підвищенню їхньої спроможності протистояти агресії [43, с. 89].

Матеріальна підтримка оборони включає законодавчі ініціативи, спрямовані на забезпечення армії всім необхідним для ведення бойових дій. Верховна Рада ухвалює закони, які сприяють прискореній модернізації виробництва та оптимізації оборонної промисловості країни. Парламент також ухвалює нормативні акти, що дозволяють мобілізувати ресурси приватного сектора для підтримки оборони через механізми державно-приватного партнерства, що передбачають державні замовлення на продукцію військового призначення. Крім того, приймаються закони, що спрощують процедури ввезення гуманітарної допомоги, зброї та амуніції з інших країн, що значно розширює матеріально-технічні можливості Збройних сил. У цьому контексті мобілізація ресурсів також охоплює правове забезпечення для функціонування волонтерських організацій та благодійних фондів, діяльність яких суттєво впливає на матеріальне становище української армії. Верховна Рада створює необхідну законодавчу базу для залучення приватних ініціатив, що дозволяє значно розширити обсяг допомоги, який отримує українське військо [44, с. 142].

Ще одним аспектом діяльності Верховної Ради є організаційна підтримка обороноздатності, яка передбачає ухвалення законодавства, що регулює процеси мобілізації та військової служби. Парламент ухвалює нормативно-правові акти, які визначають правовий статус мобілізованих осіб, забезпечують їхню соціальну підтримку, а також урегульовують питання військової підготовки і перепідготовки. Крім цього, у законодавчій діяльності Верховної Ради акцентується увага на створенні механізмів підтримки сімей військовослужбовців. Закони, які приймаються з цього питання, передбачають державну підтримку родин мобілізованих осіб, фінансову допомогу для їх соціального захисту та реабілітацію військовослужбовців після завершення бойових дій. Верховна Рада також працює над правовим регулюванням діяльності резервістів, створюючи законодавчу базу для формування системи територіальної оборони, що передбачає залучення резервних підрозділів до виконання завдань, пов'язаних із забезпеченням безпеки на місцях.

Захист прав і свобод громадян в умовах воєнного стану є не менш значущим напрямом діяльності Верховної Ради. На тлі воєнного конфлікту забезпечення дотримання прав людини та соціальних гарантій для населення стає одним із першочергових завдань. Парламент активно працює над законодавчими ініціативами, що сприяють захисту прав цивільного населення, особливо в районах, які найбільше постраждали від бойових дій. Одним із ключових аспектів у цій сфері є ухвалення законів, які гарантують надання гуманітарної допомоги, підтримку переміщеним особам, а також забезпечують механізми евакуації та реінтеграції. Верховна Рада затверджує нормативно-правові акти, що сприяють забезпеченню житлом і працевлаштуванням осіб, які були змушені залишити свої домівки через бойові дії. Крім того, законодавча діяльність спрямована на забезпечення правової підтримки для осіб, які постраждали від воєнних злочинів, і надання їм доступу до безкоштовної юридичної допомоги [40, с. 30].

Організація роботи Верховної Ради України в умовах повномасштабного збройного конфлікту вимагає низки виняткових заходів, спрямованих на

забезпечення безперервності законотворчого процесу та підтримку ефективної комунікації між парламентськими структурами. Розглядаючи відхилення від положень Регламенту Верховної Ради, насамперед слід звернути увагу на порядок скликання засідань Погоджувальної ради. Первісно цей процес був підконтрольний голові парламенту, що було визначено Постановою Верховної Ради України від 23 лютого 2022 року. Однак надалі право ініціювати скликання Погоджувальної ради отримали три фракції або групи депутатів, відповідно до постанов від 6 вересня 2022 року та 7 лютого 2023 року. Це рішення розширює можливості парламенту щодо оперативного реагування на виклики, проте водночас обмежує права меншості, адже згідно з чинним Регламентом достатньо двох фракцій або груп для ініціювання засідання. У контексті підтримання працездатності парламенту та оптимізації процедур така норма виглядає суперечливою, адже вона ускладнює процес для меншості, що може в певних випадках бути перешкодою для більш широкої дискусії та консультативного процесу в парламенті.

Позитивним аспектом адаптації діяльності парламенту є визнання у постановах Верховної Ради необхідності проведення засідань комітетів і тимчасових комісій у режимі відеоконференцій. Така форма роботи була успішно апробована ще в період пандемії COVID-19 і довела свою ефективність, особливо в умовах підвищеної безпеки, що сьогодні диктуються реаліями війни. При цьому дистанційний формат засідань дозволяє уникати ризиків, пов'язаних із безпекою, і одночасно забезпечує ефективність і безперервність роботи парламентських структур. Досвід показав, що віддалена робота сприяє пришвидшенню процедур і дозволяє зберегти певну оперативність у прийнятті рішень, що особливо критично в умовах високої мобільності парламенту під час воєнного стану. Незважаючи на це, наразі онлайн-засідання залишаються опціональними, проте доцільно розглянути питання їхнього закріплення як основної форми роботи на період дії воєнного стану [46, с. 59].

Загалом, наявна тенденція до відхилень від регламентних норм і процедур проявляється в багатьох аспектах роботи Верховної Ради. Наприклад, Постанова

від 7 лютого 2023 року містить положення, що регламентує формування порядку денного після перерви у пленарних засіданнях, що тривають, обмежуючи водночас права меншості у поданні пропозицій до такого порядку денного. Подібні регуляторні новації вказують на прагнення до більш раціонального використання часу в парламентській діяльності, однак вони також створюють дисбаланс в інтересах парламентської меншості та можуть потенційно обмежувати можливості для широкої дискусії. Водночас такі рішення в умовах війни можна частково виправдати з огляду на необхідність збереження ефективності, безпеки і здатності парламенту швидко реагувати на кризові ситуації.

Також до особливостей організації роботи Верховної Ради у воєнний час належать зміни в порядку проведення пленарних засідань під час оголошення повітряної тривоги. Постанова Верховної Ради від 7 лютого 2023 року містить положення про автоматичну перерву в роботі парламенту на час тривоги, що стало актуальною нормою лише через рік після початку повномасштабної війни. Раніше повідомлялося про випадки, коли парламент продовжував свою роботу навіть під час сигналів тривоги, що наражало народних депутатів на ризик і ставило під загрозу інституційну стабільність парламенту. Порядок проведення засідань з огляду на умови безпеки зараз має бути чітко врегульований і відповідати всім нормам для захисту життя та здоров'я депутатів.

Одним із специфічних обмежень, впроваджених під час воєнного стану, стало припинення прямих трансляцій пленарних засідань і засідань Погоджувальної ради. Такий підхід покликаний забезпечити безпеку депутатів і знизити ризик політизації питань, що розглядаються під час війни. Як зазначають деякі дослідники, на час воєнного стану більшість рішень парламенту ухвалюються в закритому режимі, а інформація про них стає публічною лише постфактум. Це, з одного боку, знижує рівень прозорості, але, з іншого боку, виправдовується міркуваннями безпеки і необхідністю обмежити доступність інформації, яка може бути використана ворогом. Така практика дозволила значно пришвидшити процес ухвалення рішень та зменшити вплив зовнішніх факторів

на законотворчий процес. Обмеження відкритих трансляцій пленарних засідань Верховної Ради було затверджене Постановою від 6 вересня 2022 року, а формальне законодавче закріплення отримало в Законі України від 13 грудня 2022 року [52, с. 28].

Проте питання балансу між відкритістю роботи парламенту та потребою забезпечення безпеки залишається актуальним. В умовах закритого характеру пленарних засідань забезпечення інформування суспільства про діяльність Верховної Ради повинно відбуватися через всебічне висвітлення ходу засідань одразу після їх завершення. Це може включати в себе публікацію записів засідань, брифінги депутатів і представників різних політичних сил, а також інші форми комунікації, що гарантують об'єктивне та повне висвітлення позицій усіх учасників законодавчого процесу.

Встановлена Постановою Верховної Ради заборона на розповсюдження інформації про початок, перебіг та результати засідань протягом певного часу після їх завершення, на нашу думку, є доцільною. Законопроект від 9 лютого 2023 року передбачає юридичні наслідки для тих, хто порушить цю заборону, включаючи позбавлення права брати участь у засіданнях на визначений термін, а для інших осіб – вимогу залишити приміщення під час пленарного засідання. Такі заходи спрямовані на підвищення відповідальності за дотримання безпекових норм у парламенті, що особливо важливо в умовах підвищеного ризику для всіх учасників процесу [53, с. 30].

Організація діяльності Верховної Ради в умовах воєнного стану відбувається переважно у вигляді ситуаційних рішень, які надають можливість забезпечити баланс між ефективністю, безпекою та відкритістю законодавчого процесу. Хоча багато з ухвалених рішень стосовно процедурних відхилень спрямовані на підтримання працездатності парламенту, частина з них залишається фрагментарною і потребує додаткового законодавчого врегулювання. Наприклад, визнання відсутності прямої трансляції засідань необхідною нормою для забезпечення безпеки, але воно має супроводжуватися

встановленням чітких стандартів інформування громадськості про роботу парламенту для збереження довіри суспільства.

Висновки. Отже, адаптація законодавчого процесу до умов воєнного стану є критичною для ефективного функціонування Верховної Ради України. Воєнна ситуація вимагає оперативності у прийнятті рішень, особливо в питаннях національної безпеки та соціального захисту. У зв'язку з цим доцільним є розроблення спеціальної процедури воєнного законотворення, яка б забезпечувала баланс між оперативністю та дотриманням конституційних норм, що підвищить легітимність і стабільність законодавчих рішень у надзвичайних умовах.

Список використаних джерел:

1. Журавель Я.В. Адміністративно-правове забезпечення децентралізації органів виконавчої влади в Україні. Київ: НАУ, 2021. 517 с.
2. Демиденко Г. Г. Харків: Консум. «Історія вчень про право і державу. Навчальний посібник, 2014. 432 с.»
3. Лебедева В.В. Поняття, ознаки, види органів держави та форми державного правління. «Економіка: реалії часу». 2021. № 5 (57). С. 71-80.

УДК 35.08

Вікторія Дишленко

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДОСТУПНОСТІ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Доступність медичної допомоги є одним з ключових елементів забезпечення добробуту населення. В умовах війни та децентралізації України зростає роль територіальних громад у забезпеченні медичних послуг. Проте існують значні проблеми з доступом до медичної допомоги, особливо в сільських районах та

віддалених громадах. Мета цієї статті проаналізувати поточну ситуацію та запропонувати шляхи удосконалення механізму доступності медичних послуг у територіальних громадах України.

Ключові слова: *доступність медичної допомоги, територіальна громада, медична реформа, первинна медична допомога, фінансування охорони здоров'я, якість медичної допомоги.*

Забезпечення доступності медичної допомоги є одним із ключових аспектів державної політики у сфері охорони здоров'я. В умовах децентралізації України та поточних викликів війни, роль територіальних громад у наданні медичних послуг суттєво зростає. Однак, поряд із реформуванням системи охорони здоров'я, залишаються проблеми, пов'язані із доступом до медичної допомоги, особливо у віддалених та сільських районах.

Питання доступності медичної допомоги є одним із найактуальніших у сучасній країні. Україна активно проводить реформу децентралізації, яка передбачає передачу значної частини повноважень на місцевий рівень, включаючи сферу охорони здоров'я. Особливо гостро це питання стоїть перед територіальними громадами, враховуючи умови децентралізації та виклики, спричинені повномасштабною війною.

Наразі існують проблеми, які ускладнюють доступ жителів до необхідної медичної допомоги. Через віддаленість та недостатнє фінансування часто виникають проблеми з отриманням необхідної допомоги. В умовах реформування системи охорони здоров'я, що триває в Україні, стає важливим пошук ефективних шляхів удосконалення механізму надання медичної допомоги у таких громадах. Також варто враховуватися і безпековий аспект надання медичної допомоги. На сьогоднішній день, частка громад втратила свою спроможність надавати якісні медичні послуги на території своєї громади через відсутність безпеки та наявності людського капіталу.

Як зазначається в роботі Польової (2022), органи місцевого самоврядування повинні відігравати важливу роль у формуванні принципів збалансованого територіального розвитку. Без наявності місцевого самоврядування неможливо

забезпечити економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. В умовах розширення самостійності територіальних громад виникають нові можливості для застосування нових принципів фінансового забезпечення місцевих громад та здійснення фінансового контролю за розподілом бюджетних ресурсів.

Тобто, децентралізація створює нові можливості для фінансової автономії громад, однак недостатність місцевих бюджетів ускладнює забезпечення належної медичної інфраструктури. Це особливо актуально для сільських громад, які стикаються з браком кадрового потенціалу та медичного обладнання.

Підсумувавши вищенаведені факти, варто зазначити, що публічну політику у сфері охорони здоров'я територіальних громад, потрібно розглядати як систему цінностей, цілей і обумовлену даними аспектами сукупність соціально-економічних, правових, організаційних, методичних заходів органів влади та інших суб'єктів, що виражають інтереси жителів територіальних громад, які спрямовані на функціональне та органічне вдосконалення системи охорони здоров'я громади з урахуванням особливостей стратегічного потенціалу громади та регіону у цілому. Реалізація механізмів, які впливають на формування публічної політики системи охорони здоров'я та її підсистем у межах територіальної громади реалізується через наступні функції: управлінську (координаційне регулювання та управління розвитком охорони здоров'я військовими адміністраціями, оптимізація мережі лікувально-профілактичних закладів, наукових установ, формування кадрового резерву та кадрового потенціалу в умовах ведення активних військових дій); інтеграційну (забезпечення постійними можливостями для вдосконалення та оновлення системи охорони здоров'я територіальних громад); мобілізаційна (формування аспектів стратегічного планування у рамках функціонування структурних елементів системи охорони здоров'я з метою мобілізації та агрегації ресурсного потенціалу для досягнення соціальних ключових цілей громади); теоретико-ідеологічна (формування векторів розвитку системи в умовах надзвичайних

ситуацій, швидке реагування на зміну умови, вироблення концепції розвитку охорони здоров'я територіальної громади та ін.).

Можна дійти до висновку, що реформування системи охорони здоров'я в умовах децентралізації вимагає розробки ефективної публічної політики на рівні територіальних громад. Основні функції цієї політики включають управлінську, інтеграційну, мобілізаційну та теоретико-ідеологічну складові. Та як зазначив Батрин, такі функції мають бути адаптовані до специфічних умов громад, зокрема у воєнний час, коли безпека та швидкість надання медичних послуг набувають особливої важливості. Зокрема, управлінська функція передбачає координацію медичних закладів та забезпечення їх фінансовою підтримкою. У той же час мобілізаційна функція має на меті активізацію ресурсного потенціалу громади для забезпечення медичної допомоги в умовах кризи.

Відповідно до Основ законодавства України про охорону здоров'я, у статті 3 визначається, що медична допомога — діяльність професійно підготовлених медичних працівників, спрямована на профілактику, діагностику, лікування та реабілітацію у зв'язку з хворобами, травмами, отруєннями і патологічними станами, а також у зв'язку з вагітністю та пологами.

Розглянемо нормативно-правову базу, що регулює доступність медичних послуг в Україні:

1. Конституція України: Стаття 49 гарантує кожному право на охорону здоров'я.

2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: визначає загальні засади організації та функціонування системи охорони здоров'я, права пацієнтів та обов'язки медичних працівників.

3. Закон України "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення": регулює фінансування системи охорони здоров'я, визначає перелік послуг, що надаються безоплатно, та механізми їх оплати.

4. Закон України "Про екстрену медичну допомогу": регулює надання екстреної медичної допомоги, визначає порядок виклику бригади екстреної медичної допомоги, її повноваження.

5. Закон України "Про лікарські засоби": регулює обіг лікарських засобів в Україні, встановлює вимоги до їхньої якості, безпеки та ефективності, а також визначає порядок їх реєстрації та відпуску.

6. Закон України "Про захист прав споживачів": закон має загальний характер, він також застосовується до відносин між пацієнтами та медичними закладами, захищаючи права споживачів медичних послуг.

7. Закон України "Про захист персональних даних": регулює обробку персональних даних пацієнтів, що є важливим аспектом забезпечення конфіденційності та безпеки медичної інформації.

Таблиця 1 — Хронологія реформування системи охорони здоров'я

Етапи формування системи охорони здоров'я	Пріоритетні напрями реформування
1991-1999	Формування правових, організаційних, економічних та соціальних підвалин для забезпечення охорони здоров'я в Україні.
2000-2007	Започаткування інституту сімейного лікаря, заходи щодо боротьби з найпоширенішими та серйозними захворюваннями, покращення якості медичного обслуговування, спроби впровадження медичного страхування, застосування стандартів лікування, заснованих на доказовій медицині, а також розвиток приватного медичного сектору.
2008-2014	Розвиток первинної медико-санітарної допомоги на основі сімейної медицини, а також стандартизація, ліцензування і акредитація медичних установ.
2015-2020	Перехід до контрактної системи закупівлі медичних послуг, впровадження нових механізмів фінансування медичних закладів та оплати праці медичних працівників. Створення державою гарантованого пакета медичних послуг і єдиного замовника для цих послуг. Автономізація надавачів медичної допомоги, запровадження принципу «гроші слідують за пацієнтом» та

	впровадження соціального медичного страхування. Розвиток сучасної системи управління медичною інформацією.
2021-2024	Впроваджено Програму “Доступні ліки” Процес впорядкування медичної інфраструктури шляхом створення госпітальних округів. Розроблено пілотні проекти щодо надання медичних послуг різним соціальним групам.

Однією з головних проблем залишається кадровий дефіцит у медичних закладах сільських громад. У зв’язку зі збройною агресією російської федерації проти України Верховна Рада України 29 липня 2022 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану». Відповідно до цього Закону внесено зміни в Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров’я» [], зокрема в розділ XIII «Прикінцеві та перехідні положення». Як зазначає Батрин О.В. у своїх роботі, то дані зміни передбачають, що в період дії воєнного стану в Україні та протягом шести місяців після його припинення чи скасування, медичну допомогу можуть надавати не тільки лікарі, які працюють у лікарнях на постійній основі, але й:

- студенти старших курсів медичних університетів, які мають відповідну підготовку;
- волонтери, які пройшли необхідне навчання;
- приватні лікарі, які мають ліцензію на медичну практику. Також дозволяється залучати до надання медичної допомоги лікарів з інших регіонів, які приїждять працювати в тимчасово евакуйовані лікарні.

Однак залучення цих категорій не завжди є достатнім для забезпечення належного рівня медичної допомоги, особливо у випадку складних захворювань або екстрених ситуацій.

Сільські громади також стикаються з проблемами підготовки медичних кадрів та їх утримання на робочих місцях через низький рівень зарплат та відсутність стимулів для молодих фахівців працювати в віддалених регіонах.

До ознак медичної послуги І.В. Венедиктова пропонує відносити: «вона надається, як правило, при безпосередньому, прямому спілкуванні; має нематеріальний характер; є невід’ємною від суб’єктів надання послуги; є 15 неможливою для накопичення та перерозподілу; надається шляхом нерозривних дій щодо її виконання та споживання, які здійснюються одномоментно в одному акті; через складний зміст характеризується непостійною якістю; має тривалий характер; характеризується чіткою адресованою спрямованістю». Тому, на основі дослідження наукових джерел слід визначити, що медична допомога та послуга є відмінними поняття, а основною різницею можна вважати те, що медична допомога є різновидом медичної послуги та надається з метою профілактики, діагностики, лікування та реабілітації, а медична послуга це вже є професійна діяльність працівників медичної. Звідси, можемо візуалізувати наступну таблицю:

Таблиця 2 — Класифікація медичних послуг у громадах.

Ознаки	Види медичних послуг
За формою фінансування	державна, приватна
За характером	профілактичні, діагностичні, лікувальні, консультаційні, реабілітаційні;
За сегментами галузі охорони здоров’я	стаціонарні, амбулаторно-поліклінічні, санітарно-гігієнічні, параклінічні, епідеміологічні
За рівнями надання медичної допомоги	екстрена медична допомога, первинна медична допомога, вторинна (спеціалізована) медична допомога, третинна (високоспеціалізовані) медична допомога.

Інфраструктурні обмеження, такі як відсутність сучасного медичного обладнання, лікарських засобів та транспортного сполучення, також значно ускладнюють доступ до медичних послуг.

Як зазначає авторка Потупалова Т. у своєму дослідженні, у сільській місцевості частка домогосподарств, які потерпають від відсутності медичних

установ, становить 26%, а проблеми з екстреною медичною допомогою торкнулися 33,7% домогосподарств станом на 2021 рік. Під час війни така ситуація очевидно, що погіршилася.

Таким чином, важливим аспектом удосконалення механізму доступності медичної допомоги є покращення інфраструктури, зокрема транспортного сполучення, оснащення лікарень та амбулаторій сучасним обладнанням та створення умов для якісної роботи екстрених медичних служб.

Для забезпечення доступності медичних послуг у територіальних громадах необхідно розробити стратегічні плани розвитку системи охорони здоров'я. Як зазначає Венедиктова І. В., стратегічне планування охорони здоров'я повинно включати чіткі умови та правила організації медичної допомоги, зокрема покращення фінансового управління, розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та медичними закладами, а також створення механізмів залучення інвестицій.

Особливу увагу варто приділити розробці та впровадженню електронних систем обміну медичною інформацією, що дозволить підвищити ефективність надання медичних послуг, а також забезпечити швидкий доступ до інформації про пацієнтів у випадку екстрених ситуацій.

Удосконалення механізму доступності медичної допомоги у територіальних громадах України є складним і багатофакторним процесом, що вимагає скоординованих зусиль як на державному, так і на місцевому рівнях. Основними напрямками покращення є вирішення проблем кадрового забезпечення, розвиток інфраструктури, адаптація норматив-правової бази та впровадження стратегічного планування. Територіальні громади мають відігравати ключову роль у забезпеченні доступності медичних послуг для своїх мешканців, зокрема через ефективне управління ресурсами та залучення інвестицій у медичну сферу

Список використаних джерел:

1. Конституція	України:	Стаття	49.	URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text.				

2. Польова О. Децентралізація у забезпеченні стійкого економічного та соціального розвитку територіальних громад. Економіка та суспільство. 2022. № 37. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1230/1185>.

3. Потупалова Т. Гелікоптерна екстрена медична служба як потенційний маркер інфраструктурної спроможності держави в Україні. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/07/Tetyana-Potupalova_Gelikopterna-ekstrena-medichna-sluzhba.docx.pdf.

4. Антонов С.В. Медичні послуги та доступність населення до медичної допомоги. URL: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50720/1/Антонов.pdf>.

5. Захарчук В.В. Медична допомога як складова публічного управління системою охорони здоров'я. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50720/1/Захарчук.pdf>.

6. Венедиктова І.В. Поняття медичної допомоги та послуги. [Електронний ресурс] URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50720/1/Венедиктова.pdf>.

7. Новіцька О. Системні проблеми доступності медичних послуг в Україні. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/50720/1/Новіцька.pdf>.

8. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 №2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>.

9. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19#Text>.

10. Закон України «Про екстрену медичну допомогу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5081-17#Text>.

11. Закон України «Про лікарські засоби». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-вр#Text>.

12. Закон України «Про захист прав споживачів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text>.

13. Закон України «Про захист персональних даних». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення доступності медичної та реабілітаційної допомоги у період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-IX#Text>.

15. Батрин О.В., Теремецький С.М., Івахненко О.В. «Підвищення доступності медичних послуг у територіальних громадах України». URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/bitstream/handle/765432198/903>.

УДК 336.1:352(477.44)(045)

Юлія Дмитрук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ МОНАСТИРИЩЕНСЬКОЇ МІСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В статті проведено оцінку бюджету Монастирищенської міської територіальної громади на основі даних Державного вебпорталу бюджету для громадян. Висвітлено результати дослідження фінансової спроможності територіальної громади. Проаналізовано дії органів місцевого самоврядування, спрямовані на фінансову стійкість громади.

Ключові слова: *місцеві фінанси, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування, фінансова спроможність, публічне управління.*

Постановка проблеми. І. Ніколіна та В. Мережко, зазначають, що на тлі суттєвих перетворень для системи публічного управління в Україні до 24 лютого 2022 року були притаманні окремі позитивні рушійні зміни багатоаспектного характеру [4]. Погоджуємось, що фінансова складова спроможності

територіальних громад зазнала позитивних змін. Оскільки місцевий бюджет є інструментом забезпечення розвитку територіальної громади, то процеси формування, розподілу та використання місцевих фінансів є важливим джерелом інформації щодо ефективності діяльності органів місцевого самоврядування. .

Питання посилення спроможності територіальних громад розглядалися у працях таких науковців: Венцель В. [23], Герасимчук І. [2, 3], Казюк Я. [2, 3], Ніколіна І. та Мережко В.[4].

Мета дослідження полягає у дослідженні фінансової спроможності Монастирищенської міської територіальної громади.

Виклад основного матеріалу. За даними Державного вебпорталу бюджету для громадян [1] у 2023 році забезпечено виконання бюджету у Монастирищенській міській територіальній громаді за доходами, зокрема виконано в обсязі 105,6 % від запланованих коштів; і за видатками також спостерігалось виконання: виконано на 100,9% запланованої суми [1].

Доходи бюджету за 2023 рік склали 365,3 млн грн. Найбільшу частку в структурі доходів у Монастирищенській міській територіальній громаді мають офіційні трансферти, що склали 47,42% або 173,2 млн грн від усього бюджету.

Друге місце посідають податкові надходження, які становили 47,4 % або 173,1 млн грн. Частка податкових надходжень, що утворена податком та збором на доходи фізичних осіб становить 54,3 % або 94 млн грн. Решта припадає на місцеві податки і збори (податок на майно -35,3%, єдиний податок - 64,7%), внутрішні податки на товари і послуги.

Офіційні трансферти утворенні субвенціями з державного бюджету (46,72%) дотаціями з державного бюджету (46,19%), субвенціями з місцевих бюджетів (5,69%), дотаціями з місцевих бюджетів (1,39%).

Неподаткові надходження утворювалися з доходу від власності та підприємницької діяльності – 4,76% або 0,76 млн грн, адміністративних зборів - 10,67% або 1,7 млн грн, власних надходжень бюджетних установ - 84,35% або 13,4 млн грн.

Виконання дохідної частини бюджету Монастирищенської міської територіальної громади дало змогу повністю профінансувати заплановані видатки згідно з потребами різних груп, заявленими головними розпорядниками коштів, що забезпечило стабільне функціонування бюджетної сфери та житлово-комунального господарства.

Проаналізувавши впродовж 2021-2023 рр. динаміку часток компонентів бюджету доходів у Монастирищенській міській територіальній громаді (табл. 1), зауважимо, що спостерігалось зменшення частки податкових надходжень у всьому бюджеті, але відбулося зростання часток неподаткових надходжень та доходів від операцій з капіталом.

Таблиця 1 – Аналіз динаміки часток компонентів бюджету доходів у Монастирищенській міській територіальній громаді за 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
Податкові надходження, %	49,18	51,12	47,4	96,4
Неподаткові надходження, %	2,40	2,56	4,35	181,3
Доходи від операцій з капіталом, %	0,13	0,32	0,83	638,5
Офіційні трансферти, %	48,30	46,14	47,42	98,2
Цільові фонди, %	0	0	0,17	-

У Монастирищенській міській територіальній громаді аналіз динаміки часток компонентів бюджету видатків за 2021-2023 роки (табл. 2), показав, що відбулось зростання частки відрахувань в 2023 році в порівнянні з 2021 роком на такі напрями: загальнодержавні функції, економічна діяльність, житлово-комунальне господарство, соціальний захист та соціальне забезпечення та духовний та фізичний розвиток. Проте спостерігається зменшення частки на такі складові як охорона здоров'я та освіта.

Видатки з бюджету Монастирищенської міської територіальної громади на загальнодержавні функції тобто витрати на діяльність посадових осіб інституту місцевого самоврядування, реалізації їх повноважень становило 24,7 млн грн за 2023 рік, на противагу 33,8 млн грн у 2021 році. Проте зменшення витрат

відбулося в абсолютних величинах, проте у відносних показниках в структурі видатків бюджету спостерігається збільшення, темп якого рівний 112,2%.

Прослідковується зростання видатків в абсолютному вимірі на сферу охорони здоров'я з 12,5 млн грн у 2021 році до 13,5 млн у 2023 році. Проте у відносних показниках в структурі видатків бюджету спостерігається зменшення, темп якого рівний 85,5%.

Хоча відрахування на сферу освіти збільшилися в гривневому еквіваленті з 178,2 млн грн у 2021 році до 196,04 млн грн в 2023 році, проте частка видатків від загального бюджету стала меншою: темп росту складає 87,1%.

Видатки з бюджету Монастирищенської міської територіальної громади на соціальний захист та соціальне забезпечення в 2023 році становили біля 21 млн грн, в порівнянні з 2001 роком, коли вони були 11,9 млн грн, прослідковується зростання. У відносних показниках це зростання теж помітне: темп приросту становить 140%.

Таблиця 2 – Аналіз динаміки часток компонентів бюджету за видатками у Монастирищенській міській територіальній громаді за 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
Загальнодержавні функції, %	12,13	13,39	13,61	112,2
Економічна діяльність, %	1,59	1,03	4,38	275,5
Житлово-комунальне господарство, %	9,41	9,25	11,46	121,8
Охорона здоров'я, %	4,49	3,93	3,84	85,5
Освіта, %	63,89	62,72	55,64	87,1
Духовний та фізичний розвиток	4,12	4,24	4,51	109,5
Соціальний захист та соціальне забезпечення, %	4,26	4,31	5,97	140,1
Духовний та фізичний розвиток,%	4,12	3,34	4,97	120,67

В таблиці 3 проведено аналіз динаміки загального фонду бюджету Монастирищенської міської територіальної громади за 2021-2023 роки.

Таблиця 3 – Аналіз динаміки загального фонду бюджету Монастирищенської міської територіальної громади за 2021-2023 роки

Показники виконання січень - грудень	Загальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	267 714.3	271 583.2	196 570.3	73%
Видатки, тис. грн	263 899.5	270 042.0	172 747.0	65%
Дефіцит (-) / профіцит (+)	3 814.7	1 541.1	23 823.3	625%

Головним джерелом утворення спеціального фонду (табл. 4) є бюджет розвитку.

Таблиця 4 – Динаміка спеціального фонду бюджету Монастирищенської міської територіальної громади за 2021-2023 роки

Показники виконання січень - грудень	Спеціальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	7 412.9	5 677.8	17 002.0	229%
Видатки, тис. грн	14 983.3	10 252.9	40 772.2	272%
Дефіцит (-) / профіцит (+)	-7 564.7	-4 573.7	-23 769.6	314%

Сумарний баланс бюджету Монастирищенської міської територіальної громади впродовж досліджуваного періоду наочно представлено в таблиці 5.

Таблиця 5 – Динаміка бюджету Монастирищенської міської територіальної громади впродовж 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн.	275 127.2	277 261.0	365 254.0	133%
Видатки, тис. грн.	278 882.8	280 295.0	352 323.2	126%

Дефіцит (-) / Профіцит (+) тис. грн.	-3 749.9	-3 032.6	12 931.2	344%
---	----------	----------	----------	------

З таблиці видно кілька важливих моментів, що характеризують фінансову спроможність Монастирищенської міської територіальної громади:

- доходи громади за три роки значно зросли, а у 2023 році демонструється зростання на 33% у порівнянні з попереднім роком;
- видатки громади також зросли, але трохи меншими темпами: у 2023 році становили зростання на 26% у порівнянні з попереднім роком;
- у 2023 році ситуація щодо дефіциту/профіциту бюджету змінилася на краще, і громада вийшла на профіцит у 12 931,2 тис. грн. Це свідчить про суттєве поліпшення фінансового стану, оскільки дефіцит перетворився на профіцит (зміна на 344%).

Отож, у 2023 році Монастирищенська міська територіальна громада продемонструвала значне зростання доходів, що перевищує темпи росту видатків. Це дозволило змінити фінансовий баланс з дефіциту на профіцит. Збільшення доходів може бути пов'язане з економічним зростанням або покращенням ефективності управління фінансами громади. Подальше підтримання таких темпів зростання доходів або контроль за видатками може зміцнити фінансову спроможність громади.

Зміна динаміки бюджету Монастирищенської міської територіальної громади наочно представлена на рис. 1.

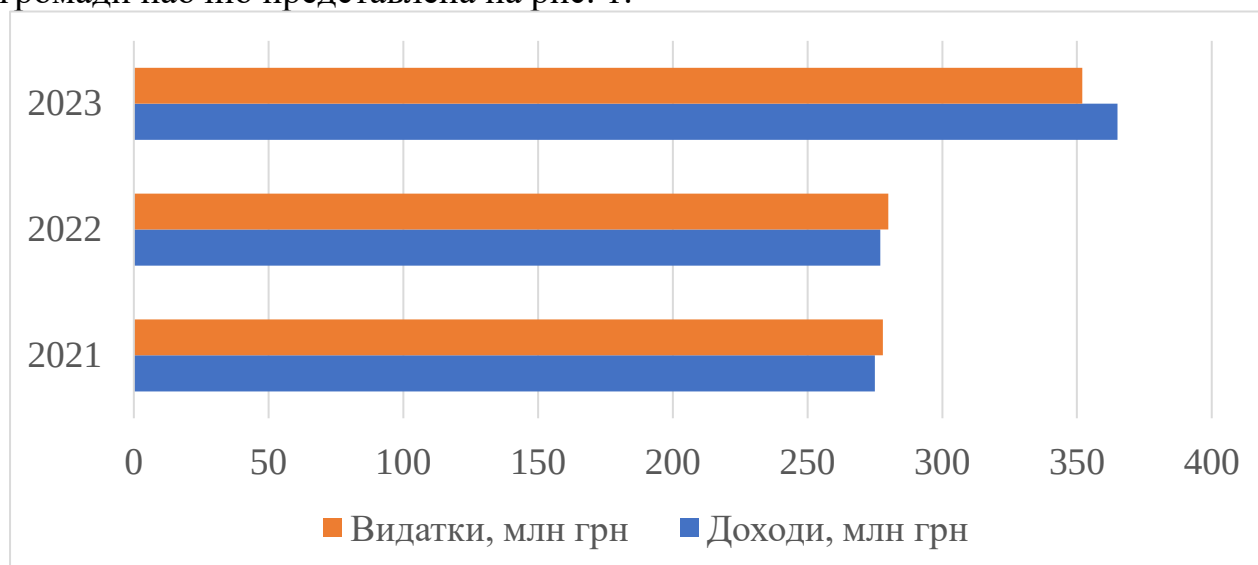

Рисунок 1 – Динаміка доходів та видатків бюджету Монастирищенської міської територіальної громади за 2021-2023 рр.

Для інформування мешканців Монастирищенської міської територіальної громади на сайті Лука-Мелешківської сільської ради розміщена аналітична інформація про бюджетування, включно з кошторисами та візуалізаціями виконання бюджету [2].

Оскільки виконання місцевих бюджетів є показником загального соціально-економічного стану та розвитку території, доцільно проаналізувати динаміку фінансової спроможності територіальних громад на основі даних за 2021 рік і результатів виконання бюджетів за 2023 рік.

Експерти дослідили динаміку показників фінансової спроможності громад у різних регіонах, спираючись на аналітичні дослідження, що охоплюють дані за 2021 рік і результати виконання бюджетів у 2023 році [3, 4]. На основі цих досліджень порівнюємо показники Монастирищенської міської територіальної громади (табл. 6).

Таблиця 6 – Інтегральний показник фінансової спроможності

Показник	2021	2023
1	2	3
Чисельність наявного населення, (тис. чол)	34,637	33,864

Продовження таблиці 6

1	2	3
Доходи загального фонду на мешканця, (грн.)	3 959,4	5 177,7
Видатки загального фонду на мешканця, (грн)	7 614,0	9 194,1
Видатки на утримання апарату управління на мешканця, (грн.)	963,2	1 306,3
Капітальні видатки на мешканця, (грн)	252,4	857,1
Рівень дотаційності бюджетів, (%)	16,1%	28,4%
Частка управлінських видатків, (%)	24,3%	25,2%
Частка бюджетних видатків на оплату праці, (%)	78,7%	68,0%

Частка капітальних видатків бюджету, (%)	3,1%	8,2%
Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на мешканця, (грн)	328,8	418,7
Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, (%)	45,9%	47,8%
Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, (%)	37,4%	40,6%
Рівень спроможності	задовільний	оптимальний

Зростання доходів на одного мешканця Монастирищенської міської територіальної громади свідчить про покращення фінансової бази громади. Це може бути пов'язано як із зростанням місцевих податків і зборів, так і з ефективнішим управлінням ресурсами.

В свою чергу, збільшення видатків на одного мешканця відображає зростання витрат громади, що спричинено як інфляцією, так і підвищенням соціальних стандартів або збільшенням обсягів надання послуг населенню.

Вважаємо, оскільки капітальні видатки на одного мешканця значно збільшилися - з 252,4 грн у 2021 році до 857,1 грн у 2023 році, то це свідчить про підвищену увагу до інфраструктурного розвитку громади.

Проте спостерігається збільшення витрат на утримання управлінського апарату: видатки на утримання апарату управління зросли з 963,2 грн до 1 306,3 грн на одного мешканця, що може свідчити про підвищення зарплат або зростання адміністративних витрат.

Вважаємо, що зростання частки місцевих податків і зборів вказує на покращення фінансової незалежності громади та здатність ефективно збирати місцеві доходи.

Варто зауважити, що рівень дотаційності бюджету зріс: частка дотацій у бюджеті збільшилася з 16,1% до 28,4%, що вказує на зростання залежності громади від державних субвенцій і дотацій.

В Монастирищенській міській територіальній громаді прослідковується оптимізація видатків на оплату праці: частка бюджетних видатків на оплату

праці зменшилася з 78,7% до 68,0%, що свідчить про спроби громади раціональніше використовувати свої ресурси.

Висновки. У 2023 році Монастирищенська міська територіальна громада демонструє позитивну динаміку у ключових показниках фінансової спроможності, зокрема через зростання доходів на мешканця та капітальних видатків. Попри збільшення залежності від дотацій, громада продовжує розвиватися, що свідчить про її зростаючу економічну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Бюджет Монастирищенської міської територіальної громади. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/2356900000/info/indicators?year=2023&month=12>.

2. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. URL: <https://decentralization.ua/news/17881>.

3. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Порівняльний аналіз фінансової спроможності територіальних громад (на основі показників 2021 та 2023 років). URL: <https://decentralization.ua/news/18171>.

4. Ніколіна І.І., Мережко В.М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 33 (72) № 6, 2022. С.133-137. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/20>.

5. Офіційний сайт Монастирищенської міської ради. URL: <https://monastyrysche-gromada.gov.ua/>

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Розглянуто роль фізичної культури та спорту в житті суспільства, зокрема їхнє значення для зміцнення здоров'я, розвитку національної самосвідомості та забезпечення активного способу життя. Особливу увагу приділено аналізу державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні, включаючи правові, соціальні та організаційні аспекти. Розглядаються основні положення законодавства, зокрема Закон України «Про фізичну культуру і спорт», державні програми підтримки спорту, а також виклики, з якими стикається ця сфера на сучасному етапі. Окремо виділено питання підтримки паралімпійського спорту, розвитку спортивної інфраструктури та масового залучення населення до фізичної активності.

Ключові слова: *фізична культура, спорт, державна політика, , розвиток спорту, олімпійський спорт, параолімпійський спорт.*

Фізична культура та спорт відіграють важливу роль у житті суспільства, оскільки вони є засобами зміцнення здоров'я, розвитку національної самосвідомості та забезпечення активного способу життя[2]. Сучасні виклики для розвитку фізичної культури та спорту в Україні пов'язані з соціально-економічними змінами, європейською інтеграцією та зміною пріоритетів у галузі суспільного здоров'я. Державна політика в цій сфері покликана створювати умови для масового залучення населення до фізичної активності, забезпечувати належну підтримку спортсменів і розвивати спортивну інфраструктуру. Ця стаття розглядає основні аспекти реалізації державної політики у сфері фізичної

культури та спорту, акцентуючи на її правових, соціальних та організаційних аспектах [7].

Державна політика у сфері фізичної культури та спорту базується на принципах доступності, рівності та цілісного підходу до фізичного розвитку особистості. Основні завдання цієї політики полягають у забезпеченні умов для заняття фізичною культурою та спортом для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, статі чи фізичних можливостей[13]. Важливими компонентами політики є забезпечення рівного доступу до спортивної інфраструктури, популяризація здорового способу життя, розвиток спортивного руху серед дітей і молоді, а також підтримка професійних спортсменів[28].

Окрім цього, держава забезпечує регуляторні умови для функціонування спортивних організацій та клубів, впроваджує програми підготовки спортивних кадрів і сприяє розвитку паралімпійського та дефлімпійського руху[21]. Законодавчі та організаційні механізми, що регулюють цю сферу, передбачають координацію дій між центральними органами виконавчої влади, місцевими органами самоврядування та громадськими організаціями[27].

Законодавче забезпечення реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів. Основним документом є Закон України «Про фізичну культуру і спорт», який визначає правові, організаційні та соціальні засади розвитку фізичної культури і спорту. Закон спрямований на створення умов для системного розвитку фізичної культури як складової частини загальноосвітньої і професійної підготовки, а також на забезпечення державної підтримки спорту вищих досягнень[14].

Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність у цій галузі, є Закон України «Про фізичну культуру і спорт»[13]. Окрім нього, існує низка інших документів, які забезпечують правову базу для функціонування спортивних організацій, інфраструктури, а також прав і обов'язків громадян у цій сфері.

Закон України «Про фізичну культуру і спорт», ухвалений у 1993 році, є основоположним актом, який визначає правові, організаційні та соціальні основи

функціонування галузі фізичної культури та спорту. Основні положення закону передбачають:

1. Право громадян на фізичну культуру та спорт. Стаття 3 закону гарантує, що кожен громадянин України має право на заняття фізичною культурою та спортом незалежно від статі, раси, релігії, соціального статусу чи місця проживання.

2. Державна підтримка спорту. Закон передбачає створення умов для розвитку масового спорту, професійного спорту, а також спорту для людей з інвалідністю. Також визначається підтримка фізичного виховання як частини загальноосвітньої та професійної підготовки молоді.

3. Регулювання спортивних організацій. Закон визначає правові основи діяльності спортивних клубів, федерацій та інших організацій, що займаються організацією спортивних змагань, тренувань та інших заходів.

4. Підтримка спортсменів. Держава гарантує підтримку спортсменам, які досягають високих результатів на міжнародних змаганнях, зокрема через фінансову допомогу, медичне забезпечення та соціальні гарантії.

Окрім основного закону, діють ще кілька нормативно-правових актів, які регулюють окремі аспекти розвитку фізичної культури та спорту:

- Конституція України (ст. 49) передбачає, що держава забезпечує розвиток фізичної культури та спорту як частину захисту здоров'я населення.

- Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2022-2026 роки[7]. Цей документ визначає пріоритетні напрямки розвитку спортивної інфраструктури, підтримки масового та дитячо-юнацького спорту, а також розвитку професійного спорту в Україні.

- Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України» [25]. Цей документ визначає функції та обов'язки Міністерства молоді та спорту, яке є основним державним органом, що забезпечує реалізацію політики у сфері фізичної культури та спорту.

Держава реалізує низку програм, спрямованих на розвиток фізичної культури та спорту в Україні. Однією з таких програм є «Державна програма

розвитку фізичної культури і спорту на 2022-2026 роки» [8], яка охоплює наступні напрями:

1. Розвиток масового спорту. Програма передбачає популяризацію фізичної активності серед населення, зокрема через створення нових спортивних об'єктів та майданчиків, модернізацію існуючих спортивних споруд.

2. Підтримка дитячо-юнацького спорту. Особлива увага приділяється розвитку спортивних секцій, шкіл та клубів для дітей і молоді, що дозволяє формувати у молодих людей звички до здорового способу життя.

3. Фінансова підтримка спорту вищих досягнень. Держава забезпечує фінансову та організаційну підтримку національних збірних команд, зокрема у підготовці до Олімпійських ігор та інших міжнародних змагань.

Значну увагу законодавство приділяє підтримці паролімпійського та деолімпійського спорту. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» передбачає державну підтримку спортсменів з інвалідністю, а також розвиток інфраструктури, що забезпечує їх підготовку до змагань. Це включає створення спеціалізованих спортивних баз та центрів, а також надання соціальних гарантій спортсменам-паролімпійцям[21].

Попри наявність законодавчої бази, існують певні виклики, що потребують вирішення:

1. Фінансові ресурси.

Недостатнє фінансування спортивних програм та об'єктів, особливо у регіонах з обмеженими можливостями, залишається серйозною проблемою.

2. Застаріла інфраструктура.

Багато спортивних об'єктів в Україні потребують модернізації, щоб відповідати сучасним стандартам.

3. Мотивація населення.

Потрібні додаткові заходи для підвищення інтересу населення до фізичної активності та спорту, зокрема серед молоді.

Загалом, законодавча база у сфері фізичної культури та спорту України створює основні умови для розвитку цієї галузі, однак потребує постійного вдосконалення та адаптації до нових викликів.

Окремо варто зазначити роль Міністерства молоді та спорту України[27], яке є головним координатором реалізації державної політики у цій сфері.

Масовий спорт є фундаментом для фізичного розвитку нації та одним із основних напрямків державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Масовий спорт включає в себе як організовані заняття фізичною культурою (спортивні секції, клуби, школи), так і неформальні заняття спортом (фітнес, біг, плавання тощо). Держава активно сприяє розширенню доступу населення до спортивних об'єктів, створюючи нові майданчики та зали для занять фізичними вправами, особливо у регіонах із обмеженою інфраструктурою.

Важливим аспектом є розвиток спорту серед дітей і молоді, що забезпечує фізичний та моральний розвиток молодого покоління, готує його до активного громадського життя і формує позитивні життєві цінності. Державні програми спрямовані на збільшення кількості спортивних секцій, клубів та шкіл, а також підвищення кваліфікації тренерів та інструкторів, що займаються масовим спортом.

Професійний спорт є важливою складовою міжнародного іміджу країни. Держава забезпечує підтримку спортсменів, які представляють Україну на міжнародних аренах, зокрема на Олімпійських іграх, чемпіонатах світу та Європи. Підготовка національних збірних команд здійснюється на базі спеціалізованих спортивних центрів та тренувальних комплексів, забезпечених сучасним обладнанням та науково-медичним супроводом.

Державна підтримка включає не лише фінансове забезпечення спортсменів і тренерів, але й надання соціальних гарантій та заохочень для спортсменів, які досягають високих результатів. Особлива увага приділяється підготовці олімпійського резерву, яка здійснюється на основі багаторічних програм тренувань і забезпечується державними інвестиціями у спортивну інфраструктуру.

Сучасна спортивна інфраструктура є ключовою складовою успішної реалізації державної політики у сфері фізичної культури та спорту. Держава вкладає значні ресурси у будівництво нових спортивних об'єктів, реконструкцію існуючих та забезпечення їх сучасним обладнанням. Окрім традиційних спортивних об'єктів, держава підтримує розвиток відкритих майданчиків для занять спортом у дворах, парках, громадських зонах, що сприяє популяризації фізичної активності серед населення.

Одним із пріоритетів є розвиток спортивної інфраструктури у регіонах, де доступ до сучасних спортивних об'єктів є обмеженим. Це дозволяє залучити до занять спортом більше людей, особливо у сільських місцевостях та малих містах.

Україна має багаті традиції у розвитку паралімпійського та дефлімпійського спорту. Держава активно підтримує спортсменів з інвалідністю, забезпечуючи їм рівні можливості для підготовки та участі у міжнародних змаганнях. Паралімпійський спорт є не лише засобом фізичної реабілітації, але й важливим елементом соціальної інтеграції людей з обмеженими можливостями[19].

Паралімпійський та дефлімпійський рух в Україні підтримується спеціалізованими державними програмами, що забезпечують розвиток інфраструктури, фінансування участі спортсменів у міжнародних змаганнях та підготовку фахівців у галузі спорту для людей з інвалідністю.

Перспективи розвитку спорту в Україні пов'язані з інтеграцією у міжнародний спортивний простір, впровадженням передових технологій та розвитком системи підготовки фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Ефективна реалізація державної політики у цій сфері сприятиме підвищенню якості життя населення, зміцненню здоров'я нації та створенню позитивного іміджу України на міжнародній арені.

У своїй роботі Кабанов О. та Олісіюк Т. зазначають, що у зв'язку з активним процесом інтеграції України до Європейського Союзу все більшої актуальності та ваги набуває питання приведення законодавства України у відповідність до європейського. Одним із напрямів такого процесу є імплементація норм і положень законодавства та кращих практик у сфері

відкритих даних у національне регулювання. На особливу увагу заслуговує вивчення аналізу нормативних актів та стратегії ЄС щодо стандартизації наборів відкритих даних, підходів Європейської Комісії до визначення переліку наборів відкритих даних високої цінності для потенційного об'єднання з єдиним європейським ринком персональних даних та цифрових послуг [1].

Автор праці І. Гаврилюк [4] зазначає, що розвиток фізичної культури й спорту відображає «рівень та якість життя населення країни, сформованість сталих традицій здорового способу життя в повсякденному побуті громадян, розвиток духовної та інтелектуальної культури» [30], і вважає, що наразі це вже є науково доведеним та обґрунтованим твердженням.

Державна політика у сфері фізичної культури та спорту в Україні під час війни зосереджена на адаптації існуючих програм до викликів, спричинених повномасштабною агресією росії. Основні завдання держави полягають у забезпеченні безпеки спортсменів, розвитку спортивної інфраструктури, підтримці участі України у міжнародних змаганнях, а також реабілітації військовослужбовців і поранених через спорт.

Через війну в Україні багато спортивних заходів та інфраструктур зазнали руйнувань. Однак, Міністерство молоді та спорту активно працює над збереженням доступу до спортивних заходів, організацією тренувальних баз за кордоном та підтримкою національних збірних команд. Спортсмени продовжують брати участь у міжнародних змаганнях, зокрема Олімпійських та Паралімпійських іграх, що є важливою складовою підтримки міжнародного іміджу України.

З початку війни спорт почав виконувати важливу роль у реабілітації та соціалізації військовослужбовців, ветеранів і людей з інвалідністю. Одним із таких напрямів є Invictus Games (Ігри Нескорених) [15], де українські ветерани мають можливість змагатися та демонструвати силу духу. Держава також працює над розвитком реабілітаційних програм, включаючи спортивну реабілітацію для поранених військових, яка допомагає їм повертатися до нормального життя через фізичну активність.

Попри війну, держава продовжує фінансувати спортивні програми, зокрема через Державну програму розвитку фізичної культури та спорту, яка діє до 2026 року. Програма передбачає підтримку національних збірних, розвиток масового спорту, дитячо-юнацьких спортивних шкіл та залучення населення до фізичної активності.

У цей час Україна отримує значну підтримку від міжнародних спортивних організацій, таких як МОК[11], а також від окремих держав, які надають допомогу у вигляді фінансування, спортивного інвентарю та доступу до тренувальних баз для українських спортсменів.

Таким чином, українська державна політика в сфері фізичної культури та спорту під час війни продовжує функціонувати, незважаючи на численні виклики, зберігаючи пріоритети на реабілітації, міжнародній співпраці та підтримці національних спортсменів.

Список використаних джерел:

1. Ляшенко А. «Законодавчі основи та проблеми розвитку фізичної культури в Україні». *Фізичне виховання і спорт*, 2020. URL: <https://journals.uran.ua>.
2. Баранник Н. «Соціально-економічні аспекти розвитку фізичної культури в Україні». *Науковий вісник*, 2021. URL: <https://www.academia.edu/49195942>
3. Гаврилюк І. «Роль фізичної культури у формуванні здорового способу життя серед молоді». *Молодіжна політика*, 2022. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/41587>
4. Державна програма підготовки олімпійського резерву на 2022-2024 роки . URL: <https://kmu.gov.ua>.
5. Державна програма розвитку фізичної культури і спорту на 2022-2026 роки. URL: <https://www.kmu.gov.ua>.
6. Державна стратегія розвитку масового спорту на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>.
7. Доповідь МОК про участь України в Олімпійських іграх 2020 року URL: <https://www.olympic.org>.

8. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 24.12.1993 № 3808-XII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>.
9. Ігри Нескорених URL: <https://invictusgames.in.ua/>
10. Кабанов О., Олексіюк Т. Аналітичний звіт щодо дослідження кращих практик і законодавства ЄС щодо стандартизації наборів даних високої цінності 2023. 41 с. URL: <https://diia.data.gov.ua/> (дата звернення 03.03.2024)
11. Національний олімпійський комітет України. URL: <https://noc-ukr.org/>
12. Офіційний сайт Паралімпійського комітету України. URL: <https://paralympic.org.ua>.
13. Положення про організацію фізичного виховання в навчальних закладах України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0909-05#Text>).
14. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Міністерство молоді та спорту України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2014-%D0%BF#Text>
15. Постанова КМУ «Про затвердження плану заходів з реалізації Державної програми розвитку фізичної культури і спорту. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2023-%D1%80#Text>.
16. Сайт Міністерства молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/>
17. Синюк О. «Інноваційні підходи до розвитку спорту в регіонах». Вісник Національного університету фізичного виховання і спорту України, 2022 URL: <https://uni-sport.edu.ua>.
18. Статистичний звіт Міністерства молоді та спорту України про розвиток спортивної інфраструктури в 2023 році. URL: <https://mms.gov.ua/fizichna-kultura/statistichna-zvitnist>.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

У статті досліджено особливості діяльності малого та середнього бізнесу. Розглянуто основні функції бізнесу. Проаналізовано основні фактори які вплинули на припинення діяльності великої кількості підприємств. Досліджено індекс економічного відновлення малого та середнього бізнесу після початку воєнного стану.

Ключові слова: малий та середній бізнес, комунікації, органи виконавчої влади, місцеве самоврядування, громадські організації, програми, індекс економічного відновлення.

Малий та середній бізнес відіграє важливу роль в економіці України, забезпечуючи приблизно 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих у підприємницькій діяльності працівників та 37% від загальних податкових надходжень.

Введення карантинних обмежень для стримування поширення COVID-19, викликаного коронавірусом SARS-CoV-2, а також повномасштабне вторгнення росії суттєво вплинули на бізнес. Це призвело до часткового або повного припинення роботи багатьох підприємств, проблем з логістикою, падіння попиту та руйнування ланцюгів постачання.

Ефективна підтримка малого і середнього бізнесу можлива лише за умови активної участі місцевої влади.

Останні роки відзначаються зростаючим інтересом науковців до питань, що стосуються фінансового забезпечення підприємницької діяльності. Дослідники зосереджують увагу як на аналізі фінансової підтримки бізнесу [5], так і на вивченні особливостей та проблем фінансового забезпечення малих і середніх

підприємств [1; 9]. Зокрема, у своїх роботах Захарченко В. та Захарченко С. розглянули роль фінансового забезпечення бізнесу як фактор міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів, доводячи, що покращення цього аспекту на регіональному рівні є ключовим для підвищення конкурентоспроможності країни [5]. Крім того, Акуленко В. Л. та Захаркін О. О. акцентують увагу на необхідності виявлення факторів, що впливають на ефективність малого та середнього бізнесу, для формування стратегічних напрямків його розвитку і державної підтримки.

Малі підприємства визначаються відповідно до чинного законодавства, яке регулює їх сферу діяльності та кількість працівників, і підпорядковуються державним правилам. Вони є однією з ефективних форм ведення бізнесу та економічного розвитку в Україні. Малі підприємства мають низку важливих характеристик, які сприяють як розвитку невеликих підприємств, так і потенційно великих компаній. Їх особливість полягає в здатності швидко реагувати на зміни ринкових умов, надаючи ринковій економіці динамічність, гнучкість та стабільність. За типом діяльності серед малого та середнього бізнесу можна виділити кілька перспективних видів підприємств:

- індивідуальні — засновані на приватній власності конкретної особи;
- кооперативи;
- спільні підприємства.

Поняття бізнесу глибоко розкривається через його основні функції. Для успішного розвитку малого підприємництва сьогодні необхідно налагодити ефективний механізм взаємодії між державою та підприємницьким сектором. Відсутність такої співпраці вказує на те, що малі підприємства поки що не займають значної ролі в економіці. Основні функції бізнесу включають:

- ресурсна функція;
- інноваційна функція;
- стимулююча функція;
- організаційна функція.

До функцій підприємництва відносяться:

- управлінська функція;
- захисна функція.

Бізнесом вважається будь-яка законна діяльність, спрямована на отримання прибутку. Це може бути торгівля, виробництво товарів або надання послуг споживачам. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», підприємства поділяються на мікропідприємства, малі, середні та великі [4]. Розподіл підприємств на ці категорії базується на таких критеріях, як балансова вартість активів, кількість працівників і річний дохід. До малих підприємств відносять ті, що відповідають принаймні двом з наступних умов: середньорічна кількість працівників не перевищує 50 осіб, балансова вартість активів — до 4 млн євро, а річний дохід — до 8 млн євро [4]. Під середні підприємства підпадають ті, які не належать до малих і відповідають двом з наступних критеріїв: кількість працівників до 250 осіб, балансова вартість активів не більше 20 млн євро, річний дохід до 40 млн євро [4].

Малі та середні підприємства відіграють важливу роль в економіці, створюючи робочі місця та можливості для професійного розвитку. Малий бізнес також здатний запропонувати унікальні товари та послуги, швидко адаптуючись до змін ринку і освоюючи нові продукти [2].

Малий і середній бізнес сьогодні є невід'ємною частиною економіки будь-якої розвинутої країни. В європейських державах цей сектор формує приблизно 60% ВВП. В Україні малий бізнес складає 90% від усіх зареєстрованих підприємств, однак їх внесок у ВВП значно нижчий. Найвищий показник був зафіксований у 2019 році — 19%, що свідчить про значну тіньову економіку та уникнення сплати податків серед малих підприємств [7].

Малі підприємства мають низку переваг порівняно з великими компаніями [10] вони створюють нові робочі місця, вбираючи надлишкову робочу силу, забезпечують ринок унікальними товарами та послугами, сприяють конкуренції, знижують галузевий монополізм, що позитивно впливає на рівень цін та якість

продукції. Крім того, для їх запуску не потрібні значні капіталовкладення, вони швидше окуповуються та гнучко реагують на зміни ринкових умов.

Однак малі та середні підприємства стикаються з рядом проблем через свою високу вразливість до зовнішніх факторів [6] вони мають підвищені ризики та нестабільний дохід через залежність від політичної ситуації, соціально-економічних умов та змін у законодавстві. Також їм важко оновлювати основні засоби через брак фінансування та проблеми з отриманням кредитів, оскільки частина малих підприємств часто зазнає банкрутства. Окрім того, вони значною мірою залежать від державної підтримки та впливу великих конкурентів.

Малий і середній бізнес в Україні стикається з серйозними труднощами та долає численні випробування. До цих проблем призвели світові кризи, анексія Криму, пандемія, а також повномасштабна війна. Економічна нестабільність викликала зростання невизначеності серед підприємців і спричинила загальне зниження економічної активності. Ті компанії, які змогли зберегтися, змушені боротися з численними адміністративними бар'єрами, високим рівнем корупції та неналежним виконанням законів, що значно ускладнює їхню роботу.

Окрім цього, доступ до фінансування залишається проблемним для багатьох підприємств через високі відсоткові ставки і суворі вимоги щодо застави.

Технологічні виклики стають дедалі важливішими для малих і середніх підприємств. Впровадження сучасних цифрових рішень може бути непростим завданням для компаній, особливо тих, що не мають достатніх ресурсів або експертних знань.

Однак, незважаючи на ці труднощі, малий і середній бізнес залишається ключовою рушійною силою економічного зростання в Україні. Держава працює над полегшенням умов для розвитку цього сектору, впроваджуючи спрощені адміністративні процедури, фінансові інструменти для підтримки та стимулювання інновацій.

В умовах війни багато підприємств були змушені призупинити свою діяльність або працюють із обмеженнями. Основними факторами, що вплинули на це, є:

- зменшення кількості клієнтів та партнерів;
- зростання цін на паливо;
- проблеми з постачанням енергії;
- порушення логістики та ланцюгів постачання;
- дефіцит робочої сили;
- фінансові втрати через пошкодження майна та вимушене переміщення бізнесу.

Згідно з дослідженнями ГО «Інститут економічних досліджень та політичних консультацій», середній бізнес демонструє кращі показники відновлення у порівнянні з іншими категоріями підприємств. У період липень-листопад 2023 року середні підприємства досягли найвищого рівня відновлення ділової активності, демонструючи швидкі темпи зростання виробництва, продажів, замовлень і експорту. За рівнем завантаження виробничих потужностей середній бізнес перевершив навіть великі компанії [8].

Щомісячний індекс ділової активності (ІОДА) є важливим інструментом для швидкої оцінки та моніторингу економічних тенденцій. Цей індекс формується на основі опитувань українських компаній, що працюють у реальному секторі економіки [3].

Крім того, на базі опитувань підприємств визначається Індекс економічного відновлення. За даними досліджень ІЕД, середні компанії демонструють вищі темпи економічного відновлення у порівнянні з підприємствами інших розмірів. У період з липня по листопад 2023 року, середні підприємства досягли найвищих показників у відновленні ділової активності. Середній бізнес, разом із великим, демонструє кращі результати за обсягами виробництва, продажів, нових замовлень та експорту. При цьому, середні компанії випереджають великі за рівнем використання виробничих потужностей.

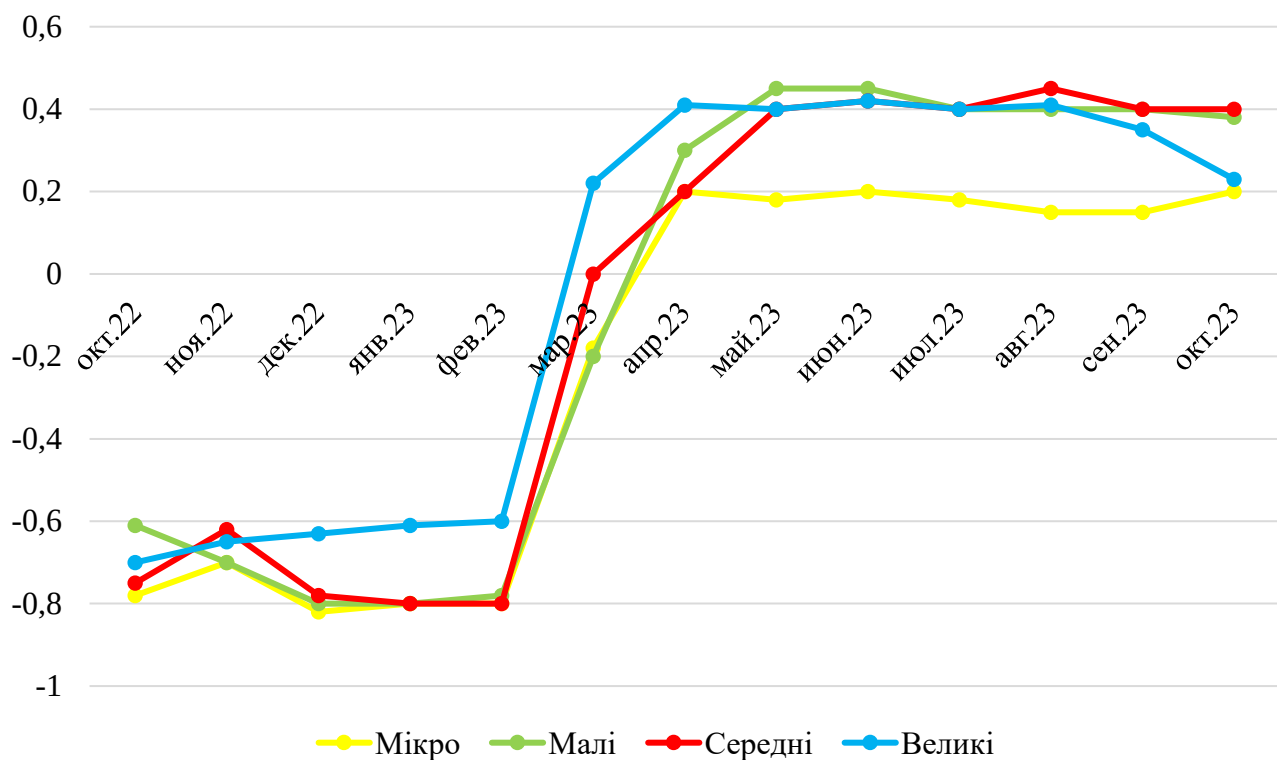

Рисунок 1 – Індекс економічного відновлення

За даними на жовтень 2023 року, середні компанії мають найвищий Індекс відновлення ділової активності – 0,41. Для порівняння: відповідний індекс для малих підприємств становить 0,35, для великих – 0,26, а для мікропідприємств – 0,03.

За результатами проведеної статистичної інформації стосовно кількості діючих суб'єктів господарювання за період 2010-2022 рр., ми побачили, що великі компанії складають меншу частку у загальній структурі бізнесу, проте вони демонструють більшу стійкість і менш інтенсивне скорочення порівняно з малими та середніми підприємствами. Завдяки ширшому охопленню ринків і галузей, великі підприємства здатні знижувати ризики, які можуть виникати через зміни в окремій галузі чи регіоні. Крім того, їхні значні фінансові резерви допомагають їм переживати економічні труднощі.

Завдяки своїм масштабам, великі компанії можуть досягати економії на витратах у таких сферах, як виробництво, закупівлі та маркетинг, що зменшує

витрати на одиницю продукції та підвищує продуктивність. За період дослідження середній темп зниження становив -10,4%, що майже вдвічі нижче за аналогічний показник для малих та середніх підприємств.

Отже, розвиток підприємницької діяльності є ключовим фактором у економічному зростанні будь-якої країни. Це через те, що діяльність бізнесу приносить значні податкові надходження до бюджету, сприяє створенню робочих місць та формує велику частку у валовому внутрішньому продукті. У сучасних умовах, особливо в умовах воєнного конфлікту, внутрішні підприємства стають важливими учасниками економічного фронту, що забезпечує економічну безпеку країни. Тому створення сприятливих умов для підтримки та розвитку бізнесу різного масштабу та форми в Україні є одним з основних завдань уряду. Державна підтримка розвитку підприємництва має на меті зменшення проблем, з якими зіштовхуються підприємства, та забезпечення швидкої адаптації до змін в економічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Ломачинська І. А. Формування джерел фінансового забезпечення розвитку суб'єктів малого підприємництва. *Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечнікова*. 2016. Вип. 3–4. Т. 17. С. 37–43.

2. Hordei O., Patsai B. Priority directions of the financial support of the population's living standards in Ukraine. *University Economic Bulletin*. 2018. No. 37 36/1. P. 275-285

3. Бізнес відновив позитивні оцінки своєї діяльності у березні 2024 року — опитування НБУ URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/biznesvidnoviv-pozitivni-ocinki-svoei-dialnosti-u-berezni-2024-roku-opituvanna-nbu>

4. Законодавство України: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

5. Захарченко В., Захарченко С. Фінансове забезпечення бізнесу як чинник міжнародної конкурентоспроможності України та її регіонів. *Збірник наукових праць ЧДТУ. Сер. Економічні науки*. 2020. Вип. 42. Ч. 1. С. 11–18.

6. Л. С. Безугла. Державна підтримка малого та середнього бізнесу за допомогою організаційно-маркетингових заходів URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3479>

7. Матеріал з порталу виконавчої влади «Урядовий портал» URL: <http://www.kmu.gov.ua>

8. Середній бізнес в Україні: Terra incognita чи «схований» Mittelstand URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/2023/TDF/___Medium_Business_Report_30.01.2024_UKR_.pdf

9. Сирветник-Царій В. В. Сучасні реалії фінансового забезпечення розвитку малого підприємництва в Україні. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. № 2. С. 181–187.

10. Україна у цифрах статистичний збірник / Державний комітет статистики України. Київ, 2021. С. 95-120

УДК 323.053.6

Софія Зайцева

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ДЕРЖАВНА МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

У статті аналізується державна молодіжна політика України в умовах післявоєнної відбудови, підкреслюючи її важливість у контексті соціально-економічних змін. Післявоєнна ситуація ставить нові виклики перед молоддю, яка може стати рушійною силою відновлення. Обґрунтовується необхідність формування ефективної молодіжної політики, що враховує потреби молодих громадян, забезпечує доступ до освіти, сприяє соціальному захисту та інтеграції в громадське життя.

Ключові слова: державна молодіжна політика, післявоєнна відбудова, соціально-економічний розвиток, молодь, освіта, соціальний захист, інтеграція, безробіття, культурний розвиток

Постановка проблеми. Післявоєнна відбудова України ставить перед суспільством нові виклики та завдання. Молодь, як активна та перспективна частина населення, відіграє ключову роль у процесах відновлення країни. Формування ефективної державної молодіжної політики в умовах післявоєнної відбудови є надзвичайно актуальним, оскільки саме вона може стати рушійною силою соціально-економічних перетворень, сприяти зміцненню національної єдності та сталому розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження свідчать про активні зусилля в Україні для залучення молоді до формування молодіжної політики та інтеграції їхніх потреб у державні програми. Важливими аспектами є законодавчі ініціативи, діяльність місцевих органів влади та активізація молодіжних рад. Системний підхід до розробки молодіжної політики може сприяти більшій участі молоді у процесах прийняття рішень на всіх рівнях.

Беззуб І. у дослідженнях розглядає зміни в державній молодіжній політиці та роль громадської думки у цьому процесі, підкреслює важливість залучення молоді до формування політики та актуалізації її потреб [2].

Роль молоді у формуванні молодіжної політики в Україні: виклики та можливості досліджує Єрмоленко І. В. Автор зосереджується на викликах, із якими стикається молодь при формуванні політики, та можливості для її активної участі. Підкреслюється важливість врахування інтересів молоді при розробці стратегії [6].

Роль молоді в молодіжній політиці в Україні висвітлює Софій О. Аналітична записка містить статистичні дані та аналіз участі молоді у формуванні політики. Надає огляд проблем, з якими стикається молодь в Україні [9] Дослідження є важливими для розуміння структури державного управління в контексті молодіжної політики, оскільки показують, яка частка молоді займає державні посади.

Мета статті. Аналіз сучасного стану державної молодіжної політики України в контексті післявоєнної відбудови та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення для ефективної інтеграції молоді у процеси відновлення країни.

Виклад основного матеріалу. Державна молодіжна політика в Україні є важливим елементом соціально-економічного розвитку країни, який враховує історичний контекст, соціальні умови та національні пріоритети. Після здобуття незалежності Україна зіткнулася з численними викликами, серед яких економічні труднощі, політична нестабільність та соціальні трансформації. У цих умовах молодь стала однією з найбільш уразливих категорій населення, що потребує особливої уваги з боку держави.

Ключовим документом, що регулює молодіжну політику в Україні, є Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні" [4]. Цей закон визначає основні принципи та напрями діяльності держави в цій сфері, а також встановлює права та обов'язки молодих громадян. Серед інших важливих аспектів молодіжної політики — *принципи рівних можливостей, доступності та інклюзивності*, які забезпечують всім молодим людям, незалежно від їхнього соціального статусу чи місця проживання, рівні умови для розвитку та самореалізації.

Одним із основних напрямів молодіжної політики є *забезпечення доступу до якісної освіти*. Україна впроваджує реформи в системі освіти, спрямовані на модернізацію навчальних програм та впровадження новітніх технологій. Професійно-технічна освіта також отримує особливу увагу, оскільки вона надає молоді необхідні навички для успішного працевлаштування. Однак проблема високого рівня молодіжного безробіття залишається актуальною. Держава реалізує програми підтримки підприємництва серед молоді, організовує ярмарки вакансій і тренінги, спрямовані на розвиток кар'єри.

Як зазначає Беззуб І., соціальний захист молоді є ще одним важливим аспектом молодіжної політики. Держава надає соціальні виплати, пільги та доступ до медичних послуг для молоді з вразливих категорій населення, таких як сироти або молоді сім'ї [2, с. 16]. Культурний розвиток молоді також має

важливе значення для формування національної ідентичності. Підтримка молодіжних культурних ініціатив, творчих проектів та мистецьких фестивалів сприяє розвитку талантів та збереженню культурної спадщини [2, с. 17].

Зауважимо, здоров'я молоді є пріоритетом державної політики. Проводяться кампанії з популяризації здорового способу життя, профілактики захворювань та боротьби з наркоманією [1]. В Україні розвивається спортивна інфраструктура, організовуються спортивні заходи та змагання, що сприяє фізичному розвитку молоді.

На думку Софій О., активна участь молоді в громадському та політичному житті є запорукою демократичного розвитку України. Створення молодіжних рад, громадських організацій та волонтерських рухів забезпечує можливість молоді брати участь у вирішенні важливих суспільних питань. Держава підтримує такі ініціативи, створюючи правову та організаційну базу для їх діяльності.

Проте реалізація молодіжної політики в Україні стикається з численними викликами, такими як недостатнє фінансування, бюрократичні перепони, міграція молоді за кордон у пошуках кращих умов життя. Для подолання цих викликів необхідно забезпечити ефективне управління молодіжною політикою, залучати молодь до процесу прийняття рішень, а також впроваджувати інноваційні підходи, такі як цифрові технології та соціальне підприємництво.

Таким чином, державна молодіжна політика в Україні є важливим інструментом для забезпечення сталого розвитку країни. Її ефективна реалізація вимагає системного підходу, залучення різних секторів суспільства та орієнтації на потреби молодого покоління. Розвиток молодіжної політики повинен бути спрямований на створення умов для повноцінного розвитку молоді, реалізації її потенціалу та інтеграції в суспільство, що є запорукою майбутнього України.

Департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації виконує важливу роль у забезпеченні соціального захисту населення та підтримці молоді в умовах воєнного стану. Воєнний стан в Україні створює нові виклики для суспільства, і департамент адаптує свою

діяльність, щоб ефективно реагувати на потреби громадян у цей складний період. Зокрема, він концентрує зусилля на наданні соціальних послуг найвразливішим верствам населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб, сім'ї, які втратили джерела доходу, а також осіб, що потребують психологічної підтримки [5].

Одним із пріоритетів діяльності департаменту є забезпечення безперервного надання соціальних послуг. Зі зростанням кількості внутрішньо переміщених осіб і людей, які втратили доходи, департамент активізує роботу з надання матеріальної допомоги, забезпечення житлом та організації соціального супроводу для цих категорій. Крім того, значна увага приділяється соціальному забезпеченню військовослужбовців та їхніх сімей, для яких розробляються програми реабілітації та психологічної підтримки.

В умовах воєнного стану, проблема інтеграції внутрішньо переміщених осіб стає особливо актуальною. Департамент розробив програми, які включають надання тимчасового житла, допомогу в працевлаштуванні та організацію навчання [5]. Ці ініціативи сприяють адаптації переселенців до нових умов життя і підтримують їхню соціальну інтеграцію.

Молодіжна політика також є важливим аспектом діяльності департаменту. Він активно залучає молодь до волонтерської діяльності та патріотичного виховання. Організація молодіжних волонтерських загонів для збору гуманітарної допомоги і підтримки військових є яскравим прикладом такого підходу. Крім того, департамент реалізує освітні програми для молоді, включаючи тренінги з першої медичної допомоги та безпеки.

Психологічна підтримка населення є ще одним ключовим напрямком роботи департаменту. З огляду на стрес та невизначеність, що супроводжують воєнний стан, зростає потреба в професійній допомозі психологів. Департамент організовує кризові центри і гарячі лінії для надання консультацій і підтримки, особливо для дітей та підлітків.

В умовах обмежених ресурсів департамент активно співпрацює з міжнародними організаціями та благодійними фондами для надання

гуманітарної допомоги, включаючи продукти харчування, одяг та медикаменти. Організація розподільчих центрів забезпечує доступ до необхідних речей для тих, хто цього потребує.

Крім того, департамент займається питаннями працевлаштування та підтримки економічної активності населення. У співпраці з центрами зайнятості реалізуються програми перекваліфікації та підтримки малого і середнього бізнесу, з особливою увагою до підприємницьких ініціатив серед внутрішньо переміщених осіб та ветеранів.

Важливо також зазначити, що департамент здійснює координацію з іншими державними органами, забезпечуючи комплексний підхід до вирішення проблем, що постають у суспільстві. Співпраця з Міністерством соціальної політики та органами місцевого самоврядування дозволяє узгоджувати дії та підвищувати ефективність роботи.

У своїй діяльності департамент постійно прагне вдосконалювати свої послуги, враховуючи зворотний зв'язок від населення через опитування та збори з громадськістю. Це дозволяє бути чутливими до потреб людей і адаптувати свою діяльність відповідно до реальних викликів.

У перспективі департамент планує розширити спектр своїх послуг, впроваджувати нові програми підтримки та залучати додаткові ресурси. Підготовка кадрів та підвищення кваліфікації працівників також залишаються у центрі уваги.

Таким чином, департамент соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації відіграє критично важливу роль у підтримці населення в умовах воєнного стану. Його діяльність охоплює широкий спектр послуг, спрямованих на захист прав громадян, підтримку вразливих категорій, розвиток молоді та забезпечення соціальної стабільності. Завдяки злагодженій роботі та співпраці з партнерами, департамент успішно справляється з викликами і робить вагомий внесок у подолання наслідків воєнного стану для мешканців Вінницької області.

В умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови програми відновлення та підтримки молодіжної політики Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації набувають особливого значення. Молодь є не лише однією з найбільш вразливих, а й перспективних груп населення, що здатна стати рушійною силою для відновлення та розвитку суспільства. Тому ефективна підтримка молоді є важливою умовою для забезпечення стабільності та процвітання регіону.

Психологічна підтримка молоді — ще один важливий аспект діяльності департаменту. Війна та пов'язані з нею події можуть суттєво вплинути на психічне здоров'я молодих людей. Створення центрів психологічної допомоги, гарячих ліній та організація індивідуальних і групових сесій з психологами — це важливі заходи, спрямовані на підтримку молоді. Особлива увага приділяється дітям та підліткам, які пережили травматичні події або втрату близьких.

Важливими є також питання працевлаштування та економічної інтеграції молоді. Департамент розробляє програми підтримки молодіжного підприємництва, надає мікрокредити та гранти на розвиток бізнесу. Тренінги з бізнес-планування та фінансової грамотності допомагають молодим людям здобути необхідні знання для створення власних підприємств. Співпраця з місцевими підприємствами та міжнародними інвесторами дозволяє створювати нові робочі місця та стимулювати економічний розвиток.

Культура та спорт також грають важливу роль у розвитку молоді. Організація культурних заходів, фестивалів та спортивних змагань не лише сприяє розвитку талантів, але й допомагає молоді відволіктися від негативних наслідків війни. Ці події зміцнюють соціальні зв'язки та формують почуття спільності і національної ідентичності [7].

Патріотичне виховання молоді є невід'ємною частиною роботи департаменту. Програми, спрямовані на формування громадянської свідомості, розуміння цінностей демократії та прав людини, проводять освітні заходи, лекції та дискусії, які допомагають молоді активно брати участь у суспільному житті.

Післявоєнна відбудова потребує комплексного підходу, і молодь розглядається як основний рушійний фактор змін. Інвестиції в її розвиток є стратегічно важливими. Департамент працює над відновленням та модернізацією навчальних закладів, впровадженню нових освітніх програм, співпрацею з міжнародними університетами. Особлива увага приділяється розвитку професійно-технічної освіти, що дозволяє молоді здобути практичні навички для швидкої інтеграції на ринку праці.

Соціальний захист молоді також є пріоритетом. Програми підтримки молодих сімей, внутрішньо переміщених осіб та молоді з вразливих категорій надають матеріальну допомогу, житлові субсидії та соціальні стипендії. Консультаційні центри забезпечують юридичну, психологічну та соціальну підтримку молоді.

Окрім цього, Департамент активно впроваджує програми з профілактики захворювань та популяризації здорового способу життя. Кампанії з інформування про вакцинацію, профілактику ВІЛ/СНІДу, боротьбу з наркоманією та алкоголізмом є важливими елементами роботи [7].

Залучення молоді до екологічних проектів, програм з охорони навколишнього середовища також є важливим напрямком діяльності департаменту. Екологічні акції та волонтерські проекти формують відповідальне ставлення молоді до довкілля.

Розвиток молодіжного лідерства та громадської активності є важливою складовою підтримки молоді. Тренінги з лідерства, проєктного менеджменту та комунікаційних навичок допомагають молодим людям відчувати свою значимість та взяти відповідальність за майбутнє своєї громади.

У співпраці з міжнародними організаціями реалізуються проекти, які дозволяють молоді інтегруватися в глобальний контекст. Обміни студентами та участь у міжнародних конференціях допомагають розширити світогляд та здобути нові знання.

Усі ці програми відновлення та підтримки молодіжної політики є комплексними та багатогранними, охоплюючи різні аспекти життя молоді. Вони

набувають особливого значення в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови, оскільки саме молодь є тією силою, яка здатна привести суспільство до стабільності та процвітання.

Завдяки професіоналізму та відданості команди департаменту, активній співпраці з партнерами та залученню молоді до процесу прийняття рішень вдається досягати значних результатів. Це свідчить про те, що навіть у найскладніших умовах можливо ефективно працювати на благо суспільства, якщо є чітке бачення, стратегія та бажання змінювати світ на краще.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Програми відновлення та підтримки молодіжної політики Вінницької ОВА створюють всі необхідні умови для реалізації потенціалу молодого покоління. В умовах глобальних змін і викликів роль молоді стає ще більш важливою, адже вони є носіями нових ідей і технологій. Інвестиції в їх розвиток є стратегічно важливими для майбутнього регіону та країни в цілому.

Державна молодіжна політика в Україні в контексті післявоєнної відбудови є надзвичайно важливим напрямком, який визначає майбутнє молодого покоління. Аналіз показує, що ефективна молодіжна політика повинна враховувати специфіку післявоєнного відновлення, включаючи соціальні, економічні та культурні аспекти.

По-перше, основними завданнями державної молодіжної політики є забезпечення соціального захисту молоді, сприяння їхньому професійному розвитку та інтеграції в суспільство. По-друге, важливим є створення умов для активної участі молоді в процесах відновлення країни, включаючи волонтерство, підприємництво та інші форми соціальної активності.

По-третє, необхідно враховувати, що молодь є не лише об'єктом політики, але й її суб'єктом. Її залучення до формування та реалізації молодіжної політики є ключовим чинником успіху.

Перспективи подальших досліджень в цій сфері включають: вивчення ефективності існуючих програм, аналіз міжнародного досвіду, дослідження потреб молоді, розробка рекомендацій, вивчення впливу соціальних мереж та

технологій - аналіз впливу нових медіа та цифрових технологій на формування молодіжної політики, комунікації з молоддю та їхню соціальну активність.

Загалом, подальші дослідження в цій сфері можуть сприяти не лише вдосконаленню державної молодіжної політики, а й забезпеченню сталого розвитку суспільства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Аналіз утворення молодіжних рад в Україні. 2023. Міністерство молоді та спорту України. URL: [https:// mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini](https://mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini).

2. Беззуб І. Оновлення державної молодіжної політики в Україні / *Громадська думка про право творення*, 9 (214), 15-24. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/dumka/2021/9.pdf>.

3. Закон України. Про службу в органах місцевого самоврядування. № 3077. 2023. URL: [https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/2493-14#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14#Text).

4. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні». URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/149941__586845

5. Звіт про виконання завдань, визначених Планом роботи Національного агентства України з питань державної служби на 2023 р. 2023. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B8%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B7%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8/2023%20%D1%80%D1%96%D0%BA.pdf>.

6. Єрмоленко І. В. Роль молоді у формуванні молодіжної політики в Україні: виклики та можливості / *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право, 1 (57), 78-83. URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1\(57\).280796](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2023.1(57).280796).

7. Офіційний веб-сайт Департаменту соціальної та молодіжної політики Вінницької обласної військової адміністрації портал. URL: <https://www.vin.gov.ua/dep-smp>

8. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року. № 94. (2021). Указ Президента України. URL: [https:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 94/2021#n13](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#n13).

9. Софій О. Роль молоді в молодіжній політиці в Україні: аналітична записка. Київ: ГО Європейський діалог. Статистичні дані про кількісний склад державних службовців : станом на 06.10.2024. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/dani-za-iv-kvartal-2020-roku.pdf>.

10. Статистичні дані про кількісний склад державних службовців: станом на 2023 рік. 2023. НАДС. URL: <https://nads.gov.ua/storage/app/sites/5/DIYALNIST/KSDS/infografika4kv23-1.pdf>.

УДК 35:3.072.3:323.3-053.6

Наталя Іващук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МОЛОДІЖНОЮ ПОЛІТИКОЮ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

У статті розглядаються механізми публічного управління молодіжною політикою в Україні в умовах післявоєнного відновлення. Особливу увагу приділено ролі національних та регіональних ініціатив, таких як платформа "МолоДвіж" та молодіжні ради Хмельницького і Тернополя. У контексті децентралізації досліджено виклики, з якими стикається молодіжна політика, та проаналізовано конкретні інструменти залучення молоді до управлінських процесів.

Ключові слова: молодіжна політика, публічне управління, децентралізація, відновлення України, молодіжні ради.

Молодіжна політика в Україні набуває особливого значення в умовах відновлення країни після війни. Молодь виступає рушійною силою соціальних змін і відіграє ключову роль у відбудові держави. Публічне управління молодіжною політикою має на меті створити умови для активної участі молоді у цих процесах, забезпечити підтримку їхніх ініціатив і сприяти їхньому залученню до прийняття управлінських рішень [1].

Одним із важливих елементів цього процесу є розвиток інституційних механізмів. До таких відносяться національні ініціативи, такі як платформа МолоДвіж, яка забезпечує активну участь молоді на загальнодержавному рівні. Поряд із цим, на регіональному рівні молодіжні ради, як-от ради в Тернополі та Хмельницькому, активно залучають молодь до місцевих ініціатив і процесів прийняття рішень [2,4]. Це дозволяє побудувати багаторівневу структуру підтримки молодіжної політики та забезпечити її ефективне функціонування.

Незважаючи на значний потенціал молодіжних ініціатив, сучасна молодіжна політика в Україні стикається з низкою викликів. У період війни та відбудови основні труднощі полягають у браку ресурсів, недостатній координації між різними рівнями управління, а також обмеженій взаємодії між державними органами та молоддю [3]. Молодь часто має недостатньо можливостей для реалізації своїх ініціатив на місцевому рівні, що знижує її вплив на процеси відновлення.

Децентралізація, яка триває в Україні, створює нові можливості для розвитку молодіжної політики. Місцеві органи влади отримали більше повноважень для підтримки молодіжних ініціатив, але водночас це ставить перед державою нові виклики. Однією з головних проблем є забезпечення ефективної координації та співпраці між центральними та місцевими рівнями влади, а також між різними молодіжними організаціями [5,8]. Відповідно, держава повинна знайти шляхи для гармонізації цих процесів і підтримки молоді в період післявоєнного відновлення.

На законодавчому рівні молодіжна політика регулюється низкою ключових актів. Зокрема, Закон України "Про основні засади молодіжної політики"

визначає базові принципи підтримки молоді на національному та регіональному рівнях [1]. Крім того, постанова Кабінету Міністрів України № 27 встановлює стратегічні цілі молодіжної політики на 2021-2025 роки, включаючи підтримку молодіжних організацій і створення умов для розвитку молоді в умовах відновлення країни [8]. Наказ Міністерства молоді та спорту № 3472 забезпечує координацію діяльності молодіжних рад і інших організацій, що працюють з молоддю [9].

У наукових дослідженнях акцентується увага на тому, що публічне управління молодіжною політикою повинно бути спрямоване на створення умов для сталого розвитку молоді як на національному, так і на регіональному рівнях. Так, О.М. Резнік у своїй праці розглядає сучасні виклики та проблеми молодіжної політики в контексті децентралізації, підкреслюючи важливість забезпечення активної участі молоді в управлінських процесах [11].

Метою цієї статті є аналіз механізмів управління молодіжною політикою на різних рівнях — від національного до місцевого. Зокрема, буде розглянуто, як такі структури, як МолоДвіж, сприяють залученню молоді до процесів управління на загальнодержавному рівні, і яку роль відіграють регіональні молодіжні ради в контексті децентралізації та відновлення України [4,6].

Молодіжна політика в Україні є важливим елементом загальної стратегії держави щодо підтримки молоді та її інтеграції в суспільне життя, що особливо актуально в умовах післявоєнного відновлення. Для досягнення цих цілей були розроблені ключові законодавчі акти, серед яких Державна цільова соціальна програма "Молодь України 2021-2025", затверджена Постановою Кабінету Міністрів України № 27. Ця програма визначає стратегічні завдання для розвитку молодіжної політики, серед яких — створення умов для самореалізації молоді, сприяння її участі в суспільно-політичному житті та забезпечення її прав і можливостей [1,8].

Основним завданням держави є створення механізмів, які б забезпечували активну участь молоді в процесах прийняття рішень. У цьому контексті важливою є діяльність Міністерства молоді та спорту України, яке координує

роботу молодіжних організацій, розробляє політичні програми та проводить ініціативи, спрямовані на розвиток молодіжної політики. Також ключову роль у цьому процесі відіграє Координаційна рада з питань молодіжної політики, створена згідно з наказом Міністерства молоді та спорту № 3472 [9].

На національному рівні значну роль у мобілізації молоді для участі в соціальних ініціативах відіграє платформа МолоДвіж. Ця ініціатива стала потужним інструментом для залучення молоді до активного громадянського життя, сприяючи обміну досвідом і розвитку молодіжного лідерства. МолоДвіж організовує форуми, соціальні проекти та волонтерські акції, що дозволяє молодим людям з різних регіонів України брати участь у суспільних змінах. Однією з ключових особливостей цієї платформи є її всеукраїнський масштаб, що дозволяє охоплювати молодь з усіх куточків країни [4].

Поряд із національними ініціативами, важливу роль відіграють і регіональні ініціативи, зокрема молодіжні ради. Молодіжні ради Хмельницького та Тернополя є прикладами успішної регіональної молодіжної політики. Ці ради працюють як консультативно-дорадчі органи при місцевих органах влади, допомагаючи молоді впливати на процеси прийняття рішень на місцевому рівні. Наприклад, молодіжна рада Хмельницького активно співпрацює з міською владою для реалізації соціальних проектів, що стосуються освіти, культури та громадянської активності [6,7].

Завдяки децентралізації регіональні молодіжні ради отримали більше повноважень для самостійної реалізації своїх ініціатив. Молодіжна рада Тернополя, як і рада Хмельницького, працює над розвитком локальних програм, спрямованих на підвищення активної участі молоді у житті своїх громад, що особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення країни. Ці ради не тільки доповнюють загальнонаціональні програми, але й забезпечують локальну підтримку та розвиток молоді в конкретних регіонах [6].

Отже, національні ініціативи, такі як МолоДвіж, та регіональні молодіжні ради є важливими елементами у розвитку молодіжної політики в Україні. Вони не тільки створюють можливості для самореалізації молоді, але й сприяють її

активній участі у процесах відновлення та розвитку країни на всіх рівнях — від національного до місцевого [1,4,6].

Національна платформа МолоДвіж та регіональні молодіжні ради, такі як ради в Тернополі та Хмельницькому, працюють на різних рівнях, але обидва механізми мають спільну мету: активізувати молодь і залучати її до суспільно важливих процесів. Для глибшого розуміння їх ролей і функцій, наведемо порівняння за ключовими показниками в таблиці.

Таблиця 1 - Порівняння МолоДвіж і молодіжних рад

Показник	МолоДвіж	Молодіжні ради Тернополя і Хмельницького
Організаційний рівень	Національна платформа	Регіональні органи при ОДА
Мета	Сприяння активній участі молоді у волонтерстві та соціальних ініціативах	Розвиток молодіжної політики на місцевому рівні
Проекти	Молодіжні форуми, соціальні акції	Місцеві проекти соціальної активності
Вплив на політику	Всеукраїнські ініціативи, законодавча співпраця	Співпраця з місцевими органами влади
Можливості для молоді	Волонтерство, громадянська активність, участь у прийнятті рішень	Локальні проекти, участь у розвитку міста

Обидві структури відіграють важливу роль у реалізації молодіжної політики, однак їх вплив відрізняється за масштабом. МолоДвіж діє на національному рівні, охоплюючи всю країну, тоді як молодіжні ради працюють на рівні громад, забезпечуючи участь молоді в місцевих питаннях. Ці два рівні взаємодоповнюють один одного, створюючи комплексну систему підтримки та залучення молоді в публічне життя країни [5,6].

Завдяки активній співпраці як на національному, так і на місцевому рівнях, молодь має можливість брати участь у соціальних ініціативах, впливати на політику та розвивати навички громадянської активності. Це дозволяє створити умови для зростання молодіжного руху в Україні в умовах післявоєнного відновлення [1,4,6].

Процес децентралізації в Україні відкрив нові можливості для розвитку молодіжної політики на регіональному рівні. Цей процес сприяв передачі значної

кількості повноважень місцевим громадам, що дозволило регіонам самостійно розвивати ініціативи, спрямовані на підтримку молоді. Одним із найважливіших аспектів цього процесу є формування молодіжних рад, які адаптуються до специфічних потреб кожного регіону і сприяють більш активній участі молоді в управлінських процесах та відбудові країни [5].

На прикладі молодіжних рад у Хмельницькому та Тернополі можна побачити, як децентралізація позитивно вплинула на активізацію молодіжної політики на місцевому рівні. У цих регіонах ради активно співпрацюють з місцевими органами влади, залучаючи молодь до розробки та реалізації важливих соціальних проектів. Це включає не тільки культурні та освітні ініціативи, але й участь у відновленні інфраструктури після воєнних дій [6,7].

Молодіжна рада Хмельницького є однією з найбільш активних структур на регіональному рівні. Вона займається організацією місцевих проектів, які сприяють соціальній активності молоді. Рада також проводить навчальні програми, форуми та обговорення, що дають молоді можливість отримати нові знання та навички, необхідні для участі у прийнятті рішень на місцевому рівні. Важливо зазначити, що активна співпраця з місцевими органами влади дозволяє молодіжній раді мати реальний вплив на процеси, що відбуваються в регіоні [6].

Молодіжна рада Тернополя також є прикладом успішного впровадження молодіжної політики на регіональному рівні. Завдяки децентралізації, молодь Тернополя отримала більше можливостей для реалізації власних проектів. Рада працює в кількох напрямках, серед яких — підтримка місцевих ініціатив, участь у розвитку соціальних та громадянських проектів, а також організація волонтерських рухів. Молодіжна рада має можливість вносити пропозиції щодо розвитку міста та активно брати участь у місцевих програмах з відновлення інфраструктури [7].

Децентралізація, з одного боку, надає більше можливостей для розвитку молодіжної політики на місцевому рівні, але з іншого боку, ставить перед місцевими громадами і молодіжними організаціями нові виклики. Однією з ключових особливостей є необхідність забезпечення ефективної координації між

національними та регіональними рівнями управління. Часто спостерігається брак ресурсів на місцях, що ускладнює реалізацію деяких проектів. Також необхідна тісніша співпраця між різними молодіжними організаціями та державними структурами для максимального використання можливостей децентралізації [5].

Ще однією важливою особливістю є необхідність адаптації молодіжної політики до місцевих потреб. У кожному регіоні існують свої особливості, що вимагають індивідуального підходу до вирішення проблем молоді. Регіональні ради можуть ефективніше реагувати на ці потреби, завдяки прямому контакту з місцевими громадами. Відтак, децентралізація дозволяє гнучко та оперативно адаптувати молодіжну політику до конкретних умов кожного регіону [5,6].

Отже, молодіжна політика в Україні перебуває на етапі активного розвитку, особливо в контексті післявоєнного відновлення країни. Одним із найважливіших аспектів цієї політики є тісна співпраця між центральними та регіональними ініціативами, що дозволяє інтегрувати молодь у процеси прийняття рішень на всіх рівнях. МолоДвіж як національна платформа відіграє ключову роль у мобілізації молоді на загальноукраїнському рівні, тоді як регіональні молодіжні ради, такі як ради в Хмельницькому та Тернополі, забезпечують більш локальну підтримку та розвиток молодіжних ініціатив у своїх громадах [4,5,6].

Децентралізація значно змінила підхід до управління молодіжною політикою в Україні, відкривши нові можливості для регіонів самостійно впливати на розвиток молодіжних проектів. Завдяки децентралізації місцеві громади отримали більше повноважень для реалізації власних ініціатив, що дозволяє швидше реагувати на місцеві потреби молоді. Це, в свою чергу, дає можливість молодіжним радам, як у Хмельницькому і Тернополі, краще адаптувати свої проекти до специфіки кожного регіону. Однак для досягнення максимального ефекту від цієї політики необхідно продовжувати зміцнювати співпрацю між місцевими органами влади та центральними державними інституціями [7,9].

Разом з тим, ключовою умовою успішного розвитку молодіжної політики є активізація громадянського суспільства. Молодіжні організації та ради повинні не лише виконувати свої функції на місцевому рівні, але й активно брати участь у формуванні державної політики. Підвищення рівня співпраці між молодіжними структурами та державними органами дозволить створити більш ефективні механізми для підтримки молоді. Це сприятиме формуванню нового покоління лідерів, які братимуть активну участь у відновленні та розвитку країни [10].

Важливим фактором також є розширення можливостей для волонтерства та громадянської активності серед молоді. Ці напрями є ключовими для розвитку молодого покоління та його інтеграції в суспільні процеси. Національні ініціативи, такі як МолоДвіж, активно підтримують ці напрями, створюючи платформи для самореалізації молодих людей та залучення їх до соціальних проєктів. Регіональні ради забезпечують підтримку цих ініціатив на місцевому рівні, що створює умови для розвитку молодіжного руху як у масштабах країни, так і на рівні окремих громад [4, 6].

Таким чином, перспективи розвитку молодіжної політики в Україні тісно пов'язані з необхідністю забезпечення постійного діалогу між молоддю, державними органами та громадянським суспільством. Підвищення ролі молодіжних рад та національних платформ у процесах прийняття рішень може сприяти формуванню більш ефективної моделі управління, орієнтованої на молодь. Це, в свою чергу, дозволить забезпечити стійкий розвиток країни у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Закон України "Про основні засади молодіжної політики" від 27 січня 2021 року № 2078-IX. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2078-IX#Text>

2. Бородін Є., Яцук В., Резніченко О. Інструменти публічного управління у сфері молодіжної політики : посібник для державних службовців. Міністерство

молоді та спорту України, ПРООН. Київ, 2021. 292 с. URL: <http://ir.nmu.org.ua/handle/123456789/162875>

3. Сабадаш Н. Публічне управління у сфері молодіжної політики в умовах децентралізації / ЛІГА.Блоги. URL: <https://blog.liga.net/user/nsabadash/article/39705>

4. МолоДвіж: Платформа для молоді. Офіційний сайт. URL: <https://molodvizh.com/>

5. Молодіжна рада Хмельницького. Управління молоді та спорту Хмельницької міської ради. URL: <https://molod-sport.khm.gov.ua>

6. Молодіжна рада при Тернопільській обласній державній адміністрації. Управління молоді, спорту та іміджевих проєктів. Тернопільська обласна державна адміністрація. URL: <https://molod.te.gov.ua>

7. Тернопіль — молодіжна столиця України / Нова Тернопільська газета. URL: <https://nova.te.ua/articles/ternopil-stav-molodizhnoyu-stolytszeyu-ukrayiny/>

8. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 січня 2021 року № 27 "Про затвердження Державної цільової соціальної програми "Молодь України" на 2021-2025 роки". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/27-2021-п#Text>

9. Наказ Міністерства молоді та спорту України від 21 вересня 2021 року № 3472 "Про утворення Координаційної ради з питань молодіжної політики". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v3472732-21#Text>

10. Державна програма національно-патріотичного виховання молоді. URL: <https://npu.gov.ua>

11. Резнік О.М. Державна молодіжна політика в Україні: сучасний стан та виклики. *Наукові записки НаУКМА. Серія: Політичні науки*. 2021. № 2. С. 45-56.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

У контексті органів місцевого самоврядування використання сучасних підходів у кадровому менеджменті стає ключовим чинником для підвищення ефективності їх роботи. Ці підходи враховують специфіку місцевих громад і потребують адаптації до змінних умов, що визначаються соціальними, економічними та політичними факторами, що визначено відносно проблематики статті.

Ключові слова: *кадровий менеджмент, персонал, органи місцевого самоврядування, кадрові технології, навчання, кваліфікація, управління персоналом.*

Постановка проблеми. Сучасні органи місцевого самоврядування активно залучають громадян до процесів управління, використовуючи механізми громадських слухань, консультацій і участі у розробці місцевих програм. Це не лише підвищує прозорість, але й сприяє формуванню відповідальної та активної громади.

Запровадження системи оцінки ефективності працівників на основі чітких критеріїв, що включають не лише виконання службових обов'язків, а й залученість у громаду. Це дозволяє виявити сильні та слабкі сторони кадрів і сприяти їх професійному розвитку через спеціалізовані тренінги та курси.

Місцеві органи самоврядування переходять до більш гнучких і адаптивних структур, які дозволяють швидше реагувати на зміни в потребах громади. Це може включати створення міждисциплінарних команд для вирішення специфічних завдань або проектів.

Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів управління кадрами, таких як електронні реєстрації, системи управління документообігом, онлайн-платформи для навчання та розвитку. Це не лише знижує адміністративні витрати, але й підвищує доступність послуг для населення.

Постійне навчання працівників органів місцевого самоврядування є необхідною умовою для покращення їхніх компетенцій та знань. Організація семінарів, тренінгів та обміну досвідом між громадами може підвищити рівень професіоналізму та готовності до змін. Сучасні підходи в кадровому менеджменті передбачають також активне формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування через розвиток комунікаційних стратегій. Це включає використання соціальних мереж, створення інформаційних кампаній та активну взаємодію з громадою.

Органи місцевого самоврядування повинні усвідомлювати свою соціальну відповідальність, що включає впровадження ініціатив, спрямованих на поліпшення якості життя громади, захист навколишнього середовища та підтримку соціальної справедливості. Впровадження системи зворотного зв'язку, де громадяни можуть висловлювати свої думки і пропозиції щодо роботи органів місцевого самоврядування, дозволяє оперативно вносити корективи в роботу та підвищувати рівень довіри до місцевої влади.

Цілі статті. Застосування сучасних підходів у кадровому менеджменті органів місцевого самоврядування має вирішальне значення для забезпечення їх ефективності та відповідності потребам населення. Гнучкість, прозорість, залученість громадян та використання новітніх технологій створюють умови для успішного розвитку місцевих громад і покращення якості управлінських рішень, що варто зазначити як основні цілі відповідної публікації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зокрема, теоретичним засадам державного управління та регулювання найважливіших суспільних процесів присвячені праці В. Авер'янова, І. Ансоффа, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, Г. Беккера, М. Білинської, та ін. При цьому проблематика управління людськими

ресурсами на вітчизняній державній службі досить ґрунтовно висвітлюється в наукових розробках О. Грідіна, Н. Гончарук, С. Зелінського, О. Линдюк, Н. Обушної, Л. Прудіус, О. Руденко, С. Селіванова, О. Тищенко, С. Хаджирадєвої та ін.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах, з огляду на глобалізацію та світові виклики, державному управлінню необхідно інтегрувати інноваційні підходи та практики, які довели свою ефективність у бізнес-секторі. Це не лише сприятиме модернізації державних інститутів, але й допоможе забезпечити високий рівень обслуговування громадян та підвищити довіру до державної влади.

Розвиток кадрового менеджменту в державному управлінні є критично важливим у сучасному світі, де зміни відбуваються швидко, а вимоги до державних служб зростають. Адаптація бізнес-управлінських практик до публічного сектору допоможе створити ефективні механізми управління, які відповідають потребам сучасного суспільства.

Впровадження інноваційних підходів, залучення молоді, підвищення професійного рівня працівників та активна взаємодія з громадою створюють умови для більш прозорого, ефективного і орієнтованого на результат державного управління. Це, у свою чергу, сприятиме підвищенню довіри до державних установ і забезпечить сталий розвиток суспільства в цілому.

У світлі зазначених змін, кадровий менеджмент в державному управлінні повинен розвиватися в кількох ключових напрямках, що можуть забезпечити його ефективність у нових умовах:

- адаптація до змін, передбачає що системи управління кадрами мають бути достатньо гнучкими, щоб швидко адаптуватися до змін у законодавстві, суспільних потребах і технологічних інноваціях. Це може вимагати регулярного перегляду кадрових політик і процедур для їх відповідності актуальним вимогам.

- впровадження інновацій, процес що забезпечує постійний моніторинг нових технологій і методів управління, що з'являються у приватному секторі, та їх адаптація до умов державного управління. Наприклад, впровадження

аналітичних інструментів для оцінки ефективності роботи працівників та прийняття рішень на основі даних.

- залучення молоді, забезпечує створення програм для залучення молодих спеціалістів до роботи в державних структурах, включаючи стажування, волонтерство та навчання. Це дозволить не лише поповнити ряди державних службовців, а й принести свіжі ідеї та нові підходи до управління.

- підвищення рівня професіоналізму, забезпечує розвиток комплексних програм підвищення кваліфікації для працівників державного управління, що включають як технічні, так і м'які навички, необхідні для ефективного виконання службових обов'язків.

створення системи зворотного зв'язку, потребує впровадження механізмів зворотного зв'язку з громадськістю, які дозволять органам місцевого самоврядування краще розуміти потреби населення та вносити корективи в свою діяльність. Це може включати онлайн-опитування, громадські слухання та консультації.

- розвиток лідерства, необхідно для формування лідерських якостей серед працівників державного управління, які здатні ефективно вести команди, мотивувати їх на досягнення спільних цілей і сприяти розвитку організації в цілому.

- системний підхід до управління знаннями, дозволяє використання та впровадження системи управління знаннями, що забезпечить ефективний обмін інформацією та досвідом між працівниками, що, в свою чергу, підвищить загальний рівень компетентності у державному управлінні.

- оцінка ризиків, включення аналізу ризиків у процес прийняття рішень, що допоможе запобігти помилкам у плануванні та виконанні проектів, а також підвищить стабільність роботи органів державного управління.

В умовах стрімких змін у глобальному середовищі, а також внаслідок технологічних інновацій та соціальних трансформацій, державні органи мають адаптуватися до нових реалій. Це передбачає не лише вдосконалення кадрової

політики, а й розробку стратегій, що враховують специфіку сучасних викликів, таких як економічні кризи, екологічні проблеми та соціальні нерівності.

Важливо створити умови для безперервного навчання та підвищення кваліфікації державних службовців, щоб вони могли швидко реагувати на зміни в законодавстві, технологіях і суспільних потребах. Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів, підвищення ефективності роботи та поліпшення доступу до інформації для громадян. Це дозволить зменшити бюрократію та полегшити взаємодію між державою і суспільством. Запровадження системного підходу до управлінських процесів, що включає аналіз, планування, реалізацію та оцінку результатів діяльності державних органів. Це допоможе виявити слабкі місця в управлінні та своєчасно вживати корективи. Забезпечення відкритості в діяльності державних органів шляхом запровадження механізмів громадського контролю та підзвітності. Громадяни повинні мати можливість отримувати інформацію про діяльність держави та брати участь у процесах прийняття рішень.

Підвищення престижу державної служби серед молоді шляхом популяризації її соціальної значущості, створення умов для кар'єрного зростання та впровадження системи винагород за досягнення.

Висновки. Таким чином, удосконалення кадрового менеджменту в контексті публічного управління є необхідною умовою для успішного функціонування державних структур у сучасному світі. Отже, можна стверджувати, що держава існує і функціонує завдяки своєму персоналу, який складає кадровий склад органів управління. Завдання та функції держави можуть бути виконані лише за умови ефективної реалізації обов'язків державних службовців. Інститут державної служби не лише завершує організаційне оформлення державного механізму, але й забезпечує його здатність до практичного вирішення різноманітних питань у сфері державного управління.

Таким чином, для забезпечення ефективності державного управління в Україні, необхідно інтегрувати інноваційні підходи в кадровий менеджмент, які дозволять органам влади адаптуватися до нових умов і викликів. Держава

повинна стати не лише адміністратором, а й партнером для своїх громадян, сприймаючи їх потреби і прагнення. Тільки через системні зміни в кадровій політиці, прозорість управлінських процесів і активну участь суспільства у вирішенні важливих питань можна досягти високої ефективності роботи державних органів, що в свою чергу сприятиме стабільному розвитку країни та підвищенню якості життя її громадян.

У сучасних умовах, коли вимоги до управлінських структур постійно зростають, а суспільство очікує від держави високої якості послуг та прозорості в її діяльності, кадровий менеджмент стає невід'ємною складовою успішного функціонування державних установ. Від кваліфікації, професіоналізму та мотивації державних службовців залежить ефективність виконання державних завдань, що, в свою чергу, сприяє стабільності та розвитку суспільства в цілому.

Таким чином, модернізація інституту державної служби, запровадження нових підходів у кадровому менеджменті та активна взаємодія з громадою є ключовими факторами, які дозволять державним органам успішно справлятися із сучасними викликами і досягати поставлених цілей.

Список використаних джерел:

1. Гончарук Н.Т., Прудіус Л.В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 1-2. С. 42-51.

2. Мохова Ю.Л., Сабадаш Р.В. Система управління персоналом в органах державної влади. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 1. URL : <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1369%C2%A0>

3. Маланчій М. Кадровий менеджмент у системі державного управління: принципи реалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2019. Вип. 2(41). С.115-120. URL: [http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02\(41\)/16.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2019/2019_02(41)/16.pdf)

4. Селіванов С.В., Обушна Н.І., Хаджирадева С.К. Розвиток кадрового потенціалу державної служби в Україні в умовах реформ : проблеми теорії та практики : монографія. Київ: Вид-во “Каравелла”, 2019. 293.

5. Юрко І.В., Балабан П.Ю., Горячова О.О., Лісіца В.В., Михайленко О. М. Організація торгівлі. Довідник працівника продовольчого магазину : навч. посіб. / за заг. ред. І. В. Юрка. Харків : Світ Книг, 2019. 304 с.

УДК 342.922(477):165.611(045)

Мирослава Коваль

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ВЕТЕРАНСЬКА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ

Досліджується стан та виклики реалізації ветеранської політики в Україні. Проводиться аналіз різноманітних аспектів, зокрема соціальний захист, реабілітацію, медичне обслуговування та інтеграцію ветеранів у суспільство. Зазначено, що політика спрямована на підтримку учасників бойових дій, але стикається з проблемами, як-от недостатнє фінансування, бюрократія та потреба в покращенні кадрового потенціалу. Окрему увагу приділено нормативно-правовим основам та інституційним аспектам, а також пропозиціям щодо подальшого розвитку програм підтримки ветеранів.

Ключові слова: *ветеран, ветеранська політика, державна політика, соціальний захист, реабілітація, інтеграція ветеранів, учасники бойових дій, Міністерство у справах ветеранів.*

Ветеранська політика України спрямована на всебічну підтримку учасників бойових дій, їх реабілітацію та інтеграцію в суспільство. Уряд та громадські організації активно працюють над удосконаленням існуючих механізмів підтримки, проте цей процес потребує подальшого розвитку. Необхідне постійне оновлення програм, покращення медичного обслуговування та створення сприятливих умов для працевлаштування та самореалізації ветеранів.

Відповідно до визначення Міністерства у справах ветеранів України, під ветеранською політикою розуміють політику управління людськими ресурсами в безпековій, оборонній, соціальній, економічній сферах та у сфері здоров'я [4].

Для початку є доцільно зрозуміти що несе собою термін «ветеран/ка». Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [15] від 01.01.2024, ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать такі особи: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни.

Станом на 1 липня 2022 року загальна кількість осіб, на яких поширюються норми Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» сягає 851 068 осіб (ветерани війни та члени родин ветеранів). З них безпосередньо учасниками бойових дій АТО/ООС станом на 1 липня 2022 року є 438 834 осіб. Осіб з інвалідністю внаслідок російсько-української війни налічується 7 072, а членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни – 111 530 осіб [11] (дод. А).

На думку Н.В. Талікіної та І. В. Пеша, враховуючи значне зростання кількості військовослужбовців, невизначеність ситуації та тривалості російсько-української війни, в майбутньому можна очікувати суттєве збільшення кількості осіб, які будуть мати статус учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни. На думку окремих експертів ця кількість може сягнути 5 млн осіб, з яких більшість це особи працездатного віку, а кожен п'ятий – молода людина віком до 35 років [17].

Державна політика у сфері соціального захисту ветеранів війни включає такі напрями: забезпечення адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, інших учасників антитерористичної операції та осіб та ін [2].

Тим часом була достатньо сильна критика роботи Мінветеранів зі сторони

суспільства та учасників ветеранського руху. Також відбулися скандальні події щодо Національного військового меморіального кладовища. Через провалену чиновниками комунікацію пекуча тема перетворилася на чергову політичну суперечку. Тим часом люди, які втратили в цій війні найдорожчих, змушені миритися з розпачем і розчаруванням [1].

Кабінет Міністрів України 9 лютого 2024 року призначив тимчасовим виконувачем обов'язків Міністра у справах ветеранів України – Олександра Порхуна, а уже 5 вересня 2024 року призначив на посаду Міністра у справах ветеранів України – Наталію Калмикову, що раніше займала посаду заступника Міністра оборони. Такі зміни можуть передбачати змінам щодо вектору ветеранської політики, проте робити висновки про успішність ще рано.

Враховує все вищесказане можна виділити принципи (рис. 1), на яких ґрунтується державна ветеранська політика в Україні та їх деталізувати:

Рисунок 1 – Принципи державної ветеранської політики в Україні

- принцип соціальної справедливості: держава визнає й гарантує ветеранам та членам їхніх сімей соціальний захист, матеріальне забезпечення та інші соціальні пільги відповідно до їхніх заслуг перед Українським народом;

- принцип рівності: всі ветерани, незалежно від походження, раси, національності, мови, релігії, політичних чи інших переконань, мають рівні права та можливості для їх реалізації;

- принцип індивідуалізації: держава враховує особливі потреби та обставини кожного ветерана при наданні йому соціальної допомоги та підтримки;

- принцип комплексності: державна ветеранська політика охоплює всі сфери життєдіяльності ветеранів, включаючи соціальний захист, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, житлові питання, культурне дозвілля тощо.

Якщо ж говорити про інституційні аспекти державної ветеранської політики в Україні, то реалізацію здійснюють такі органи виконавчої влади (рис. 2):

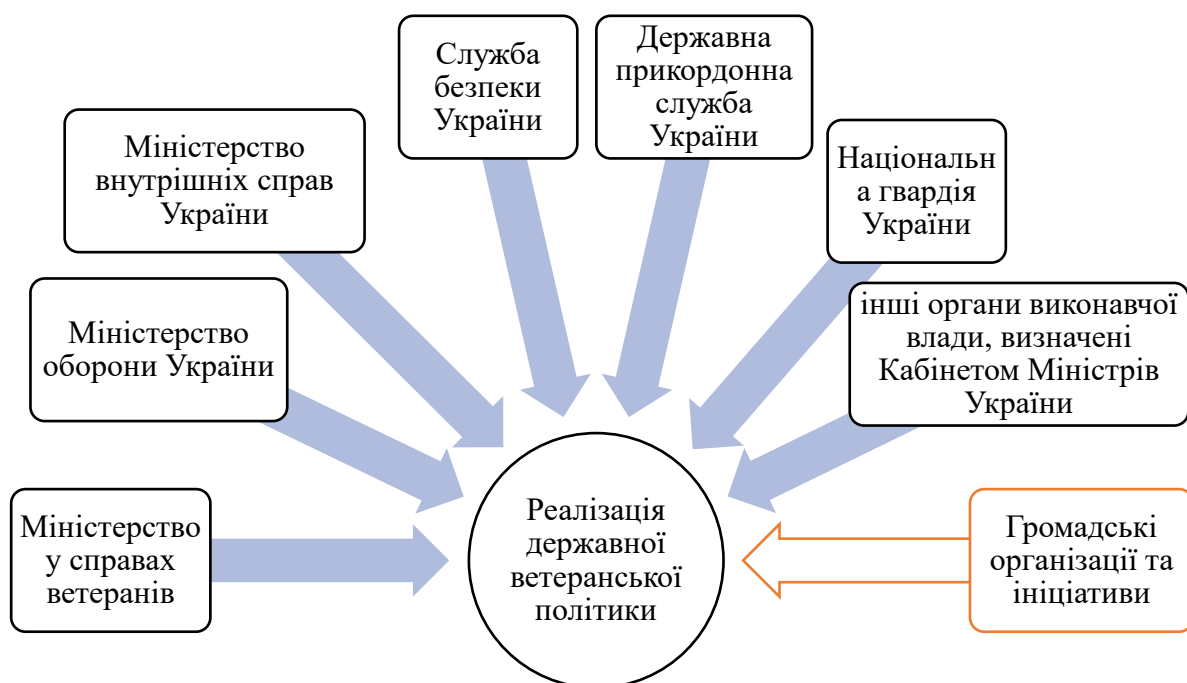

Рисунок 2 – Суб'єкти реалізації державної ветеранської політики в Україні [10]

Мінвeterанів є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності (далі - ветерани), членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України (далі - члени сімей ветеранів) (рис. 3) [16].

Задля покращення ведення ветеранської політики у 2021 році був створений Український ветеранський фонд Міністерства у справах ветеранів. Український ветеранський фонд є юридичною особою, має самостійний баланс, рахунки в органах Казначейства та в установах банків, печатку, штампи, бланки зі своїм найменуванням [18].

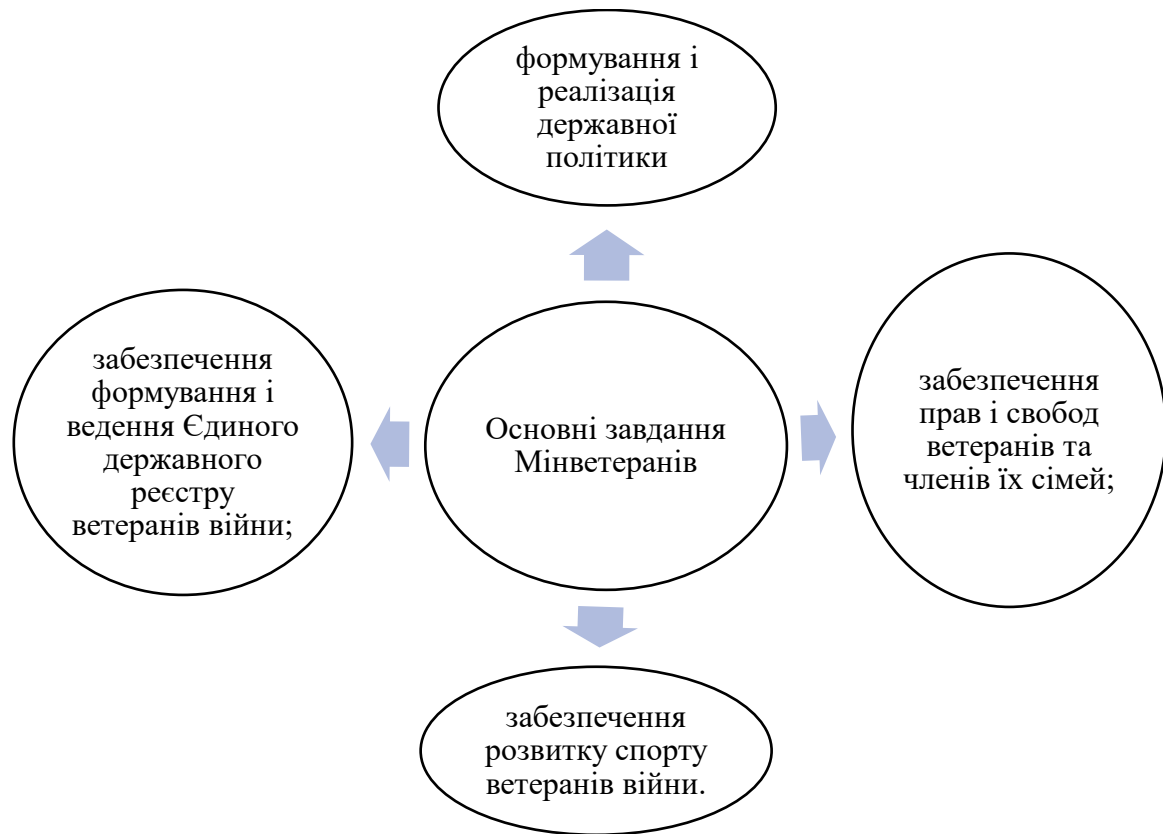

Рисунок 3 – Основні завдання Міністерства у справах ветеранів [16]

Постановою Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 рік № 881 «Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя» введено посаду «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», що забезпечуватиме інформаційний супровід та підтримку, консультування щодо отримання статусу, пільг, послуг, житла, проходження реабілітації, працевлаштування, започаткування власної справи, надає юридичну допомогу [12].

З 27 червня 2022 року працює Гаряча лінія кризової допомоги для ветеранів та їх родин за номером 0-800-33-20-29. Ветерани та їх родини можуть отримати допомогу від кваліфікованих психологів безкоштовно та цілодобово.

З метою забезпечення доступності отримання послуг психологічної допомоги ветеранами та членами їх сімей Мінветеранів розроблений онлайн-ресурс психологічної допомоги для Захисників, Захисниць та членів їх родин — «MARTA»[18] для визначення станів психічного здоров'я ветеранів та членів їхніх сімей.

Працює веб-платформа Е-Ветеран [7] на базі якої функціонує Єдина база знань для ветеранів та їхніх сімей, де можна дізнатись, які є гарантії та пільги для учасників бойових дій, осіб з інвалідністю, членів їх сімей щодо надання послуг з професійної адаптації, повної або часткової оплати навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, отримання ваучеру на навчання (підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації), грантів для створення або розвитку ветеранського бізнесу, тощо.

Запущено Е-карту послуг ветеранам війни та членам їх сімей в громадах - більше 12 тис. послуг та Е-карту вакансій[5] державної служби та ОМС для ветеранів - понад 500 вакансій.

Отже, розглянувши теоретико-правові та інституційні аспекти, можемо зазначити, що державна ветеранська політика є важливою складовою соціальної політики України. На сьогоднішній час сформована нормативно-правова база та створені інституції для реалізації ветеранського захисту та підтримки, проте дані політики потребують вдосконалення. Ветеранська політика має бути спрямована на забезпечення гідного життя та соціального захисту ветеранів та інших категорій осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів, терористичних актів, надзвичайних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Амеліна К. Національне військове кладовище буде за Києвом. URL: https://lb.ua/society/2023/12/12/588592_natsionalne_viyskove_kladovishche.html
2. Величко Р. Хто реалізує державну ветеранську політику в Україні та про що вона? URL: <https://mil.in.ua/uk/blogs/hto-realizuye-veteransku-polityku-v-ukrayini-ta-pro-shho-vona/>

3. Ворона, П. В., Зверев М. В. Ветеранські ГО та клуби, як інструмент реалізації державної політики адаптації учасників бойових дій. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/6827/1/Tezy-2018.pdf#page=227>

4. Державна ветеранська політика. URL: <https://kyivcity.gov.ua/img/item/general/9189.pdf>

5. Е-карта вакансій URL: <https://app.powerbi.com/view?r=ey>

6. Е-карту послуг URL: <https://app.powerbi.com/view?r>

7. Єдиний державний реєстр ветеранів війни. URL: <https://eveteran.gov.ua/>

8. Інформаційний ресурс «е-Ветеран». URL: <https://eveteran.gov.ua/>

9. Нова ветеранська політика. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/priorytety-uriadu/nova-veteranska-polityka>

10. Положення про Міністерство у справах ветеранів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 р. № 1175 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2020 р. № 276) . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%BF#n11>.

11. Портрет ветерана. URL: https://veteranfund.com.ua/analitics/portret_veterana/

12. Постанова Кабінету Міністрів України від 02.08.2024 рок № 881 «Деякі питання забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/881-2024-%D0%BF#Text>

13. Про внесення зміни до статті 3-1 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» щодо Єдиного державного реєстру ветеранів війни: Закон України від 7 лютого 2019 року № 2684-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2684-viii#Text>

14. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>

15. Про статус ветеранів війни, гарантії та їх соціального захисту: Закон України від 22 жовтня 1993 року № 3551-XII». URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

16. Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і деяких інших осіб та їх соціальний захист: Закон України від 24 березня 1998 року № 203/98-В. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/203/98-%D0%B2%D1%80#Text>

17. Тілікіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. №5. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984>

18. Український ветеранський фонд. URL: <https://veteranfund.com.ua/about/>

19. MARTA URL: <https://marta.mva.gov.ua/>

УДК 338.26

Руслан Мазур

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ У КОНТЕКСТІ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ

У дослідженні обґрунтовано напрями інноваційного розвитку територій у повоєнний період та їх підтримка. Встановлено, що використання інноваційних інструментів повоєнного розвитку територій є ключовим питанням для створення сталої, процвітаючої та сучасної соціально-економічної моделі в Україні. Визначено, що впровадження цифрових технологій, розвиток інфраструктури, а також економічні, соціальні та екологічні ініціативи є важливими для сталого розвитку. Висвітлено перспективи подальшого застосування інноваційних інструментів та їх значення у забезпеченні територіальної сталості та розвитку.

Ключові слова: публічне управління; воєнний стан; післявоєнна відбудова; типи

територій; інновації, інструменти розвитку територій.

Україна наразі перебуває у досить складній ситуації через війну: країна, її населення та керівництво постійно стикаються з викликами, які потребують швидкого вирішення в умовах повномасштабного вторгнення. Війна мала значний вплив на функціонування територій, прямі втрати яких за перший рік війни склали 780 мільйонів доларів США. Також відбулася значна втрата людського капіталу: країну залишили 7,8 мільйона осіб, більшість з яких - жінки та діти працездатного віку. Розвиток об'єднаних громад після війни буде надзвичайно складним. Після війни громади зіткнулися з великими соціальними проблемами. Серед них - безробіття, бідність, втрата житла та труднощі з доступом до соціальних послуг. Ці проблеми створюють серйозні труднощі для урядів і неурядових організацій у наданні допомоги. Тому, беручи до уваги всі ці аспекти, розвиток повоєнних об'єднаних територіальних громад є дуже складним завданням, яке вимагає комплексного і скоординованого підходу.

Загалом, інноваційна підтримка розвитку повоєнних територій в Україні є складним, але дуже важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та активної участі всіх зацікавлених сторін, саме тому важливість досліджень у цій сфері є очевидною.

Питання розвитку громад та територій розглядалося низкою науковців, дослідження яких зосереджені на особливостях регіонального розвитку під час та після війни. З-поміж вітчизняних дослідників варто згадати Н. Е. Красностанова, Т. А. Якименко, М. М. Миколайчук, О. В. Лесик, Д. С. Бурих, І. І. Соколюк, Л. В. Черкаско, З. В. Квасній, А. Л. Дубовик та інших.

Мета статті - аналіз та обґрунтування використання інноваційних інструментів територіального розвитку для забезпечення сталості, реконструкції та розвитку післявоєнної відбудови України, окреслення перспектив та ролі їх практичного застосування.

Повномасштабне військове вторгнення росії в Україну суттєво вплинуло на всі сфери суспільно-політичного життя нашої країни. Постійні терористичні акти з боку держави-агресора разом з окупацією значних територій, безперечно,

суттєво вплинули на економіку країни. Втрата впевненості у завтрашньому дні призвела до закриття низки підприємств, стагнації розвитку, а подекуди виробничі потужності були серйозно пошкоджені внаслідок терористичних атак нашого північного сусіда. Восени 2022 року росія розпочала масовану атаку на життєво важливу енергетичну інфраструктуру України, знищивши понад 40% критично важливих та унікальних об'єктів. Ця терористична атака знизила спроможність енергосистеми України задовольняти потреби як приватних, так і комерційних абонентів [1, с. 229].

Інноваційна підтримка розвитку територій України є ключовим викликом для створення сталих, процвітаючих та сучасних соціально-економічних моделей громад в Україні. У зв'язку зі стрімким технологічним, економічним та соціальним розвитком важливо впроваджувати інноваційні підходи для досягнення цілей сталого розвитку та підвищення якості життя громадян. Це означає, що об'єднані територіальні громади повинні активно впроваджувати інноваційні рішення в усіх сферах свого функціонування - від розвитку інфраструктури до підвищення рівня соціального захисту. Важливу роль у цьому процесі відіграють цифрові технології. Впровадження електронних систем управління, діджиталізація адміністративних послуг та створення «розумних міст» дозволить зробити життя громадян зручнішим, ефективніше використовувати ресурси та оптимізувати бюджетні витрати. Окремої уваги заслуговує розвиток інноваційних економічних моделей. Створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, підтримка стартапів та інноваційних проектів може стати каталізатором економічного зростання та створення нових робочих місць. Водночас, інноваційна підтримка післявоєнного розвитку об'єднаних громад потребує широкого спектру заходів у сферах освіти та науки.

Все це зумовило необхідність пошуку інноваційних, креативних та безпрецедентних заходів для забезпечення не лише сталого функціонування, а й розвитку нового бізнесу. Питання впровадження економічних інновацій у 2023 році залишається актуальним з огляду на те, що економіка країни перейде на

воєнний режим роботи. Питання про те, як це зробити, залишається відкритим. Зокрема, протиріччя між складною ситуацією, в якій опинилася країна з точки зору забезпечення безпеки людини, та необхідністю пошуку інноваційних шляхів подолання наслідків війни зумовлює актуальність цього дослідження. У зв'язку з цим необхідно проаналізувати інноваційний потенціал розвитку бізнесу в сучасних умовах. Адже процес формування інноваційної економіки регіону в контексті сталого розвитку України на сучасному етапі переважно пов'язаний з діяльністю вітчизняних підприємств. Варто зазначити, що інноваційне підприємництво в умовах війни передбачає пошук нових шляхів розвитку підприємства і дозволяє говорити про концепції управління зростанням та інновацій [2, с. 48].

У воєнний час така тенденція перебудови економіки видається оптимальною для України. Разом з тим, для розробки конкретних практико-орієнтованих методів реалізації механізмів управління інноваційним потенціалом організацій в сучасних умовах бажано провести дослідження загальної динаміки змін, пов'язаних з інноваційним середовищем країни в цілому та окремих регіонів і типів комерційних структур зокрема, що дасть змогу виявити особливості формування інноваційної активності. В результаті буде виявлено особливості формування інноваційної діяльності. Буде визначено потенціал суб'єктів господарювання та сформульовано ефективні підходи до управління ним.

Відповідно до Плану відбудови України [3], залежно від результатів руйнувань та показників, визначених Радою Міністрів, громади та території можуть належати до одного з чотирьох функціональних типів (табл. 1):

Таблиця 1 - Типи громад та територій в залежності від наслідків руйнувань

Типи громад та територій	Характерна риса
Території відновлення	Території та мікрорайони (приблизно 20% території), де відбувалися або тимчасово окуповані бойові дії, зруйнована інфраструктура та житловий фонд, стрімко погіршилася забудова та відбулося значне переміщення населення (приблизно 20% території).
Полюси економічного зростання	Регіон, географічні, економічні та демографічні показники якого кращі за показники регіону реконструкції. Розвиток регіону має позитивний вплив на інші регіони.

Території з особливими умовами для розвитку	Низький соціально-економічний рівень або обмежене використання територіального потенціалу.
території сталого розвитку	Громади з соціально-економічним потенціалом для сталого розвитку.

Джерело: сформовано автором на основі [4]

Розвиток повоєнних територій в Україні може включати низку інноваційних напрямів, спрямованих на відновлення та стабілізацію соціальної, економічної та інфраструктурної сфер. Деякі з можливих інноваційних напрямів наведені нижче (табл. 2). Новим підходом до стратегій регіонального розвитку має стати розумна спеціалізація.

Таблиця 2 – Інноваційні напрями післявоєнної відбудови територій України

Напрями	Стратегія	Завдання та результати
Цифрові технології та електронне управління	Впровадження інформаційних технологій у всіх сферах управління та надання адміністративних послуг	- Розробити та запровадити єдину платформу надання адміністративних послуг; - Збільшення кількості електронних послуг, доступних на платформі; та - Впровадження заходів з кібербезпеки та обміну інформацією для забезпечення безпеки даних.
Розвиток інфраструктури	Модернізація та розширення інфраструктурних об'єктів з використанням новітніх технологій та екологічно чистих підходів	- Реконструкція та модернізація існуючої транспортної мережі; - Впровадження програм енергоефективності для зменшення споживання енергії та викидів; - Підтримка стартапів та інноваційних підприємств в інфраструктурному секторі.
Економічні інновації	Стимулювання підприємництва, розвитку МСП та інвестицій в інноваційні галузі	- Створення спеціальних програм та фінансових інструментів для підтримки МСП; - розвиток інноваційних центрів та інкубаторів для підтримки стартапів та інноваційних підприємств - Впровадження заходів з підвищення ефективності використання ресурсів та оптимізації бізнес-процесів.
Соціальні інновації	Розвивати програми соціальної допомоги, забезпечувати доступ до якісної освіти та охорони здоров'я, просувати інклюзивні ініціативи	- Запровадити програми підтримки освіти та розвитку дітей з малозабезпечених сімей; - Розширити мережу закладів охорони здоров'я та покращити їх технічне оснащення - Розробити комплексні програми та послуги для людей з інвалідністю та інших вразливих груп населення.
Екологічні інновації	Впровадження екологічно чистих технологій, природоохоронних заходів, сприяння	- Розробляти та впроваджувати програми з енергоефективності та відновлюваної енергетики - Впроваджувати заходи з відновлення та захисту екосистем і водних ресурсів

Кінець таблиці 2

	підвищенню екологічної свідомості громадян та бізнесу	- Проводити освітні заходи та кампанії з екологічної обізнаності та збереження природи
--	---	--

Джерело: сформовано автором на основі [5, с. 23]

Це означає виявлення та цілеспрямовану підтримку унікальних конкурентних переваг та прихованого інноваційного потенціалу кожного регіону, що ґрунтується на ендогенних активах, можливостях та технологіях. Реалізація підходу смарт-спеціалізації потребує суттєвого посилення аналітичної бази та методології розробки регіональних стратегій (рис. 1):

Рисунок 1 - Впровадження підходу «розумних спеціалізацій»

Джерело: розроблено автором основі [6, с. 358; 7, с. 169]

В умовах інноваційного розвитку залучення інвестицій на місцевий рівень є особливо важливим як показник стабільності та успішності соціально-економічного розвитку громади. До основних функцій місцевої влади в процесі залучення інвестицій він відносить наступні Розглянемо методи та інструменти підвищення інноваційно-інвестиційного потенціалу територій України (табл. 3).

У контексті місцевих громад інвестиційний потенціал можна розглядати насамперед як сукупність ресурсів та можливостей, які можуть бути задіяні для залучення інвестицій у створення та розвиток підприємств спільної власності та об'єктів інфраструктури, а також інших форм власності на основі державно-приватного партнерства. Це дозволяє громадам виконувати свої обов'язки в таких сферах, як місцеве обслуговування, освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист та екологічна безпека.

Таблиця 3 - Шляхи та інструменти підвищення інноваційно-інвестиційного потенціалу регіону

Шляхи	Інструменти
Розвиток освіти та навчання; розширення доступу до якісної освіти та навчання в галузі STEM допоможе сформувати кваліфіковану робочу силу, необхідну для інновацій. Підвищення кваліфікації працівників, залучення та утримання кваліфікованих фахівців.	Створення інноваційних кластерів. Об'єднання компаній, установ та організацій для спільної розробки та використання інновацій.
Розвивати інфраструктуру для підтримки підприємництва. Створювати сприятливе середовище для інноваційних компаній, розвиваючи технопарки та інкубатори і зосереджуючись на підтримці стартапів. Інвестувати в дослідження та розвиток технологій, сприяти співпраці між науковими установами та бізнесом і створювати інноваційні кластери.	Стимулювання інноваційних ініціатив. Гранти, конкурси та інші механізми фінансування для стимулювання інноваційних ідей та проектів
Залучати інвестиції та розвивати фінансові інструменти, такі як венчурний капітал, для підтримки інноваційних проектів. Забезпечити прозоре та стабільне нормативно-правове середовище, заохочувати підприємництво та інновації, спростити процедури реєстрації бізнесу. Забезпечити доступ інноваційних підприємств до фінансових ресурсів через венчурний капітал, гранти, кредити та інші фінансові інструменти.	Підтримка МСП Розробка програм підтримки МСП для заохочення інновацій
Розбудова партнерства. Співпраця з університетами, науково-дослідними установами та приватним сектором для сприяння обміну знаннями та технологіями.	Розвиток інноваційної інфраструктури. Створення технопарків, інкубаторів та спеціалізованих центрів для підтримки інноваційного бізнесу.

Джерело: сформовано автором на основі [8]

Для забезпечення розвитку та впровадження інноваційних процесів на всіх рівнях, від національної та регіональних інноваційних систем до рівня конкретних підприємств, необхідно розвивати та формувати «інноваційну економіку» на всіх рівнях інноваційного розвитку.

Після стабілізації ситуації в Україні регіон має зосередитися на стратегії сталого розвитку через диверсифікацію, структурну модернізацію, впровадження інновацій, створення привабливого бізнес-середовища та покращення інвестиційного клімату [10, с. 156].

На регіональному рівні розвиток «інноваційної економіки» вимагає певних завдань (рис.2).

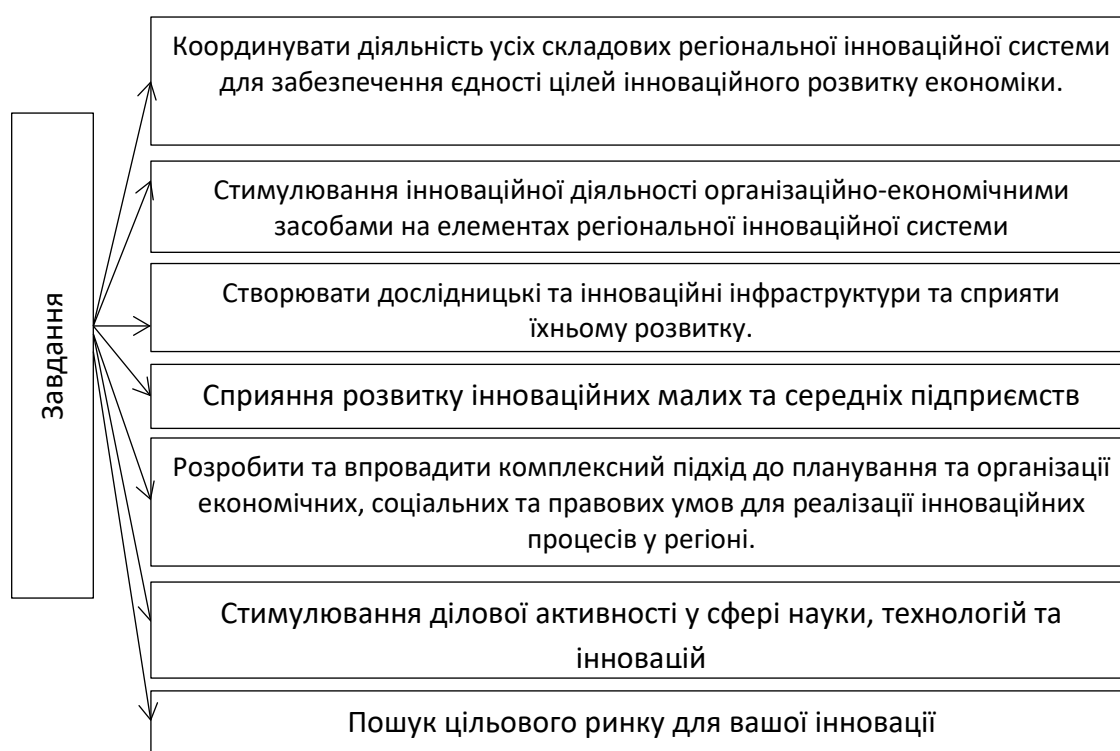

Рисунок 2 - Завдання інноваційної економіки для регіону*

Джерело: сформовано автором на основі [9, с. 48]

Таким чином, основними цілями інноваційного розвитку територій у контексті післявоєнної відбудови є кількісне зростання населення і багатства та

створення якісно нових товарів, цінностей і явищ. Інноваційний розвиток можливий лише через економічний прогрес. Рівноцінна увага до економічних, соціальних та екологічних аспектів гарантує стійкість, збалансованість та повноцінний розвиток. Інноваційний прогрес є пріоритетом, рушієм змін та ресурсом, але він має враховувати необхідні компроміси в суспільстві та забезпечувати збалансований підхід між інтересами бізнесу та соціальним і екологічним розвитком у майбутньому. Розвиток національної економіки пов'язаний із запровадженням сучасних інноваційних механізмів і методів, притаманних цивілізованому ринковим відносинам (маються на увазі ефективні форми приватної власності, механізми фінансового регулювання, організаційно-економічні структури тощо).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, реалізація інноваційних стратегій розвитку територій у післявоєнний період є важливим викликом, що стоїть перед суспільством і владою. Однак цей процес тягне за собою низку викликів і бар'єрів, які необхідно подолати. Фінансові обмеження, неналежна технічна інфраструктура та технологічна невизначеність ускладнюють реалізацію плану.

Саме створення та впровадження «інноваційної економіки» дозволить економіці країни здійснити прорив у соціально-економічному розвитку та забезпечити стабільне економічне зростання. Перспективами подальших досліджень є аналіз кращого європейського досвіду державної підтримки інноваційного регіонального розвитку, розробка методики оцінки інноваційної спроможності регіонів України з урахуванням викликів децентралізації, засобів фінансового стимулювання інноваційної діяльності на регіональному рівні.

Список використаних джерел:

1. Syrtseva S., Ivaniuk, U., Fedotova, I., Hurina, O., Dovzhyk, O., & Nazarenko, O. Innovative potential and development of Ukrainian small enterpris-es during the war (2022-2023). *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(58). P. 222-232.

2. Красностанова Н. Е., Якименко Т. А. Формування інноваційної економіки регіону в контексті стійкого розвитку. *Наукові записки Львівського університету*

бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2023. Випуск 37. С. 48-55.

3. План відновлення України. URI:<https://recovery.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2024).

4. Миколайчук М. М., Лесик О. В. Інструменти розвитку та повоєнного відновлення територій України: аналітичний огляд. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: право, публічне управління та адміністрування. 2023. №7. URI:https://reicst.com.ua/pmtl/issue/view/issue_7_2023 (дата звернення: 01.10.2024).

5. Бурих Д.С., Соколюк І.І. Інноваційне забезпечення повоєнного розвитку об'єднаних територіальних громад. *Український економічний часопис*. 2024. Випуск 5. С. 23-27.

6. Черкаско Л. В. Механізми та інструменти публічного управління регіональним розвитком на засадах економіки знань в Україні. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2024. № 6(24). С.358-367.

7. Квасній З. В. Інноваційні стратегії розвитку територіальних громад в період повоєнного відновлення. *Розвиток територіальних громад: правові, економічні та соціальні аспекти*. Тези доповідей учасників III міжнародної науково-практичної конференції 2-3 листопада 2023 року. С. 169-170.

8. Дубовик А.Л. Інноваційно-інвестиційний потенціал територіальних громад, шляхи та інструменти його підвищення. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск № 62
URI:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3990> (дата звернення: 01.10.2024).

9. Красностанова Н. Е., Якименко Т. А. Формування інноваційної економіки регіону в контексті стійкого розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2023. Випуск 37. С.48-55.

10. Сенченко В.В. Формування та реалізація регіональних інноваційних стратегій України в післявоєнний період. *V Міжнародна науково-практична конференція «Сучасний менеджмент економічних систем в координатах парадигми сталого розвитку»*. Секція 6. Україна в контексті сталого

УДК 35.072.1:342.25

Анастасія Малай

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ПОНЯТТЯ ТА ПРОБЛЕМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

У статті досліджується поняття децентралізації державної влади, її сутність та значення у контексті реформування державного управління. Аналізується правові, політичні та соціальні аспекти децентралізації, приділяючи особливу увагу її впливу на функціонування органів місцевого самоврядування, а також на взаємодію між центральною та місцевою владою. Розглядаються основні проблеми, що виникають у процесі впровадження децентралізаційної реформи, включно з відсутністю чіткого розподілу повноважень, фінансовими труднощами та правовими колізіями.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, державна влада.

В умовах становлення демократичної правової держави важливе значення має реформа децентралізації влади. Ця реформа спрямована на утвердження демократичного управління, передачу владних повноважень місцевим органам самоврядування та забезпечення широкої участі громадян у вирішенні державних і суспільних питань. Питання децентралізації є особливо актуальним на сьогодні, оскільки активно обговорюється як у наукових колах, так і серед експертів та громадськості, привертаючи увагу до необхідності підвищення ефективності управління на всіх рівнях.

Дослідженню теоретичних і практичних аспектів децентралізації влади та розвитку місцевого самоврядування приділяють значну увагу такі науковці, як Т.О. Булковський, О.В. Гуненкова, А.А. Гринько, І.М. Дмитрук, Д.Ю. Записний,

О.М. Мердова, Т.В. Маматова, О.В. Скрипнюк та інші. Незважаючи на велику кількість наукових напрацювань у цій сфері, питання децентралізації влади залишається актуальним. Воно вимагає подальших глибоких досліджень для оптимізації управлінських процесів, підвищення ефективності місцевого самоврядування та забезпечення стійкості демократичних реформ у сучасних умовах.

Метою цього дослідження є обґрунтування ключових проблем, пов'язаних із децентралізацією державної влади в Україні.

Децентралізація - це багатовекторний процес передачі значної частини функцій, прав і повноважень від органів державної влади до органів місцевого самоврядування. Вона передбачає створення умов, за яких місцеві громади отримують більше автономії у вирішенні питань місцевого значення. Мета децентралізації полягає не лише в адміністративному перерозподілі повноважень, але й у зміцненні ролі територіальних громад як ключових учасників прийняття рішень на місцевому рівні [5].

Одним із центральних завдань децентралізації є оптимізація управління суспільно важливими справами, що стосується більш ефективного використання ресурсів, управління місцевими бюджетами та розробки стратегій розвитку на рівні громад. Це дозволяє забезпечити надання якісних публічних послуг, зокрема освіти, медицини, соціального захисту та інфраструктури, відповідно до потреб населення. Місцеві органи влади, маючи більше повноважень, можуть оперативніше та гнучкіше реагувати на специфічні запити громадян, що підвищує задоволеність громад послугами та посилює відповідальність управлінців.

Важливою складовою децентралізації є створення надійної системи контролю та нагляду, яка допомагає запобігати зловживанням та неефективному управлінню на місцевому рівні. Водночас, вона сприяє розвитку демократичних інститутів через залучення громадян до процесу прийняття рішень. Це включає можливість впливати на формування місцевого бюджету, участь у виборах органів місцевого самоврядування, участь у громадських слуханнях, ініціювання

громадських проєктів тощо [3].

Децентралізація також передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, де територіальні громади отримують можливість самостійно вирішувати свої проблеми, що зменшує навантаження на центральні органи влади. Це дозволяє не тільки ефективніше використовувати людські та фінансові ресурси на місцях, але й створює передумови для більш рівномірного розвитку регіонів. В результаті, громади стають активними учасниками розвитку своїх територій, що сприяє зростанню економічної самостійності та стабільності на місцях.

Таким чином, децентралізація є комплексним процесом, який не лише забезпечує більш ефективне управління на місцевому рівні, але й сприяє розвитку демократії, зміцненню громадянського суспільства, підвищенню якості життя населення та збалансованому регіональному розвитку [2].

Для того, щоб забезпечити умови, які дозволять органам місцевого самоврядування ефективно реалізувати надані їм повноваження, необхідно провести комплексну адміністративну реформу. Основним пріоритетом цієї реформи є створення спроможного базового рівня місцевого самоврядування, зокрема рівня громад. Це передбачає укріплення інституційної та фінансової спроможності громад для самостійного управління своїми ресурсами та вирішенням місцевих проблем.

Адміністративна реформа повинна включати декілька ключових напрямів. По-перше, необхідно забезпечити справедливий і стійкий розподіл ресурсів між центральною та місцевою владою, що дозволить громадам мати достатнє фінансування для виконання своїх функцій. По-друге, варто створити законодавчі та регуляторні умови, які б полегшували процес ухвалення рішень на місцевому рівні, що сприятиме більш оперативному реагуванню на потреби населення.

Крім того, важливо забезпечити належну підготовку кадрів органів місцевого самоврядування, які зможуть компетентно використовувати передані їм повноваження та приймати ефективні управлінські рішення. Це включає

розвиток системи підвищення кваліфікації та навчання, що дасть можливість місцевим управлінцям краще орієнтуватися в сучасних управлінських підходах і використовувати інноваційні інструменти [1].

Таким чином, успіх децентралізаційної реформи великою мірою залежить від створення ефективного та спроможного базового рівня місцевого самоврядування, який зможе не лише ефективно розпоряджатися наданими повноваженнями, але й сприяти загальному розвитку територіальних громад і підвищенню якості життя громадян.

Перелічені фактори, як окремо, так і разом, формують складну систему соціальних викликів, що впливають на розвиток місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні. Ця ситуація вимагає глибокого аналізу, оскільки нерозв'язані проблеми правового, інституційного, економічного та політичного характеру вже не один рік стримують ефективність впровадження реформ і функціонування місцевих органів влади.

1. Конституційно-правова невизначеність територіальної основи місцевого самоврядування. Радянська система адміністративно-територіального устрою, яка досі залишається основою організації місцевої влади в Україні, створює серйозні диспропорції. Деякі територіальні одиниці занадто малі або недостатньо розвинені, щоб ефективно виконувати свої функції, тоді як інші перевантажені і не можуть належним чином обслуговувати населення. Невизначеність правового статусу громад та територій призводить до недостатньої конкретизації повноважень, що знижує ефективність управління на місцевому рівні.

2. Декларативна правосуб'єктність територіальних громад. Згідно з Конституцією України, територіальні громади мають бути первинними суб'єктами місцевого самоврядування, однак на практиці ці повноваження залишаються в основному теоретичними. Фактично, громади не мають достатньої правосуб'єктності, щоб самостійно вирішувати місцеві проблеми та розпоряджатися ресурсами. Через це громади залишаються залежними від рішень центральної влади, що послаблює їхній вплив на місцевий розвиток.

3. Надмірна централізація ресурсів і повноважень. Центральна влада продовжує утримувати значні фінансові, матеріальні та адміністративні ресурси, що не дозволяє територіальним громадам ефективно реалізовувати свої функції. Це призводить до виникнення ситуацій, коли на місцях відчувається дефіцит ресурсів для вирішення місцевих проблем. Нерівномірний розподіл фінансових потоків не тільки послаблює мотивацію громад до самостійної діяльності, а й створює економічні дисбаланси між регіонами, ускладнюючи їхній розвиток.

4. Неефективна державна регіональна політика. Чинна державна політика щодо регіонального розвитку часто не відповідає сучасним викликам. Вона не тільки не стимулює громади до активного розвитку та реалізації власних ініціатив, але й сприяла виникненню серйозних проблем, таких як втрата територій та збройний конфлікт на сході країни. Недостатня увага до потреб регіонів призводить до того, що громади залишаються залежними від рішень центральних органів влади, що суттєво обмежує їхню можливість діяти самостійно та ефективно.

5. Дублювання повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Однією з найсерйозніших проблем є дублювання функцій між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Це створює ситуації, коли компетенції обох структур перекриваються, що призводить до конкуренції та конфліктів. Така ситуація затримує прийняття важливих рішень, уповільнює розвиток громад та призводить до втрати довіри до влади на місцях. Конкуренція за ресурси, вплив та повноваження між органами тільки посилює адміністративну неефективність.

6. Конфлікт між правовим статусом громадянина та його реалізацією на місцевому рівні. Конституційні права громадян часто не знаходять свого практичного відображення на місцевому рівні, де вони трансформуються у так звані муніципальні права. Це призводить до обмежень у реалізації прав і свобод громадян, які стають менш ефективними на рівні місцевого самоврядування. Такий системний конфлікт не дозволяє громадянам повноцінно впливати на вирішення місцевих питань, що підриває довіру до органів влади і послаблює

механізми громадського контролю [4].

Враховуючи ці проблеми, необхідно розробити комплексні підходи до їх вирішення, зокрема через впровадження структурних реформ, модернізацію правової бази та стимулювання розвитку місцевих ініціатив. Вирішення вказаних питань дозволить створити більш збалансовану і дієздатну систему місцевого самоврядування, яка здатна ефективно реагувати на потреби громад та забезпечувати сталий розвиток країни.

Таким чином, децентралізація влади має стратегічну мету не лише у вирішенні поточних політико-правових та економічних проблем, але й у створенні умов для сталого розвитку місцевих громад. Її ключовим аспектом є розширення управлінських повноважень територіальних громад та їх представницьких органів, що дозволяє їм більш ефективно реагувати на виклики сучасності та вирішувати нагальні проблеми на місцевому рівні. Фінансова спроможність, яка надається громадам у межах децентралізації, дозволяє забезпечувати не лише базові адміністративні функції, але й розвивати інфраструктуру, покращувати якість надання соціальних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, соціальний захист, та впроваджувати місцеві ініціативи, орієнтовані на розвиток регіону.

Основними проблемами децентралізації державної влади в Україні є недостатнє правове регулювання та невизначеність у розподілі повноважень між центральними та місцевими органами влади. Це створює труднощі у реалізації реформ на практиці. Фінансова неспроможність багатьох громад також залишається серйозною перешкодою для ефективного виконання нових функцій. Крім того, часто спостерігається опір децентралізації на місцях через політичні чи бюрократичні інтереси, що уповільнює процес. Для успішного завершення реформи необхідно вдосконалити законодавчу базу, посилити фінансову спроможність місцевих громад та забезпечити їх більшу участь у прийнятті рішень.

Список використаних джерел:

1. Гамбург Л.С Теоретичні питання децентралізації державної влади в системі публічної влади унітарної держави. *Вісник Запорізького національного університету*. 2020. № 4. С. 134-145.
2. Дробуш І. Розмежування функцій органів місцевого самоврядування та органів державної виконавчої влади. *Право України*. 2020. №11. С. 17-23.
3. Жаліло Я.О. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу: аналіт. доп. Київ : НІСД, 2019. 192 с.
4. Пігуль Н.А., Люта О.І. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2022. Вип. 9. С. 685– 689.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua>.

УДК 338.28 (477) (045)

Вадим Мельник

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТИМУЛЮВАННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ ТА РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ЕКОСИСТЕМ

У статті розглядаються основні аспекти цифровізації бізнесу та її вплив на конкурентоспроможність підприємств. Зокрема, аналізуються виклики, з якими стикається малий і середній бізнес, такі як недостатність фінансування, низький рівень цифрової грамотності та відсутність єдиної інфраструктури. Визначено роль цифрових екосистем у трансформації бізнес-процесів і зростанні продуктивності. Окрему увагу приділено необхідності постійного навчання співробітників та створення партнерств для впровадження інновацій.
Ключові слова: цифровізація, бізнес-процеси, конкурентоспроможність, цифрові екосистеми, інновації, автоматизація, цифрова грамотність, співпраця, кібербезпека, економічний розвиток.

Останні роки принесли інноваційні технології в усі сфери, і бізнес не став винятком. Саме ці інструменти можуть значно підвищити продуктивність і підтримують реалізацію амбітних ідей. Тому цифровізація є ключовим фактором у процесі трансформації бізнесу. Недостатність фінансування для впровадження цифрових рішень є суттєвою перешкодою, оскільки малий та середній бізнес часто не має достатніх ресурсів для новітніх технологій, що може призвести до втрати конкурентоспроможності. Відсутність єдиної цифрової інфраструктури та екосистеми також ускладнює співпрацю між різними учасниками ринку, обмежуючи можливості для обміну інноваціями та знаннями. Низька цифрова компетентність серед працівників та керівників гальмує процес трансформації, а також створює бар'єри для впровадження нових рішень і технологій. Недостатня підтримка на державному рівні у формі грантів, субсидій або податкових пільг для цифровізації бізнесу уповільнює розвиток сектору. Окрім того, існує проблема недосконалого законодавчого регулювання, яке не завжди враховує швидкість змін у цифровій економіці та потребує оновлення для стимулювання інновацій і зниження адміністративних бар'єрів для бізнесу.

Сучасні дослідження підтверджують, що впровадження цифрових технологій позитивно впливає на продуктивність, оптимізує процеси і сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств. Наукові пошуки вітчизняних дослідників, таких як Карчева Г., Коляденко С., Андрющенко К. та інших, зосереджені на вивченні природи та особливостей цифрової трансформації.

Дослідники, такі як експерти з McKinsey & Company, аналітики з Gartner, вчені з MIT Sloan School of Management, автори Harvard Business Review, дослідники з Європейської комісії, Світового економічного форуму та Інституту цифрової трансформації, активно вивчають цифровізацію бізнесу та розвиток цифрових екосистем, пропонуючи інноваційні рішення та практичні рекомендації для підвищення конкурентоспроможності в умовах швидких технологічних змін.

Мета полягає у дослідженні механізмів та підходів, які сприяють успішному впровадженню цифрових технологій у бізнес-процеси, а також у визначенні важливих факторів, що впливають на становлення та розвиток цифрових екосистем. Дослідження також має на меті виявити переваги та виклики, з якими стикаються підприємства під час цифровізації, а також розробити рекомендації для оптимізації процесів, підвищення конкурентоспроможності та створення стійких партнерських відносин у сфері цифрової екосистеми.

Цифровізація бізнесу – це процес впровадження цифрових технологій у всі сфери діяльності підприємства, що зумовлює значні зміни у підходах до ведення бізнесу, керуванні та взаємодії з клієнтами.

Цифрові екосистеми загалом складаються з постачальників, клієнтів, бізнес-партнерів, додатків, зовнішніх постачальників даних і відповідних технологій. Оскільки цифрова екосистема являє собою мережу взаємопов'язаних компаній або продуктів, сумісність її елементів має вирішальне значення для успішного функціонування.

Коляденко С. визначає цифрову екосистему як масштабну, саморегульовану, стійку систему, що складається з різноманітних цифрових сутностей та їх взаємозв'язків, які орієнтовані на взаємодію для досягнення переваг, підвищення корисності системи, обміну інформацією та підтримки внутрішніх і кооперованих системних інновацій [3].

Відтак, розвиток цифрових екосистем – це процес створення інтегрованих платформ і середовищ, де різні цифрові технології, сервіси, компанії та користувачі взаємодіють між собою.

Цифровізація є одним із головних драйверів економічного зростання у світі, оскільки вона сприяє зростанню продуктивності, оптимізації часу, збільшенню обсягів продажу та формуванню попиту на нові товари та послуги. Водночас ми спостерігаємо перехід від традиційної економічної моделі до цифрового бізнес-середовища в усіх секторах національної економіки – від виробничої та невиробничої сфер до державного і приватного секторів, фінансів, сфери послуг та інших галузей.

Такий перехід відкриває нові перспективи для бізнесу, оскільки цифрові технології дають змогу компаніям швидше адаптуватися до змінюваних умов ринку та потреб споживачів. Завдяки автоматизації процесів, аналітиці даних і використанню штучного інтелекту, підприємства можуть оптимізувати свої операції, знижувати витрати і підвищувати якість обслуговування споживачів.

Через це виникає необхідність у постійному навчанні та підвищенні кваліфікації працівників. Кадрова готовність стає головним чинником успіху, оскільки нові технології вимагають нових навичок і знань. Компанії, які інвестують у розвиток своїх співробітників, отримують конкурентну перевагу на ринку.

Зміни також торкаються і споживчої поведінки. Сьогодні споживачі очікують миттєвого доступу до інформації, зручних онлайн-сервісів і персоналізованих пропозицій. Такий процес спонукає компанії впроваджувати нові маркетингові стратегії, які орієнтуються на індивідуальні потреби клієнтів.

Але, попри на численні пер безліч переваг, цифровізація також приносить певні виклики. Зростає конкуренція, адже підприємства змушені постійно вдосконалювати свої технології, щоб не відставати від конкурентів. Питання безпеки даних та захисту інформації стають дедалі актуальнішими, що вимагає від компаній впровадження сучасних методів захисту інформації [4].

Зрештою, успішна цифровізація стає запорукою не лише економічного зростання, а й соціального розвитку. Вона допомагає формувати нові вакансії, покращувати життєві умови та забезпечувати можливість доступу до послуг і ресурсів. Тому важливо, щоб усі учасники процесу – від держави до бізнесу – працювали разом для реалізації потенціалу цифровізації та її позитивного впливу на суспільство в Україні та трансформації української економіки в цифрову.

Існує ряд проблем, які перешкоджають розвитку цифрових екосистем. Серед них [1]:

- нестача фінансових ресурсів і низька інвестиційна активність підприємств;

– недостатня обізнаність бізнесу щодо концепції та технологій Індустрії 4.0;

– обмежений рівень цифрових навичок населення;

– недостатня розвиток цифрової інфраструктури;

– застаріле обладнання в державних установах;

– відсутність стандартизації як для цифрових систем, так і для Інтернету речей, що ускладнює забезпечення інформаційної безпеки на особистому та державному рівнях.

– низька ступінь кібербезпеки та довіра користувачів Інтернету до цифрової економіки;

– слаборозвинута мережева економіка в цілому.

Дані міжнародних рейтингів також підтверджують існування проблем у розвитку цифрової економіки в Україні. Наприклад, у 2020 році в рейтингу глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index) Україна зайняла 77-ме місце серед 128 країн світу за освоєнням інформаційно-комунікаційних технологій, що є найнижчим показником серед європейських держав [4].

У останні роки в Україні було здійснено багато позитивних кроків у напрямку цифрової трансформації. Міністерство цифрової трансформації України реалізувало унікальні проекти, такі як «Дія», «Дія. Цифрова освіта», «Дія. Бізнес», «Безпека дітей в Інтернеті», е-Резидентство, «Дія City», «Євроінтеграція», програма «Ноутбук кожному вчителю» та ініціатива «Віртуальні активи». Розвиток цифрових екосистем є важливим етапом у цьому процесі. На сьогоднішній день цифрові екосистеми в Україні використовуються такими установами, як Приватбанк (фінансова екосистема Приват24), Універсал банк (монобанк), платформа OLX, сервіс Uklon, маркетплейс Розетка та мобільний додаток державних послуг «Дія» [2].

Попри воєнний стан, в Україні продовжується робота над удосконаленням цифрової трансформації національної економіки, що має стратегічне значення для її відновлення після війни. Комітет з питань цифрової трансформації готує

законопроект для інтеграції України до ЄС та приєднання до програми «Цифрова Європа», а також до єдиного роумінгового простору. Це дозволить прискорити надання споживачам цифрових контентів і послуг у воєнний період, сприяючи розвитку технологій із залученням стратегічного фінансування для цифрової трансформації країни.

Сучасні аналітичні засоби дозволяють зібрати та проаналізувати величезні обсяги інформації про споживачів, ринок і конкурентів. Це дозволяє виявити тенденції, зрозуміти потреби клієнтів і адаптувати пропозиції відповідно до змін. Персоналізація обслуговування, заснована на таких даних, може суттєво підвищити лояльність споживачів, адже вони отримують те, що їм дійсно потрібно.

Інвестування в навчання та розвиток персоналу є головним для адаптації до нових технологій. Компанії, які вкладають час і ресурси в підвищення кваліфікації своїх працівників, отримують конкурентні переваги, оскільки їхні команди здатні швидко реагувати на зміни та виклики [5].

Створення партнерств між підприємствами, стартапами та технологічними компаніями може стати потужним двигуном інновацій. Співпраця на основі взаємовигоди дозволяє обмінюватися досвідом і ресурсами, а також розширювати ринки. В умовах цифровізації, коли технології розвиваються з неймовірною швидкістю, важливо мати надійних партнерів, які можуть доповнити сильні сторони вашого бізнесу.

Необхідність забезпечення безпеки даних у цифровому середовищі також треба не забувати. Високий рівень кіберзагроз ставить під загрозу інформацію не лише компаній, а й їхніх клієнтів. Впровадження заходів кібербезпеки, регулярне оновлення систем і навчання співробітників можуть значно підвищити довіру споживачів до компанії та її продуктів.

Гнучкість і адаптивність стають ключовими характеристиками бізнесу в умовах швидко змінюваного ринку. Компанії, які можуть швидко реагувати на зміни, успішніше справляються з викликами. Розробка гнучких бізнес-моделей

дозволяє підприємствам адаптуватися до нових умов, зберігаючи при цьому свою конкурентоспроможність [5].

Таким чином, інноваційний підхід всередині компанії може стати каталізатором для розвитку. Створення середовища, що підтримує творчість і експерименти, відкриває шлях до нових ідей і рішень. Інновації не лише покращують продукти, але й забезпечують стійке зростання компанії в довгостроковій перспективі.

Отже, оптимізація процесів, підвищення конкурентоспроможності та створення стійких партнерських відносин у цифровому середовищі є комплексним завданням, яке вимагає стратегічного підходу. Сучасні технології, правильні рішення та активна співпраця між учасниками ринку можуть суттєво вплинути на успішність бізнесу в умовах швидко змінюваного світу.

Список використаних джерел:

1. Андрющенко К.А., Шергіна Л.А., Ковтун В.П. Аналіз особливостей та перспектив розвитку України в концепції «Індустрія 4.0». *Технологічний аудит та ресурсозбереження*, 2017. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/viewFile/142354/143645> (дата звернення: 25.10.2024).
2. Карчева Г.Т. Цифрова економіка та її вплив на розвиток національної та міжнародної економіки. *Фінансовий простір*. 2017. № 3(27). С. 13–21.
3. Коляденко С.В. Цифрова економіка: передумови та етапи становлення в Україні і у світі. *Економіка. Фінанси. Менеджмент*. 2016. № 6. С. 105–112.
4. Краус Н.М., Голобородько О.П., Краус К.М. Цифрова економіка: тренди та перспективи авангардного характеру розвитку . *Електронне фахове видання «Ефективна економіка»*. 2018. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2018/8.pdf (дата звернення: 25.10.2024).
5. Digital entrepreneurship / S. Kraus, C. Palmer, N. Kailer et al. //Internat. J. of Entrepreneurial Behavior & Research, 2018. P. 33.

ОБҐРУНТУВАННЯ ШЛЯХІВ НАЛАГОДЖЕННЯ ТА ЕФЕКТИВНИХ МОДЕЛЕЙ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ

В статті обґрунтуванні практичні рекомендації щодо створення ефективних механізмів конвергенції стратегічних ресурсів та активів країни в повоєнну розбудову енергетичної безпеки та добробуту громади. Зроблено висновок, моделі PPP сприятимуть залученню міжнародної спільноти, громадян та вітчизняного бізнесу для вирішення проблем відновлення енергетичної інфраструктури та досягнення її сталого розвитку.

Ключові слова: енергетичний сектор, публічно-приватне партнерство, післявоєнна відбудова, енергетична безпека, декорбонація.

Постановка проблеми. Військова агресія росії поставила перед владою, громадою та бізнесом складні виклики щодо налагодження конструктивного партнерства з метою якнайшвидшого відновлення інфраструктури країни та психологічного стану громадян у післявоєнний період на засадах сталого розвитку. Особливо гостро постає питання відновлення інфраструктури енергетичного сектору України, бо вона втратила 40% потужності ГЕС та 90% потужності ТЕС. Ми маємо повернути реальну енергетичну безпеку в усіх її аспектах та подолати російське ставлення до енергії, до енергоресурсів як до зброї. Такі реалії потребують розширення горизонтів публічно-приватного партнерства в Україні у сфері енергетики для сталого розвитку і національної безпеки на основі технологічних інновацій, сучасних концесійних інструментів, розвитку середовища для партнерств, тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відчутний доробок авторів в

царині вивчення механізмів публічно-приватного партнерства не може зупинити науковий пошук розв’язання проблем в цій сфері, особливо за умов післявоєнної відбудови України. Разом з тим, хочу відмітити внесок вітчизняних науковців у вивчення політик партнерства: В. Геєць, І.Запатріна, Н. Махначова, М.Книр, Ю.Гусєв, В.Усик, К.Павлюк та іноземних авторів: Н.Андрес, Дж.Хейвен, Б.Майкл, Р.Тейлор, тощо.

Метою статті є обґрунтування практичних рекомендацій з щодо належного врядування та розробки стратегії, цілей і завдань реалізації ППП, як основи сталого розвитку критичної повоєнної України.

Виклад основного матеріалу. Для ефективного відновлення енергетичної інфраструктури України в повоєнний період важливо налагодити публічно-приватне партнерство (ДПП) на основі прозорості, взаємної довіри та взаємовигідної співпраці. Я бачу такий спосіб налагодження такої співпраці (рис.1).

Рисунок 1- Механізм покращення публічно-приватного партнерства в енергетичній сфері

Очевидно, що Україна не має коштів для відновлення енергетики. Отже, аналізуючи стан галузі можна зробити висновок, що пріоритетними напрямками для налагодження публічно-приватного партнерства можуть бути (рис.2):

1. Міжнародна підтримка та інвестиційні проєкти. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями та інвесторами для відновлення

енергетичної інфраструктури: Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР); Світовим банком; Міжнародним валютним фондом (МВФ); Європейським інвестиційним банком (ЄІБ); Агентством з міжнародного розвитку (USAID). Програми відновлення електричних мереж та генераційних потужностей за підтримки ЄБРР і Світового банку. Ці організації виділяють фінансові ресурси для відбудови критичної інфраструктури, а приватні інвестори можуть долучатися до проєктів з модернізації електростанцій або відновлення мереж.

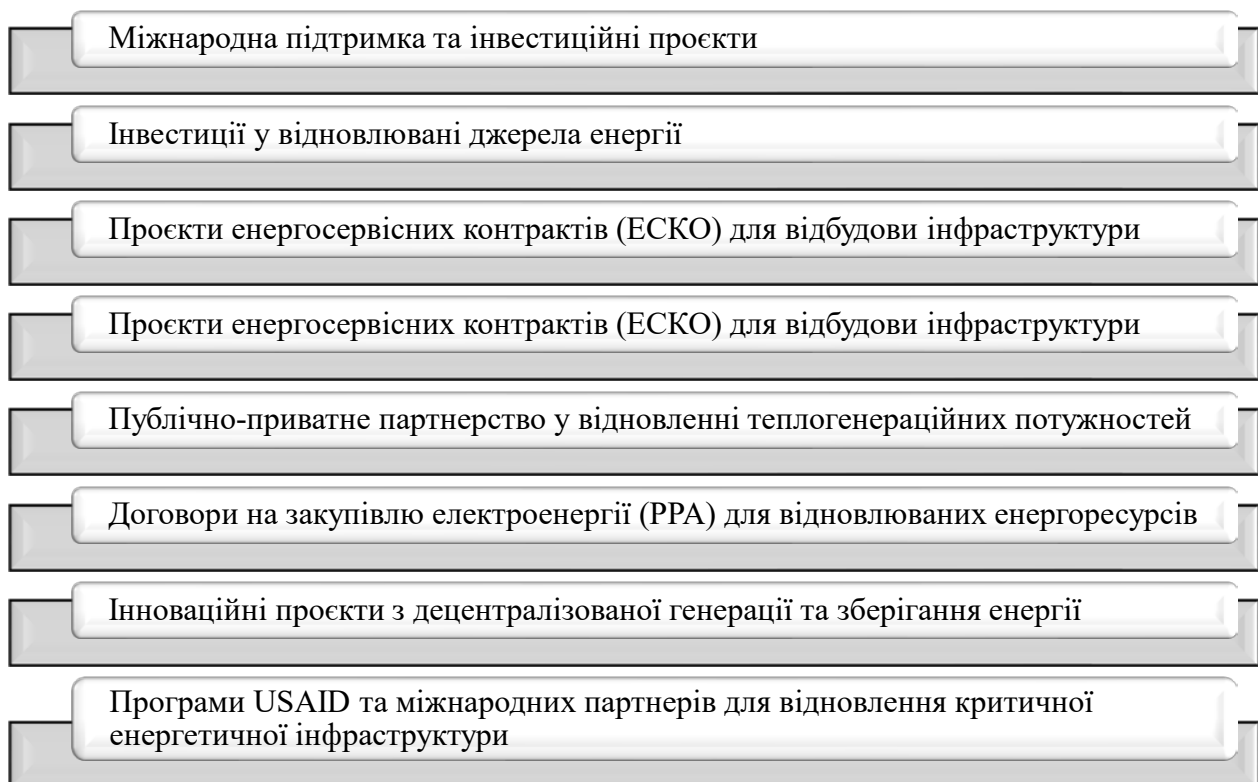

Рисунок 2 - Пріоритетні напрямки для налагодження публічно-приватного партнерства в сфері енергетичного відновлення

2. Інвестиції у відновлювані джерела енергії. Війна в Україні також активізувала інтерес до розвитку відновлюваної енергетики, яка менш залежна від централізованих мереж, вразливих до обстрілів. Партнерства у цій сфері передбачають співпрацю держави та приватних інвесторів для будівництва сонячних, вітрових і біоенергетичних об'єктів. Як приклад, можна зазначити участь приватних компаній у відбудові сонячних і вітрових електростанцій у тих

регіонах, які вже перебувають під контролем України. Ці проєкти підтримуються як українськими компаніями, так і міжнародними інвесторами.

3. Проєкти енергосервісних контрактів (ЕСКО) для відбудови інфраструктури. Модернізація систем опалення та енергоефективні рішення для будівель, що зазнали пошкоджень внаслідок бойових дій. ЕСКО-контракти дають змогу залучати приватні інвестиції для таких проєктів.

4. Публічно-приватне партнерство у відновленні теплогенераційних потужностей. У межах ДПП приватні компанії можуть надавати інвестиції в модернізацію цих об'єктів, отримуючи частку прибутку від їх подальшої експлуатації. Так можна модернізувати Краматорську ТЕЦ або Слов'янську ТЕС після їх звільнення і відновлення. Такі проєкти можуть бути реалізовані за підтримки міжнародних інвесторів та державних фондів.

5. Договори на закупівлю електроенергії (РРА) для відновлюваних енергоресурсів. У післявоєнний період український уряд може продовжити практику укладання довгострокових договорів на закупівлю електроенергії (Power Purchase Agreement, РРА) з приватними інвесторами, які будують нові енергетичні об'єкти. Це дозволяє гарантувати стабільний попит на електроенергію з відновлюваних джерел і залучати нові інвестиції в цю сферу.

Це може бути створення нових вітро- і сонячних електростанцій на територіях, які зазнали менших руйнувань, з метою відновлення виробництва електроенергії для постачання в регіони, де інфраструктура потребує відбудови.

6. Інноваційні проєкти з децентралізованої генерації та зберігання енергії, зокрема через малі генераційні об'єкти, акумулятори енергії та смарт-мережі. Співпраця з міжнародними компаніями для розвитку інфраструктури накопичення енергії, таких як літій-іонні батареї або гібридні системи, що можуть зберігати енергію з відновлюваних джерел.

7. Програми USAID та міжнародних партнерів для відновлення критичної енергетичної інфраструктури. Так, наприклад, заміна трансформаторних підстанцій, відновлення ліній електропередачі, модернізація електричних мереж

можлива через залучення приватного бізнесу до реалізації конкретних проєктів з відбудови.

Ці проєкти партнерства та ініціативи є важливими для швидкого відновлення енергетичної інфраструктури України після війни. Вони спрямовані на зміцнення енергетичної безпеки, залучення інвестицій та розвиток нових технологій у сфері енергетики.

Звичайно, добитися розуміння та довіри від партнерів неможливо без вольових дій з боку держави щодо формування умов для ефективного партнерства. На мою думку, основними шляхами покращення налагодження публічно-приватного партнерства може стати (рис.3), в першу чергу, прозора, стабільна та сприятлива нормативно-правова база.

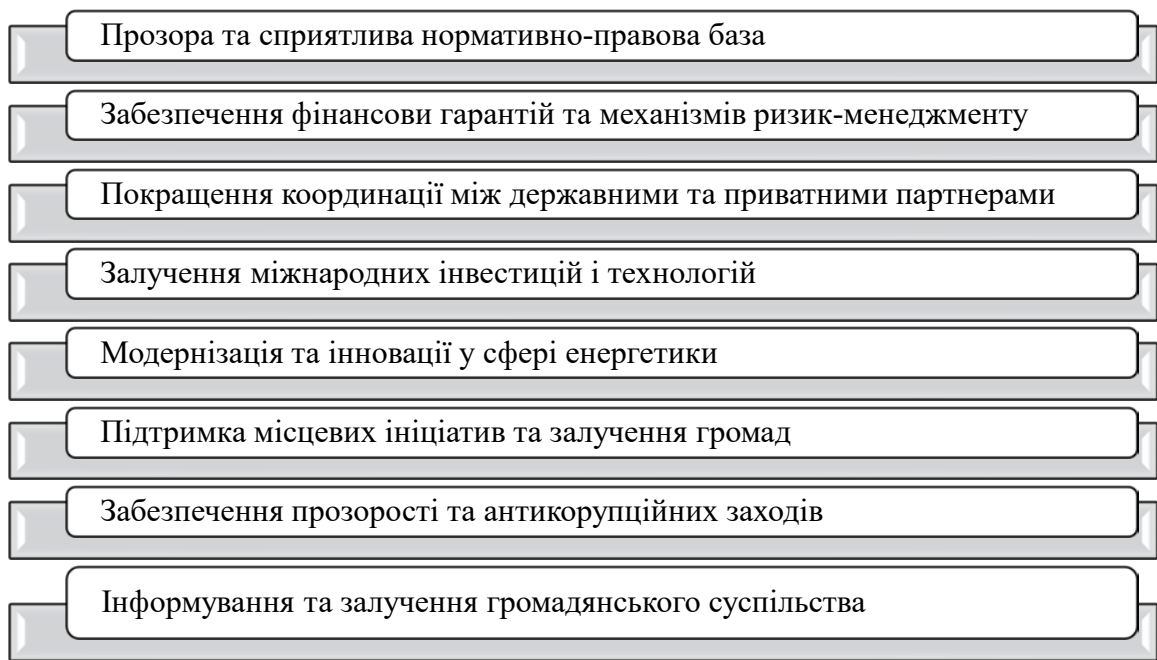

Рисунок 3 - Шляхи покращення налагодження публічно-приватного партнерства для відновлення енергетичної інфраструктури

Зменшення регуляторних бар'єрів і спрощення дозвільних процедур прискорить залучення приватного сектору до процесу відновлення інфраструктури. Це можна забезпечити якщо:

- внести зміни до законів про ДПП, які передбачають спрощення процедур укладання договорів та гарантії захисту прав інвесторів та створити чітку систему оподаткування для інвесторів у сфері енергетики;

- прийняти спеціального законодавства для повоєнної відбудови з фокусом на енергетичний сектор.

Також важливим є забезпечення гарантій та механізмів ризик менеджменту для інвесторів. В цій царині варто розробити механізми державних гарантій для приватних Інвестові, які вкладають ресурси у відновлення енергетики. Варто продовжувати співпрацю з міжнародними фінансовими інститутами для страхування ризиків (ЄБРР та Світовим банком). Впровадження механізмів довгострокових фінансових договорів, на закупівлю електроенергії (РРА) на мою думку сприятиме відновленню енергетичного сектору.

Україна може залучати міжнародні компанії та технології для модернізації енергетичної інфраструктури, адже міжнародний досвід та інноваційні рішення допоможуть швидше та ефективніше відновити енергетичні потужності. Це варто впроваджувати за допомогою міжнародних форумів і конференцій, де презентувати інвестиційні можливості в енергетичному секторі України. Так сьогодні відбувається з Національним планом енергетичного комплексу, який популяризують в світі і це є старт для подальшої співпраці в цій сфері. Важливим, на мою думку є впровадження пільгових умов ще й для іноземних інвесторів, які працюють у відновленні енергетики та продовження співпраці з міжнародними донорськими організаціями та програмами, такими як USAID, для надання грантів і позик.

Ми не можемо сподіватися лише на міжнародну допомогу. «Зробити краще ніж було» - це справа українців, здебільшого. Тому місцеві громади мають брати активну участь у відновленні енергетичної інфраструктури, особливо на рівні децентралізованих проєктів, а держава може стимулювати партнерство з приватним сектором на місцевому рівні. Щоб зрушити цей камінь, на моє переконання потрібно створити програми для залучення малих та середніх підприємств до проєктів відновлення енергетики. Надати пільгових умов для проєктів на місцевому рівні, які сприятимуть розвитку енергоефективності та відновлюваних джерел енергії.

Для побудови довіри між державою та приватним сектором важливо гарантувати прозорість у процесі ухвалення рішень і виконання проєктів. Антикорупційні заходи допоможуть уникнути зловживань і забезпечити чесну конкуренцію. Тут можна запропонувати впровадження електронних платформ не лише для публікації даних про ДПП, а й про процес їх виконання. Важливим я вбачаю залучення незалежного аудиту та моніторингу виконання проєктів від міжнародних організацій і реальне посилення законодавства в частині боротьби з корупцією у сфері державних закупівель та ДПП.

Підвищення обізнаності громадян про процеси відновлення енергетичної інфраструктури і створення можливостей для залучення їх до громадських ініціатив сприятиме підвищенню довіри та підтримки ДПП. До необхідних кроків можна віднести публічні консультації з громадськістю (але, доцільним було б, щоб представники громади були фахівцями в цій сфері) щодо вибору проєктів ДПП, створення освітніх програм і заходів, спрямованих на інформування громадськості про значення ДПП для відновлення енергетики. Так на мою думку на часі запропонувати таку освітню програму на рівні магістратури як «Енергетичний менеджмент», або хоча б ввести таку дисципліну. І, загалом, варто підтримувати громадські ініціативи та спільноти, що сприяють розвитку енергоефективності на місцевому рівні

Ми вважаємо, що такі кроки створять сприятливі умови для залучення інвестицій, розвитку інноваційних рішень та ефективного управління проєктами у відновленні енергетичної сфери.

Модель залучення міжнародної допомоги для відновлення енергетичної інфраструктури має базуватися на комплексному підході, який враховує як фінансову підтримку, так і технічну допомогу, експертизу, технології та управління ризиками. На мою думку структуру такої моделі мають утворювати елементи, які представлена на рисунку 4.

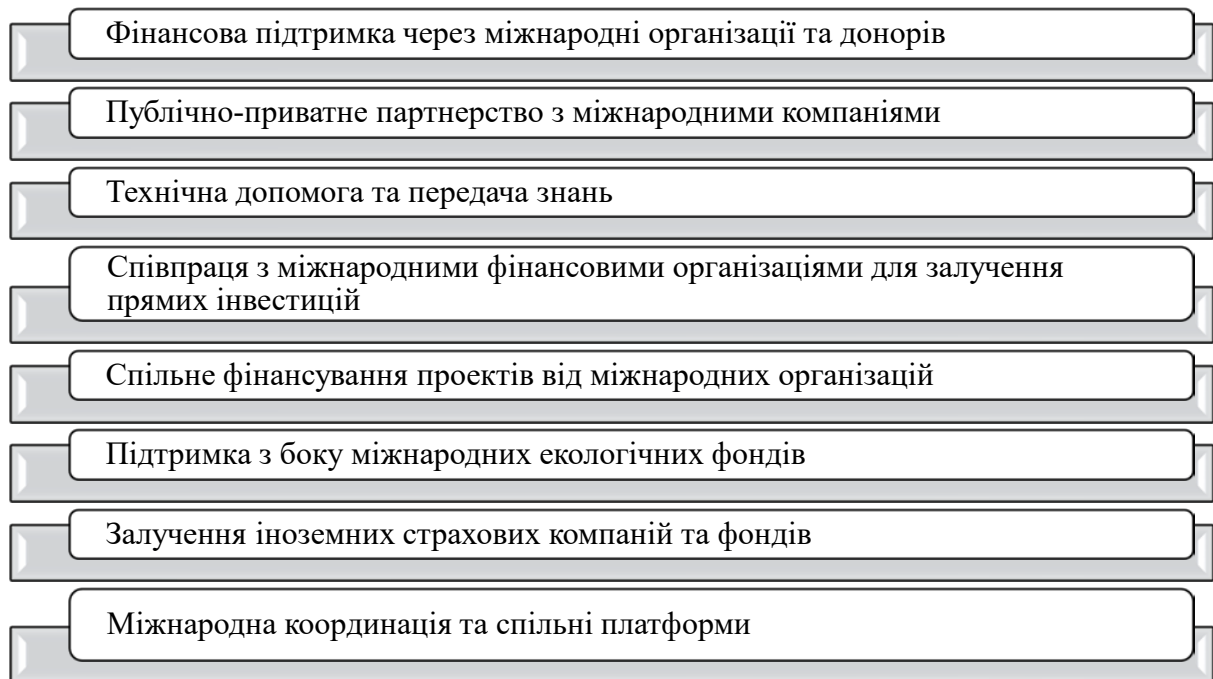

Рисунок 4 - Моделі залучення міжнародної допомоги для відновлення енергетичної інфраструктури

Одним із головних джерел фінансування відновлення енергетичної інфраструктури є:

- міжнародні фінансові установи (Світовий банк, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ)): надають кредити на вигідних умовах для відновлення інфраструктури.

- двосторонні донори (уряди США, Канади, ЄС, Японії тощо) надають гранти, позики та інші форми фінансової допомоги для відновлення.

- спеціальні фонди: створення окремого фонду для відбудови енергетики України, з якого виділяються кошти на проєкти відновлення.

Сьогодні функціонує Фонд енергетичної підтримки України, який створений секретаріатом Енергетичного співтовариства за співголовування Єврокомісії. Він надає фінансову допомогу для відновлення критично важливої енергетичної інфраструктури України, пошкодженої внаслідок російських атак, та забезпечення функціонування енергетичного сектору. Внески у фонд надходять від урядів, міжнародних організацій та корпоративних донорів. Станом на сьогодні фонд зібрав 500 млн євро внесків, зокрема від Європейського Союзу, Німеччини, Швеції, США, Данії, Великої Британії, Швейцарії, Австрії,

Австралії, Іспанії, Бельгії та Ісландії. Цю співпраці потрібно підтримувати, але фонд міг би ще й керувати фінансуванням великих інфраструктурних проєктів у сфері енергетики (для стримування розпорошення цих коштів у владних структурах).

Варто згадати про модель залучення міжнародних енергетичних компаній до відбудови української енергетичної інфраструктури через механізми публічно-приватного партнерства (ДПП), такі як: участь у фінансуванні, будівництві та модернізації об'єктів з отриманням відповідних прав на експлуатацію. Для цього мають бути реальні гарантії для міжнародних інвесторів, мають укладатися довгострокові договори (PPA – Power Purchase Agreements) на постачання електроенергії від відновлених об'єктів. Варто аби спростилась система дозвільної документації та податкових пільг для міжнародних компаній.

Ефективною моделлю, на наш погляд, є технічна допомога та передача знань через: надання іноземних експертів і консультантів для управління проєктами; передачу сучасних технологій і практик енергоефективності та відновлюваної енергетики; програми навчання для українських інженерів і менеджерів з метою покращення управлінських та технічних навичок. Зокрема, такою діяльністю займається USAID або Німецьке товариство міжнародного співробітництва (GIZ).

Цікавою моделлю співпраці є спільне фінансування проєктів відновлення енергетичної інфраструктури міжнародними організаціями та урядом України. Це може включати як прямі фінансові впливання, так і надання позик на вигідних умовах. Зокрема, в такий спосіб було б продуктивним відбудувати великі інфраструктурні об'єкти - високовольтні лінії електропередачі або теплоелектростанції.

Не варто забувати про міжнародні екологічні фонди та страхові фонди. Україна може отримувати допомогу від міжнародних екологічних фондів для впровадження проєктів, пов'язаних із «зеленою» енергетикою та декарбонізацією енергетичного сектору. Це може відбуватися як у формі

фінансування проєктів, так і за допомогою грантів, створення пілотних проєктів з децентралізованої генерації енергії та накопичення енергії. Сюди можна залучати Фонд Global Environment Facility (GEF) або Green Climate Fund (GCF), а в сфері страхування ризиків варто продовжувати співпрацю з Міжнародною фінансовою корпорацією (IFC).

Висновки і перспективи подальших досліджень. І на завершення хочемо згадати про таку можливість як діяльність на спільних координаційних платформах, які допомагають поєднувати міжнародних донорів, інвесторів, уряд України та інших зацікавлених сторін для спільного планування та управління процесом відновлення. Так от, платформа, подібна до Ukraine Reconstruction Platform, могла б об'єднати уряд України, міжнародні організації, приватний сектор та донорів для координації проєктів відновлення.

Список використаних джерел:

1. Данилейчук Р.Б. Використання програм державно–приватного партнерства в сфері енергозбереження та розвитку інфраструктури паливно–енергетичного комплексу. *Економічний форум*. 2017. №2. С. 46– 51

2. Длугопольський, О. В., Жуковська, А.Ю., Державно-приватні партнерства: зарубіжний досвід і уроки для України. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 3. С. 43-49.

3. Єгоричева, С.Б., Лахижа М.І. Публічно-приватне партнерство в посткомуністичних країнах монографія. К. : ІПК ДСЗУ, 2020. 304 с.

4. Жуковська А. Державно–приватне партнерство в соціальній сфері: зарубіжний досвід та перспективи запровадження в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2018. №3. С. 21–37.

**УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ: ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ
КО «ШАРГОРОДСЬКИЙ РАЙОННИЙ ЦЕНТР ПЕРВИННОЇ МЕДИКО-
САНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ»**

В статті наводиться досвід підготовки проєктних заявок для отримання міжнародної технічної допомоги в сфері охорони здоров'я. З'ясовані фактори та причини відмови по проєкту.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, проєкт, управління проєктами, проєктна команда, планування бюджету.

Постановка проблеми. Після Революції гідності, Україна стала одним із найбільших реципієнтів міжнародної технічної допомоги в Європі, яка надходить як від країн-донорів, так і від міжнародних донорських організацій. Основним завданням такої допомоги є забезпечення розвитку суспільства, сприяння позитивним економічним і соціальним перетворенням, забезпечення стабільності економіки та суспільного розвитку в Україні. На сьогоднішній день, ефективна та стійка модель управління організацією сприймається як безперервний потік проєктів, які виникають і реалізуються в рамках певної бізнес-ідеї чи програми внутрішньої організації. Особливо актуальною стає проблема оновлення систем стратегічного управління для закладів охорони здоров'я, які стикаються з різноманітними змінами - інтеграцією на світовий ринок медичних послуг, реформою в системі охорони здоров'я, викликами пандемії та кризою національної економіки.

Керівникам медичних установ дефіцит менеджерських знань у організації процесу забезпечення населення якісною медичною допомогою в умовах реформ стає критичним. Тому вивчення можливостей впровадження сучасних

інструментів проєктного менеджменту у модель управління медичними закладами має важливе значення як з теоретичного, так і практичного погляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Процеси управління проєктами досліджували багато вчених, серед яких можна виділити Л. Батенко, І. Сікорського, Г. Фесенко, О. Данченко, І. Мазура, Р. Чейза, В. Шапіро, В. Файоля та інших. Вчені доходять спільного висновку щодо необхідності переходу від традиційного до проєктного менеджменту не лише в бізнесі, а й в соціальній сфері, зокрема в системі охорони здоров'я.

Мета статті. Метою роботи є узагальнення причин невдач, які супроводжують проєктну діяльність.

Виклад основного матеріалу. Комунальна організація «Шаргородський районний центр первинної медико-санітарної допомоги» первинну медичну допомогу мешканцям двох ОТГ: Джуринської та Шаргородської, а також всім бажаючим задекларованим та ВПО. Організація фінансується за кошти: програми медичних гарантій (ПМГ), державного бюджету та міських бюджетів. КНП «Шаргородський ЦПМСД» фінансується коштами Шаргородської та Джуринської міських рад. Зокрема:

- 1) з бюджету Шаргородської міської ради виділено 1440,6 тис. грн.:
 - на придбання вогнегасників відповідно до – 33,7 тис.грн.;
 - на придбання технічних засобів (памперсів) для осіб з інвалідністю відповідно до Постанови КМУ від 3 грудня 2009р. №1301 «Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, інших окремих категорій населення медичними виробами та іншими засобами», на закупівлю біолік туберкуліну - 240,8 тис.грн.;
 - на придбання обладнання для надання мобільної паліативної медичної допомоги дорослим і дітям – 190,5 тис.грн.
 - для забезпечення лікарськими засобами за рецептами лікарів відповідно до Постанови КМУ від 17 серпня 1998р. №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі

амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» із змінами та доповненнями – 253,7 тис. грн.;

- на оплату енергоносіїв – 721,9 тис. грн.

2) з бюджету Джуринської сільської ради виділено 441,3 тис. грн.:

- на придбання технічних засобів (памперсів) для осіб з інвалідністю відповідно до Постанови КМУ від 3 грудня 2009р. №1301 «Про затвердження Порядку забезпечення осіб з інвалідністю, дітей з інвалідністю, інших окремих категорій населення медичними виробами та іншими засобами», на закупівлю біолік туберкуліну - 59,5 тис.грн.;

- для забезпечення лікарськими засобами за рецептами лікарів відповідно до Постанови КМУ від 17 серпня 1998р. №1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» із змінами та доповненнями – 116,2 тис. грн.;

- на оплату зубопротезувальних послуг – 1,9 тис.грн.

- на оплату енергоносіїв – 263,7 тис. грн.

Видатки бюджету для первинної ланки за 2023р. за рахунок коштів НСЗУ склали 19587,9 тис. грн., з них:

на виплату заробітної плати з нарахуванням – 17934,5 тис. грн.

на придбання товарів, обладнання та інвентаря – 612,2 тис. грн.

на придбання витратних медичних матеріалів, медикаментів для надання невідкладної медичної допомоги, лабораторних реактивів, дезінфікуючих засобів – 651,0 тис. грн.

на оплату інших послуг (крім комунальних) - 296,6тис.грн.

на оплату відряджень та інших видатків – 93,6 тис.грн.

Щодо досвіду проєктної діяльності, варто сказати, що за забезпечення надання медичних послуг населенню несуть однакову відповідальність держава, адміністрація громади та медичні заклади. Вінницька обласна рада забезпечує умови аби відбувався розвиток медичних послуг, про що зазначено в Стратегії

розвитку Вінницької області: «Розвиток людського капіталу, системи охорони здоров'я та соціального захисту».

КНП «Шаргородський ЦПМСД» має досвід написання проєктних заявок, але вони не мали успіху. Проте, підведемо підсумки цієї діяльності.

1. Покращення якості та стійкості медикаментозного підтримуючого лікування в Україні, реєстраційна картка проєкту (програми) від 02.10.2020 № 3499-07;

2. Підтримка системи епідеміологічного нагляду за ВІЛ і системи управління/поліпшення якості лабораторій Міністерства охорони здоров'я України, покращення використання стратегічної інформації та розбудова потенціалу громадської охорони здоров'я в рамках Надзвичайної ініціативи Президента США з надання допомоги у боротьбі з ВІЛ/СНІД (PEPFAR), реєстраційна картка проєкту (програми) від 20.11.2020 № 3630-07;

3. Надання підтримки Україні у розвитку сучасної системи громадського здоров'я, реєстраційна картка проєкту (програми) від 18.11.2019 № 4211;

4. Підтримка зусиль у протидії туберкульозу в Україні), реєстраційна картка проєкту (програми) від 08.10.2020 № 4338-01.

Результат проєктних заявок був негативним. Аналіз проєктних заявок показав:

1. Ідентифікація проблеми та її причин. Проблеми були сформовані як відсутність чогось: «ми ініціюємо проєкт облаштування лабораторії, бо зараз там застаріле обладнання». На нашу думку потрібно було для діагностування проблеми під час підготовки проєкту користуватися методом «Дерево проблем» у малій групі через «мозковий штурм». Коли дерево проблем заповнене якісно, то відразу можна центральну проблему перетворити на мету проєкту (шляхом переформулювання її з негативного на позитивне), а її причини – на завдання проєкту, а наслідки – на результати проєкту.

2. При описі очікуваних результатів проєктів не враховано було нюанси перекладу, - в англійській мові є різні поняття для окреслення результатів:

- Outputs – результати-продукти. Це безпосередні результати проєктної діяльності, які, здебільшого залежать від виконавця проєктів та можна кількісно виміряти;
- Outcomes - результати-впливи. Це зміни, що формуються унаслідок проєкту, але не залежать від виконавця;
- Impact – середньо-/ довгострокові зміни системного характеру.

Саме не розуміння цих відмінностей слова «результати» псувало оцінку написаних попередниками заявок.

3. Проблемами стало формування проєктної команди. Так керівництво Центру призначає своїх працівників, бо заробітна плата виплачується в євро, а їм зазвичай не вистачає знань для обґрунтування цілей проєкту та володіння англійською мовою. Це знижує мотивацію реальних розробників. І, оскільки це спільні проєкти з Агенцією розвитку, варто було б ввести в команду проєктного менеджменту двох їх представників на основі повної зарплати. На нашу думку, у таких проєктах має бути команда з координатора, фінансового менеджера, технічного персоналу, медичного експерта, спеціаліста з PR та логістики аби візуалізувати проєкт, висвітлювати його результати в громадськості. Цей етап управління проєктом засвідчує важливість людського фактору та успіхом в проєкті. Загалом, навчання основним підходам проєктного менеджменту мають всі лінійні керівники КНП «Шаргородський ЦПМСД».

4. Іншою проблемою були бюрократична тяганина з Міністерством, куди тричі надсилалися листи підтримки, велася переписка з менеджерами.

5. Фінансова частина проєктів вимагає також ретельних спільних дій у формуванні бюджету проєкту. А у випадках, коли проєкти були спільні, то це ще вимагало додаткових процедур. Недоліком фінансування стало те, що фахівці не планували різні джерела фінансування. Потрібно було б щоб планувалися не лише грантові кошти, а й власні внески. Зокрема, оскільки Шаргородський ЦПМСД є комунальним закладом, менеджер проєкту мав би розробити конкретизоване обґрунтування для депутатського корпусу щодо виділення

частини коштів з обласного/районного бюджету. І це було б важливим фактором - партнерський внесок.

Ще однією прогалиною в проєктах було те, що команда не передбачила коригування бюджету – створення «резерву» - непередбачені витрати (до 10%) Адже існує національна специфіка та витрати, які пов'язані з отриманням та використанням грантів (податки, банківська комісія, різниця обмінних валютних курсів).

Останнім недоліком у формуванні грантових заявок була невмотивованість команди та її не уважність. Оголошення про конкурс чітко визначають перелік критеріїв, за якими буде проводитися оцінювання заявок. Тому потрібно уважно читати задекларовані пріоритетні сфери, цілі конкурсу та зразки прийнятних ідей проєктів, щоб зрозуміти важливість для донора тих чи інших елементів. Практично завжди наводиться низка універсальних критеріїв оцінювання заявок, серед яких виділимо такі:

- відповідність тематиці/ цілям конкурсу (чи ви взагалі це наш напрямок?);
- реалістичність та переконливість опису проєкту (чи розуміємо проблему?);
- спроможність успішно впровадити проєкт (хто ми? Чи є команда? Чи є досвід роботи з грантовими коштами?);
- сталість проєкту після завершення грантового фінансування.

Як правило, донори не витрачають час на те, щоб пояснювати кожному заявнику, чому заявки не набирають достатньої кількості балів, який елемент грантової заявки був слабкий і над чим треба попрацювати ретельніше при подачі заявки на наступний конкурс.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Причинами невдачі проєктних заявок слід визнати: не знання англійської мови, низька вмотивованість до складання проєктних заявок та відсутність досвіду. Попри все, негативні результати участі у конкурсах не мають зупиняти проєктну діяльність, адже, за умов сучасності, це ефективний шлях в допомозі розвитку в сфері охорони здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Кістерський Л., Скрепова І., Липова Т. Ефективність міжнародної технічної допомоги Україні. *Економіка України*. 2016. № 5. С. 74–75.
2. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги : Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. *Офіційний вісник України*. 2002. № 8. С. 101. Ст. 340.
3. Корж Н.В., Лисенко Ж. Місце бюджетування в системі планування діяльності підприємства. *Наукові праці Національного університету харчових технологій*. 2012. Вип. 43. С. 196–201. – URL.: <http://journal.nuft.edu.ua /index.php/ swnuft/article/view/82>
4. Шкрабанець І.Д. Нечитайло О.М. Медичний менеджмент за умов реформування системи охорони здоров'я. *Здоров'я нації*. 2023. № 2. С. 72–76.

УДК 336.1:614(477)(045)

Юлія Нікіторович

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІЗ СТАНУ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я У ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

В статті проведено аналіз стану фінансування системи охорони здоров'я у Вінницькій області. Досліджено спрямування видатків на охорону здоров'я Вінницької області у 2018–2023 рр. Візуалізовано розподіл поданих декларацій за спеціальністю лікарів ПМД у Вінницькій області в 2019–2022 рр.

Ключові слова: *система охорони здоров'я, фінансування, реформування, показники, видатки, перша медична допомога (ПМД).*

Постановка проблеми. Найважливіша мета системи охорони здоров'я – покращення якості життя та здоров'я всього населення, що зумовлює

необхідність формувати ефективні напрями фінансових змін у системі охорони здоров'я.

Над проблематикою удосконалення функціонування сфери охорони здоров'я в умовах реформування працювали такі науковці: Д. Гавриченко [7], І. Ніколіна [3], І. Хомякова [6], Л. Сергієнко [7], О. Козирєва [7], О. Піхоцька [6], Р. Єрмоличев, Р. Шевчук [8], С. Онишко [5], Т. Попова [7], Т. Сальникова [1]. Ці та багато інших науковців зосереджують свої дослідження в тому числі на питанні удосконалення фінансового забезпечення сфери охорони здоров'я в Україні.

Станом на 01.01.2020 р. потужність ліжкового фонду Вінницької області становить 9708 ліжок. Забезпеченість ліжками по області становить 62,5 на 10 тис. населення. В медичних закладах Вінницької області діють 5591 ліжок другого рівня медичної допомоги, що становить 57,6% від загальної кількості ліжок у цілодобових стаціонарах. З них 1230 ліжок знаходяться у обласному центрі. Також працюють 4117 ліжок на третинному рівні у обласних лікувально-профілактичних закладах.

Ми провели аналізу показників забезпеченості ліжками різних профілів у Вінницькій області та в Україні станом на 2020 рік (табл. 1). У Вінницькій області на кожні 10 тисяч населення припадає 2,4 ліжка кардіологічного профілю для дорослих та 0,1 ліжка для дитячого населення. У сфері кардіохірургічного профілю Вінницька область має 0,01 ліжка для дорослих на 10 тисяч населення, тоді як в Україні цей показник складає 0,2. Щодо дитячого кардіохірургічного профілю, у Вінницькій області дані не надано, а в Україні ця цифра становить 0,04 ліжка на 10 тисяч населення. Неврологічні ліжка у Вінницькій області складають 5,8 для дорослих та 0,4 для дітей на 10 тисяч населення, що трохи вище, ніж в Україні з відповідними показниками 5,3 і 0,4.

Таблиця 1 – Порівняльний аналіз показників забезпеченості ліжками окремих профілів населення Вінницької області та України станом на 01.01.2020 р. (на 10 тис. населення)

Категорія	Вінницька обл.		Україна	
	Дорослі	Дитячі	Дорослі	Дитячі
Кардіологічні	2,4	0,1	3,2	0,2
Кардіохірургічні	0,01	-	0,2	0,04
Неврологічні	5,8	0,4	5,3	0,4
Онкологічні	1,8	0,1	1,9	0,2
Нефрологічні	0,3	0,1	0,3	0,2
Ендокринологічні	0,6	0,1	0,7	0,1
Протитуберкульозні	2,2	0,2	2,9	0,2-
Хоспіс	0,3	-	-	-
Ліжка ЕМД	0,5	-	-	-

Аналіз відсоткового співвідношення видатків на охорону здоров'я Вінницької області є важливим елементом оцінки фінансової підтримки цієї галузі протягом останніх років. Змін у змінах видатків вказують на тенденції в розвитку системи охорони здоров'я. У 2018 році на охорону здоров'я Вінницької області було витрачено 15,27% бюджетних видатків.

У наступному році, 2019, цей показник зросла до 22,13%. Проте у 2020 році відсоток видатків на охорону здоров'я зменшився до 19,89%. Наступного року, у 2021, спостерігається помітне зменшення до 12,34%. Однак у 2022 році відсоток знову зріс до 21,26%. У 2023 році знову спостерігається зменшення, цього разу до 17,03% (рис. 1).

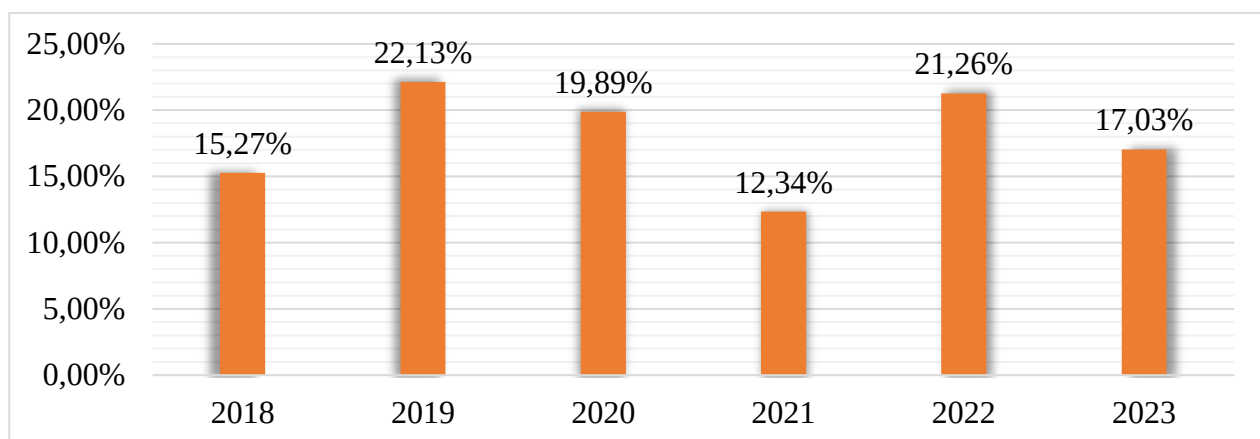

Рисунок 1 – Відсоток видатків з бюджету Вінницької області на охорону здоров'я (2018–2023 рр.) [4]

Аналізуючи динаміку фінансування системи охорони здоров'я у Вінницькій області з 2018 по 2023 роки, можна зробити деякі важливі висновки. Початкове зростання видатків у 2019 році було спричинене пандемією COVID-19, коли держава вкладала більше коштів у медичну галузь для боротьби з хворобою та підтримки системи охорони здоров'я. Однак, у 2020 та 2021 роках спостерігався спад у видатках, що було наслідком економічних труднощів, спричинених пандемією.

У 2022 році рівень фінансування охорони здоров'я міг зменшитися через війну в Україні, коли більшість коштів були спрямовані на сферу оборони. Однак з 2021 року спостерігається, хоч і не суттєве, але збільшення фінансування охорони здоров'я у Вінницькій області, що може свідчити про певне відновлення стабільності та розвитку медичної галузі після складних періодів пандемії та у часи війни (рис. 2).

Спрямування видатків на охорону здоров'я Вінницької області у 2018–2023 роках демонструє зміни в розподілі коштів між різними напрямками діяльності в цій сфері. У 2018 році найбільший відсоток (64%) видатків був спрямований на лікарні та санаторно-курортні заклади, за ними йшли поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога (14%), та інша діяльність у сфері охорони здоров'я (21%).

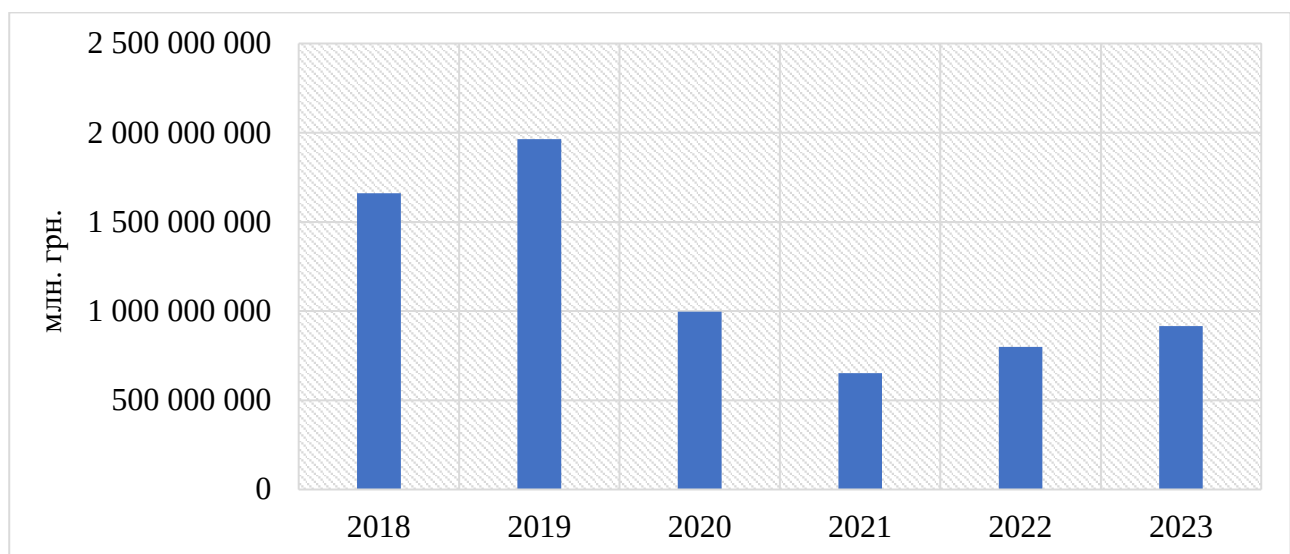

Рисунок 2 – Видатки Вінницької міської територіальної громади на охорону здоров'я, млн. грн. (за 2020–2023рр.) [4]

У 2019 році відсоток видатків на лікарні та санаторно-курортні заклади зменшився до 56,66%, проте збільшились видатки для поліклінік і амбулаторій, швидкої та невідкладної допомоги (21%).

У 2020 році спостерігалось збільшення відсотка видатків на поліклініки і амбулаторії, швидку та невідкладну допомогу – 23,58%, при цьому продовжувалося зменшення відділення коштів для лікарень і санаторно-курортних закладів – 40,38%. У 2021 році спостерігається дуже низький відсоток видатків на поліклініки і амбулаторії, швидку та невідкладну допомогу (1,33%), але значний відсоток (66,35%) був спрямований на діяльність у сфері охорони здоров'я, та 31,54% на лікарні та санаторно-курортні заклади (рис. 3).

У 2022 та 2023 роках спостерігається трохи збільшений відсоток видатків на поліклініки і амбулаторії, швидку та невідкладну допомогу (1,60% у 2022 році та 5,47% у 2023 році), та зменшення фінансування лікарень і санаторно-курортних закладів (30,83% у 2022 році та 24,36% у 2023 році). Останні роки найбільший відсоток державних коштів спрямовується на діяльність у сфері охорони здоров'я (64,43% у 2022 році та 70,17% у 2023 році).

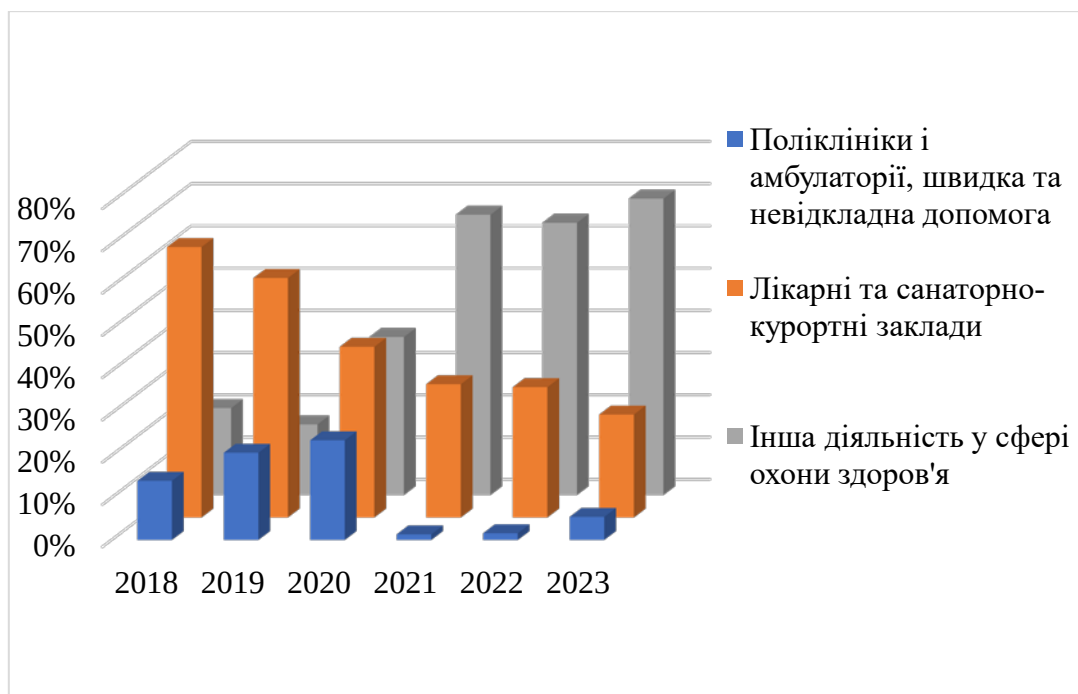

Рисунок 3 – Спрямування видатків на охорону здоров'я Вінницької області у 2018–2023 рр. (у %) [4]

ПМД є ключовим елементом медичної системи України, визначеним законом. Згідно із законодавством, кожен пацієнт (або його законний представник) має право обирати лікаря, який надає ПМД, незалежно від місця проживання чи перебування. Такий пацієнт (законний представник) може самостійно обрати лікаря, що надає ПМД, і має право на отримання відповідних медичних послуг згідно з поданою декларацією, починаючи з моменту її подання і до її припинення.

Варто відзначити, що доступність ПМД для пацієнтів є ключовим аспектом системи охорони здоров'я, оскільки вона спрямована на забезпечення широкого кола людей якісними та доступними медичними послугами на рівні первинного лікування. Протягом 2019–2022 рр. спостерігалось певне зростання кількості поданих декларацій у медичній галузі Вінницької обл. Зокрема, в педіатрії зафіксовано зростання на 44,2%. Серед сімейних лікарів спостерігається стійке збільшення на 8,8%. Щодо лікарів-терапевтів, то тут також відзначаємо зростанням – 22,73% (рис. 4).

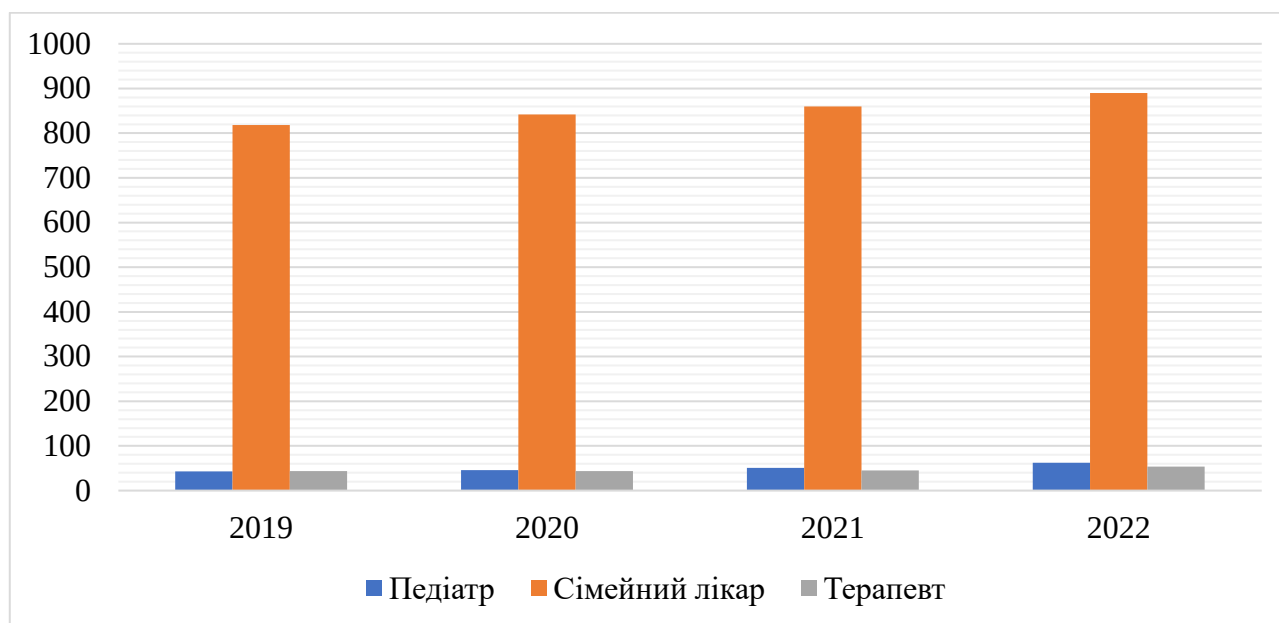

Рисунок 4 – Розподіл поданих декларацій за спеціальністю лікарів ПМД у Вінницькій області в 2019–2022 рр. [1]

Декларацій, подані лікарям ПМД за різними формами власності надавачів медичних послуг у Вінницькій області протягом 2020–2023 рр. демонструють, що у 2020 році від Комунальних надавачів медичних послуг, кількість

декларацій склала 1 314 380, Приватних (без ФОП) – 4 246, а ФОПів – 17 416, загалом досягнувши 1 336 042 декларацій. В 2021 році кількість декларацій у Комунальних надавачів збільшилася до 1 318 103, у Приватних (без ФОП) – до 13 069, а у ФОПів – до 32 915, загалом становлячи 1 364 087. У 2022 році ці цифри продовжили зростати: Комунальні надавачі подали 1 319 851 декларацію, Приватні (без ФОП) – 26 988, а ФОПи – 48 109, загалом складаючи 1 394 948 декларацій (табл. 2).

Таблиця 2 – Декларації, подані лікарям ПМД за формами власності надавачів послуг у Вінницькій області у 2020–2023 рр. [1]

Рік	Форма власності			Загальна кількість
	Комунальна	Приватна (без ФОП)	ФОП	
	Кількість поданих декларацій лікарями ПМД			
2020	1 314 380	4 246	17 416	1 336 042
2021	1 318 103	13 069	32 915	1 364 087
2022	1 319 851	26 988	48 109	1 394 948

Протягом періоду з 2020 по 2023 роки спостерігалось зростання подання декларацій лікарями ПМД у Вінницькій області за різними формами власності надавачів послуг. Кількість поданих декларацій збільшилася з 1 336 042 у 2020 році до 1 394 948 у 2022 році.

У Вінницькій області за формами власності надавачам медичної допомоги у 2022 році було сплачено наступні суми: Комунальні надавачі медичних послуг отримали 5 5 млрд. грн., кількість надавачів – 117; приватні (без ФОП) отримали 36 млн. грн., кількість надавачів – 13; ФОПи отримали 34 млн. грн., кількість надавачів – 28 (табл. 3).

Таблиця 3 – Сума оплати надавачам медичної допомоги за формами власності у Вінницькій області у 2022 році

Форма власності	Сума оплати надавачам медичної допомоги (млн. грн.)	Кількість надавачів	Загальна сума оплат
Комунальна	5 595 477 362	117	5 666 590 280 млрд. грн.
Приватна (без ФОП)	36 751 531	13	
ФОП	34 361 386	28	

У 2021 році у Вінницькій області сплачено наступні суми за видами медичної допомоги: COVID-19 – 785 162 773 млн. грн., екстрена допомога – 441 968 856 млн. грн., первинна допомога – 835 191 675 млн. грн., спеціалізована допомога – 2 654 780 083 млн. грн.. У 2022 році ці суми змінилися: COVID-19 – 628 816 619 млн. грн., екстрена допомога – 445 176 467 млн. грн., первинна допомога – 1 047 856 313 млн. грн., спеціалізована допомога – 3 544 740 881 млн. грн. (рис. 5).

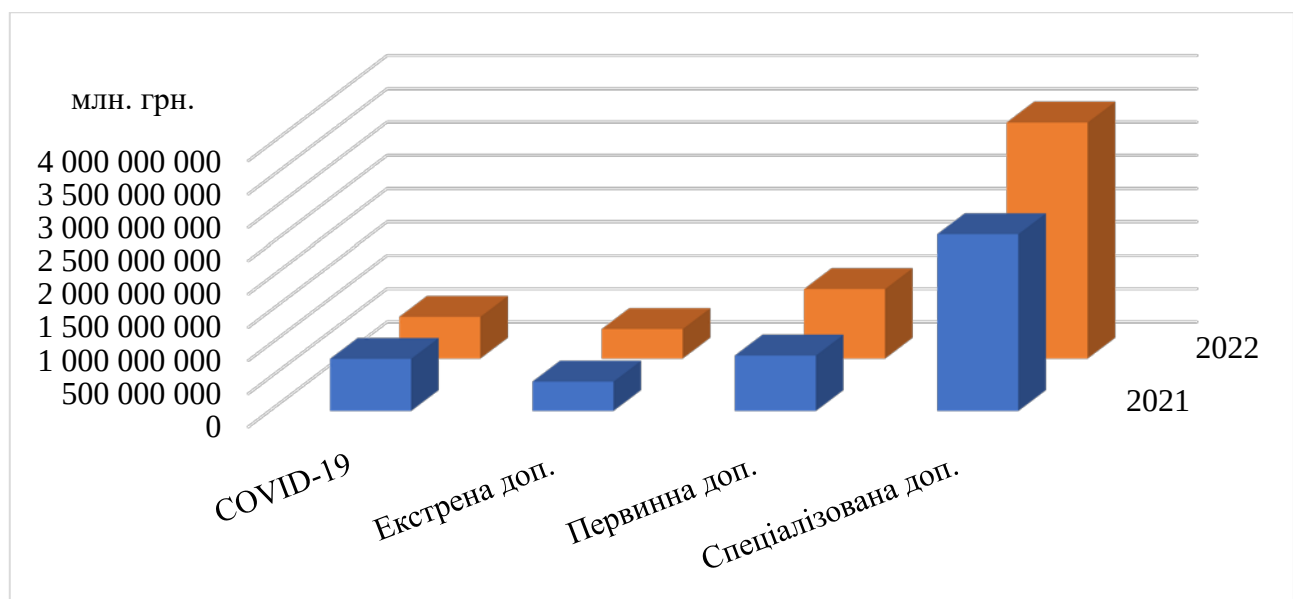

Рисунок 5 – Оплати надавачам медичної допомоги за видами допомоги у Вінницькій обл. в 2021–2022 рр. (млн. грн.) [1]

У секторі стаціонарної медичної допомоги найбільш важливими напрямками є пріоритетні стаціонарні послуги та онкологія зі значною сумою оплати в 375 335 084 млн. грн. та 261 718 231 млн. грн. відповідно (табл. 4). Важливими секторами також є ведення вагітності, екстрена медична допомога та

медична реабілітація, які також мають достатній обсяг фінансування та кількість наданих послуг.

Таблиця 4 – Кількість пацієнтів, яким надано медичні послуги у Вінницькій обл. в 2022 році

Напрямок	Кількість надавачів	Кількість пацієнтів, яким надано послуги	Суми оплат (млн. грн.)
COVID-19	93	140 712	628 816 619
Амбулаторні послуги загального профілю	54	622 522	366 731 241
Ведення вагітності	34	14 509	45 696 886
Гемодіаліз	1	485	114 530 456
Екстрена медична допомога	1	-	445 176 467
Лікування туберкульозу	38	998	29 764 223
Медична допомога особам із ВІЛ	11	2 944	8 498 379
Медична реабілітація	16	18 819	153 486 237
Онкологія	3	5 839	261 718 231
Паліативна медична допомога	36	4 415	107 664 634
Первинна медична допомога	101	824 962	1 046 476 684
Пріоритетні амбулаторні послуги	36	17 564	21 286 814
Пріоритетні стаціонарні послуги	23	15 309	375 335 084
Психіатрична допомога	18	6 909	145 017 707
Стаціонарні послуги загального профілю	48	148 326	1 816 165 999
Стоматологічна допомога	24	57 579	5 596 768
Збереження кадрового потенціалу	66	-	94 627 850
Загалом	556	2 052 016	3 653 933 859

У 2022 році у Вінницькій обл. за програмою медичної реабілітації було проліковано 396 пацієнтів, які народилися передчасно та/або хворими, протягом перших трьох років життя. Також було надано послуги медичної реабілітації для 12 613 дорослих і дітей від трьох років з ураженням опорно-рухового апарату, та для 6 284 дорослих й дітей від трьох років з ураженням нервової системи. Загалом, витрати на зазначені медичні послуги становили 153 486 237 млн. грн. (табл. 5).

Таблиця 5 – Медичне обслуговування населення за ПМГ щодо медичної реабілітації у Вінницькій області в 2022 році [1]

Група послуг	Кількість надавачів	Кількість пацієнтів, яким надано послуги	Суми оплат (млн. грн.)
Медична реабілітація немовлят, які народилися передчасно та/або хворими, протягом перших трьох років життя	5	396	3 548 960
Медична реабілітація дорослих та дітей від трьох років з ураженням опорно-рухового апарату	16	12 613	97 914 019
Медична реабілітація дорослих та дітей від трьох років з ураженням нервової системи	15	6 284	52 023 258
Загалом	36	19 293	153 486 237

Отже, аналіз фінансування системи охорони здоров'я у Вінницькій області дозволяє зробити висновок щодо ефективності її функціонування. Результати аналізу відсоткового співвідношення видатків на охорону здоров'я відображають зміни в розподілі фінансових ресурсів упродовж останніх років. Хоча було зафіксовано певні коливання у рівні видатків на охорону здоров'я з 2018 по 2023 роки у Вінницькій області, загалом можна зазначати позитивні тенденції.

В ході аналізу сфери медицини у Вінницькій області було виявлено, що протягом останніх років спостерігається зростання подання декларацій лікарями ПМД у Вінницькій області за різними формами власності надавачів послуг. На основі проаналізованих наданих даних ми можемо резюмувати й заявити, що медична система Вінницької області активно функціонує та надає широкий спектр медичних послуг різного профілю.

Список використаних джерел:

1. Баранник Л. Б., Сальникова Т. В. Медичне страхування у реформуванні системи охорони здоров'я України. *Фінанси, банківська справа та страхування: економіка та суспільство*. 2022. Вип. 46. URL: <http://surl.li/svwxe>.
2. Національна служба здоров'я України. Офіційний веб-портал. URL: <https://nszu.gov.ua>.

3. Ніколіна І. І., Герасимюк К. Х. Децентралізаційні трансформації механізмів управління муніципальною медициною. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. № 28. С. 90-93. URL: <http://surl.li/swmuf>.
4. Обласний бюджет Вінницької області. *Open Budget*. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0210000000/info/indicators>.
5. Онишко С. В. Особливості функціонування моделей фінансування медичного страхування. *Економічний вісник. Серія: Фінанси, облік, оподаткування*. 2019. Вип. 3. С. 171–179. URL: <http://surl.li/syyft>.
6. Піхоцька О. М., Хомякова І. С. Фінансування системи охорони здоров'я в умовах її реформування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 12 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/35.pdf.
7. Попова Т. О., Гавриченко Д. Г., Козирєва О. В., Сергієнко Л. В. Механізм фінансування охорони здоров'я України в умовах трансформацій. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. № 1 (42). С. 125–133. URL: <http://surl.li/svvxo>.
8. Шевчук Р. В. Аналіз зарубіжного досвіду публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Публічне урядування*. 2022. Вип. 4 (32). С. 80-86. URL: <http://surl.li/syqtv>.

УДК 332.1 : 353

Олександр Палій

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ: КОНТЕКСТ ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Допомога та підтримка молодого покоління з боку владних структур є каталізатором прогресивних змін у суспільстві. У такому контексті, вивчення особливостей формування державної молодіжної політики набуває нової

актуальності, що підкріплюється євроінтеграційним вектором зовнішньої політики нашої країни та необхідності завершення процесу трансформації з посттоталітарного суспільства у демократичне.

Ключові слова: *молодіжна політика, діяльність, державна політика, відбудова України, напрямки молодіжної політики, завдання політики, молодіжні центри, молодіжний працівник.*

Постановка проблеми. Глобальні економічні трансформації та нерівномірний розвиток між країнами центру і периферії також впливають на демографічні та соціальні аспекти, зокрема на молодь, яка стає одним із ключових чинників економічного зростання та суспільних змін. У цьому контексті особливо важливою є необхідність застосування державної молодіжної політики, яка б відповідала викликам глобалізації та нерівності.

Цілі статті. Дослідження системи державної молодіжної політики є багатограним і спрямованим на вивчення, аналіз та покращення механізмів підтримки молоді в умовах сучасних соціально-економічних змін. Оскільки молодь є ключовим ресурсом для майбутнього розвитку країни, дослідження цієї системи допомагає визначити ефективність наявних програм та інструментів, а також пропонує шляхи вдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Виклад основного матеріалу. Молодь у багатьох країнах, особливо в країнах периферії, часто стикається з обмеженим доступом до якісної освіти, робочих місць та соціальних послуг. Державна молодіжна політика повинна бути спрямована на розширення можливостей для молоді шляхом забезпечення рівного доступу до ресурсів і можливостей, таких як освіта, підготовка до ринку праці та інноваційні технології.

Глобальні економічні процеси вимагають від молоді нових навичок і адаптації до стрімких змін на ринку праці. Це включає розвиток цифрових навичок, підтримку підприємництва та інноваційної діяльності. Державна молодіжна політика повинна сприяти розвитку програм професійної підготовки,

які відповідають сучасним вимогам ринку праці, а також підтримувати молодіжні стартапи й бізнеси.

В умовах глобальних трансформацій важливо залучати молодь до прийняття рішень на державному рівні. Молодіжна політика повинна сприяти розвитку громадянської активності та участі молодих людей у суспільному житті через молодіжні ради, громадські організації, волонтерські ініціативи тощо. Це не тільки сприятиме розвитку демократії, але й дозволить молоді брати активну участь у формуванні свого майбутнього.

Однією з проблем глобалізації є міграція молоді в пошуках кращих умов життя та роботи, що призводить до «відтоку мізків» з країн периферії в країни центру. Державна молодіжна політика повинна створювати сприятливі умови для реалізації потенціалу молоді всередині країни, щоб зменшити міграційний відтік. Це може включати підтримку молодих професіоналів, створення нових робочих місць, програми розвитку регіонів і стимулювання повернення талановитої молоді з-за кордону.

Молодіжна політика повинна враховувати різноманітність потреб молодих людей, зокрема з уразливих груп (люди з інвалідністю, етнічні меншини, молодь із сільських регіонів тощо). Інклюзивність є ключовим елементом справедливого розподілу ресурсів і можливостей, що дозволяє кожному молодому громадянину реалізувати свій потенціал у суспільстві.

Переваги застосування державної молодіжної політики в контексті глобального економічного розвитку:

- сталий розвиток, передбачає інвестування в молодь гарантує довгостроковий економічний розвиток країни, оскільки молоде покоління стає основою для майбутньої робочої сили та підприємців.

- зміцнення національної безпеки, залучення молоді до соціальних і економічних процесів зменшує ризики радикалізації та соціальних конфліктів, які можуть виникати через нерівність або відсутність перспектив.

- підвищення міжнародної конкурентоспроможності, країни, які вкладають у розвиток молодіжного потенціалу, можуть стати більш

конкурентоспроможними на глобальній арені завдяки інноваціям, продуктивності праці та креативним рішенням молодих фахівців.

Державна молодіжна політика є необхідною відповіддю на виклики глобалізації та нерівномірного розвитку, сприяючи створенню умов для всебічного розвитку молоді та забезпечуючи більш справедливий і стійкий економічний прогрес країни.

Основні цілі дослідження можуть включати:

1. Оцінка ефективності державної молодіжної політики забезпечує дослідження має на меті оцінити, наскільки ефективно діють наявні державні програми, які спрямовані на підтримку молоді. Це стосується таких сфер, як освіта, працевлаштування, громадська активність, соціальний захист тощо. Важливо ідентифікувати успіхи в реалізації молодіжної політики, а також ті аспекти, які потребують доопрацювання або реформування.

2. Визначення актуальних потреб та проблем молоді, соціальні й економічні потреби молоді. Одним із завдань дослідження є розуміння сучасних потреб молодих людей у сфері освіти, працевлаштування, житла, здоров'я тощо. Це допоможе державі коригувати свою політику відповідно до реальних викликів. Дослідження має на меті ідентифікувати нерівності, з якими стикаються різні категорії молоді (етнічні меншини, молодь із сільських регіонів, молоді люди з інвалідністю тощо), для розробки більш інклюзивної політики.

3. Аналіз взаємодії держави та молоді, залучення молоді до процесу прийняття рішень. Дослідження може бути спрямоване на оцінку рівня залучення молоді до прийняття державних рішень і управління на різних рівнях – від місцевого до національного. Це важливо для розуміння того, чи є можливість для активної участі молоді в управлінні державою і чи враховуються їхні думки при розробці політик. Ефективна комунікація та співпраця між державними органами й молодіжними рухами або громадськими організаціями є ключовим чинником для успішної реалізації молодіжної політики.

4. Визначення ключових факторів успішної інтеграції молоді у суспільство, однією з основних цілей дослідження є визначення ефективності державних

ініціатив щодо підготовки молоді до сучасного ринку праці та забезпечення їх можливістю працевлаштування. Це включає аналіз освітніх програм, професійної орієнтації, стажувань та інноваційних програм для розвитку молодіжного підприємництва. Важливим завданням дослідження є оцінка того, наскільки державні програми сприяють соціальній адаптації молоді, залученню їх до активного громадського життя та участі у волонтерських ініціативах.

5. Формулювання рекомендацій для вдосконалення молодіжної політики, на основі результатів дослідження, необхідно сформулювати конкретні пропозиції та рекомендації для уряду та інших зацікавлених сторін щодо підвищення ефективності молодіжної політики. Вивчення світового досвіду в галузі молодіжної політики та його адаптація до національних реалій допоможе вдосконалити існуючі моделі підтримки молоді. Це включає впровадження інноваційних програм, використання новітніх технологій та підходів, які виявили свою ефективність в інших країнах.

6. Оцінка впливу молодіжної політики на суспільний розвиток, потребує дослідження, яке повинно аналізувати вплив молодіжної політики на загальний розвиток країни в довгостроковій перспективі. Зокрема, це може стосуватися підвищення рівня освіти, зменшення безробіття серед молоді, підвищення рівня громадської активності та зниження рівня міграції. Важливо оцінити, як державна молодіжна політика сприяє підтримці соціальної стабільності, зменшенню ризиків соціальних конфліктів або радикалізації молоді.

7. Міжсекторальна взаємодія та координація, що визначає необхідність дослідження, яке повинно оцінити ефективність співпраці між різними державними структурами (міністерствами освіти, молоді, праці тощо), які займаються питаннями молодіжної політики. Важливим аспектом є оцінка ролі приватного сектору та громадських організацій у реалізації молодіжної політики, включаючи спільні ініціативи для підтримки молоді.

Молодіжні організації відіграли важливу роль у суспільному житті, активно залучаючи молодь до вирішення актуальних питань та сприяючи зміцненню демократичних принципів в Україні. Вони стали важливим інструментом

громадянської участі, надаючи молоді можливість впливати на прийняття рішень, відстоювати свої права та ініціювати зміни в суспільстві. Завдяки їхній активній діяльності відбулося покращення співпраці між громадськими організаціями та державними інституціями, що підвищило ефективність реалізації молодіжної політики. Молодіжні рухи також сприяли формуванню нових підходів до вирішення соціальних проблем та розвитку ініціатив на місцевому і національному рівнях.

У наш час динаміка суспільного розвитку визначається насамперед розвитком інформаційних технологій та змінами в глобальній економіці. Тому молодь, яка має великий потенціал у цих сферах, є ключовою складовою розвитку країни. Також важливо звернути увагу на те, що молодь є основною національною цінністю держави. Її розвиток та успішна інтеграція в суспільство забезпечує збереження інтелектуального та технологічного потенціалу країни. Політика, спрямована на молодь, має на меті забезпечення рівних можливостей для всіх молодих людей, стимулювання розвитку освіти, здоров'я, науки та технологій, а також сприяння активній участі молоді у прийнятті рішень та формуванні політики, яка стосується їхнього майбутнього.

Завдяки активній участі молоді в процесах формування та реалізації молодіжної політики, цей сектор стає більш динамічним і орієнтованим на сучасні виклики. Молодь часто виступає ініціатором соціальних інновацій, демонструючи здатність швидко реагувати на зміни в суспільстві та пропонуючи нові підходи до вирішення проблем. Водночас, співпраця молодіжних організацій із державними структурами забезпечує конструктивний діалог між владою і громадянським суспільством, сприяючи розвитку демократії та зміцненню соціальної стабільності.

Крім того, участь молоді в неформальних об'єднаннях дозволяє розширити можливості для самореалізації та громадянської активності, що підвищує рівень довіри до інститутів влади та стимулює розвиток громадянського суспільства. Така взаємодія підсилює важливість молодіжної політики як ключового

інструменту для створення сприятливих умов для розвитку молодого покоління та забезпечення його ролі в процесі соціальних змін.

Система ефективної взаємодії суб'єктів молодіжної політики є важливою та необхідною для досягнення успішного розвитку молодіжного сектору. Вона сприяє налагодженню співпраці між різними сторонами, залученню різних ресурсів та їх оптимальному використанню для досягнення спільних цілей. Крім того, така система є ключовим елементом у забезпеченні сталого розвитку молодіжного сектору, оскільки дозволяє координувати дії всіх учасників та сприяє розробці і реалізації довгострокових стратегій розвитку.

Висновки. Таким чином, молодь стає не лише споживачем результатів молодіжної політики, але й активно формує її напрями. Вона бере участь у розробці стратегій, ініціює проєкти та впроваджує рішення, що стосуються важливих соціальних, економічних та політичних питань. Через свою участь у громадських і політичних структурах, молодь набуває досвіду, який дозволяє їй впливати на управлінські процеси та просувати інтереси молодого покоління на різних рівнях. Завдяки цьому, молодіжна політика стає більш гнучкою та адаптованою до потреб суспільства, враховуючи думку та ініціативи самих молодих людей.

У підсумку, активне включення молоді як об'єкта і суб'єкта молодіжної політики сприяє гармонізації суспільних процесів, забезпечує сталий розвиток і зміцнює демократичні засади в державі, роблячи молодь рушійною силою позитивних перетворень.

Отже, основна мета дослідження системи державної молодіжної політики полягає в тому, щоб вивчити її ефективність, зрозуміти реальні потреби молоді та розробити рекомендації для забезпечення сталого розвитку молодого покоління. Це допоможе створити більш адаптивну і результативну систему підтримки, яка відповідає викликам глобалізації та сучасних соціально-економічних умов.

Список використаних джерел.

1. Закон України «Про основні засади молодіжної політики» від 27.04.2021 р. № 1414-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20>
2. Даниленко Н. В., Батир Р. Ю. Здоровий спосіб життя та засоби його формування. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 4. С. 502–510
3. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012–2021 років) / редкол.: М. М. Попатенко, гол. ред. Т. В. Бондар та ін. Київ: ТОВ «Ройлайд», 2021. С. 9.
4. Сірий Є. В. Особливості розвитку молодіжного підприємництва та самозайнятості молоді в Україні: монографія. Київ: ЦОП «Глобус», ФОП Кравченко Я. О., 2021. 68 с.

УДК 336.1:352(477.44)(045)

Анастасія Поліщук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СПРОМОЖНОСТІ ЛУКА-МЕЛЕШКІВСЬКОЇ СІЛЬСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

В статті проведено оцінку бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади на основі даних Державного вебпорталу бюджету для громадян. Висвітлено результати дослідження фінансової спроможності територіальної громади. Проаналізовано дії органів місцевого самоврядування, спрямовані на фінансову стійкість громади.

Ключові слова: місцеві фінанси, місцевий бюджет, органи місцевого самоврядування, фінансова спроможність, публічне управління.

Постановка проблеми. Органи місцевого самоврядування функціонують для забезпечення належних умов життя для всіх жителів громади і потребують адекватної фінансової підтримки. Місцевий бюджет є основним елементом забезпечення фінансової спроможності територіальної громади. Процеси формування, розподілу та використання фінансових ресурсів залежать від законодавчого регулювання бюджетних процедур, цілеспрямованої діяльності органів місцевого самоврядування на оптимізацію бюджетного процесу.

Над проблематикою діяльності органів місцевого самоврядування працювали такі науковці: Ананьєва Є. [1], Венцель В. [5, 6], Волкова В. та Волкова Н. [3], Герасимчук І. [5, 6], Зубенка В. [8], Казюк Я. [5, 6], Ніколіна І. [7] та інші.

Мета дослідження полягає у дослідженні фінансової спроможності Лука-Мелешківської сільської територіальної громади.

Проаналізуємо фінансові тенденції у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді на основі даних Державного вебпорталу бюджету для громадян [2].

У 2023 році забезпечено виконання бюджету у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді за доходами, зокрема виконано в обсязі 105,3 % від запланованих коштів; проте за видатками відбулося недовиконання: виконано лише 95,1% запланованої суми.

Доходи бюджету за 2023 рік склали 129,5 млн грн. Найбільший дохід відбувся у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді завдяки податковим надходженням, що склали 48.9% (63,3 млн грн) від усього бюджету та офіційні трансферти, які становили 48,3 % (62,6 млн грн) (рис. 1).

Рисунок 1 – Компоненти бюджету за доходами у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді у 2023 р.

Частка податкових надходжень, що утворена податком та збором на доходи фізичних осіб становить 52,41 %.

Офіційні трансферти склалися з дотацій з державного бюджету (33,95%), субвенцій з державного бюджету (58,31%) та субвенцій з місцевих бюджетів (7,75%).

Неподаткові надходження утворюються з «доходу від власності та підприємницької діяльності» – 0,73%, «адміністративних зборів» - 13,19%, «власних надходжень бюджетних установ» - 85,48%.

Виконання дохідної частини бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади забезпечило можливість повного фінансування запланованих видатків відповідно до потреб різних груп, заявлених головними розпорядниками коштів, що дозволило стабільно функціонувати бюджетній сфері та житлово-комунальному господарству.

Проаналізувавши впродовж 2021-2023 рр. динаміку часток компонентів бюджету доходів у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді (табл. 1), зазначимо, що відбулось зростання частки податкових надходжень у всьому

бюджеті на 104,8%. Проте спостерігається зменшення часток з решти складових бюджету за доходами.

Таблиця 1 – Аналіз динаміки часток компонентів бюджету доходів у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді за 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
Податкові надходження, %	46,63	49,12	48,88	104,8
Неподаткові надходження, %	3,96	2,58	2,57	64,9
Доходи від операцій з капіталом, %	-	-	0,05	-
Офіційні трансферти, %	49,18	48,29	48,33	98,3
Цільові фонди, %	0,23	0,00	0,17	73,9

Проаналізувавши впродовж 2021-2023 рр. динаміку часток компонентів бюджету видатків у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді (табл. 2), зазначимо, що відбулось зростання частки відрахувань в 2023 році в порівнянні з 2021 роком на такі напрями: економічна діяльність, житлове-комунальне господарство та охорона здоров'я та інші. Проте спостерігається зменшення частки на такі складові як освіта та діяльність органів місцевого самоврядування.

Видатки з бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади на загальнодержавні функції тобто витрати на діяльність посадових осіб інституту місцевого самоврядування, реалізації їх повноважень становило 15,3 млн грн за 2023 рік, на противагу 16,6 млн грн у 2021 році. Дане зменшення обумовлене пріоритетами воєнного часу, що позитивно характеризує солідарну позицію посадових осіб.

Таблиця 2 – Аналіз динаміки часток компонентів бюджету за видатками у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді за 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
1	2	3	4	5
Загальнодержавні функції, %	15,61	12,97	11,47	73,5
Економічна діяльність, %	6,98	1,68	15,47	221,6

Житлово-комунальне господарство, %	1,27	2,42	2,5	196,9
Охорона здоров'я, %	0,59	0,89	1,05	177,9
Освіта, %	69,98	74,71	61,29	87,6
Соціальний захист та соціальне забезпечення, %	2,1	3,30	3,02	143,8
Духовний та фізичний розвиток, %	3,32	3,34	4,97	149,7

Прослідковується зростання видатків на сферу охорони здоров'я з 0,6 млн грн у 2021 році до 1,4 млн у 2023 році. Хоча відрахування на сферу освіти збільшилися в гривневому еквіваленті з 74,8 млн грн у 2021 році до 81,9 млн. грн в 2023 році, проте частка видатків від загального бюджету стала меншою.

Видатки з бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади на соціальний захист та соціальне забезпечення в 2023 році становили біля 4 млн грн, що на 1, 7 млн грн більше ніж 2001 році.

Структуру бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади за 2023 рік за видатками в грошовому еквіваленті наведено на рис. 2.

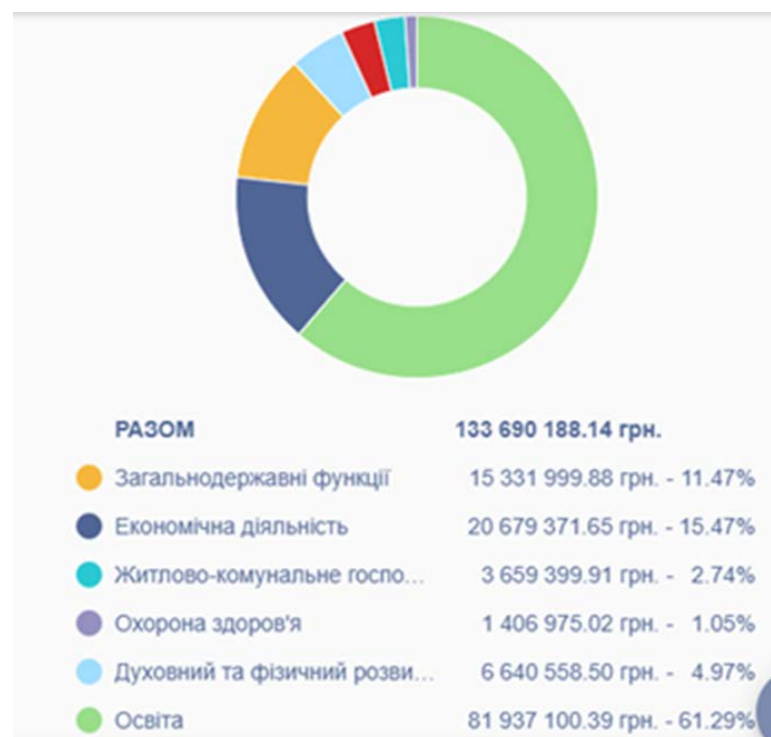

Рисунок 2 – Компоненти бюджету за видатками у Лука-Мелешківській сільській територіальній громаді у 2023 р.

В таблиці 3 проведено аналіз динаміки загального фонду бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади за 2021-2023 роки.

Таблиця 3 – Аналіз динаміки загального фонду бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади за 2021-2023 роки.

Показники виконання січень - грудень	Загальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	102 790.7	103 026.1	125 413.1	122%
Видатки, тис. грн	94 769.9	94 907.5	118 193.3	124,7%
Дефіцит (-) / профіцит (+)	8 020.7	8 118.5	7 219.8	90%

Основним джерелом наповнення спеціального фонду (табл. 4) є бюджет розвитку.

Таблиця 4 – Аналіз динаміки спеціального фонду бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади за 2021-2023 роки

Показники виконання січень - грудень	Спеціальний фонд			
	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн	4 403.8	2 166.9	4 134.4	93,8 %
Видатки, тис. грн	12 092.4	5 022.9	15 496.8	128,2%
Дефіцит (-) / профіцит (+)	-7 688.6	-2 856.0	-11 362.3	147,8%

Сумарний баланс бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади впродовж досліджуваного періоду представлено в таблиці 5.

Таблиця 5 – Аналіз динаміки бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади впродовж 2021-2023 рр.

Показники	2021	2022	2023	Темп росту
Доходи, тис. грн.	107 194.5	105 193.0	129 547.6	120,9%
Видатки, тис. грн.	106 862.4	99 930.5	133 690.1	125,1%
Дефіцит (-) / Профіцит (+), тис. грн.	332.1	5 262.5	-4 142.5	-1247%

Візуалізація динаміки бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади представлено на рис. 3.

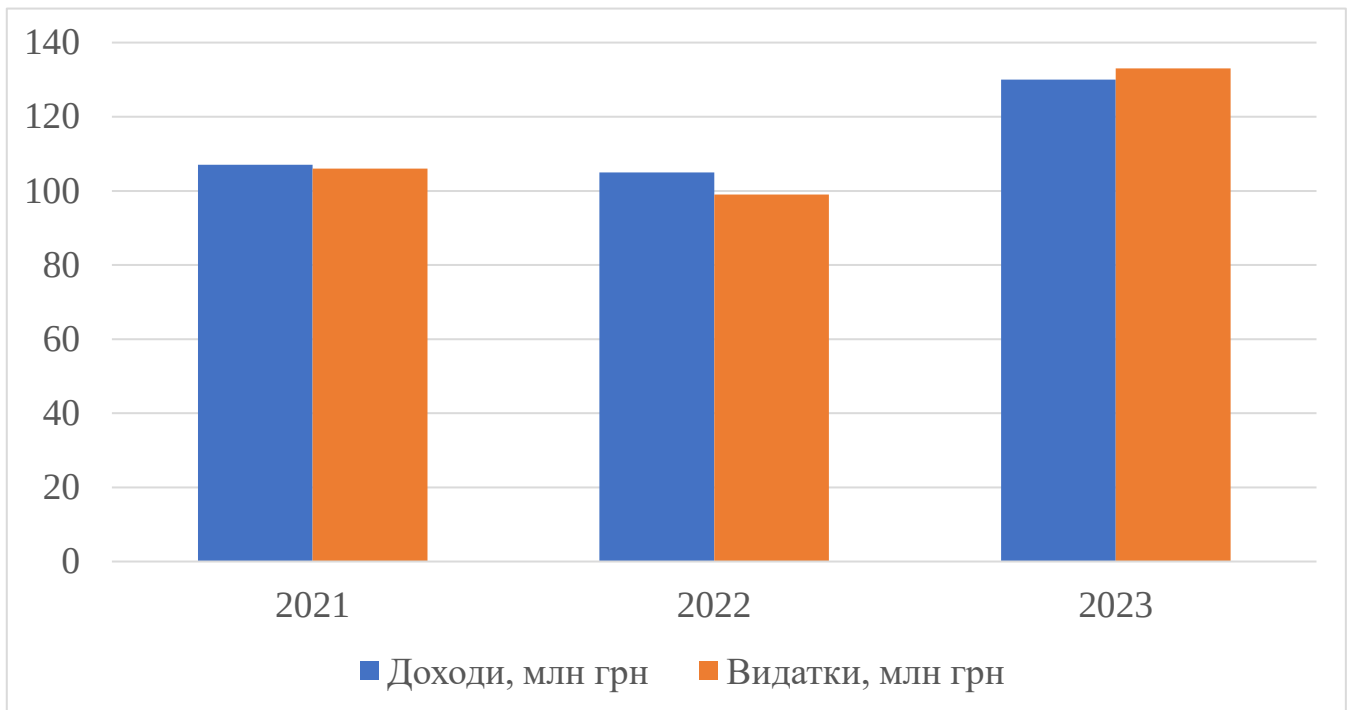

Рисунок 3 –Візуалізація динаміки бюджету Лука-Мелешківської сільської територіальної громади за 2021-2023 рр.

Оскільки виконання місцевих бюджетів є індикатором загального соціально-економічного стану території та її розвитку потенціалу, вважається доцільним проаналізувати динаміку фінансової спроможності територіальних громад на основі показників 2021 року та результатів виконання бюджетів у 2023 році.

Динаміка показників фінансової спроможності територіальних громад в розрізі регіонів на основі аналітичних досліджень щодо оцінювання фінансової спроможності територіальних громад на базі показників 2021 року та виконання бюджетів у 2023 році були вивчені експертами [5, 6]. На основі цих досліджень порівнюємо показники Лука-Мелешківської сільської територіальної громади (табл. 6).

Серед 63 територіальних громад Вінницької області за результатами виконання бюджету у 2023 році Лука-Мелешківська сільська територіальна громада знаходиться на 55 місці.

Таблиця 6 – Інтегральний показник фінансової спроможності Лука-Мелешківської сільської територіальної громади

Показник	2021	2023
1	2	3
Чисельність наявного населення, (тис. чол)	11,302	11,272
Площа, (км2)	174,5	174,5
Доходи загального фонду на мешканця, (грн.)	4 468,4	5 657,7
Видатки загального фонду на мешканця, (грн)	8 374,1	10 476,8
Видатки на утримання апарату управління на мешканця, (грн.)	1 090,0	1 137,2
Капітальні видатки на мешканця, (грн)	861,7	1 211,5
Рівень дотаційності бюджетів, (%)	15,0%	25%
Частка управлінських видатків, (%)	24,4%	20,1%
Частка бюджетних видатків на оплату праці, (%)	80,9%	71,0%
Частка капітальних видатків бюджету, (%)	9,2%	10,2%
Видатки на культуру, фізкультуру і спорт на мешканця, (грн)	312,3	396,6
Частка трансфертів у дохідній частині бюджету, (%)	44,9%	47,5

Продовження таблиці 6

Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету без трансфертів, (%)	31,0%	33,3
Рівень спроможності	оптимальний	задовільний

Динаміка зміни її інтегрального показника у порівнянні територіальних громад Вінниччини наведена у табл. 7

Таблиця 7- Динаміка інтегрального показника фінансової спроможності Лука-Мелешківської сільської територіальної громади

Назва територіальної громади	2021 рік		2023 рік		Зміна (+/-)
	сума балів	рівень фінансової спроможності	сума балів	рівень фінансової спроможності	
Лука-Мелешківська	7	оптимальний	4	задовільний	↓ -3

Висновки. Інтегральний показник фінансової спроможності Лука-Мелешківської сільської територіальної громади змінився впродовж 2021-2023 рр. з оптимального на задовільний. Аналіз динаміки бюджету за цей період свідчить про зростання дефіциту. Отже, результати дослідження фінансової спроможності Лука-Мелешківської сільської територіальної громади свідчать про зниження її рівня.

Список використаних джерел:

1. Ананьєва Є. А. Фінансово-правова основа діяльності об'єднаних територіальних громад. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2020. Вип. 4 (48). С. 54-58. URL: <http://socio-journal.kpi.kiev.ua/archive/2020/4/9.pdf>

2. Бюджет Лука-Мелешківської сільської територіальної громади. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0253000000/info/indicators>.

3. Волкова В. В., Волкова Н. І. Місцеві фінанси. Навчальний посібник. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2022. 105 с. URL: https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/2656/1/%D0%92%D0%BE%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B8_%D0%9D%D0%9F_%20%D0%9C%D0%A4.pdf

4. Гончарук Н., Чередниченко А. Модернізація публічного управління в Україні в умовах війни та в поствоєнний період у контексті європейських цінностей. *Аспекти публічного управління*, 2022. 10(6). С. 46-54. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/970>.

5. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Оцінка фінансової спроможності територіальних громад за підсумками 2023 року. URL: <https://decentralization.ua/news/17881>.

6. Казюк Я., Венцель В., Герасимчук І. Порівняльний аналіз фінансової спроможності територіальних громад (на основі показників 2021 та 2023 років). URL: <https://decentralization.ua/news/18171>.

7. Ніколіна І.І., Мережко В.М. Теоретичні аспекти розбудови належного врядування на місцевому рівні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. Т. 33 (72) № 6, 2022. С.133-137. DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/20>.

8. Сучасна бюджетна система: правила та процедури: Навчальний посібник / [За заг. ред. В. В. Зубенка]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». К., 2017. 184 с. URL: https://www.ibser.org.ua/sites/default/files/170x240_preview_0.pdf.

УДК 342.6

Валентин Ратушняк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ МІНІСТЕРСТВА ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У статті розглядається діяльність МЗС України в питаннях відновлення територіальної цілісності, вплив на зовнішню політику та роботу в умовах війни. Визначено, що оцінка діяльності Міністерства закордонних справ України в контексті зовнішньополітичних викликів та пріоритетів має враховувати широкий спектр факторів.

Ключові слова. *Оцінка, реалізація, ЄС, МЗС, стратегія, інтеграція*

Основними напрямками публічної дипломатії є культурна, економічна, експертна, кулінарна, науково-освітня, спортивна і цифрова дипломатії. Реалізація стратегії вимагає збалансованого підходу до планування та реалізації проектів та заходів у сфері публічної дипломатії, який не ґрунтується лише на культурно-гуманітарній співпраці та розвитку міжкультурних зв'язків з іншими країнами. Інструменти культурної та експертної дипломатії, серед іншого,

використовують для просування теми протидії російській агресії (зокрема питань деокупації, порушення прав людини, дезінформації тощо) для політиків, держслужбовців, експертів і науковців іноземних країн, у рамках міжнародних організацій тощо. [1]

Оцінка діяльності Міністерства закордонних справ (МЗС) України в контексті зовнішньополітичних викликів та пріоритетів має враховувати широкий спектр факторів, зокрема:

1. Реакція на військову агресію росії:

Найбільшим викликом для української зовнішньої політики залишається російська агресія, яка почалася в 2014 році і загострилася з повномасштабним вторгненням у лютому 2022 року. МЗС активно працює над зміцненням міжнародної підтримки для України. Зусилля міністерства спрямовані на:

- Залучення економічних, військових і гуманітарних ресурсів з боку міжнародних партнерів, таких як ЄС, США, Канада, Великобританія.
- Забезпечення міжнародного засудження дій росії через різні платформи, включно з ООН, Радою Європи та іншими міжнародними організаціями.
- Посилення санкційного тиску на рф, залучення нових країн до санкційної коаліції.

2. Європейська та євроатлантична інтеграція:

Другим ключовим пріоритетом є інтеграція України до Європейського Союзу та НАТО. Протягом останніх років МЗС:

- Активно працювало над тим, щоб Україна отримала статус кандидата в члени ЄС, що сталося у 2022 році.
- Проводить роботу для виконання умов для вступу до ЄС, зокрема реформування судової системи, боротьби з корупцією та прав людини.
- Сприяє поглибленню співпраці з НАТО, включно з отриманням військової допомоги та залученням до програм підвищення обороноздатності.

3. Розширення міжнародних альянсів:

З урахуванням глобальних змін МЗС працює над диверсифікацією міжнародних партнерів. Наприклад:

- Поглиблення співпраці з країнами Азії (Японія, Південна Корея), Латинської Америки та Африки.

- Активізація участі України у міжнародних економічних форумах для залучення інвестицій та стимулювання торговельних відносин.

4. Питання енергетичної безпеки:

Україна активно займається питаннями енергетичної безпеки. МЗС виступає на міжнародній арені з питаннями:

- Протидії енергетичному тиску з боку росії, особливо у сфері постачання газу та нафти.

- Залучення до глобальних ініціатив щодо розвитку відновлюваної енергетики та пошуку альтернативних постачальників енергоресурсів.

5. Правозахисна діяльність:

МЗС постійно виступає за міжнародний контроль та притягнення росії до відповідальності за воєнні злочини на окупованих територіях України. Робота міністерства включає:

- Співпрацю з міжнародними судами та трибуналами, зокрема Міжнародним кримінальним судом.

- Інформаційну кампанію щодо злочинів росії проти цивільного населення, примусових депортацій, незаконного ув'язнення українців.

Завдання належного моніторингу та оцінки реалізації комунікаційної стратегії покладається на Департамент комунікацій та публічної дипломатії МЗС України. Результати моніторингу можуть бути підставою для коригування інформаційних повідомлень та затвердження плану заходів з реалізації цієї Стратегії на наступний рік.[2]

6. Дипломатичні зусилля з відновлення територіальної цілісності:

МЗС працює на різних міжнародних майданчиках для зміцнення політичної підтримки України щодо повернення Криму, Донбасу та інших тимчасово окупованих територій. Зокрема, важливими напрямками є:

- Ініціатива Кримської платформи, яка об'єднує міжнародних партнерів для обговорення питань деокупації Криму.

- Переговори щодо врегулювання конфліктів через міжнародні інструменти, включно з політично-дипломатичними засобами.

7. Іміджеві та інформаційні кампанії:

МЗС успішно реалізовує стратегію інформаційної дипломатії, що включає:

- Промоцію України на міжнародній арені через культурні, інформаційні та публічні дипломатичні ініціативи.

- Активну роботу із засобами масової інформації, соціальними мережами та міжнародними аналітичними центрами для формування позитивного іміджу України.

30 липня 2021р. Рада національної безпеки і оборони схвалила Стратегію зовнішньополітичної діяльності України, і 26 серпня цей документ було введено в дію відповідним указом Президента. На фоні саміту «Кримської платформи» і святкування 30-річчя незалежності ця подія певною мірою залишилася «поза кадром» і не набула широкого резонансу. Однак, очевидно, що оприлюднення зовнішньополітичної Стратегії держави факт знаковий і безумовно важливий.

Можна стверджувати, що Україна вперше отримала цілісний і комплексний план дій на світовій арені. Але, очевидно, що Стратегія виникла не на пустому місці – зокрема, варто згадати про Постанову Верховної Ради "Про основні напрями зовнішньої політики України" від 2 липня 1993р., про ряд інших концептуальних документів з питань зовнішньої політики, про Закон «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» (2010р.), про зміни в Конституції (2019р.), що зафіксували курс України до ЄС і НАТО. Деякі з них — це вже історія, а згаданий Закон є чинним, але, на жаль, безнадійно застарілим.

Отже, нову Стратегію можна розглядати і як певну кодифікацію масиву нормативно-правових актів у сфері зовнішньої політики і як розробку нових підходів і інструментарію з огляду на сучасні геополітичні реалії.[3]

Аналіз стратегічних документів України в галузі зовнішньої політики дозволяє зрозуміти основні пріоритети, напрями розвитку та довгострокові цілі країни. Ці документи слугують основою для реалізації зовнішньополітичних завдань, зокрема зміцнення міжнародної підтримки, захисту національних

інтересів та інтеграції в європейські та глобальні структури. Важливими стратегічними документами, які формують зовнішньополітичну діяльність України, є:

1. Стратегія національної безпеки України (2020 р.)

Цей документ визначає ключові виклики національній безпеці та основні напрями зовнішньої політики. У стратегічному плані Україна ставить за мету:

- Захист суверенітету та територіальної цілісності. Це головна мета зовнішньої політики України через російську агресію та окупацію частини території.

- Євроатлантична інтеграція. В документі закріплено курс на членство в НАТО та ЄС як ключові пріоритети для забезпечення безпеки і стабільності держави.

- Стратегічне партнерство із США та країнами ЄС. Розширення співпраці з європейськими та північноамериканськими партнерами є однією з основ зовнішньої політики.

- Зміцнення енергетичної безпеки. Україна прагне зменшити залежність від Росії в енергетичному секторі та розвивати альтернативні джерела енергії.

Вплив на зовнішню політику:

- Стратегія орієнтує Україну на побудову тісних відносин із західними партнерами для отримання політичної, економічної та військової підтримки.

- Документ закріплює антиросійський курс та створює основу для розширення санкцій проти Росії.

- Стратегія акцентує на важливості міжнародної кооперації в галузі безпеки, зокрема в питаннях військової допомоги та навчання українських сил.

2. Стратегія зовнішньополітичної діяльності України (2021 р.)

Ця стратегія більш детально визначає зовнішньополітичні цілі та механізми їх реалізації. Основними елементами документа є:

- Зміцнення позицій на міжнародній арені. Україна прагне бути активним гравцем у міжнародних організаціях (ООН, ОБСЄ, Рада Європи) та створювати альянси для вирішення глобальних проблем.

- Глобальна підтримка проти російської агресії. Стратегія ставить за мету залучати до підтримки України якомога більше країн, створюючи широку міжнародну коаліцію.

- Просування іміджу України як сучасної європейської держави. Документ наголошує на необхідності посилення культурної та публічної дипломатії.

Вплив на зовнішню політику:

- Стратегія сприяє посиленню дипломатичних зусиль щодо залучення до підтримки України країн поза традиційними європейськими та північноамериканськими партнерами (Азія, Африка, Латинська Америка).

- Підвищується активність України у міжнародних організаціях для підтримки санкційного тиску на росію.

- В документі визначено важливість економічної дипломатії для залучення іноземних інвестицій та розвитку торговельних відносин.

3. Національна програма «Україна – НАТО»

Ця програма визначає практичні кроки, необхідні для досягнення критеріїв членства в НАТО. Вона включає:

- Політичний діалог з НАТО щодо безпеки та оборони.

- Військова співпраця з країнами-членами НАТО через навчання, обмін досвідом та матеріально-технічну підтримку.

- Сумісність військових стандартів України зі стандартами НАТО.

Вплив на зовнішню політику:

- Програма стимулює розвиток двосторонніх військових відносин між Україною та окремими країнами НАТО, зокрема США, Великобританією, Польщею.

- Сприяє залученню міжнародної військової допомоги та підвищенню обороноздатності країни.

- Політичні зобов'язання перед НАТО посилюють позиції України на міжнародній арені як держави, що прагне до стабільності й безпеки в Європі.

4. Асоціація з Європейським Союзом:

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, стала одним із найбільших досягнень української дипломатії. Вона визначає такі ключові напрямки:

- Політична асоціація та економічна інтеграція. Україна і ЄС погоджуються на поступову інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС та гармонізацію законодавства.

- Зона вільної торгівлі. Це відкриває нові можливості для українських експортерів, водночас ставлячи перед Україною завдання адаптації до європейських стандартів.

Вплив на зовнішню політику:

- Україна розвиває тісні політичні та економічні відносини з ЄС, що сприяє прискоренню реформ у внутрішній політиці.

- Співпраця з ЄС підвищує рівень міжнародної довіри до України, що впливає на розширення міжнародної допомоги та інвестицій.

- Європейська інтеграція посилює зовнішню політику України, орієнтуючи країну на європейські цінності та стандарти демократії, прав людини та верховенства права.

5. Концепція економічної дипломатії:

Цей документ визначає стратегію використання дипломатичних інструментів для просування економічних інтересів України за кордоном. Основні завдання:

- Розвиток торговельних відносин з ключовими партнерами, включаючи країни ЄС, США, Азію та Латинську Америку.

- Залучення інвестицій у ключові сектори української економіки, включаючи ІТ, аграрний сектор, інфраструктуру та енергетику.

Вплив на зовнішню політику:

- Стратегія економічної дипломатії дозволяє Україні активно залучати іноземних партнерів для розвитку своєї економіки.

- Підвищує конкурентоспроможність українських товарів та послуг на міжнародних ринках, що позитивно впливає на імідж країни.

Таким чином, МЗС України показує значний прогрес у вирішенні ключових зовнішньополітичних викликів, зокрема у протистоянні російській агресії та інтеграції до ЄС і НАТО. Попри складність завдань, дипломатична активність залишається однією з основних запорук міжнародної підтримки України.

Стратегічні документи України відображають курс на інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури, а також на протидію російській агресії. Вони слугують важливими орієнтирами для формування зовнішньої політики та досягнення міжнародних і національних цілей, водночас підкреслюючи важливість реформ для покращення іміджу України та зміцнення її позицій на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Стратегія публічної дипломатії МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf>.
2. Седляр Ю.О. Аналіз та прогнозування зовнішньої політики: навч. посібник. Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2020. 272 с.
3. Шергін С.О. Політологія міжнародних відносин: навч. посібник. К.: ДА при МЗС України, 2013. 204 с.
4. Duncan George T., Siverson Randolph M. Flexibility in Alliance Partner Choice in Multipolar Systems // International Studies Quarterly. 1982. Volume 26. No 4. PP. 511-538.
5. Зовнішньополітична стратегія України: орієнтири і реалії. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/zovnishnopolitychna-strategiia-ukrainy-oriientyry-i-realii>

ВПРОВАДЖЕННЯ У ЖИТТЯ ГРОМАД ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ

В статті надано визначення місцевої демократії, описані ключові положення концепції місцевої демократії. Розглянуто європейські принципи місцевого самоврядування та їх нормативно правове регулювання. Описано сучасний стан розвитку місцевої демократії в Україні.

Ключові слова: демократія, місцева демократія, децентралізація, місцева влада, самоврядування, громада.

Українська демократія є відносно новою і стикається з ризиками відхилення від сталого розвитку, тому необхідно зміцнити її демократичний потенціал для забезпечення незворотності цих процесів. Демократія, як концепція, виявляється крихкою не лише на рівні окремої країни, а й в глобальному контексті. Створення ефективної демократичної системи, що сприяє економічному добробуту населення, є важливим фактором для збереження цілісності та незалежності держави в майбутньому.

У преамбулі Європейської хартії місцевого самоврядування 1985 року підкреслюється, що «право громадян брати участь у керуванні державними справами є одним із демократичних принципів, які визнають усі країни – члени Ради Європи». Таким чином, місцева демократія виступає фундаментом для успішного функціонування демократії в масштабах держави.

Впровадження європейських стандартів місцевої демократії в життя громад є важливим кроком до підвищення прозорості та ефективності управління на місцевому рівні. Цей процес сприяє зміцненню демократичних інститутів і

забезпечує активну участь громадян у прийнятті рішень, що стосуються їхніх безпосередніх інтересів.

Питання впровадження у життя громад європейських стандартів місцевої демократії вивчали такі дослідники як: Бурін О.М., Кантор Н.Ю., Козирь Д.В., Мельничук В.І., Марчук В.В., Панкратова В. О., Рубан Д., Руденко М.В., Фоміна С. В., Хван В.М., Ременяк О. та інші.

Метою написання статті є дослідження процесу впровадження європейських стандартів місцевої демократії у життя громад.

Рубан Д. дає визначення місцевої демократії «це основа спроможності місцевих громад забезпечувати стійкий розвиток у контексті реалізації їх інтересів, зокрема під час війни чітко виявилась важливість функціонування цих інститутів» [8, с.162].

Місцева демократія охоплює демократичні процеси на регіональному рівні, де реалізується децентралізація державної влади і функціонують інститути місцевого самоврядування та громадянського суспільства. Вона базується на принципах народовладдя, де влада походить від народу, здійснюється ним та відповідає його інтересам [7].

Ключові положення концепції місцевої демократії на рис.1.

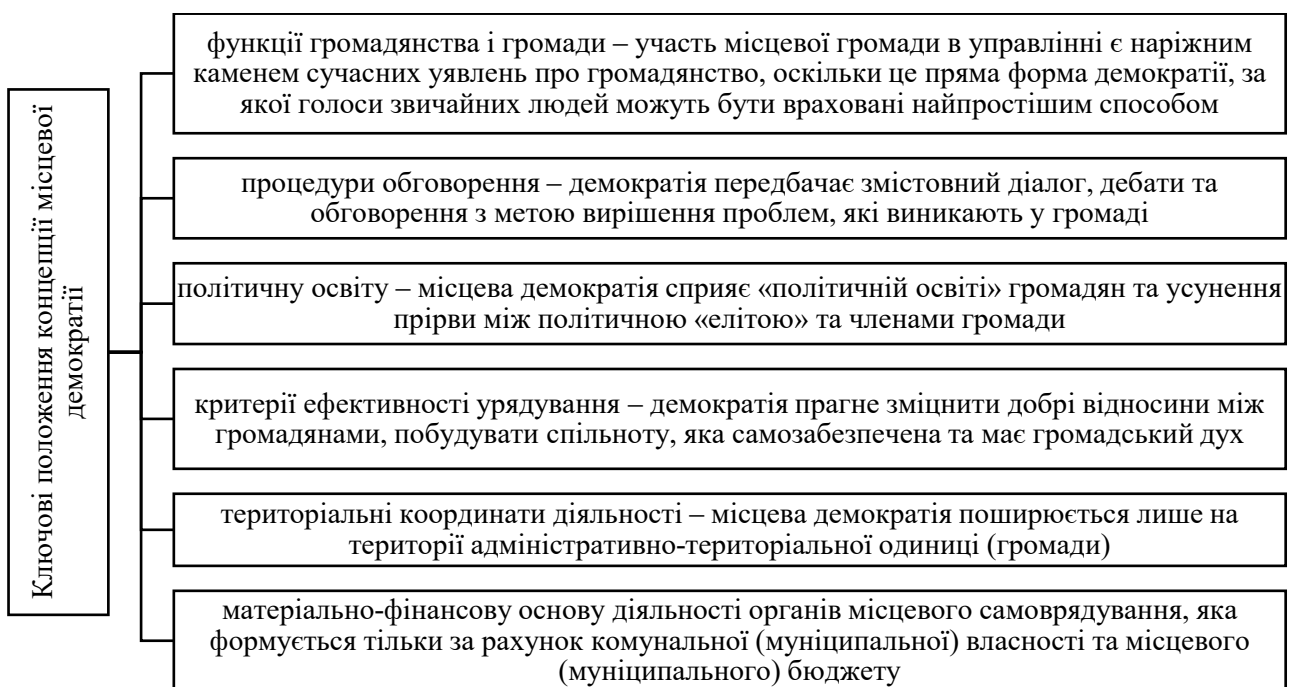

Рисунок 1 – Ключові положення концепції місцевої демократії [8, с.158]

У країнах, де відбуваються демократичні зміни, існує можливість створити систему місцевої демократії з нуля, спираючись на позитивний міжнародний досвід, зокрема через децентралізацію та вдосконалення місцевого самоврядування. Наприклад, у Резолюції 91 (2000) Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи підкреслюється, що ефективна демократія на місцевому рівні є ключовою умовою для стабільності демократії на державному рівні [3].

Процес євроінтеграції представляє собою комплексний напрямок впровадження системних реформ, який визначається загальним баченням розвитку країни та конституційно закріпленою метою вступу України до Європейського Союзу. Основні орієнтири для майбутніх змін у способах реалізації влади та народовладдя містяться в положеннях Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Проте, пов'язати реформу місцевого самоврядування, зокрема її складову, що стосується децентралізації, з цим документом не можливо, оскільки вона не згадується і не конкретизується в Угоді. Ці аспекти, скоріше, відображають принципи взаємодії сторін Угоди, такі як повага до демократичних цінностей, верховенство права, добросовісне управління, права людини та основоположні свободи, а також повага до різноманітності, людської гідності та відданість принципам вільної ринкової економіки, стабільності та ефективності демократичних інститутів [6].

У спільній заяві за підсумками 22-го саміту Україна-ЄС, що відбувся в жовтні 2020 року, було наголошено на ключовій ролі громадянського суспільства у всіх сферах соціального та політичного життя, а також підтверджено євроінтеграційний курс України та впровадження принципів належного врядування. Ці принципи, викладені в Європейській Стратегії інновацій і належного врядування на місцевому рівні, були схвалені Комітетом Міністрів Ради Європи у 2008 році [9].

Принципи місцевого самоврядування є однією з ключових характеристик демократичних європейських держав і закріплені в таких нормативно-правових

актах (рис.2). Європейська Хартія про місцеве самоврядування прийнята в 1985 році Радою Європи та формулює загальноприйняті в Європі принципи місцевої та регіональної демократії, зобов'язуючи сторони дотримуватися основних правил, які гарантують політичну, адміністративну та фінансову автономію органів місцевого самоврядування.

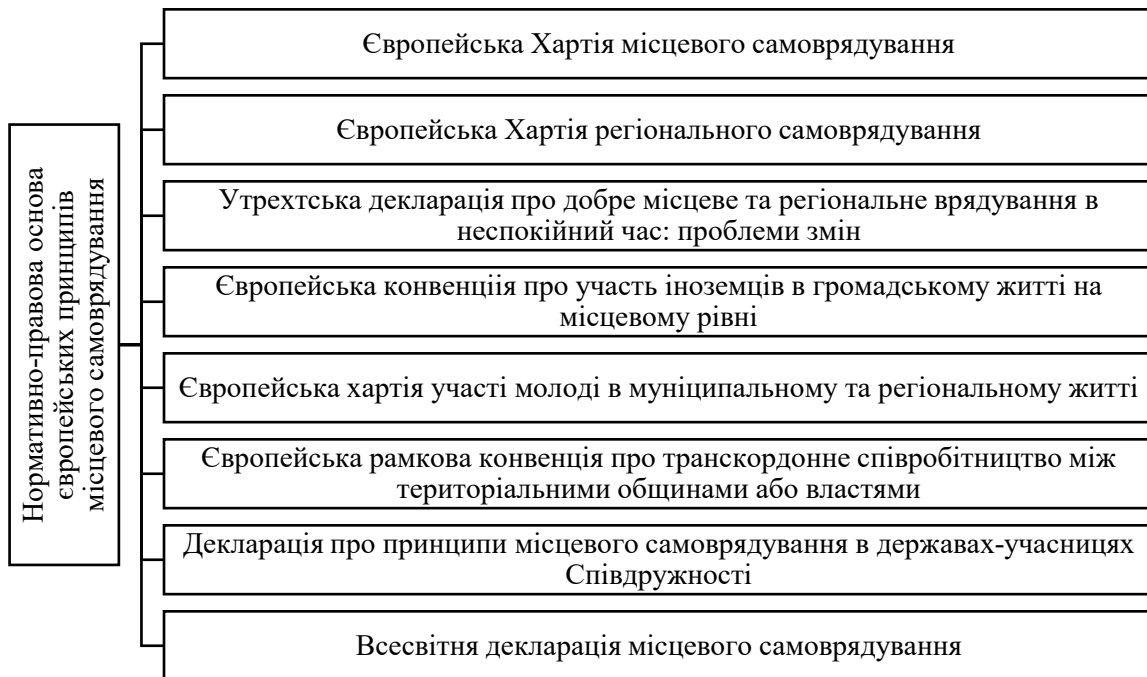

Рисунок 2 – Нормативно-правова основа європейських принципів місцевого самоврядування [1].

Європейська Хартія регіонального самоврядування (1985 рік) є міжнародною угодою, яка визначає принципи і стандарти регіонального самоврядування в країнах Європи. Хартія встановлює, що місцеві органи влади повинні мати автономію у прийнятті рішень та управлінні місцевими справами, мати достатні фінансові ресурси для виконання своїх функцій та бути підзвітними громаді. Документ спрямований на забезпечення демократичного управління на місцевому рівні, дотримання принципів субсидіарності, фінансової незалежності та захисту прав місцевих органів влади.

Окрім того, європейські принципи місцевого самоврядування визначені в ряді нормативно-правових актів, наведених на рис.2.

Позитивні тенденції в реформуванні місцевого самоврядування з'явилися внаслідок затвердження Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, яка була прийнята Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 1 квітня 2014 року № 333-р. Ця концепція визначає основні принципи реалізації децентралізації влади та створення ефективної системи місцевого самоврядування. Вона повністю відповідає принципам Хартії, а також положенням інших міжнародних угод і рекомендаціям Ради Європи у сфері місцевої та регіональної демократії.

Більшість науковців вважає, що місцева представницька демократія повинна бути збалансована з різними формами участі громадян. Активне залучення населення до процесу прийняття рішень може значно поліпшити функціонування місцевого самоврядування, враховуючи два ключові аспекти: чутливість до місцевих проблем і активну комунікацію з усіма соціальними групами. Залучення громадян до місцевого управління також сприяє підвищенню політичної та правової свідомості, що є важливою умовою для розвитку демократичного суспільства.

У контексті реалізації «Плану дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки» було ініційовано програму «Посилення доброго демократичного врядування і стійкості в Україні», метою якої є зміцнення системи демократичного управління та публічного адміністрування на всіх рівнях, відповідно до європейських стандартів, як під час війни, так і в післявоєнний період. Основою програми є три взаємозалежні компоненти:

- поліпшення законодавчої основи в галузі доброго демократичного врядування та публічного управління у відповідності до європейських стандартів та найкращих практик;
- забезпечення надання якісних публічних послуг громадянам місцевими органами самоврядування з акцентом на метрополійні території;

- зміцнення суспільного запиту на ефективне демократичне врядування та публічне управління, що відповідають європейським стандартам та кращим практикам.

Очікується, що в результаті реалізації реформ відбудеться вдосконалення системи місцевого самоврядування в Україні, орієнтоване на європейські стандарти та принципи доброго врядування. Це також призведе до підвищення обізнаності громадян щодо роботи системи самоврядування, спроможностей об'єднаних територіальних громад (ТГ) та можливостей кожного мешканця громади впливати на прийняття рішень. Інституційна спроможність органів місцевого самоврядування щодо різних видів і якості надання публічних послуг населенню також зростає.

До 2022 року розвиток місцевої демократії в Україні стикався з низкою проблем. Однією з ключових було те, що тривала система централізованої державної влади не сприяла самостійності регіонів. Хоча демократичні принципи були позитивно сприйняті населенням, бракувало досвіду їхньої практичної реалізації на місцевому рівні, і це бачення лише починало формуватися. Водночас, ресурсна база місцевої демократії, зокрема фінансові можливості, залишалася недостатньою. Професійний рівень кадрів місцевого управління також не відповідав сучасним завданням і викликам, а корупційні ризики вимагали постійного моніторингу.

Під час війни виклики місцевого самоврядування набули зовсім іншого масштабу та характеру. Основним завданням стало забезпечення стійкості та життєздатності територіальних громад на тлі зруйнованої інфраструктури. Додатково виникла потреба в релокації підприємств і пошуку шляхів для наповнення місцевих бюджетів. Особливу увагу довелося приділити створенню умов для соціалізації внутрішньо переміщених осіб, які опинилися в нових громадах через бойові дії.

У пункті 3 Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022 [2] зазначається, що через введення воєнного стану в країні на період його дії можуть тимчасово обмежуватися

конституційні права і свободи людини, закріплені в статтях 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України. Крім того, можуть бути встановлені тимчасові обмеження прав та законних інтересів юридичних осіб, необхідні для реалізації заходів правового режиму воєнного стану, відповідно до частини 1 статті 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану». Серед цих обмежень є й права, передбачені статтями 38 і 39 Конституції, що стосуються участі в управлінні державними справами, проведення всеукраїнських і місцевих референдумів, а також права вільно обирати та бути обраними до органів державної влади і місцевого самоврядування, а також на мирні зібрання і демонстрації.

Зазначимо, що під час воєнного стану механізми місцевої демократії не функціонують. Зокрема, місцеві вибори не проводяться, оскільки на них накладено пряму заборону відповідно до частини 1 статті 19 Закону «Про правовий режим воєнного стану». Щоб відновити процес виборів до органів місцевого самоврядування, Верховна Рада України повинна ухвалити рішення про їх призначення не пізніше ніж у 90-денний термін після припинення або скасування воєнного стану, якщо чергові чи позачергові вибори планувалося провести в період дії воєнного стану [9].

В Україні законодавство забезпечує правову базу для реалізації різних інструментів місцевої демократії, серед яких звернення громадян, електронні петиції, збори, загальні збори, дорадчі органи, органи контролю та моніторингу, бюджети участі, а також ініціативи щодо самоорганізації населення. Ці механізми сприяють активному залученню громадян до управління місцевими справами [4].

Найбільш ефективними механізмами місцевої демократії в умовах війни стали громадські слухання та електронні петиції. Їх формат дозволяє забезпечити необхідний кворум і безпеку учасників завдяки дистанційному проведенню за допомогою електронних комунікаційних засобів. Проте для правового обґрунтування дистанційного проведення громадських слухань важливо закріпити цю можливість у статуті ТГ. Щодо електронних петицій, їх подання в умовах війни не має обмежень, але багато сайтів ТГ зупинили свою роботу або

стикаються з проблемами технічного обслуговування і обмеженнями доступу до Інтернету [9].

Бюджет участі виступає важливим і ефективним елементом демократії в Україні, оскільки він залучає громадян до процесу розподілу коштів місцевого бюджету через подання проєктів, які спрямовані на поліпшення життя у їхній громаді, а також шляхом голосування за ці ініціативи. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» також регламентує проведення громадських слухань у територіальних громадах, що створює можливість для зустрічей з представниками відповідних рад та посадовими особами місцевого самоврядування, де члени громади можуть висловити свої думки, задати питання та внести пропозиції з актуальних питань місцевого значення.

Громадська рада, як один із дієвих інститутів місцевої демократії, є тимчасовим консультативним органом, що діє при виконавчих органах влади. Її основною метою є стимулювання участі громадян у процесах формування та реалізації політики на національному та регіональному рівнях.

Проте механізм реалізації цих інститутів стикається з певними труднощами, зокрема через брак місцевих регуляторних заходів, які є необхідними для встановлення порядку використання інструментів місцевої демократії, їх розвитку та активізації на основі законодавчих норм. Це створює значні бар'єри для функціонування місцевої демократії. Стратегія євроінтеграції вимагає від української науки адаптації дослідницьких стандартів відповідно до концепції місцевої демократії для формування політичних рішень. Методологічна база цих досліджень повинна слугувати головним інструментом для збору та аналізу кількісних і перевірених якісних даних, а також тематичного дослідження взаємодії соціально-політичних акторів на регіональному рівні, включаючи державні органи, місцеве самоврядування, громадянське суспільство та групи інтересів [4].

Отже, у зв'язку з війною місцеве самоврядування в Україні зіткнулося з новими, більш складними завданнями порівняно з довоєнним періодом, і в багатьох випадках демонструвало здатність ефективно вирішувати проблемні

питання. З огляду на це, для розвитку місцевої демократії важливо продовжувати реформи децентралізації, поглиблюючи їх та адаптуючи до нових умов. Необхідно забезпечити повну відповідність функціонування місцевого самоврядування європейським стандартам прозорості, підзвітності та відповідальності. Особливу увагу слід приділити розробці стратегій розвитку громад, враховуючи їх післявоєнний стан та пріоритетні завдання. Крім того, важливо налагодити ефективну співпрацю з муніципалітетами ЄС для спільної реалізації проєктів, спрямованих на вирішення локальних проблем і підвищення рівня життя населення. Тому, перспективним є подальше дослідження перспектив впровадження у життя громад європейських стандартів місцевої демократії з урахуванням воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. *Місьцеве і регіональне самоврядування в Україні*. 1995. № 1–2. С. 13–15
2. Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення: 27.09.2024).
3. Кантор Н.Ю. Роль Європейської хартії місцевого самоврядування як стандарту локальної демократії: українські реалії та перспективи. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. Конституційне право; муніципальне право*. 2023. Том 34 (73) № 6. С.12-19.
4. Козирь Д.В. Конституційно-доктринальні засади локальної демократії. *Juris Europensis Scientia*. 2023. №6. С. 13-17.
5. Колпаков В.К., Ковбас І.В., Крайній П.І. Європейські принципи місцевого самоврядування та проблеми їх законодавчого закріплення в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. №60. С.113-118.
6. Марчук В.В., Мельничук В.І. Стан інтеграції європейського досвіду у функціонування системи місцевого самоврядування України. *Регіональні студії*. 2022. №31. С. 34-39.

7. Панкратова В. О. Локальна демократія: теоретико-правова характеристика. *Проблеми публічного та приватного права*. 2021. С. 38-65.

8. Рубан Д. Розвиток місцевої демократії в системі реформування публічного управління. *Розвиток місцевої демократії в системі реформування публічного управління. Вісник економіки*. 2023. №1. С. 153-165.

9. Руденко М.В. Окремі питання функціонування місцевого самоврядування в Україні під час воєнного стану. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2023. №2 (46). С. 226-236.

10. Фоміна С. В. Локальні форми прямої демократії в європейських країнах. *Право і суспільство*. 2022. №5. С.22-27.

УДК 316.334.55

Олексій Саприга

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

В статті досліджено актуальну ситуацію зі станом соціальної інфраструктури на місцевому рівні на прикладі Вінницької міської Ради. Розглянуто проблеми та виклики упродовж здійснення заходів із розвитку інфраструктури на місцевому рівні.

Ключові слова: *інфраструктура, розвиток, проблеми, Вінницька міська Рада, публічне управління.*

Постановка проблеми та її зв'язок з актуальними теоретичними або практичними завданнями. Соціальна інфраструктура є невід'ємною складовою ефективного функціонування суспільства та сталого розвитку територій. Її роль у соціально-економічному розвитку є фундаментальною, оскільки вона впливає на рівень добробуту громадян та інтеграцію різних соціальних груп у суспільне життя. Особливо важливим є розвиток соціальної інфраструктури на місцевому

рівні, оскільки він забезпечує більш точне реагування на потреби конкретних громад та підвищує ефективність управління ресурсами.

Розвиток соціальної інфраструктури сприяє підвищенню ефективності публічного управління. Місцева влада має змогу оперативно реагувати на проблеми громади та залучати до їх вирішення громадські ініціативи та бізнес-сектор. Крім того, забезпечення рівного доступу до соціальних послуг допомагає подолати соціально-економічні відмінності між урбанізованими та сільськими територіями.

Наявність розвиненої інфраструктури сприяє формуванню соціальної згуртованості та підвищенню рівня безпеки. Громадські простори, культурні та спортивні об'єкти створюють середовище для інтеграції різних соціальних груп і зміцнення соціальних зв'язків, що, у свою чергу, знижує ризики соціальної напруги та конфліктів.

Розвиток соціальної інфраструктури на місцевому рівні є ключовим чинником сталого розвитку територій та підвищення якості життя населення. Вона сприяє вирівнюванню соціально-економічних умов та зміцнює соціальну згуртованість. Ефективне управління інфраструктурними проєктами на місцевому рівні забезпечує адресність послуг, прозоре використання ресурсів та сприяє формуванню сталого і безпечного середовища для громадян. Отже, дослідження проблем соціальної інфраструктури сприятиме її розвитку та задоволенню потреб населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток соціальної інфраструктури є важливою та актуальною темою для наукових досліджень. Саме тому велика кількість науковців досліджує дану тематику. Принципи, особливості та складові соціальної інфраструктури висвітлюють такі українські дослідники, як Кінаш І., Пігуль Л., Беневська Л., Шпак Л., Бутко М., Кобилін П., Рябоконт В., Та Богуш Л. Окрім цього, можна виділити праці таких іноземних дослідників, як Latham A., Grum B., Layton J. та Klinenberg E.

Проблеми та виклики, що стоять на заваді розвитку соціальної інфраструктури, також активно розглядаються дослідниками. Зокрема, такі

українські вчені, як Новікова О., Бульба В.Ю., Козлова Л. та Панухник О. Серед іноземних науковців визначними роботами цього наукового напрямку є праці Kubarí A., Sharp J. та FAMILONI K.

Метою даного дослідження є охарактеризувати стан та проблеми соціальної інфраструктури на місцевому рівні на прикладі Вінницької МТГ.

Виклад основного матеріалу. Розвиток соціальної інфраструктури є однією із найважливіших галузей діяльності місцевої влади. Соціальна інфраструктура є важливим елементом будь-якої території, оскільки вона безпосередньо впливає на якість життя людей [4]. Розвиток соціальної інфраструктури – це інвестиція в майбутнє, яка сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіонів та створенню більш справедливого та процвітаючого суспільства.

Соціальна інфраструктура на місцевому рівні – це сукупність матеріальних і нематеріальних ресурсів, які забезпечують задоволення соціальних потреб населення на території адміністративно-територіальної одиниці. Вона включає в себе об'єкти та заклади, що надають соціальні послуги, та інституційні механізми їхнього функціонування. Основними компонентами соціальної інфраструктури на місцевому рівні є об'єкти соціального призначення: освітні заклади, заклади охорони здоров'я, культурні заклади, спортивні споруди, соціальні служби, житлово-комунальне господарство, транспортна інфраструктура. Також важливими є інституційні механізми, такі як органи місцевого самоврядування, громадські організації та бізнес-структури.

Соціальна інфраструктура виконує ряд важливих функцій: забезпечення соціального захисту населення, створення умов для розвитку людського потенціалу, підвищення якості життя, зменшення соціальної нерівності, сприяння соціально-економічному розвитку територій. Розвиток соціальної інфраструктури на місцевому рівні має значний вплив на добробут населення, підвищує привабливість території для інвестицій та міграції, зміцнює громадські зв'язки і створює умови для сталого розвитку [1].

Аби охарактеризувати стан розвитку соціальної інфраструктури, необхідно навести загальні дані про територіальну громаду, вказати структурні підрозділи

місцевого самоврядування, що опікуються розвитком досліджуваної галузі, а також оцінити показники, що говорять про темпи розвитку соціальної інфраструктури у Вінницькій територіальній громаді. На основі отриманих даних можна визначити проблеми розвитку інфраструктури на місцевому рівні.

Вінницька МТГ розташована у Вінницькій області, в муніципалітеті міста Вінниці та Вінницькому районі. Муніципалітет міста Вінниці складається з міста Вінниці - адміністративного центру міської громади, селища міського типу Десна та 7 сільських населених пунктів, до складу яких входять 3 старостинських округи, а саме:

- Вінницько-Хутірського старостинського округу з центром в с. Вінницькі Хутори, який об'єднує території сіл Вінницькі Хутори, Писарівка та Щітки;
- Стадницького старостинського округу з центром в с. Стадниця, який об'єднує території сіл Стадниця, Великі Крушлинці, Малі Крушлинці та Гавришівка;
- Десянянського старостинського округу з центром в смт Десна [7].

Представницьким органом Вінницької громади є Вінницька міська рада, яка від її імені та в її інтересах здійснює функції і повноваження місцевого самоврядування. Площа Вінницької ОТГ становить 255,45 км², з яких 1 884,9 га - ліси, 10 944,7 га - сільськогосподарські землі, з яких 9 243,2 га - рілля.

Важливим показником, що характеризує стан громади, є кількість населення. Станом на 1 жовтня 2023 року. У Вінниці було зареєстровано 357 100 мешканців, з яких 338 900 - міські жителі (міста Вінниці та селища Десна) та 18 200 - сільські жителі. Гендерний дисбаланс у міському суспільстві зростає: станом на 1 жовтня 2023р. 195,9 тис. осіб (54,9%) становили жінки та 161,2 тис. осіб (45,1%) - чоловіки. Вікова структура населення: 210,0 тис. осіб (58,8%) - особи працездатного віку, 86,9 тис. осіб (24,3%) - пенсіонери (у віці 60 років і старше) та 60,2 тис. осіб (16,9%) - діти та молодь у віці до 18 років.

Кількість пенсіонерів усіх категорій станом на 1 жовтня 2023 року (за даними Головного управління Пенсійного фонду України у Вінницькій області). 93 400 пенсіонерів, які проживають у муніципалітеті (26% від загальної кількості

населення муніципалітету), 27 500 осіб з інвалідністю та 850 осіб, які брали участь у бойових діях. Це показує, що більш ніж чверть населення громади потребує соціального захисту. Станом на 1 жовтня 2023 року в єдиному муніципальному реєстрі осіб, які мають право на додаткові пільги, виплати та послуги за рахунок коштів міського бюджету, у Вінниці перебувало 11 400 осіб, з них 490 ветеранів та понад 1 000 осіб з інвалідністю внаслідок війни або прирівняною до неї. Структуру населення за потребою соціального захисту наведено на рисунку 1.

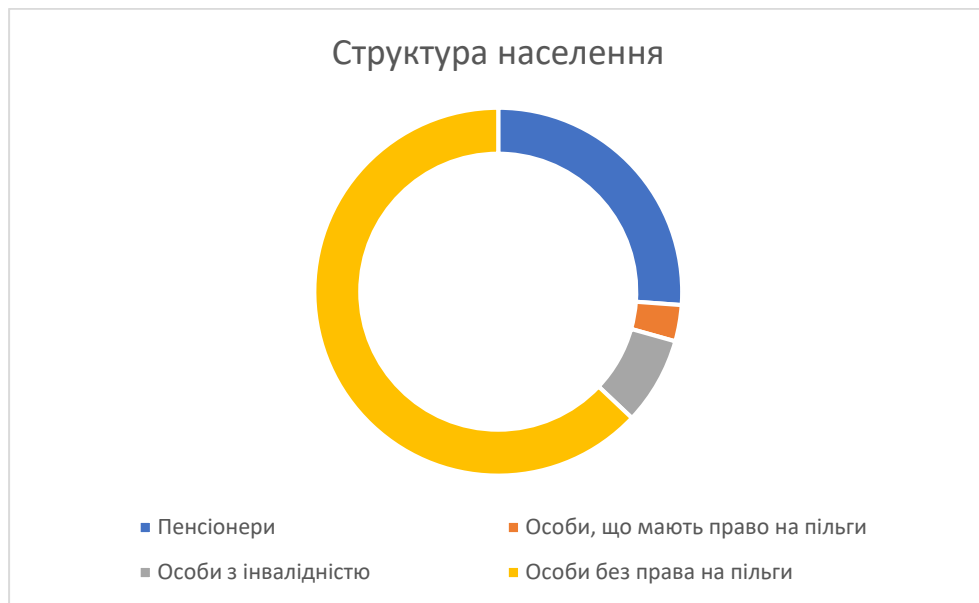

Рисунок 1 – Структура населення Вінницької МТГ за потребою соціального захисту

Як видно з рисунку 1, велика частина населення Вінницької міської територіальної громади потребує соціального захисту, а саме вразливі категорії складають 37,05% населення громади. Окрім того, станом на початок жовтня 2023 року 46 600 осіб виїхали з територій, на яких тривають бойові дії або які тимчасово перебувають в окупації російською федерацією. Тому розвиток соціальної інфраструктури та соціальна політика є дуже актуальним питанням для місцевого самоврядування [5].

У промисловому секторі працюють понад 200 великих і середніх підприємств, а в аграрному - 13 сільськогосподарських підприємств, 22

фермерських господарства та близько 9 500 індивідуальних сільськогосподарських угідь.

Загальна соціальна інфраструктура, що перебуває в підпорядкуванні Вінницької міської ради, складає 56 комунальних підприємств, з яких 13 є некомерційними. Загальна кількість працівників цих підприємств становить приблизно 8,5 тис. осіб. Основні напрями діяльності підприємств включають надання послуг загальноекономічного інтересу, таких як водо- та теплопостачання, управління житловими будинками, утилізація побутових відходів, а також медичні послуги та громадський транспорт.

В умовах сучасної економічної ситуації переважна більшість підприємств комунальної форми власності стикаються із збитковістю та потребують постійної фінансової підтримки з боку місцевої влади. Наразі 11 комунальних підприємств перебувають у стані припинення. Це свідчить про потребу у глибоких структурних змінах для підвищення ефективності їх роботи.

Серед 48 підприємств, що фактично ведуть діяльність, 30 підприємств (62,5%) отримали прибуток загальною сумою 77,4 млн грн, 15 підприємств зазнали збитків у розмірі 150,6 млн грн. Також, 3 підприємства продемонстрували нульовий фінансовий результат. Таким чином, підприємства соціальної інфраструктури громади в загальному є збитковими для місцевого бюджету.

З метою запобігання збитковості комунальних підприємств та забезпечення стабільного надання послуг, виконавчі органи Вінницької міської ради проводять роботу з коригування тарифів на комунальні, транспортні, медичні та інші послуги відповідно до рівня економічно обґрунтованих витрат. Така політика спрямована на зменшення залежності підприємств від фінансової підтримки з боку бюджету та підвищення їх фінансової самостійності [2].

На основі отриманих даних можна виокремити проблеми розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні. Повномасштабна війна, викликані нею соціально-економічні обставини та загальна криза тягнуть за собою такі виклики, як:

- Відсутність можливості планування соціальної політики на довгий строк.
- Неможливість швидкого відновлення економіки після глибокої рецесії 2022 року.
- Дефіцит робочої сили на підприємствах громади через демографічні проблеми.
- Зменшення доходів бюджету громади.
- Перебої енергопостачання у громаді внаслідок атак на енергетичну інфраструктуру.
- Зношеність об'єктів критичної інфраструктури, що потребує постійного оновлення та модернізації [6].

З іншого боку, наявний соціально економічний стан в Україні та світі відкриває можливості для покращення соціальної ситуації та розвитку соціальної інфраструктури. Перспективи та можливості для інфраструктури на місцевому рівні наведені на рисунку 2.

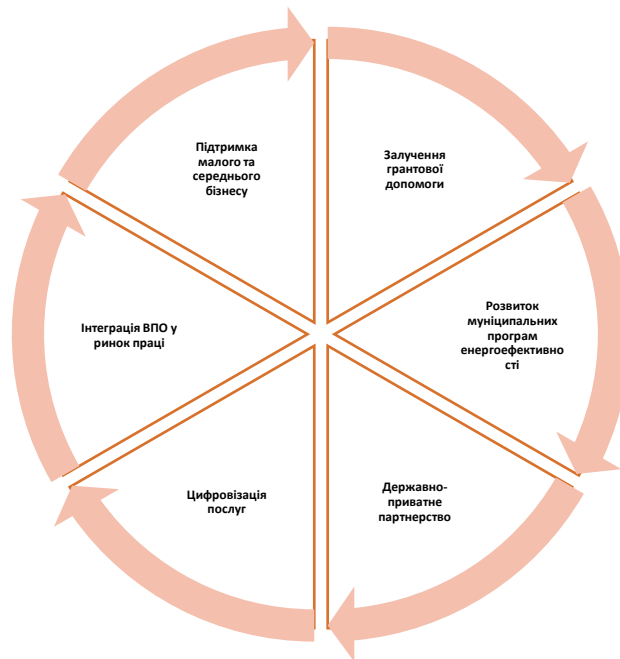

Рисунок 2 – Перспективи і можливості для розвитку соціальної інфраструктури

Зважаючи на перелік можливостей для розвитку соціальної інфраструктури на місцевому рівні, можна зробити висновок, що саме локальні програми розвитку та міжнародна допомога стають джерелами розвитку всіх сфер життєдіяльності, зокрема і соціальної інфраструктури Вінницької МТГ.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Розвиток соціальної інфраструктури є важливим чинником підвищення якості життя населення та конкурентоспроможності територіальних громад. Вінницька міська територіальна громада, як і інші громади України, стикається з численними викликами, зокрема з дефіцитом фінансових та людських ресурсів, неможливістю довгострокового планування в умовах воєнних ризиків, зношеністю інфраструктури та перебоями в енергопостачанні. Водночас актуальна економічна ситуація відкриває можливості для розвитку завдяки залученню міжнародної допомоги, впровадженню програм енергоефективності, цифровізації послуг та державно-приватного партнерства.

Отже, ефективне управління соціальною інфраструктурою вимагає адаптації до сучасних умов, зокрема шляхом реалізації локальних програм розвитку, коригування тарифної політики та залучення зовнішніх інвестицій [3]. Скоординована діяльність місцевої влади, громадського сектору та бізнесу дозволить створити умови для сталого розвитку соціальної інфраструктури та підвищити рівень добробуту мешканців громади.

Список використаних джерел:

1. Беновська Л. Соціальна інфраструктура територіальних громад: інтереси стейкхолдерів. *Галицький економічний вісник*, 2021, 69.2: 14-23. URL: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/35295> (Дата звернення: 06.10.2024);

2. Волощенко В. Управління соціально-економічним розвитком територіальних громад в умовах повоєнного відновлення. 2023. URL: <http://ir.polissiauniver.edu.ua/handle/123456789/15751>. (Дата звернення: 28.09.2024);

3. Ковальчук І. Актуалізація потреби управління інфраструктурним розвитком об'єднаних територіальних громад. 2021. URL:

<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/43310/1/%D0%9A%D0%9E%D0%92%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%A7%D0%A3%D0%9A.pdf> (Дата звернення: 24.09.2024);

4. Монастирський Г. Гармонізація соціальних та економічних складових розвитку інфраструктури територіальних громад. 2023. URL: <https://eir.nuos.edu.ua/bitstreams/78ccab2c-1e6f-471a-918c-ed456eae54ce/download> (Дата звернення: 02.10.2024);

5. Недбалюк О. Системний підхід до формування сучасної інфраструктури управління розвитком територіальних громад. 2020. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/123456789/12965> (Дата звернення: 30.09.2024);

6. Помаза-Пономаренко А. Особливості управління й експлуатації об'єктів критичної інфраструктури в контексті. 2024. URL: <https://salو.li/9515B86> (Дата звернення: 20.09.2024);

7. Програма економічного і соціального розвитку Вінницької міської територіальної громади на 2024 рік. URL: <https://salو.li/8B484fc> (Дата звернення: 12.10.2024).

УДК 351:334

Володимир Шаловінський

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ТА АДМІНІСТРУВАННІ: РЕАЛІЇ СЬОГОДЕННЯ

В статті досліджено роль штучного інтелекту в публічному управлінні та адмініструванні. Дане дослідження може стати поштовхом для подальшого вивчення впливу факторів таких сучасних технологій, як штучний інтелект, а також переваги використання їх у всіх сферах людської діяльності, зокрема в публічному управлінні та адмініструванні. Подальший розвиток штучного

інтелекту може бути дуже корисним в підборі висококваліфікованих кадрів, прозорості взаємовідносин між урядовими системами та суспільством, комунікації громадськості з органами державної влади. Однак відкритим залишається питання імплементації технологій штучного інтелекту в усіх сферах діяльності людини та подальшого нормативно-правового регулювання в кожній з них.

Ключові слова: *штучний інтелект, публічне управління та адміністрування, органи державної влади, управлінська діяльність, суспільство*

Сучасні технології штучного інтелекту (далі - ШІ) в сфері публічного управління та адміністрування привертають дедалі більше уваги стосовно потенційних переваг, які вони можуть надати в покращенні діяльності уряду [6]. Активне впровадження цифрових технологій ШІ в сфері державного управління може значно покращити якість та швидкість надання адміністративних послуг в усіх сферах людської діяльності, а також виключити «людський фактор» [3] з процесів забезпечення захисту інформації, що залишає лише певні допоміжні функції моніторингу і корекції. Однак перетворення технологічних можливостей у конкретні суспільні цінності для установ сфери публічного управління все ще обмежені. Деякі автори [6] зазначають, що очікування від сучасних технологій ШІ стосуються використання високо інтелектуальних машин, які зможуть взяти на себе принаймні частину людських завдань та виконувати їх максимально швидко, ефективно і результативно [11] та створювати таким чином суспільну цінність [12]. Варто зазначити, що активне використання цифрових технологій ШІ у різних формах політичної участі громадян може автоматизувати ряд процесів починаючи від створення електронних звернень та петицій і закінчуючи повноцінними виборами та референдумами.

На думку окремих авторів [10], ШІ продовжує активно розвиватися, а його застосування в публічному секторі набуває більших можливостей. За таких умов не варто виключати зміни підходів до управління суспільством [10], що може в майбутньому призвести певною мірою до зміни статусу людини в цьому суспільстві [6]. Звідси виникає необхідність забезпечення поваги основних прав

та свобод громадянина [6], тобто є потреба в етичності застосування ШІ та попередження неправомірного використання персональних даних [5]. Етичні питання, прозорість і відповідальність, питання безпеки та конфіденційності даних, безперечно, є актуальними й потребують уваги в процесі впровадження ШІ в громадськість [10]. Крім того, застосування сучасних технологій ШІ в сфері безпеки й оборони можуть забезпечити ряд переваг, особливо в умовах ведення бойових дій.

Метою даної роботи є вивчення переваг імплементації сучасних технологій штучного інтелекту в сфері публічного управління та адміністрування.

ШІ відіграє дедалі важливішу роль у публічному управлінні та адмініструванні, сприяючи підвищенню ефективності, прозорості та якості послуг, які надають державні установи. Його застосування може охоплювати різні аспекти, що відображені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні аспекти застосування штучного інтелекту у сфері публічного управління та адміністрування

Аспекти застосування ШІ	Можливості використання та впливу ШІ
Автоматизація рутинних процесів	ШІ може допомогти державним службовцям автоматизувати рутинні адміністративні завдання, такі як обробка документів, управління заявками, моніторинг даних тощо. Це дозволяє зменшити людську помилку, прискорити процеси та звільнити персонал для виконання складніших завдань.
Аналіз даних і прийняття рішень	ШІ може аналізувати великі обсяги інформації, включно з економічними, соціальними та екологічними даними, щоб допомогти державним установам приймати обґрунтовані рішення. Це може бути корисним, наприклад, для прогнозування тенденцій або виявлення проблемних зон у певних сферах політики.
Покращення обслуговування громадян	Використання чат-ботів та віртуальних асистентів на базі ШІ може підвищити якість взаємодії громадян з державними установами. Такі системи можуть надавати відповіді на часті запитання, допомагати з навігацією через урядові веб-сайти та обробляти запити в режимі реального часу.
Прозорість та підзвітність	ШІ може допомогти виявляти та запобігати корупції або зловживанням у державному секторі шляхом аналізу фінансових даних та транзакцій на предмет аномалій або підозрілих дій.
Планування та управління ресурсами	За допомогою ШІ урядові структури можуть ефективніше керувати інфраструктурними проектами, соціальними програмами та іншими важливими ініціативами, оптимізуючи використання ресурсів.

Так, ефективність та результативність публічного управління та адміністрування визначається саме дієвістю управлінських рішень, ухвалених органами державної влади [4]. В такому разі технології ШІ можуть виявляти тенденції до прогнозувати подій, які сприятимуть більш точному та ефективному плануванню [6]. Наприклад, використання окремих таких алгоритмів може допомогти виявити шахрайство та корупцію в системах соціального забезпечення [8, 1, 7, 2].

ШІ та його технології відкривають нові горизонти в епоху цифровізації та починають активно використовуватись як у цивільній, так і військовій сферах. Так, впровадження технологій ШІ у військовому управлінні має великий сенс і вже активно розвивається в багатьох країнах. ШІ може суттєво підвищити ефективність військових операцій, покращити планування та управління ресурсами, а також підвищити безпеку, що є критично важливим аспектом під час дії воєнного стану. Основні напрямки, де ШІ може бути корисним у військовому управлінні наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Основні напрямки застосування штучного інтелекту у сфері військового управління

Напрямки застосування ШІ	Можливості використання та впливу ШІ
Швидкість прийняття рішень	В умовах ведення війни вникає необхідність прийняття рішень миттєво, оскільки ситуація може змінюватися дуже швидко. ШІ може допомогти обробляти величезні масиви даних і надавати командуванню чіткіші та оперативніші аналітичні звіти. Це особливо важливо для координації дій на полі бою, прогнозування атак або планування оборонних заходів.
Аналіз розвідувальних даних	ШІ може аналізувати дані, отримані за допомогою безпілотних авіаційних систем, супутників, камер спостереження та інших джерел, швидше й точніше за людину. Це дозволяє швидше виявляти вороже угруповання, переміщення техніки чи потенційні загрози. В умовах війни така швидкість обробки інформації може стати критичною для успішного ведення бойових дій.
Координація та логістика	Під час війни забезпечення ефективної логістики стає надзвичайно важливим, оскільки від цього залежить постачання зброї, медикаментів і ресурсів на передову. ШІ може допомагати оптимізувати маршрути постачання, швидше реагувати на потреби армії та уникати вузьких місць у логістичних ланцюгах.
Підвищення безпеки	ШІ може бути залучений до системи кібербезпеки, що дозволяє захищати критичні військові та державні інфраструктури від

	кібератак, особливо в умовах війни, коли такі атаки можуть бути частиною тактики ворога. ШІ здатний виявляти загрози у реальному часі та автоматично реагувати на них.
Автономні системи та дрони	У воєнному стані, особливо при інтенсивних бойових діях, використання автономних систем на основі ШІ, таких як бойові дрони або роботи, може знизити ризик для життя військовослужбовців. Дрони з ШІ можуть здійснювати розвідку, патрулювання або навіть брати участь у бойових діях без втручання людини.

Продовження таблиці 2

Мінімізація людських втрат	Автоматизація певних процесів зменшує ризик для життя солдатів і персоналу. Наприклад, використання ШІ для розмінування територій або керування військовими об'єктами дозволяє зберегти людські ресурси та знизити втрати.
Гуманітарні аспекти	ШІ також може бути корисним для координації гуманітарної допомоги, евакуації цивільних осіб, моніторингу порушень прав людини та підтримки громадянського населення в умовах воєнного стану. Це сприятиме не лише успішному веденню бойових дій, але й підтримці порядку та безпеки серед цивільних.

З таблиці видно, що в сфері військового управління технології ШІ можуть забезпечити низку переваг, що є надзвичайно актуальним в реаліях сьогодення. Виклики впровадження ШІ в умовах ведення війни знайшли відображення в таблиці 3.

Таблиця 3 - Основні напрямки застосування штучного інтелекту в умовах ведення війни

Напрямки застосування ШІ	Можливості використання та впливу ШІ
Час і ресурси	В умовах воєнного стану можуть виникати труднощі з швидким впровадженням нових технологій через обмежені ресурси та термінові потреби на фронті.
Кібербезпека	Під час війни використання ШІ вимагає високого рівня кіберзахисту, оскільки ворог може намагатися зламати системи або використовувати слабкі місця у програмному забезпеченні.
Етичні питання	Використання автономних бойових систем може спричинити етичні дискусії щодо відповідальності за дії таких систем на полі бою. Важливо мати чіткі правила і регуляції щодо застосування ШІ в бойових умовах.

Говорячи про сучасні технології ШІ загалом, варто підкреслити, що такі можуть не тільки полегшити роботу, але й змінити її характер, даючи при цьому можливості працівникам зосередитися на творчих та стратегічних завданнях. При цьому багато адміністративних посад будуть модифіковані: співробітники

більше фокусуватимуться на контролі, управлінні процесами, прийнятті рішень та спілкуванні з людьми, а рутинні операції передадуться ІІІ. Однак як поставиться населення до таких змін невідомо, оскільки подібних соціальних опитувань не було проведено. Тому було прийнято рішення задати цілком логічний ряд питань самому ІІІ за допомогою ChatGPT. Світовий рівень готовності населення до автоматизації професійних процесів за допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту наведено на рисунку 1.

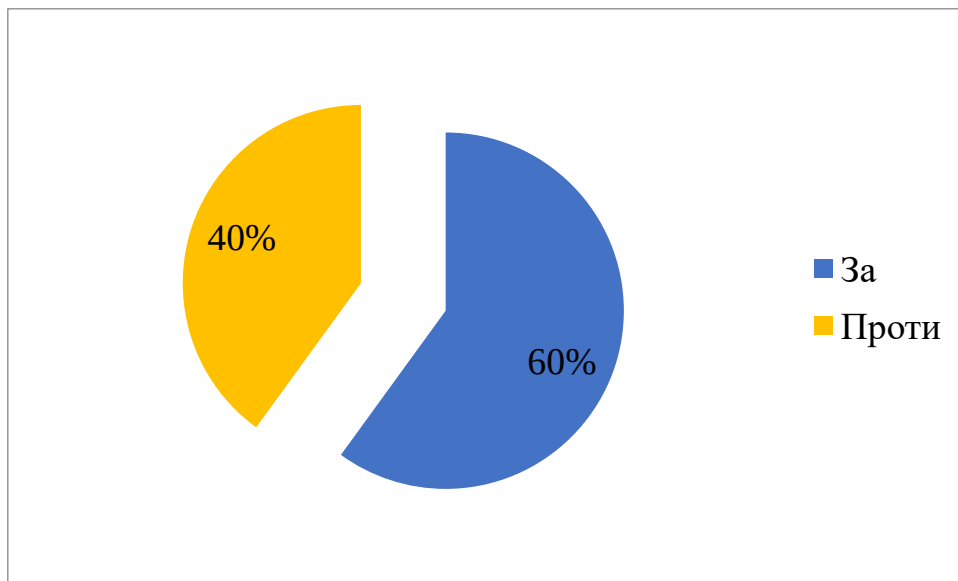

Рисунок 1 - Світовий рівень готовності населення до автоматизації професійних процесів за допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту, %

З рисунка видно, що на думку ІІІ більша половина працівників готові автоматизувати рутинні завдання, щоб підвищити ефективність своєї роботи. Однак, як зауважує сам ІІІ, це залежить від країни, галузі та рівня обізнаності про технології. У високотехнологічних країнах та серед молодшого населення цей відсоток може бути вищим, а у галузях, де потрібна фізична або креативна праця, населення може бути менш схильним до впровадження автоматизації. Підтримка автоматизації за допомогою ІІІ може залежати від вікових категорій населення. Це наступне питання, яке вирішив ІІІ за допомогою ChatGPT. Вікові категорії готовності населення до автоматизації професійних процесів за

допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту знайшли відображення на рисунку 2.

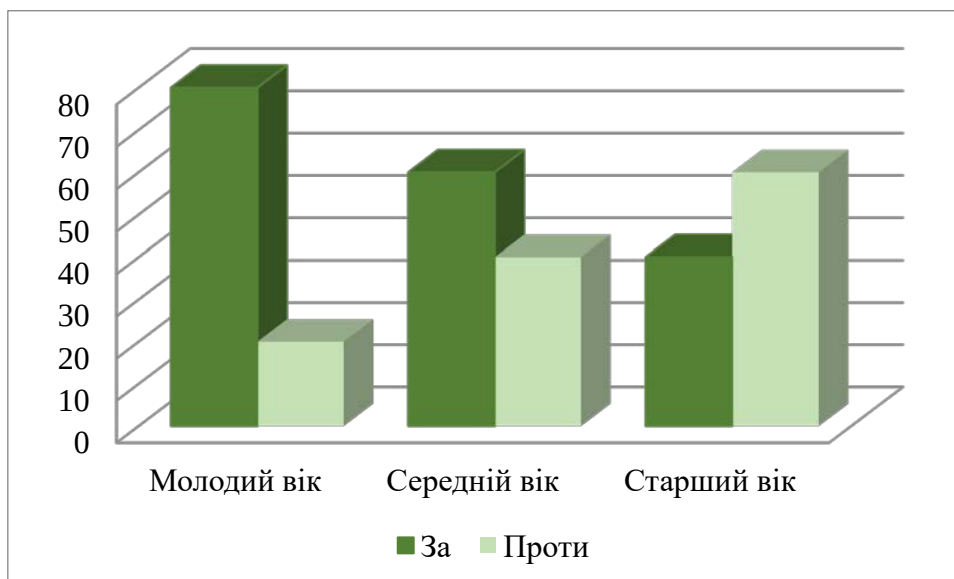

Рисунок 2 – Вікові категорії готовності населення до автоматизації професійних процесів за допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту, %

З рисунка видно, що % готовності населення до автоматизації та використання ШІ з віком пропорційно зменшується. Молоде населення (18-34 роки) зазвичай краще орієнтуються в новітніх технологіях, тому вони позитивніше ставляться до їхнього впровадження у професійну діяльність. Тому 80% молодих працівників готові до автоматизації рутинних процесів, особливо в галузях, де це підвищує продуктивність та зменшує робоче навантаження. Населення середнього віку (35-54 роки) в цілому також виявляють позитивне ставлення до автоматизації, але в дещо меншому обсязі, ніж молодь. Тому 60% готові використовувати ШІ для автоматизації роботи, однак багато з них стурбовані питаннями безпеки даних, етики та можливого скорочення робочих місць. У групі старшого віку (≥ 55 років) підтримка автоматизації та впровадження ШІ є найнижчою. Лише 40% населення віком понад 55 років виявляють готовність до автоматизації робочих процесів. Це може бути пов'язано з меншою технологічною обізнаністю та звичкою до традиційних

методів праці. Вони також можуть бути більше стурбовані тим, що автоматизація призведе до втрати роботи.

Отже, загалом, чим молодша вікова категорія, тим більш позитивно вона ставиться до впровадження ІІ та автоматизації робочих процесів, тоді як населення старшого віку частіше виявляють обережність та певні побоювання щодо змін. Такі тенденції можуть свідчити про поступове зростання довіри до технологій ІІ, однак все ще є занепокоєння щодо можливих ризиків, як-от втрати робочих місць або недостатній контроль за рішеннями ІІ.

Як вже було сказано вище, населення старшого віку не спішить підтримувати автоматизацію та впровадження технологій ІІ в професійну діяльність, що, зокрема, пов'язано з можливим скороченням робочих місць. Тому третім питанням, яке було задано ІІ за допомогою ChatGPT, стало саме питання збереження кількості робочих місць. Тенденції збереження кількості робочих місць за допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту зображені на рисунку 3.

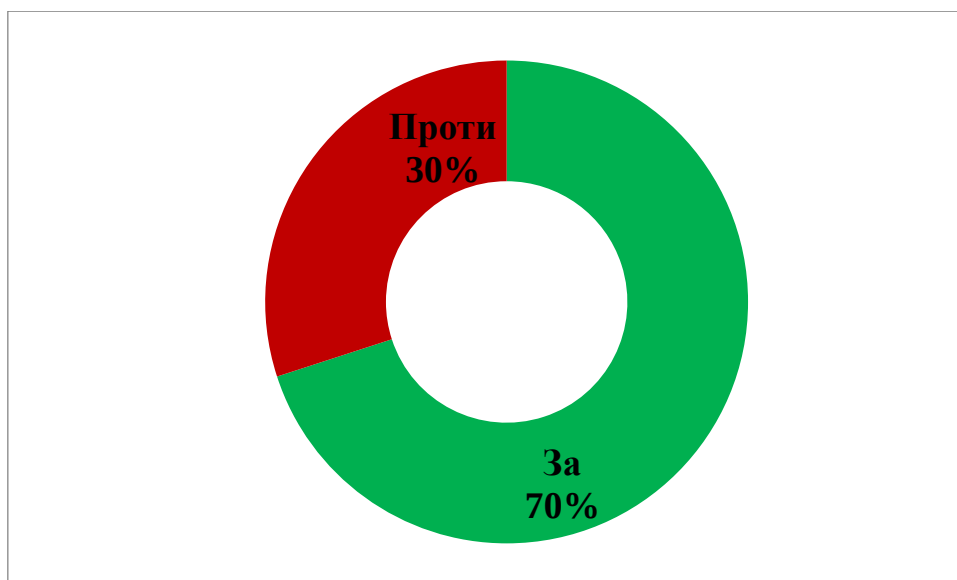

Рисунок 3 - Тенденції збереження кількості робочих місць за допомогою сучасних технологій на думку штучного інтелекту, %

Як було раніше сказано, ІІ значно полегшить роботу працівників у сфері управління та адміністрування так само, як і в будь-якій іншій. Однак, на думку

ШІ близько 30% робочих місць з впровадженням таких технологій в усі сфери діяльності можуть скоротити. Це пояснюється тим, що хоча ШІ здатний автоматизувати рутинні та стандартні завдання (обробка документів, базові рішення, аналітика), він не може повністю замінити людський фактор у завданнях, які вимагають творчості, емоційного інтелекту, стратегічного мислення та прийняття складних рішень. У зв'язку з цим застосування технологій ШІ в соціально-економічній та управлінських сферах діяльності повинно бути зваженим і контрольованим громадськістю та органами державної влади [10].

З одного боку, ШІ може підвищити ефективність публічного управління та адміністрування, сприяти швидкому та точному аналізу значного обсягу інформації, покращити взаємодію влади з громадянами та забезпечити для них персоналізовані послуги. Це може сприяти більш ефективному використанню ресурсів, забезпеченню громадської безпеки, оптимізації управлінських рішень у сферах охорони здоров'я, освіти і науки та інших галузях людської діяльності. З іншого боку, використання ШІ також пов'язане з низкою ризиків, які необхідно враховувати. Деякі автори [9] зазначають, що станом на сьогоднішні переваги використання ШІ існує значно більше, ніж недоліків. Це стало наступним, над чим попрацював ШІ за допомогою ChatGPT. До переваг впровадження технологій ШІ в повсякденну людську діяльність належать:

- ♦ Автоматизація рутинних завдань – завдання, такі як обробка документів, сортування даних, планування зустрічей або відповідь на прості запити, можуть бути автоматизовані, що дозволить працівникам зосередитися на більш складних і важливих аспектах роботи. Це може зменшити їх робоче навантаження на 30-50% залежно від посади.

- ♦ Підвищення ефективності – ШІ може швидко аналізувати великі обсяги інформації, що допоможе ухвалювати рішення швидше та точніше. Це може збільшити продуктивність працівників на 20-40%, особливо в аналітичних і управлінських завданнях.

♦ Зменшення помилок – завдяки автоматизації рутинних процесів, знижується ризик людських помилок, що може покращити якість роботи і зменшити кількість часу, витраченого на виправлення помилок.

♦ Кібербезпека – ІІІ здатний виявляти та запобігати кіберзагрозам у реальному часі, що є критично важливим для захисту військових мереж, зокрема, та інфраструктури.

Загалом, ІІІ може не тільки полегшити роботу, але й змінити її характер, даючи змогу працівникам зосередитися на творчих та стратегічних завданнях. Однак ці майбутні зміни поставлять перед собою і ряд питань, які треба буде вирішити для безпечного використання сучасних технологій ІІІ в сфері публічного управління та адміністрування. До викликів впровадження технологій ІІІ в повсякденну людську діяльність належать:

♦ Етичні та правові аспекти – важливим питанням є те, як регулювати використання ІІІ у військових операціях, щоб уникнути зловживань або неконтрольованих дій, особливо у випадку бойових автономних систем.

♦ Кіберзагрози – впровадження ІІІ робить військові системи більш залежними від технологій, що може стати вразливістю перед кібератаками та кібернападами.

Таким чином, впровадження ІІІ у військовому управлінні має сенс і надає значні стратегічні переваги, але також вимагає відповідної регуляції та уваги до кібербезпеки та етичних питань. В умовах воєнного стану впровадження сучасних технологій ІІІ у військове управління має ще більший сенс. У ситуаціях, коли країна веде активні бойові дії, використання ІІІ може значно підвищити ефективність військових операцій і стратегічного планування. В умовах війни впровадження ІІІ у військове управління не тільки доцільне, але й може стати ключовим фактором для Перемоги. ІІІ здатен підвищити ефективність планування, покращити обробку інформації, зменшити людські втрати та швидше реагувати на загрози. Однак це потребує уваги до кібербезпеки, правильного використання технологій та забезпечення їх адаптації до реалій бойових дій.

Підсумовуючи вище сказане, технології ШІ – надзвичайно велике надбання в розвитку науково-технічного прогресу, що має досить багато переваг. Попри значні переваги, впровадження ШІ в публічному управлінні та адмініструванні також вимагає належної правової та етичної регуляції, щоб запобігти можливим ризикам, таким як упередженість алгоритмів або зловживання даними. Власне застосування сучасних технологій ШІ в сфері публічного управління та адміністрування стане передумовою налаштування інформаційних технологій та систем таким чином, щоб вони були максимально доступними та легкими для сприйняття.

Список використаних джерел:

1. Андріяш В.І. Штучний інтелект: перспективи використання в публічному управлінні. Матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації «Технології доброчесного використання штучного інтелекту у сфері освіти та науки» 31 липня – 10 вересня 2023 року. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2023. С. 12-14. ISBN 978-617-554-171-5.

2. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII: станом на 27 квітня 2024 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

3. Кальниш В.В., Швець А.В., Пашковський С.М., Мальцев О.В., Коваль Н.В., Луценко Л.І. Особливості формування робочого напруження у операторів безпілотних авіаційних комплексів. *Сучасні аспекти військової медицини*. 2023. 30(1). С. 20-37. URL: <https://doi.org/10.32751/2310-4910-2023-30-1-02>

4. Корнута Л.М. Штучний інтелект в публічному управлінні: перспективи впровадження. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень» (Одеса, 19 травня 2023 року) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: Видавництво «Юридика», 2023. Т. 2. С. 37-39. ISBN 978-617-8263-40-9.

5. Лютий М.О. Інтерпретація процесів взаємодії носіїв природного і штучного інтелекту в публічному управлінні та адмініструванні. *Вчені записки*

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського, серія «Державне управління», 2020. Т. 31(70). № 3. С. 145-154. URL: <https://doi.org/10.32838/TNU-2663-6468/2020.3/26>

6. Максименцева Н.О., Максименцев М.Г. Штучний інтелект у публічному управлінні: переваги цифрових технологій та загрози суверенному інформаційному простору. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 2. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2156.2024.2.7>

7. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1698-VII: станом на 10 грудня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text>

8. Смірнова Ю.О. Сутність державної антикорупційної політики України. *Політичне життя*, 2016. № 4. С. 30-33.

9. Черненко Н.І. Штучний інтелект в управлінні персоналом. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 2022. № 12. С. 76-83. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2022.11.11>

10. Яровой Т.С. Возможности та риски использования штучного интеллекта в публичном управлении. *Economic Synergy*, 2023. № 2. С. 36-47. URL: <https://doi.org/10.53920/ES-2023-2-3>

11. Schiff D.S., Schiff, K.J., Pierson P. Assessing public value failure in government adoption of artificial intelligence. *Public Administration*. 2021. April, p. 1-21. URL: <https://doi.org/10.1111/padm/12742>

12. Sun T.Q., Medaglia R. Mapping the challenges of artificial intelligence in the public sector: Evidence from public healthcare. *Government Information Quarterly*. 2019. Vol. 36. No. 2. P. 368-383. URL: <https://doi.org/10.1016/j.giq.2018.09.008>

УДК 751.351

Ольга Шевчук

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

ЗВ'ЯЗКИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ

В статті розглянуто сутність зв'язків з громадськістю в системі публічного управління. Проаналізовано основні елементи системи управління зв'язками з громадськістю. Досліджено основні етапи організації діяльності у сфері зв'язків із громадськістю. Визначено роль та основні завдання зв'язків з громадськістю в системі публічного управління України.

Ключові слова: *паблік рилейшнз, публічне управління, PR, зв'язки з громадськістю, соціальна комунікація*

Постановка проблеми. У публічному управлінні зв'язки з громадськістю (паблік рилейшнз) відіграють ключову роль серед управлінських функцій, оскільки забезпечують двосторонній зв'язок між органами влади та населенням, сприяють формуванню громадської думки і створенню позитивного образу державних інституцій. Ефективна комунікація з громадськістю вимагає усвідомлення того, що зв'язки з громадськістю є складною системою взаємодіючих компонентів і важливою частиною стратегічного менеджменту в державних органах.

Дослідження найважливіших складових цієї системи є актуальним у контексті трансформацій в інформаційному просторі, впровадження новітніх технологій комунікації та змін у соціальній структурі.

Метою написання статті є визначення теоретичних засад організації зв'язків з громадськістю в системі публічного управління України.

Дослідженню зв'язків з громадськістю в системі публічного управління України присвячені праці таких дослідників: Сабурова Г.Б., Коврига О.С, Іванов Є.В., Васильковський О. Т., Сопіна О.А., Рябець І., Буковський Р.В., Решота О. А., Торхова Н. О., Орлик С.В., Рябець І., Семчук І.В., Грабчук О.В, Адамовська В.С. Борисенко А. А. та багато інших.

Перші практичні посібники з управління зв'язками з громадськістю в органах державної влади, які давали змогу зрозуміти функціонування комунікаційних підрозділів, зокрема пресслужб, почали з'являтися в Україні лише на початку 2000-х років. Проте, варто зазначити, що, попри значну кількість досліджень у галузі паблік рілейшнз, відсутній уніфікований підхід до трактування зв'язків з громадськістю як системи, а також немає єдиної термінології для визначення її окремих складових. Недостатньо вивченими залишаються можливості використання сучасних інструментів для прямих комунікацій з громадськістю, відомих під назвою «програми охоплення». Тому дослідження ключових елементів системи зв'язків з громадськістю в державному управлінні є актуальним як з наукової, так і з практичної точки зору [11].

На сьогодні особливо важливим є не лише моніторинг соціального середовища, а й вплив на свідомість громадян через правильно організовані комунікаційні канали. Виникає потреба в установленні ефективних зв'язків із громадськістю, заснованих на принципах чесності, відкритості та доброзичливості у відносинах між органами публічної влади та населенням. Це створює умови для розвитку нової функції в державному управлінні – зв'язків із громадськістю, оскільки ефективність влади безпосередньо залежить від підтримки суспільства.

Державні органи та місцеве самоврядування зобов'язані інформувати населення про стратегічні напрямки розвитку (політику), програми та послуги,

які вони надають, а також звітувати про свою діяльність і нести відповідальність перед громадою.

Поняття «паблік рілейшнз» (Public relations) або зв'язки з громадськістю є відносно новим для державних органів та місцевого самоврядування в Україні. Його активне використання розпочалося всього 8–9 років тому, під час проведення економічних реформ. Зв'язки з громадськістю, також відомі як «громадські зв'язки», набувають все більшої важливості в діяльності державних установ, місцевих рад, громадських організацій та підприємств. Хоча ця практика має більш ніж 90-річну історію в розвинених демократичних країнах, вона повільно інтегрується в українське суспільство, і її значення для державного управління стає все більш очевидним [2].

Формування підрозділів, відповідальних за зв'язки з громадськістю в органах державної влади та економічно розвинених підприємствах України, розпочалося на початку 90-х років як реакція на суспільні зміни, спрямовані на створення економічних і політичних інститутів демократії. Проте реальний процес встановлення основ зв'язків із громадськістю в державних структурах стартував тільки з появою інституту президентства у 1992 році, коли в рамках Адміністрації Президента України була заснована прес-служба. Тоді ж у Законі України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року [0] з'явилася норма, що забезпечувала право на інформацію шляхом створення спеціальних інформаційних служб у державних органах для полегшення доступу до даних. Як зазначає В. Бебик, перший етап створення національного корпусу служб зв'язків із громадськістю завершився у 1995 році, коли спостерігалось зростання кількості працівників прес-служб та інших підрозділів, що виконують функції зв'язків із громадськістю [8].

Зростання впливу ЗМІ та збільшення інформаційного потоку на початку ХХ століття спричинили необхідність у діяльності, яка б інтегрувала різних виконавців, колективи та соціальні групи в єдиний процес. Це стало основою для виникнення терміна «зв'язки з громадськістю», який відобразив різноманітні вимоги до управління інформацією як до мистецтва ведення справ [10].

Зв'язки з громадськістю є комунікативною наукою, що досліджує різні соціальні групи та їхнє ставлення до конкретних явищ. Важливо зазначити, що ця дисципліна не лише аналізує явища та їх суспільну природу, але й розробляє методи, які дозволяють коригувати ситуацію відповідно до визначених цілей [5].

Основною метою зв'язків із громадськістю є розробка та впровадження різних підходів і методів, що забезпечують налагодження відносин між соціальними групами на основі інформованості, що, в свою чергу, сприяє формуванню довіри. Також слід підкреслити, що зв'язки з громадськістю поєднують у собі не лише наукові аспекти, але й елементи мистецтва. Діяльність фахівця в цій сфері завжди має творчий характер і передбачає розробку оригінальних, нестандартних підходів до роботи з широкими верствами населення [9].

Отже, зв'язки з громадськістю ми трактуємо як науку, що займається управлінням громадською думкою. Ключовими завданнями в цій сфері є вивчення, аналіз і регулювання суспільної думки; дослідження та коригування соціальних відносин; висвітлення взаємозв'язків у владно-управлінській сфері для забезпечення двостороннього спілкування; аналіз споживчих відносин; формування позитивного іміджу організації або установи тощо [4].

Зв'язки з громадськістю (паблік рілейшнз) в контексті органів публічного управління формують систему, що складається з елементів, які постійно взаємодіють між собою:

- орган публічного управління (представлений його керівником), який відповідає за взаємодію з громадськістю;
- громадськість – це певна група людей, що об'єднала зусилля для вирішення спільної проблеми або теми, яка має суспільне значення;
- громадська думка – це тимчасовий стан свідомості суспільства, що відображає актуальні настрої та погляди населення (або його частини) стосовно низки питань, пов'язаних з діяльністю державних органів і їхніми рішеннями;

- засоби масової інформації (ЗМІ) виконують роль основного каналу неособистої комунікації для взаємодії з цільовими групами громадськості, що робить правильну медіаполітику важливим елементом цієї системи [11];

- інформація - це дані про події, рішення, процеси, явища та інше, які громадяни отримують і обмінюються між собою, часто використовуючи технічні засоби;

- інструменти зв'язків із громадськістю і засоби масової інформації.

- зворотний зв'язок - це показник, що вказує на ефективність сприйняття інформації та реакцію громадян на певні події;

- методи збору та аналізу інформації;

- бар'єри, які можуть негативно вплинути на процес передачі інформації та обміну даними [11].

Громадськість виступає основним об'єктом комунікативної діяльності всіх органів публічного управління. Підкреслення її значення в роботі цих органів зумовлене високим суспільним інтересом до діяльності державної влади, зокрема до органів правосуддя, а також потребою громадян бути обізнаними про процеси, що відбуваються в системі влади [11].

Реалізація паблік рилейшнз на практиці умовно розділяється на три категорії дій:

- активні заходи для формування позитивного ставлення;

- підтримка репутації (виявлення та відмова від традицій організації, які можуть негативно вплинути на громадську думку);

- управління внутрішніми відносинами (застосування методів, спрямованих на розвиток у співробітників почуття відповідальності та зацікавленості у діяльності адміністрації) [4].

У державних установах паблік рилейшнз реалізується через створення відділів або управлінь зв'язків з громадськістю, а також залучення консультантів у цій сфері. Зазвичай використовуються обидва підходи [4].

Важливими характеристиками роботи фахівця зі зв'язків із громадськістю є різноманітність, креативність і короткостроковість. Різноманітність

проявляється у вирішенні фахівцем широкого спектра завдань технічного та кадрового характеру. Креативність виявляється в тому, що кожна проблема має свої унікальні особливості, жодна з них не є точною копією попередніх випадків. Короткостроковість зумовлена потребою швидкого і оперативного реагування на більшість завдань [6].

Основною метою роботи фахівців із зв'язків із громадськістю в контексті публічного управління є встановлення двостороннього спілкування між громадянами та органами влади. Це сприяє формуванню спільного комунікативного простору та досягненню взаєморозуміння, яке ґрунтується на достовірній, компетентній та повній інформації. Для реалізації цієї мети важливо свідомо, планово та довгостроково впливати на формування соціально-психологічного середовища, що сприяє позитивному іміджу в системі публічного управління, а також забезпечувати позитивну реакцію цього середовища щодо самого органу державної влади [4].

Участь у сфері зв'язків із громадськістю стає надзвичайно важливою в наступних контекстах:

- для встановлення та підтримки зовнішніх комунікацій і соціальних взаємозв'язків, а також для розвитку внутрішніх корпоративних відносин;
- для формування іміджу організації та збереження її репутації;
- для підвищення попиту шляхом збільшення обізнаності громадськості;
- для розробки та реалізації стратегій антикризових комунікацій;
- для пошуку оптимальних рішень у конфліктних ситуаціях з мінімальними втратами, а також для створення та підтримки іміджу окремих осіб;
- для розвитку корпоративних зв'язків [3].

Основними складовими для створення зв'язків із громадськістю є методики та форми інформаційного забезпечення роботи місцевих органів влади. Необхідно розробляти та запроваджувати специфічні підходи до співпраці, які враховують як зовнішнє, так і внутрішнє соціально-політичне та психологічне середовище. Це дозволить забезпечити ефективність функціонування місцевих органів влади та зробити їх діяльність більш зрозумілою для суспільства.

Організація діяльності у сфері зв'язків із громадськістю складається з двох основних етапів: необхідно розробити стратегію громадської діяльності для місцевого органу влади та реалізувати завдання, які випливають із цієї стратегії.

Перший етап має критичне значення, оскільки він стосується ключових суспільних питань, пов'язаних із відносинами з соціальним середовищем та формуванням ефективних рішень, які залежать від рівня компетентності місцевої влади, що їх ухвалює. Другий етап, що охоплює терміни виконання завдань, має істотний вплив на рівень довіри громадськості до цього органу [2].

Основні функції відділу зв'язків із громадськістю в органах державної виконавчої влади та місцевого самоврядування включають встановлення взаємозв'язків із медіа, підтримку комунікації з місцевими громадами, співпрацю з інформаційними центрами, формування та підтримку загального іміджу органу влади, організацію виставок, проведення зборів та лекцій, а також підвищення впливу та авторитету органів державного управління [4].

Сьогодні одне з найважливіших завдань зв'язків із громадськістю в публічному управлінні полягає у формуванні позитивного іміджу органів державної влади, що передбачає емоційно-психологічний вплив на населення для їх популяризації та реклами. Основним аспектом діяльності в цій сфері є формування громадської думки. Багато заходів реалізуються з метою створення громадської думки там, де її немає, переконання людей змінити свої погляди або зміцнення вже існуючих у суспільстві думок [3].

Кожен орган у сфері публічного управління, а також його керівники, які прагнуть підтримувати свій позитивний імідж серед громадськості, зобов'язані ефективно застосовувати різноманітні моделі та методи паблік рилейшнз. Це включає в себе набір способів, прийомів, засобів та інструментів, за допомогою яких суб'єкт управління взаємодіє з населенням.

Зв'язки з громадськістю становлять важливу частину діяльності органів публічного управління. Проте існує серйозна проблема: підрозділи, що відповідають за цей напрямок, потребують чітких методологічних підходів,

підготовки кваліфікованих спеціалістів, а також практичного досвіду та вміння ефективно застосовувати всі доступні методи в своїй роботі [4].

Основним завданням зв'язків з громадськістю є встановлення двосторонніх комунікацій для формування спільного інформаційного простору, що ґрунтується на надійній, компетентній і всебічній інформації, спрямованій на досягнення взаєморозуміння. Сучасний інформаційний та комунікаційний простір функціонує в умовах масового суспільства, яке може активно брати участь у значущих соціальних процесах та питаннях. Це підкреслює важливість своєчасного застосування зв'язків з громадськістю. Отже, систематичне відстеження громадської думки, а також дослідження настроїв і потреб суспільства є надзвичайно важливими. На основі цих даних повинна проводитися аналітична робота, що в подальшому перетворюється на стабільні зв'язки з громадськістю[7].

Отже, зв'язки з громадськістю в системі публічного управління України відіграють ключову роль у формуванні довіри між громадянами та державними органами. Вони сприяють встановленню двостороннього спілкування, що базується на достовірній інформації, та формують позитивний імідж влади в суспільстві. Ефективна реалізація публік рилейшнз передбачає активне залучення громадськості до процесів ухвалення рішень, що, у свою чергу, підвищує рівень обізнаності та відповідальності як у державних органах, так і серед населення. Важливими чинниками успішної діяльності в цій сфері є постійний моніторинг громадської думки та адаптація комунікаційних стратегій до соціально-політичного контексту країни. У сучасних умовах необхідність розвивати зв'язки з громадськістю стає все більш актуальною для забезпечення ефективного функціонування органів публічного управління. Перспективи подальших досліджень у сфері зв'язків із громадськістю в системі публічного управління України полягають у глибшому аналізі ефективності комунікаційних стратегій, спрямованих на формування позитивного іміджу державних органів.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 25.09.2024)
2. Буковський Р.В. Сутність взаємодії з громадськістю у системі публічного управління. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. № 21. 2021. С. 107-110.
3. Васильковський О. Т. Механізми взаємодії органів публічного управління з громадськістю : дисертація доктора філософії : спеціальність 281 – Публічне управління та адміністрування / О.Т. Васильковський. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2024. 254 с. URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/ac63a460-2ce7-4f84-a42c82abafff7942/content> (дата звернення: 26.09.2024)
4. Зяйлик М.Ф. Роль та значення функцій зв'язків із громадськістю у системі публічного управління. Актуальні проблеми публічного управління та адміністрування: колективна монографія. 2020. С.33-49.
5. Іванов Є.В. Інституційна складова суб'єктів публічного управління. *Теорія та історія публічного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2023. № 1. С.1-5.
6. Рябець І. Тенденції становлення та розвитку професійної підготовки майбутніх фахівців із зв'язків з громадськістю в Україні. *Polish Journal of Science*. 2020. № 31. С. 42-46.
7. Сабурова Г.Б. Основні напрями розвитку системи публічного управління в Україні. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. №21. С. 27-23.
8. Сопіна О.А. Зміст і сутність поняття «зв'язки з громадськістю» в контексті державного управління. Актуальні питання у сфері державного управління. *Вчені записки ТНУ імені Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. № 5. С. 94-97.
9. Коврига О.С. Взаємодія органів державної влади з громадськістю в системі державного управління України. Механізми публічного управління. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління*. 2020. № 31(70). С. 109-114.

10. Решота О. А. Особливості розвитку публічного управління в Україні: сучасні тенденції та проблеми. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Duur_2020_3_19 (дата звернення: 25.09.2024).

11. Торхова Н. О. Система зв'язків з громадськістю в органах публічного управління (на прикладі органів правосуддя). «Public Administration and Regional Development». 2021. №2. С. 512-537.

УДК 352:316.46

Дмитро Яснюк

Здобувач освітнього ступеня «магістр»

Вінницький торгово-економічний інститут ДТЕУ

ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКОЇ СПРОМОЖНОСТІ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Формування лідерської спроможності громад є одним із ключових аспектів успішної повоєнної відбудови України. Після завершення активних бойових дій країна зіштовхнеться не лише з відновленням інфраструктури, але й з потребою у зміцненні соціального капіталу та розвитку місцевих громад. Лідери, здатні мобілізувати ресурси, сприяти залученню інвестицій та підтримувати громадські ініціативи, відіграватимуть центральну роль у цьому процесі. У контексті відбудови, саме місцеві громади мають стати двигуном змін, а розвиток лідерського потенціалу стане важливим кроком до стійкого й тривалого відновлення країни.

Ключові слова: повоєнна відбудова, лідерські спроможності, громада, громадське управління, громадяни

Постановка проблеми. У контексті повоєнної відбудови важливість лідерства на рівні громад значно зростає. Відновлення зруйнованих територій, реабілітація інфраструктури та відбудова соціальних вузлів вимагають не лише значних фінансових інвестицій, але й виявлення сильних лідерських якостей.

Тому задля вирішення низки ключових проблем в даний час активізується все більша кількість громадян, які прагнуть розвивати лідерські якості та сприяти розбудові країни.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Тематикою досліджень у сфері розвитку лідерства, та його визначної ролі у відбудові країни займались чимало дослідників та науковців. Литвинова Л.В. та Ю.В. Збираник [3]

Основною метою даного дослідження є вивчення та аналіз процесів формування та розвитку лідерської спроможності громад у контексті повоєнної відбудови, з метою визначення ключових елементів та стратегій, які ефективно сприяють зміцненню лідерських якостей на місцевому рівні.

Завданням дослідження є ідентифікація та аналіз ключових факторів, що впливають на ефективність лідерського розвитку у громадах під час пост-конфліктної відбудови, з урахуванням теоретичних основ лідерства, культурних особливостей, та досвіду міжнародних і місцевих практик відновлення.

Виклад основного матеріалу. Розвиток лідерської спроможності в умовах повоєнної відбудови є ключовим чинником успішного відновлення та сталого розвитку громад. Лідерство в кризових умовах вимагає не лише сильних управлінських навичок, але й здатності до швидкої адаптації, стратегічного мислення, та мотивації громади до досягнення спільних цілей. Ефективне лідерство спирається на соціальний капітал, що включає міцні мережі довіри та взаємодопомоги, які є важливими для мобілізації ресурсів та відновлення після криз.

Стійкість громади та її здатність до відновлення і прогресу значною мірою залежить від активної участі громадян у процесах прийняття рішень та управління, що забезпечує не тільки відповідність рішень потребам населення, але й підвищує загальну прозорість та відповідальність. Також, лідерська

спроможність в умовах повоєнної відбудови відіграє вирішальну роль у створенні міцних та стійких громад, здатних не тільки ефективно відновлюватися після криз, але й розвиватися, зміцнюючи свої позиції в глобальному контексті. [3].

Формування лідерської спроможності громад у контексті повоєнної відбудови є надзвичайно важливою складовою успішної реінтеграції та відновлення України після війни. Цей процес включає розвиток навичок управління, прийняття рішень, організації співпраці на місцевому рівні та здатності реагувати на нові виклики. Ось кілька ключових аспектів:

Роль лідерів у місцевих громадах: Після війни місцеві громади зіткнуться з численними викликами, включаючи відбудову інфраструктури, повернення внутрішньо переміщених осіб, підтримку економіки та створення нових робочих місць. Лідери місцевих громад мають відігравати вирішальну роль у цих процесах, мобілізуючи ресурси та залучаючи громадськість до відбудови.

Розвиток навичок лідерства: Громадам потрібні лідери, здатні приймати рішення в умовах невизначеності, ефективно взаємодіяти з урядом, міжнародними донорами та іншими громадами. Такі навички, як стратегічне планування, управління ризиками, комунікації та співпраця, стають особливо важливими.

Підтримка демократичного управління: Відбудова після війни також включає зміцнення демократичних інститутів на місцях. Лідери мають забезпечити прозорість та підзвітність процесу відбудови, активно залучаючи мешканців до прийняття рішень через громадські ради, обговорення та консультації.

Мережа підтримки та співпраці: Лідери повинні створювати міцні зв'язки між громадами, сприяючи обміну досвідом та ресурсами. Співпраця з неурядовими організаціями, міжнародними партнерами та іншими громадами допоможе ефективніше вирішувати проблеми та спільно працювати над відбудовою.

Інвестиції у соціальний капітал: Лідерська спроможність також залежить від рівня довіри між громадянами та владою. Успішне відновлення потребує посилення соціальної згуртованості, створення нових можливостей для освіти та працевлаштування, а також сприяння психологічній реабілітації постраждалих від війни.

Залучення молоді: Молоді лідери є важливим ресурсом для майбутнього розвитку України. Вони можуть принести нові ідеї, технології та підходи до відбудови. Програми, що підтримують розвиток молодих лідерів, є ключовими для створення стійких та процвітаючих громад. [2].

Розвиток лідерських здібностей у громадах – це не лише про організацію ресурсів чи керування процесами, а й про здатність об'єднувати людей для спільної мети, формувати нове майбутнє та відновлювати країну після війни.

Формування лідерської спроможності громад у контексті повоєнної відбудови є надзвичайно важливим етапом для успішної реконструкції інфраструктури, економіки та соціального життя в Україні. На прикладі Жмеринської громади можна виділити кілька ключових аспектів, що впливають на ефективність цього процесу.

Одним з найважливіших етапів відбудови громади, є співпраця органів влади з місцевими підприємствами та бізнесами, що дасть поштовх для розвитку цим бізнесам, і заодно забезпечить громаду матеріалами для відбудови. Успішна відбудова вимагає залучення всіх зацікавлених сторін — від громадян до місцевих підприємств. У Жмеринці важливу роль відіграє тісна співпраця міської ради з підприємцями, що допомагає стимулювати економічне відновлення через підтримку малих та середніх бізнесів. Це створює робочі місця і повертає активність до громади.

Також, важливим компонентом є залучення мешканців громади до процесу прийняття рішень. У Жмеринці, на мою думку, потрібно організовувати громадські слухання для обговорення ключових проектів відбудови, де кожен мешканець може долучитися до формування пріоритетів та допомоги владі в вирішенні цієї важливої проблеми. Повоєнна відбудова неможлива без

модернізації та ремонту інфраструктури. Жмеринська громада має можливість залучати інвестиції в будівництво нових об'єктів: шкіл, лікарень, доріг, що не лише покращить якість життя, а й стане основою для економічного зростання. [4].

Емоційна підтримка населення, це один з найголовніших етапів повоєнної відбудови. Повоєнний період — це не лише фізична відбудова, але й емоційне відновлення. Важливо забезпечити програми психологічної підтримки для місцевих жителів, зокрема тих, хто постраждав від війни.

Список використаних джерел:

1. Дослідження ініціатив у сфері повоєнного відновлення: https://ednannia.ua/images/Master_version_UKR_Rebuilding.pdf.
2. Повоєнна відбудова громад: чому її не слід відкладати до перемоги та як зробити процес ефективнішим. *Економічна правда*. URL: https://www.epravda.com.ua/cdn/cd1/2024/povoienna_vidbudova/
3. Литвинова Л. В., та Ю. В. Збираник. Теоретичні аспекти розвитку комунікації у органах публічної влади в Україні. *Державне управління: теорія та практика*. № 2, 2015. URL: <https://scholar.google.com.ua/scholar>
4. Сайт Жмеринської міської ради <https://zhmerinka-adm.gov.ua/>
5. Повоєнна відбудова: дослідження досвіду та поточного стану <https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2022/12/post-war-reconstruction-of-economy-case-studies.html>

***МЕНЕДЖМЕНТ ХХІ СТОЛІТТЯ: СУЧАСНІ МОДЕЛІ, СТРАТЕГІЇ,
ТЕХНОЛОГІЇ***

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

XI Всеукраїнська науково-практична Інтернет-конференція

Збірник наукових праць

10 жовтня 2024

Частина 3

Редактор: Фатєєва Т.
Комп'ютерна верстка: Шуляк Н.

Підп. до друку 2023 р. Формат 60х84/16. Папір офсетний
Друк ксероксний. Ум. друк. арк. 22,02.
Обл.-вид. арк. 16,84. Тираж . Зам. №

Редакційно-видавничий відділ ВТЕІ ДТЕУ
21000, м. Вінниця, вул. Хмельницьке шосе, 25